SI/4682

AKADEMIA
OBRONY NARODOWEJ

AON 5279/2001

Płk dr Robert BOJARSKI

GŁÓWNE PROBLEMY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

(STUDIUM)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid.
53634

WARSZAWA 2001

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA SZTUKI OPERACYJNEJ

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 53634
II
Akademii Obrony Narodowej

AON 5279/2001

Płk dr Robert BOJARSKI

GŁÓWNE PROBLEMY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

WARSZAWA 2001

Redaktor
Jerzy Wajs

Redaktor techniczny
Beata Klarowska

Korekta
Kazimiera Krześniak
Jolanta Puchalska

Skład, druk i oprawa:
Akademia obrony Narodowej – Wydział Wydawniczy
00-910 Warszawa, al. gen. A Chruściela 103, tel./faks 681-37-52
Zam. nr 1242/2000

Działać – a przynajmniej działać z namysłem – to tyle, co zmieniać rzeczywistość w sposób mniej lub bardziej świadomy; to zmierzać do określonego celu w danych warunkach przy pomocy właściwych środków po to, by dojść od warunków istniejących do warunków odpowiadających przyjętemu celowi; to włączać w rzeczywistość czynniki, które mają ten skutek, że się przechodzi od układu podlegających wyznaczeniu warunków początkowych do układu określonych warunków końcowych. Działanie, które mamy urzeczywistnić wymaga, przeto trojakiego wyznaczania:

1. wyznaczenia celu,

2. wyznaczenia warunków należących do rzeczywistości,

3. wyznaczenia środków przystosowanych zarówno do zamierzonego celu, jak też do istniejącej rzeczywistości.

T. KOTARBIŃSKI, Traktat o dobrej robocie, Ossolineum, wydanie czwarte, Wrocław 1969, s. 20.

SPIS TREŚCI

Wstęp 7

1. Podstawowe zasady działań operacyjnych 9
   1.1. Wprowadzenie 9
   1.2. Poziomy działań wojennych 13
   1.3. Ogólne zasady działań operacyjnych 18
   1.4. Czynniki operacyjne 29
   1.5. Struktura operacyjnego obszaru działań 38
   1.6. Organizacja obszaru odpowiedzialności 41
   1.7. Główne problemy wsparcia i zabezpieczenia 51

2. Działania zaczepne 55
   2.1. Charakterystyka 55
   2.2. Etapy prowadzenia 59
   2.3. Formy manewru 69
   2.4. Struktura i organizacja obszaru odpowiedzialności 79
   2.5. Kluczowe koncepcje osiągnięcia celu 91
   2.6. Główne problemy wsparcia i zabezpieczenia 99

3. Działania obronne 105
   3.1. Charakterystyka 105
   3.2. Struktura i organizacja obszaru odpowiedzialności 108
   3.3. Formy obrony 123
   3.4. Kluczowe koncepcje mające wpływ na sposób osiągnięcia celu 133
   3.5. Główne problemy wsparcia i zabezpieczenia 143

4. Działania pośrednie 152

5. Wymagania współczesnych i przyszłych działań połączonych 166
   5.1. Sztuka operacyjna i tworzenie wspólnych koncepcji 178

Literatura podstawowa 185

Literatura uzupełniająca 186

WSTĘP

Współczesne uwarunkowania polityczno-militarne w Europie Środkowej, określające miejsce sił zbrojnych RP, implikują szereg nowych wyzwań, priorytetów, zjawisk oraz wymagań, których realizacja pozwoli zdefiniować ich rolę w tej rzeczywistości. Kształtuje ją świadomość potencjalnych zagrożeń oraz konieczność racjonalnego przeciwdziałania im na płaszczyźnie narodowej i wielolonarodowej w formie bezpośredniego użycia sił zbrojnych w konfliktach zbrojnych lub coraz częściej zdominowane zadaniami poniżej progu wojny. Determinuje to potrzeba zmian zapewniających utrzymanie wysokiego poziomu zdolności i możliwości SZ, które zapewnią ich wykorzystanie w każdej sytuacji do wykonania wszelkich zadań. Jednym z tych warunków jest uzyskanie pełnej interoperacyjności w ramach zobowiązań sojuszniczych.

Powyższe zamierzenia, oprócz rozwiązań technologicznych, systemowych i zmiany mentalności społecznej wymagają nieustannego uaktualniania bazy o nowe aspekty z obszaru teorii i praktyki sztuki wojennej, poszukiwania optymalnych rozwiązań oraz bezzwłocznego wdrażania do procesu kształcenia i szkolenia na każdym poziomie. Pozwoli to rozumieć prawa rządzące współczesnym polem walki, przy zaakceptowaniu warunków wielopoziomowego i horyzontalnego otoczenia, a w konsekwencji efektywnie wykorzystać posiadane możliwości, stawić czoło wszystkim wyzwaniom, kreatywnie prowadzić działania wojenne i inne niż wojna w sposób zorganizowany dla osiągnięcia celu w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych samodzielnie, w strukturze wielonarodowej lub sojuszniczej.

Temu celowi m.in. służy niniejszy materiał. Stanowi on skondensowany zbiór istotnych problemów z poziomu operacyjnego, a dotyczy głównych założeń prowadzenia działań w wymiarze przestrzennym, przedstawionych na płaszczyźnie bezpośredniej zależności występującej między poziomem operacyjnym a taktycznym w aspekcie osiągania celu operacyjnego lub strategicznego.

Kwestie merytoryczne opracowano na podstawie obowiązujących w NATO (szczególnie w państwach wiodących) materiałach źródłowych i dostosowano do wymagań, potrzeb, możliwości i uwarunkowań naszych sił zbrojnych. Niniejsze opracowanie stanowi jakościowo nowe, aktualne – i co ważniejsze – uwzględniające perspektywiczny rozwój teorii i praktyki sztuki wojennej. Pozwala na szerszą ocenę problemów i zjawisk, które charakteryzują współczesną walkę, a w konsekwencji racjonalnie wykorzystać komponenty biorące w niej udział. Szczególną uwagę zwrócono na te problemy, które pozwalają utrzymać inicjatywę, zachować przestrzenną swobodę działań, efektywnie wykorzystać systemy ze wszystkich i we

wszystkich środowiskach działań do osiągnięcia kumulacji rezultatów z rozproszonych położeń, zachować pełną świadomość sytuacyjną w procesie decyzyjnym.

Poszczególne zagadnienia zawarte w opracowaniu zostały wzbogacone o poglądy państw-członków NATO, których przedstawiciele aktywnie uczestniczyli w sympozjach naukowych i konferencjach poświęconych współczesnemu wykorzystaniu sił zbrojnych oraz ich funkcji w działaniach ujętych w artykule V traktatu waszyngtońskiego oraz wychodzących poza ten artykuł.

Opracowanie pt. *Główne problemy działań operacyjnych* jest jedynie cząstką teorii sztuki wojennej. Poszerza w pewnym stopniu jej obszar o nowe aspekty i zagadnienia, które ją wzbogacają i umożliwiają ich wykorzystanie na każdym poziomie dowodzenia zarówno w działalności szkoleniowej, jak i w praktyce.

1. PODSTAWOWE ZASADY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

1.1. WPROWADZENIE

Współczesne uwarunkowania militarne, gospodarcze, ekonomiczne i kulturowe ugruntowały potencjalne zagrożenia w rozwiązaniach, w których mogą być użyte siły zbrojne. Każdy naród może stanąć w obliczu czynników, zagrażających narodowemu bezpieczeństwu w granicach ich obszarów odpowiedzialności. Ta niestabilność militarna może wynikać z: różnic w poziomie cywilizacyjnym narodów, w tym z dysproporcji w poziomie życia; nierozwiązanych roszczeń terytorialnych, handlu narkotykami; konfliktów wewnątrznarodowych i regionalnych na tle religijnym i mniejszościowym, terroryzmu, trudnego do kontrolowania handlu bronią, w tym szczególnie bronią masowego rażenia; nieodpowiedzialności politycznej i niskiego poziomu świadomości społecznej; fanatyzmu religijnego, zorganizowanej przestępczości itp.

Wobec powyższych zagrożeń siły zbrojne każdego państwa pełnią określoną rolę nawet w czasie względnego pokoju dla ewentualnego odstraszania lub użycia przymusu w obronie suwerenności państwa.

Nie znaczy to, że będą one bezpośrednio użyte w każdej sytuacji i w pełnym wymiarze. Realna ocena zagrożenia pozwala wybrać optymalny wariant wykorzystania środków powietrznych, morskich, lądowych lub innych w każdej sytuacji selektywnie lub równocześnie bez względu na to czy są one rozmieszczone w rejonach wyjściowych po mobilizacyjnym i operacyjnym rozwinięciu, czy w miejscach stałej dyslokacji. Pozwala to zachować zdolność do szybkiej koncentracji (tworzenia przewagi w ramach przeciwkoncetracji) bez względu na rodzaj działań, kierunek, obszar i prawdopodobny sposób działania. Efektywność łączenia w jedną całość systemów walki z wszystkich wymiarów i środowisk zmniejsza skutki oddziaływania przeciwnika, jednocześnie pozwala na szybkie ześrodkowanie uderzenia (kumulacja rezultatów) w jego słaby punkt.

Narodowe siły zbrojne czekają różne wyzwania, które koncentrują się na ochronie narodowych interesów. Nie zawsze osiągnięcie narodowych celów, bez względu na sposób ich osiągnięcia, jest możliwy do realizacji. Jedyną słuszną drogą do łączenia wysiłków poprzez układy koalicyjne są sojusze lub tylko międzynarodowe umowy zapewniające bezpieczeństwo, a na wypadek konfliktu – działania zintegrowane umożliwiające zapobieżenie wojnie lub przywrócenie pokoju.

Mimo wysiłków wspierania pokoju oraz innych zabiegów na płaszczyźnie obrony suwerenności kraju (w granicach terytorialnych lub w otoczeniu zewnętrznym), siły zbrojne mogą być użyte do zapobiegania konfliktom lub ich rozwiązania. Demonstrowanie zdolności do ich użycia, wsparcie działań zabiegami dyplo-

matycznymi lub wykorzystanie innych instrumentów narodowych mogą skutecznie wspierać narodowe cele, powstrzymywać działania wojenne lub zapewnić powrót do stanu pokojowego. Takie zabiegi wpływają jednak na podjęcie większego ryzyka związanego z możliwościami użycia sił zbrojnych do działań bezpośrednich niż akcje wspierania pokoju (działania poniżej progu wojny).

Z powodu uwarunkowań politycznych (wewnętrznych i zewnętrznych), które mają decydujący wpływ na kształtowanie polityki bezpieczeństwa, kierownictwo militarne sił zbrojnych, realizując założenia polityczne, może użyć sił zbrojnych dla powstrzymania działań potencjalnego agresora. Fizyczna obecność sił, poprzedzona ich pełnym mobilizacyjnym i operacyjnym rozwinięciem, możliwość przyjęcia sił sojuszniczych, zdolność do działania poza terytorium własnego kraju (w ramach zobowiązań sojuszniczych) oraz możliwość efektywnych działań na obszarze przeciwnika, jest dobrym środkiem odstraszającym i może znacznie ułatwić osiąganie strategicznych celów. Takie zabiegi mogą być jednak niewystarczające i siły zbrojne będą zmuszone do działań bezpośrednich w formie koncentracji, opanowania i utrzymania określonych obiektów, lub w formie uderzenia. Działania te winny być traktowane jako ostateczność i należy je poprzedzić wykorzystaniem wszystkich możliwości, w tym działań innych niż wojna oraz zabiegów dyplomatycznych.

W dowolnym momencie rozważań dotyczących możliwości użycia sił zbrojnych lub groźby ich użycia poziom decydujący, planujący i wykonujący takie przedsięwzięcia, winien pamiętać, że każde użycie sił do działań bezpośrednich wprowadza napięcie, niepokój i niepewność co do rezultatów końcowych. Dlatego tak istotna jest polityka dyplomatyczna i prawne zabiegi zmierzające do przeciwdziałania wszelkim potencjalnym okolicznościom związanym z koniecznością użycia sił zbrojnych do działań bezpośrednich. W tym również tkwi zasadnicza różnica działań wojennych i działań innych niż wojna. W obszarze działań militarnych należy wyraźnie dostrzegać próg określający użycie sił zbrojnych lub groźby ich użycia do działań niebojowych. Ten próg wskazuje również różnicę między walką[1] a działaniami niebojowymi.

Wojna

W wypadku gdy dostępne instrumenty możliwości narodu (dyplomatyczne, ekonomiczne) nie są zdolne lub nieskuteczne do ochrony narodowych (koalicyjnych) interesów (celów politycznych) lub zachowania suwerenności państwa, naród może być zmuszony do osiągania celów strategicznych w wyniku użycia sił zbrojnych, stawiając kraj w stanie wojny. W takich przypadkach istotą jest zmniejszenie do minimum strat w ludności cywilnej i infrastrukturze oraz zakończenie

[1] W niniejszym opracowaniu termin „walka" nie stanowi w dotychczasowym znaczeniu kategorię poziomu taktycznego. Termin ten jest interpretowany jako starcie zbrojne, bez względu na rodzaj działań, co najmniej dwóch stron o przeciwstawnych sobie zamiarach.

konfliktu w możliwie najkrótszym czasie i na korzystnych warunkach, w wyniku wspólnych działań koalicyjnych (sojuszniczych).

Celem wojny będzie zaangażować przeciwnika w walkę, dopóki czyjaś wola nie zostanie mu narzucona. Stan wojny może być charakteryzowany przez zaprzestanie lub zawieszenie normalnej działalności politycznej i dyplomatycznej pomiędzy walczącymi stronami.

Wojnę można podzielić na wojnę powszechną i konflikt lokalny.

Wojna powszechna (wojna narodowa o przetrwanie) – to stan, w którym normalna działalność cywilna jest zawieszona lub podporządkowana działalności wojskowej.

Konflikt lokalny może być ograniczony czasem trwania lub obszarem. Dążenie do zakończenia stanu wojny polega na aktywizacji środków wojskowych w celu zakończenia konfliktu na rzecz jednej z walczących stron[2].

Powyższe stany stosunków między państwami determinują prawdopodobne zadania, które stoją przed siłami zbrojnymi. Można je zdefiniować na dwóch płaszczyznach: działania wojenne oraz operacje militarne inne niż wojna.

W działaniach wojennych udział sił zbrojnych RP może mieć charakter narodowy oraz mogą one wykonywać zadania narodowe i ponadnarodowe w ramach wielonarodowych połączonych operacjach sojuszu.

W wielonarodowych połączonych operacjach sojuszu istnieją trzy kategorie, w których SZ RP mogą być potencjalnie użyte w formacjach wielonarodowych[3]:

– siły dowodzenia,
– siły wydzielone,
– siły przeznaczenia.

Siły dowodzenia – to struktury organizacyjne, które w okresie pokoju są oddawane przez poszczególne państwa pod dowództwo szczebla operacyjnego lub operacyjną komendę dowódcy NATO.

Siły wydzielone – to struktury organizacyjne, które państwo oddaje pod dowództwo operacyjne lub komendę operacyjną NATO po ogłoszeniu określonej fazy, stanu lub środków systemu ostrzegania NATO i stosownie do zapisu odpowiednich porozumień.

Siły przeznaczenia – to struktury organizacyjne, które państwo deklaruje oddać pod dowództwo operacyjne lub komendę operacyjną dowódcy NATO w przyszłości.

Rola naszych sił zbrojnych jest zdeterminowana gotowością do udziału w działaniach w ramach Sojuszu lub w skali narodowej i polega na wydzieleniu sił do jednej z niżej wymienionych kategorii[4]:

---

[2] *Regulamin działań taktycznych sił lądowych ATP-35 (B),* [dalej cyt.: Regulamin ATP-35 (B)] s. 26-27.

[3] *Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu AJP-01,* [dalej cyt.: *Doktryna AJP-01],* Wrzesień 1997, s. 16.

[4] *Doktryna AJP-01,* s. 16.

– sił reagowania (RF),
– głównych sił obronnych (MDF),
– sił wzmacniających (AF).

Siły reagowania – to komponenty łatwo dostosowujące się do każdej sytuacji, wysoce mobilne i o dużych możliwościach, utrzymane w wysokim stopniu gotowości bojowej, w których skład wchodzą opcje zdolne do działań na całym terytorium Sojuszu. W ich skład wchodzą mniejsze siły natychmiastowego reagowania i o większych możliwościach siły szybkiego reagowania, obie wyposażone w komponenty zarówno morskie, lądowe, jak i powietrzne.

Główne siły obronne tworzą główną część sił militarnych Sojuszu i obejmują wielonarodowe i narodowe formacje utrzymywane w różnych stopniach gotowości bojowej. Siły te, w połączeniu z siłami powietrznymi i morskimi mogą być użyte do rozwiązywania sytuacji kryzysowych i we wstępnej fazie operacji.

Siły wzmacniające –to komponenty, z przeznaczeniem do wzmocnienia dowództwa regionu czy też obszaru morskiego i przyczyniają się do odstraszania, wspierania działań w sytuacjach kryzysowych i obronnych.

Jakkolwiek powyższy podział obowiązuje nadal, to istnieje w pełni uzasadniona potrzeba przygotowania sił zbrojnych każdego państwa, członka NATO, do wykonania wszystkich zadań bez specjalistycznego selekcjonowania. Stawia to wysokie wymagania, gdyż w perspektywie, w zależności od potrzeb, funkcjonalny (strukturalny) komponent może być użyty w dowolnym punkcie (strefie) wpływów Sojuszu i w dowolnym czasie w zależności od potrzeb. Jest to nowa jakość przygotowania i użycia sił zbrojnych.

Pojawiające się w ostatnich latach nowe źródła zagrożeń poszerzają obszar potencjalnego wykorzystania naszych sił zbrojnych zarówno w interesie narodowym, jak i koalicyjnym.

Działania inne niż wojna

Prawdopodobieństwo konfliktu innego niż wojna powstaje wówczas, gdy dwie lub więcej stron dążą do celów, które postrzegają jako sprzeczne, a co do których osiągnięcia uciekają się do przemocy lub groźby użycia przemocy. Nawet wówczas, gdy taka przemoc miała miejsce, to powinna być kontynuowana działalność dyplomatyczna i inne, nie zaś siłowa. Taki stan, który może zaistnieć pomiędzy państwami lub wewnątrz nich, może obejmować terroryzm, konflikt etniczny lub separatystyczny, kwestionowanie granic lub rewanżyzm.

Wojskowe działania inne niż wojna nie rozważają możliwości użycia sił zbrojnych w formie bezpośredniej czy nawet groźby ich użycia. W tym aspekcie są one wykorzystywane do pokojowej pomocy, niwelowania (neutralizacji) napięcia między narodami (grupami w ramach jednego państwa) poniżej progu zbrojnego konfliktu, powstrzymania możliwości wybuchu wojny, udziału w szerokiej gammie zadań wspierających pokój.

Udział sił zbrojnych w ramach Sojuszu, w operacjach innych niż wojna, może przybrać charakter[5]:

– zapobiegania konfliktom,
– kontroli zbrojeń i przeciwdziałania rozprzestrzenianiu uzbrojenia,
– operacji wspierania pokoju,
– budowy pokoju,
–operacji niesienia pomocy humanitarnej,
– operacji ewakuacyjnych o charakterze niebojowym.

Powyższe przedsięwzięcia są wspólne i mogą włączać użycie wydzielonych sił Rzeczypospolitej Polskiej do działań międzynarodowych poza lub na terytorium własnego kraju. Charakter tych działań wyklucza użycie sił zbrojnych do działań bezpośrednich, ale jednocześnie powinny być one zdolne do zapewnienia sobie bezpieczeństwa. Siły zbrojne mogą być w stanie zagrożenia użyciem, a jeśli już będą użyte, to ich udział będzie mocno ograniczony. W konflikcie innym niż wojna główną rolę odgrywa działalność polityczna a nie militarna.

Doktryna wspólnych działań połączonych determinuje naturę nowoczesnego użycia sił zbrojnych. Stanowi podstawowe zasady wspólnych działań, które mają odniesienie do działań zbrojnych oraz innych niż wojna. Pozwala wykorzystać szerokie spektrum opcji zmierzających do rozpoznania zasadniczych i korzystnych rezultatów pracy zespołowej, jedności wysiłku i synchronizacji działań wojskowych w czasie, przestrzeni i celu, aby pokonać przeciwnika ponosząc minimalne straty i tak szybko, jak tylko będzie to możliwe.

Gwałtowny postęp technologiczny będzie miał zdecydowany wpływ na zwiększenie tempa, efektywność i zasięg działań. Doktryna działań połączonych powinna uwzględniać wpływ rozwiązań technologicznych oraz łączyć je w jedną spójną całość dla osiągnięcia przewagi (dominacji) nad przeciwnikiem.

Działania połączone zapewniają kierownictwu łączyć siły z różnych środowisk walki ich podwładne elementy co do kierunku, planowania, wykonania i wsparcia operacji w wojnie i w działaniach innych niż wojna. W ten proces włączany jest kontekst strategiczny, w którego granicach, dowódca sił połączonych działa, uwzględniając potrzebę wsparcia polityki narodowego bezpieczeństwa i wykonując narodową wojskową strategię oraz doktrynalne założenia walki zbrojnej, pomagające łączyć w jedną całość podmioty militarne i pozamilitarne w synchronicznym działaniu dla osiągnięcia wspólnego rezultatu.

1.2. POZIOMY DZIAŁAŃ WOJENNYCH

Poziomy wojny są to doktrynalne perspektywy, które precyzują płaszczyzny między strategicznymi celami i taktycznymi działaniami. Chociaż nie definiuje się

[5] *Doktryna AJP-01*, s. 217.

sztywnych granic między nimi, ani tym bardziej ograniczeń, to należy przyjąć, że w ogólnym założeniu funkcjonują trzy poziomy: **strategiczny, operacyjny i taktyczny**. Mają one stałe miejsce w działaniach wojennych i innych niż wojna (poniżej progu wojny).

Poziomy dowodzenia, skala działań, wielkość jednostek (strukturalne lub funkcjonalne), wyposażenie, rodzaj sił nie są identyfikowane z określonymi poziomami. Narodowe siły i środki takie, dla przykładu, jak rozpoznanie i łączność, chociaż z pozoru rozważane w kontekście strategicznym, pełnią również istotną rolę na płaszczyźnie działań taktycznych.

Działania mogą być definiowane jako strategiczne, operacyjne lub taktyczne, lecz ich istota wynika z roli (rezultat oraz wkład), jaką pełnią w osiągnięciu strategicznych, operacyjnych lub taktycznych celów. Bardzo często sprecyzowanie poziomu dowodzenia w danym rodzaju działań można zdefiniować z perspektywy czasu.

Zaawansowane technologie, możliwości wielowymiarowej informacji, roli mediów, powodują skurczenie się czasu i przestrzeni, co powoduje brak trwałych kryteriów precyzujących poszczególne poziomy wojny. Pomagają one jednak dowódcy uzmysłowić sobie logiczny rozwój zdarzeń, optymalnie rozmieścić posiadane zasoby oraz wyznaczać cele stosownie do wykonywanego zadania. Jednakże dowódcy każdego poziomu powinni być świadomi tego, że w dobie natychmiastowej informacji (przekazu danych) każdy pojedynczy przypadek może dotyczyć każdego poziomu działań.

Poziomy wojny precyzuje się w odniesieniu do działań ujętych w artykule V traktatu waszyngtońskiego. W działaniach poza artykułem V (działania poniżej progu wojny), zadania wykonywane przez siły zbrojne mogą mieć charakter strategiczny, operacyjny lub taktyczny, a ich prowadzenie odbywa się na zasadach taktycznego dowodzenia.

Poziom strategiczny

Szczebel strategiczny jest poziomem, przy którym naród, często jako członek grupy narodów, określa narodowe i wielonarodowe strategiczne cele bezpieczeństwa, desygnuje kierownictwo, umacnia się i używa narodowych zasobów, aby te cele osiągnąć.

Strategia jest sztuką i nauką rozwoju oraz użycia sił zbrojnych i innych instrumentów narodowych możliwości dla synchronicznego ich zastosowania w osiąganiu narodowych i wielonarodowych celów.

W aspekcie narodowym poziom strategiczny jest przypisany do kierownictwa politycznego – rząd Rzeczypospolitej Polskiej. Wykorzystuje on wszystkie dostępne możliwości w ramach utrzymania pokoju, zapobiegania konfliktom oraz współuczestniczy w kierowaniu substancją narodową w wypadku wybuchu wojny.

DZIAŁANIA MOGĄ BYĆ DEFINIOWANE

Jako

- **STRATEGICZNE**
- **OPERACYJNE**
- **TAKTYCZNE**

Istota wynika z roli jaką pełnią w osiąganiu

- **STRATEGICZNYCH**
- **OPERACYJNYCH**
- **TAKTYCZNYCH**

CELÓW

W powyższym procesie istotną role pełnią zabiegi dyplomatyczne, ekonomiczne, koalicyjne oraz możliwość użycia sił zbrojnych.

Siły zbrojne państwa stanowią podmiot wykonawczy władz politycznych, których rola jest sprecyzowana w *Strategii Obronności Rzeczypospolitej Polskiej.*

Kierownictwo polityczne precyzuje cele strategiczne w skali narodowej oraz określa rolę sił zbrojnych w procesie ich osiągnięcia. Jest to z reguły cel strategiczno-militarny do osiągnięcia przez siły zbrojne. Cel militarny – pochodna celu polityczno-strategicznego – znacznie ułatwia strategiczne planowanie w odniesieniu do użycia sił zbrojnych.

Spełnienie roli sił zbrojnych zarówno w okresie pokoju, jak i w czasie wojny powierza się poziomowi strategiczno-militarnemu. Poziom ten jest organem wykonawczym i doradczym dla poziomu polityczno-strategicznego. W układzie narodowym funkcję tę pełni Ministerstwo Obrony Narodowej, wraz ze swoimi strukturami wojskowymi.

Poziom militarno-strategiczny kształtuje wojskową koncepcję strategiczną na podstawie polityki państwa dotyczącej utrzymania niepodległości, suwerenności i nienaruszalności granic RP. Konsekwencją tego procesu są plany ewentualnego wykorzystania sił zbrojnych, opracowywane w okresie pokoju na wypadek zagrożenia wybuchem wojny, konfliktu lokalnego lub wojny w skali narodowej. Rezultatem planowania lub sytuacji polityczno-militarnej jest sprecyzowany cel strategiczny, który leży w kompetencji sił zbrojnych.

Naczelny dowódca, wyznaczony do dowodzenia siłami zbrojnymi na danym obszarze geograficznym (w skali narodowej), zwykle uczestniczy w odprawach koordynacyjnych na Centralnym Stanowisku Dowodzenia Obronnością Państwa.

Udział sił zbrojnych w układzie koalicyjnym zależy od szeregu uwarunkowań, dlatego określenie jednoznacznej podległości oraz kompetencji jest niezmiernie trudne.

Obszar strategiczny w skali narodowej jest płaszczyzną, na której kumulują się strategiczne i operacyjne działania sił zbrojnych, które spełniają wyznaczoną im rolę w skali narodowej lub koalicyjnej.

Strategia zatem jest integralnym elementem polityki państwa i podstawą wszystkich przedsięwzięć planistycznych i wykonawczych układu militarnego i pozamilitarnego.

Narodowa strategia militarna, kształtowana i ukierunkowana przez *Strategię Obronności Rzeczypospolitej Polskiej,* dostarcza priorytety strategiczne dla wszystkich dowódców na wszystkich poziomach dowodzenia. Narodowe dowództwo militarne, reprezentowane przez MON, materializuje swoją funkcję w formie sprecyzowania kierunków rozwoju sił zbrojnych poprzez rozkazy i strategiczne plany ich użycia, łączenie wysiłków z wszystkimi agendami rządowymi i dowódcami wielonarodowych sił (dowództwem NATO) dla realizacji wspólnych działań militarnych.

Powyższe strategiczne założenia łączą w jedną wspólną całość narodowe i wojskowe cele, narodową politykę i militarne sposoby działania oraz narodowe i wojskowe (militarne) siły i środki (zasoby).

Poziom operacyjny

Dowodzenie operacyjne to proces zsynchronizowanego użycia systemów z różnych środowisk działań podczas przygotowania, prowadzenia i oceny operacji.

Na poziomie operacyjnym dowódcy rozwijają operacyjne koncepcje oparte na wojskowych celach strategicznych i formułują je w dyrektywy i rozkazy dla poziomu taktycznego. W układzie narodowym funkcje dowodzenia operacyjnego pełnią dowódcy sił lądowych, marynarki wojennej oraz lotnictwa i obrony powietrznej. Nie posiadają oni jednak kompetencji do wykorzystania w ramach operacji innych rodzajów sił zbrojnych, nie są więc dowódcami działań połączonych. Kompetencje takie mogą zostać im przyznane z poziomu strategiczno-militarnego lub poziomu polityczno-strategicznego, gdyż te poziomy precyzują również uprawnienia i ograniczenia związane z dowodzeniem siłami zbrojnymi w czasie wojny. Natomiast takie uprawnienia posiada naczelny dowódca SZ RP, zatwierdzony przez prezydenta RP na wniosek prezesa Rady Ministrów RP w czasie zagrożenia wybuchu wojny lub w trakcie jej trwania.

Naczelny dowódca SZ RP pełni funkcję operacyjnego dowódcy działań połączonych narodowych komponentów sił zbrojnych.

Poziom operacyjny jest wielopoziomowym i wielowymiarowym spektrum, w którym zostają bezpośrednio zaangażowane komponenty poziomu taktycznego we wszystkich wymiarach, na całej płaszczyźnie zadaniowej w aspekcie osiągnięcia celu strategicznego.

Na poziomie operacyjnym siły zbrojne wykorzystuje się do działań dla osiągnięcia celów strategicznych w wyznaczonym obszarze odpowiedzialności w wyniku jednoczesnego lub sekwencyjnego charakteru prowadzonych działań. Poziom operacyjny łączy wysiłki poziomu taktycznego w walce i operacji ze strategicznymi celami. Dowódca poziomu operacyjnego ponosi odpowiedzialność za rezultat operacji prowadzonej w wydzielonym obszarze odpowiedzialności, planowanie operacji oraz jej prowadzenie.

Dowódca poziomu operacyjnego odpowiedzialny jest za:

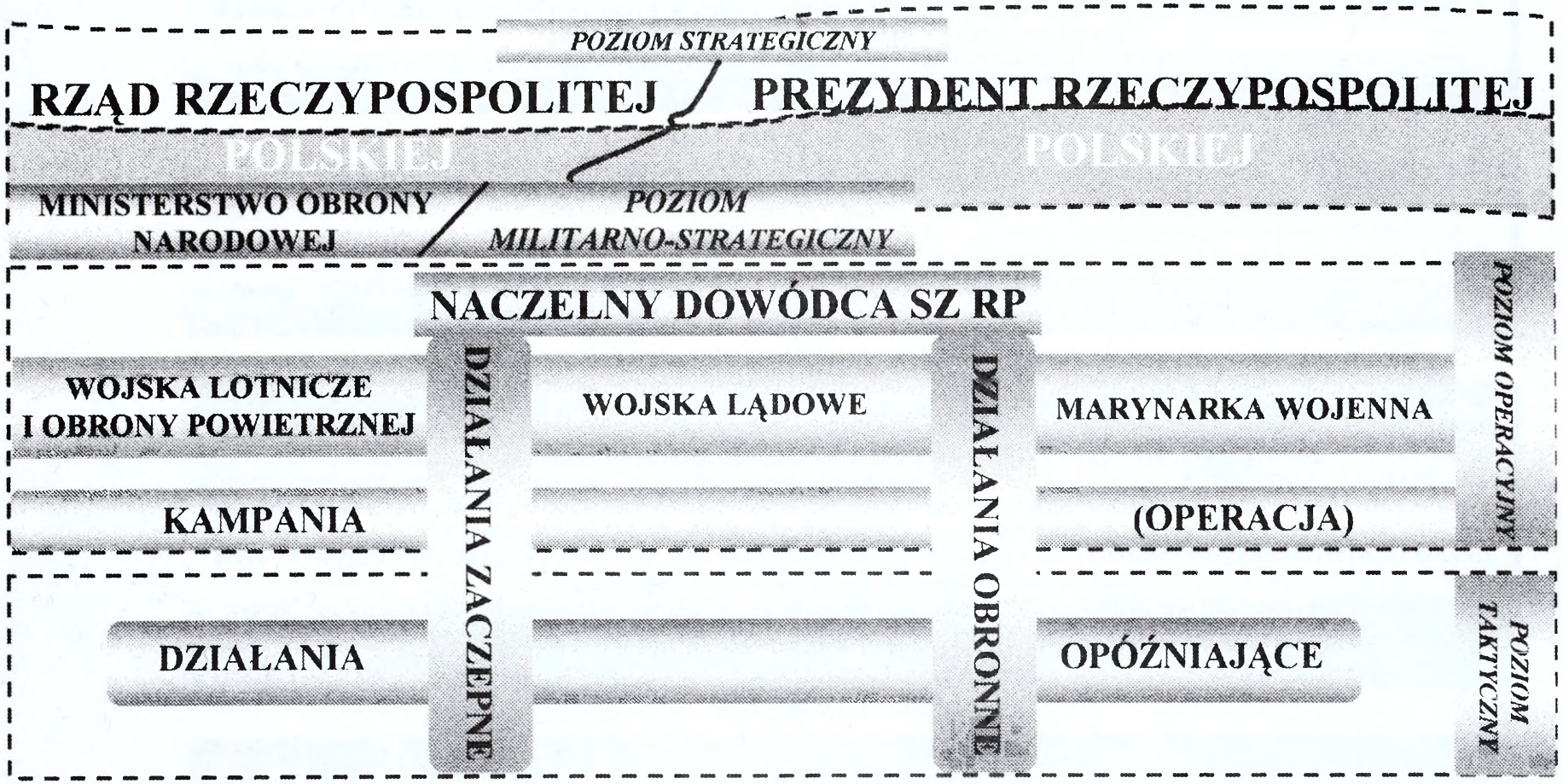
– określanie celów operacyjnych oraz sprecyzowanie ich roli w osiągnięciu celów strategicznych;

– decydowanie, w jakiej kolejności cele operacyjne winny być osiągnięte;

– rozmieszczanie sił i środków stosownie do potrzeb oraz racjonalne przydzielenie (podporządkowanie) podległym dowódcom dla zapewnienia realizacji ich zadań;

– ustanawianie priorytetów w zakresie wsparcia logistycznego niezbędnego do utrzymania operacji w procesie działań zorganizowanych;

STRUKTURA POZIOMÓW DZIAŁAŃ WOJENNYCH

ZADANIA POZIOMÓW DZIAŁAŃ WOJENNYCH

POZIOM STRATEGICZNY

POZIOM STRATEGICZNY JEST POZIOMEM, NA KTÓRYM NARÓD CZĘSTO JAKO CZŁONEK GRUPY NARODÓW OKREŚLA NARODOWE I WIELONARODOWE STRATEGICZNE CELE BEZPIECZEŃSTWA, DESYGNUJE KIEROWNICTWO, UMACNIA SIĘ I UŻYWA NARODOWE ZASOBY, ABY TE CELE OSIĄGNĄĆ.
STRATEGIA JEST SZTUKĄ I NAUKĄ ROZWOJU I SYNCHRONICZNEGO WYKORZYSTANIA SIŁ ZBROJNYCH WRAZ Z INNYMI INSTRUMENTAMI NARODOWYCH MOŻLIWOŚCI OSIĄGANIA NARODOWYCH I WIELONARODOWYCH CELÓW.

POZIOM MILITARNO-STRATEGICZNY

NARODOWA STRATEGIA MILITARNA, KSZTAŁTOWANA I UKIERUNKOWANA PRZEZ NARODOWĄ STRATEGIĘ OBRONNOŚCI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ, DOSTARCZA PRIORYTETY STRATEGICZNE DLA WSZYSTKICH DOWÓDCÓW NA WSZYSTKICH POZIOMACH DOWODZENIA. NARODOWE DOWÓDZTWO MILITARNO-STRATEGICZNE (REPREZENTOWANE PRZEZ MON) MATERIALIZUJE SWOJE FUNKCJE W FORMIE KIERUNKÓW ROZWOJU SIŁ ZBROJNYCH POPRZEZ ROZKAZY I STRATEGICZNE PLANY OKREŚLA SPOSÓB ICH UŻYCIA, ŁĄCZY WYSIŁEK Z WSZYSTKIMI AGENDAMI RZĄDOWYMI I DOWÓDZTWEM SIŁ SOJUSZNICZYCH CELEM REALIZACJI WSPÓLNYCH DZIAŁAŃ MILITARNYCH.

POZIOM OPERACYJNY

POZIOM OPERACYJNY JEST WIELOPOZIOMOWYM I WIELOWYMIAROWYM SPEKTRUM, W KTÓRYM ZOSTAJĄ BEZPOŚREDNIO ZAANGAŻOWANE KOMPONENTY POZIOMU TAKTYCZNEGO WE WSZYSTKICH WYMIARACH, NA CAŁEJ PRZESTRZENI ZADANIOWEJ W ASPEKCIE OSIĄGNIĘCIA CELU STRATEGICZNEGO.
POZIOM OPERACYJNY ŁĄCZY WYSIŁEK POZIOMU TAKTYCZNEGO W OPERACJI (KAMPANII) ZE STRATEGICZNYMI CELAMI. DOWÓDCY OPERACYJNI ROZWIJAJĄ OPERACYJNE KONCEPCJE OPARTE NA MILITARNYCH CELACH STRATEGICZNYCH I FORMUŁUJĄ JE W DYREKTYWY I ROZKAZY DLA POZIOMU TAKTYCZNEGO.
POZIOM OPERACYJNY SKUPIA PRIORYTETY NA EFEKTYWNYM WYKORZYSTANIU POSIADANYCH ZASOBÓW (W KAMPANII, OPERACJI) W PROCESIE DZIAŁAŃ ZORGANIZOWANYCH.
SZTUKA OPERACYJNA DECYDUJE: KIEDY, GDZIE I DLACZEGO BĘDZIE OSIĄGANY CEL STRATEGICZNY, PRZY POMOCY JAKIEGO POTENCJAŁU ORAZ JAK SPOSÓB ZAANGAŻOWANIA SIŁ BĘDZIE WPŁYWAŁ NA DZIAŁANIE PRZECIWNIKA PRZED ROZPOCZĘCIEM DZIAŁAŃ BEZPOŚREDNICH ORAZ W TRAKCIE ICH PROWADZENIA.

POZIOM TAKTYCZNY

NA POZIOMIE TAKTYCZNYM DOWÓDCY PRZEKŁADAJĄ DYREKTYWY I ROZKAZY OPERACYJNE NA PLANY DZIAŁAŃ I ROZKAZY TAKTYCZNE.
ZASADNICZĄ FUNKCJĄ POZIOMU TAKTYCZNEGO JEST BEZPOŚREDNIE ZAANGAŻOWANIE SIŁ I ŚRODKÓW W DZIAŁANIACH.
PROCES TEN JEST ŚCIŚLE ZINTEGROWANY Z DOWODZENIEM, ROZMIESZCZENIEM, MANEWREM SIŁ W STOSUNKU DO SIEBIE ORAZ DO PRZECIWNIKA.

– dowodzenie jednostkami wsparcia i zabezpieczenia oraz siłami ze wszystkich środowisk celem osiągnięcia kumulacji rezultatów w czasie i przestrzeni.

Ogniskowanie problematyki poziomu operacyjnego skupione jest w sztuce operacyjnej, która integruje wysiłek bazy operacyjnej (posiadanego potencjału) w wyniku projektowania, organizowania i integracji posiadanych zasobów w kampanii, operacji, bitwie w procesie działań zorganizowanych.

Sztuka operacyjna decyduje kiedy, gdzie i dlaczego będzie osiągany cel strategiczny, za pomocą jakiego potencjału oraz jak sposób zaangażowania sił będzie wpływał na działanie przeciwnika zarówno przed rozpoczęciem działań bezpośrednich, jak też w trakcie ich prowadzenia. To decyduje o skali konfliktu, wielkości zaangażowanych sił i środków do jego zażegnania lub nawet wycofania z działań, sprecyzowaniu obszarów do rozegrania bezpośredniego starcia (kampanii, operacji, bitwy), aby zapewnić osiągnięcie założonych celów jak najszybciej, spowodować jak najmniejsze straty wśród ludności i w infrastrukturze cywilnej na ile to będzie tylko możliwe.

Sztuka operacyjna pomaga dowódcom efektywnie angażować potencjał militarny i pozamilitarny do skutecznego osiągnięcia celów strategicznych (operacyjnych) w wyniku zrozumienia warunków, które pozwolą osiągnąć przewidywane rezultaty jeszcze przed starciem bezpośrednim, a tym samym unikać niepotrzebnych działań. Natomiast gdy do nich dojdzie, prowadzić je z pełną świadomością sytuacyjną, zaangażowaniem, efektywnie, przy minimalnym poziomie podjętego ryzyka operacyjnego.

Sztuka operacyjna wymaga szerokiej wyobraźni pola walki, kreatywności, prognozowania, zdolności oczekiwania i przewidywania, cierpliwości oraz umiejętności efektywnej, wielopoziomowej współpracy wszystkich zaangażowanych komponentów. Jest ona zatem szeroko pojętą praktyką dowodzenia na płaszczyźnie wspólnych działań (działań połączonych), ale również dotyczy dowódców wszystkich zaangażowanych sił w strukturze pionowej i poziomej. Skupia priorytety nie tylko na bezpośrednim zaangażowaniu sił, ale również na ich racjonalnym rozmieszczeniu oraz skupianiu wysiłku w czasie, przestrzeni i celu.

Jej rola ogniskuje swój wysiłek na zasadniczych metodach i formach synchronicznego zaangażowania systemów walki z wszystkich wymiarów i środowisk (powietrza, ziemi, wody, przestrzeni kosmicznej) oraz działań specjalnych w różnych środowiskach walki.

Sztuka operacyjna wymaga od dowódców umiejętności odpowiadania na następujące pytania:

1. Jakie warunki militarne (wojskowe, polityczne i społeczne) powinny być spełnione w operacyjnym obszarze działań, aby osiągnąć cel strategiczny?

2. Jaka kolejność zdarzeń jest w danych warunkach najbardziej prawdopodobna oraz jakie należy zastosować optymalne formy (metody) prowadzenia działań?

3. W jaki sposób wykorzystać posiadane zasoby (siły i środki), aby osiągnąć zakładany rezultat w procesie przewidywanej kolejności zdarzeń?

4. Jaki jest poziom podjętego ryzyka operacyjnego oraz wielkość potencjalnych strat w etapach prowadzenia działań (po osiągnięciu stanu końca działań)?

Poziom taktyczny

Na poziomie taktycznym dowódcy przekładają dyrektywy i rozkazy operacyjne na plany działań i rozkazy taktyczne. W walce poziom taktyczny jest integralnym elementem działań połączonych, co oznacza możliwość kompetencyjnej koordynacji systemów z różnych środowisk działań w wymiarze czasowym i przestrzennym. W skali narodowej struktury organizacyjne (brygada, dywizja, korpus) są strukturami poziomu taktycznego.

Zasadniczą funkcją poziomu taktycznego jest bezpośrednie zaangażowanie zgrupowań (sił i środków) w walce. Ten proces ściśle jest zintegrowany z dowodzeniem, rozmieszczeniem, manewrem w stosunku do siebie nawzajem oraz do przeciwnika. Chociaż starcie walczących wojsk w skali taktycznej jest zazwyczaj ograniczone w czasie i przestrzeni, to jednocześnie włącza szeroką gamę form i rodzajów działań w różnych środowiskach. Bitwa w skali taktycznej cechuje się gwałtownym przebiegiem i może być głównym elementem operacji, a nawet kampanii.

1.3. OGÓLNE ZASADY DZIAŁAŃ OPERACYJNYCH

Zasadniczym warunkiem determinującym powodzenie w różnego rodzaju działaniach jest aktywne wykorzystanie obszaru odpowiedzialności. W walce dowódca poziomu operacyjnego musi być zdolny do równoczesnego angażowania strony przeciwnej na całą głębokość jego ugrupowania. Wymaga to szczegółowego planowania i ścisłej synchronizacji działań, użycia wszystkich komponentów dostępnych dowódcy ze wszystkich i we wszystkich środowiskach działań, pełnego zaangażowania mocy bojowej (bazy operacyjnej) w decydujących punktach (etapach) na całym obszarze odpowiedzialności i na całej przestrzeni zadaniowej oraz w dowolnym czasie.

Wymaga to:

– szczegółowego rozpoznania możliwości użycia sił (ich dyspozycyjności) z różnych środowisk i w różnych środowiskach działań,

– rzetelnej i wiarygodnej oceny sytuacji w procesie budowy koncepcji osiągnięcia celu,

– przyjęcia właściwej struktury obszaru działań,

– rozpoznania podstawowych możliwości każdego pola bitwy (systemu wsparcia działań).

Równolegle z powyższymi kryteriami niezbędne jest zapewnienie ciągłości i zorganizowanego charakteru działań, utrzymanie świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym w wyniku umiejętnego wykorzystania pełnych możliwości sił i środków wzmacniających i wspierających w ramach prowadzenia działań połączonych. Szczególne znaczenie ma zachowanie zdolności do efektywnego wykorzystania wszystkich dostępnych aktywów do prowadzenia operacji głębokiej – od początku do stanu końca operacji.

Możliwość użycia sił (dyspozycyjność)

Wymagania, które dotyczą sił zbrojnych wymuszają zachowanie zdolności do realizacji celów zarówno w układzie narodowym, jak i koalicyjnym. W układzie narodowym głównym aspektem, szczególnie w okresie zagrożenia lub po wybuchu wojny, jest potrzeba ich wykorzystania w ramach przeciwkoncentracji, przygotowania operacji osłonowej, prowadzenia operacji obronnej lub niezwłocznego przejścia do operacji zaczepnej.

Współczesne pole walki w stosunku do sił zbrojnych wymaga:

– zachowania zdolności do szybkiego przejścia od stanu pokojowego do wojny (utrzymania efektywnej procedury osiągania gotowości bojowej);

– sprawnego i bezkolizyjnego mobilizacyjnego uzupełnienia i rozwinięcia;

– sprawnego przegrupowania i racjonalnego rozmieszczenia w rejonach wyjściowych;

– efektywnego wykorzystania w działaniach bezpośrednich, podtrzymania działań (w tym utrzymania ciągłego uzupełnienia stanem osobowym, sprzętem oraz materiałami logistycznymi);

– szybkiego odtwarzania zdolności do ponownych działań.

Ze względu na to, że zgrupowanie do wykonania zadań na poziomie operacyjnym z reguły nie posiada stałej struktury organizacyjnej, może być wykorzystane zarówno w działaniach bezpośrednich (operacja zaczepna lub obronna), jak też do prowadzenia działań innych niż wojna. W pewnych specyficznych warunkach, siły zbrojne RP mogą prowadzić powyższe działania równocześnie. Dlatego tak niezbędna jest uniwersalność ich wyposażenia, wyszkolenia i sprawnego dowodzenia. Dowodzenie jest sztuką kreatywnej działalności opartej na charakterze, umiejętnościach i sile umysłu. Z reguły nie jest kompatybilne ze ścisłymi formami ani sztywnymi regulacjami. Powinno być jednak ujęte w określone zasady (procedury), gdyż wymaga to interoperacyjności w ramach działań z komponentami z różnych środowisk w układzie narodowym oraz międzynarodowym i sojuszniczym.

Wykorzystanie możliwości bojowych w granicach obszaru odpowiedzialności jest zdeterminowane poziomem wykonywanych przez jego dowódcę zadań.

Dowódca każdej struktury organizacyjnej może być dowódcą poziomu taktycznego, spełniać określoną rolę w układzie nadrzędnym (jako integralny element struktury organizacyjnej szczebla wyższego) lub może działać jako dowódca po-

ziomu operacyjnego. W tym ostatnim przypadku pełni z reguły rolę dowódcy działań połączonych, a więc jest decydentem wykorzystania systemów walki z wszystkich wymiarów i środowisk.

Koncepcja pola walki

Koncepcja pola walki jest kluczowym zagadnieniem dowodzenia bez względu na rodzaj działań oraz procesem, dzięki któremu dowódca jest w stanie sprecyzować w jak najbardziej zrozumiały sposób aktualną sytuację, zobrazować zamierzony efekt końcowy działań (stan-cel końca działań) oraz przedstawić poszczególne etapy (fazy) ich prowadzenia.

Koncepcja osiągnięcia celu, bez względu na rodzaj działań, powinna kierować się następującymi uwarunkowaniami:

– szczegółowym, realnym i wielopoziomowym planowaniem;

– najefektywniejszym wykorzystaniem systemów walki z różnych środowisk i wymiarów dla osiągnięcia kumulacyjnych rezultatów w czasie, przestrzeni i celu;

– maksymalnym wykorzystaniem przestrzeni walki;

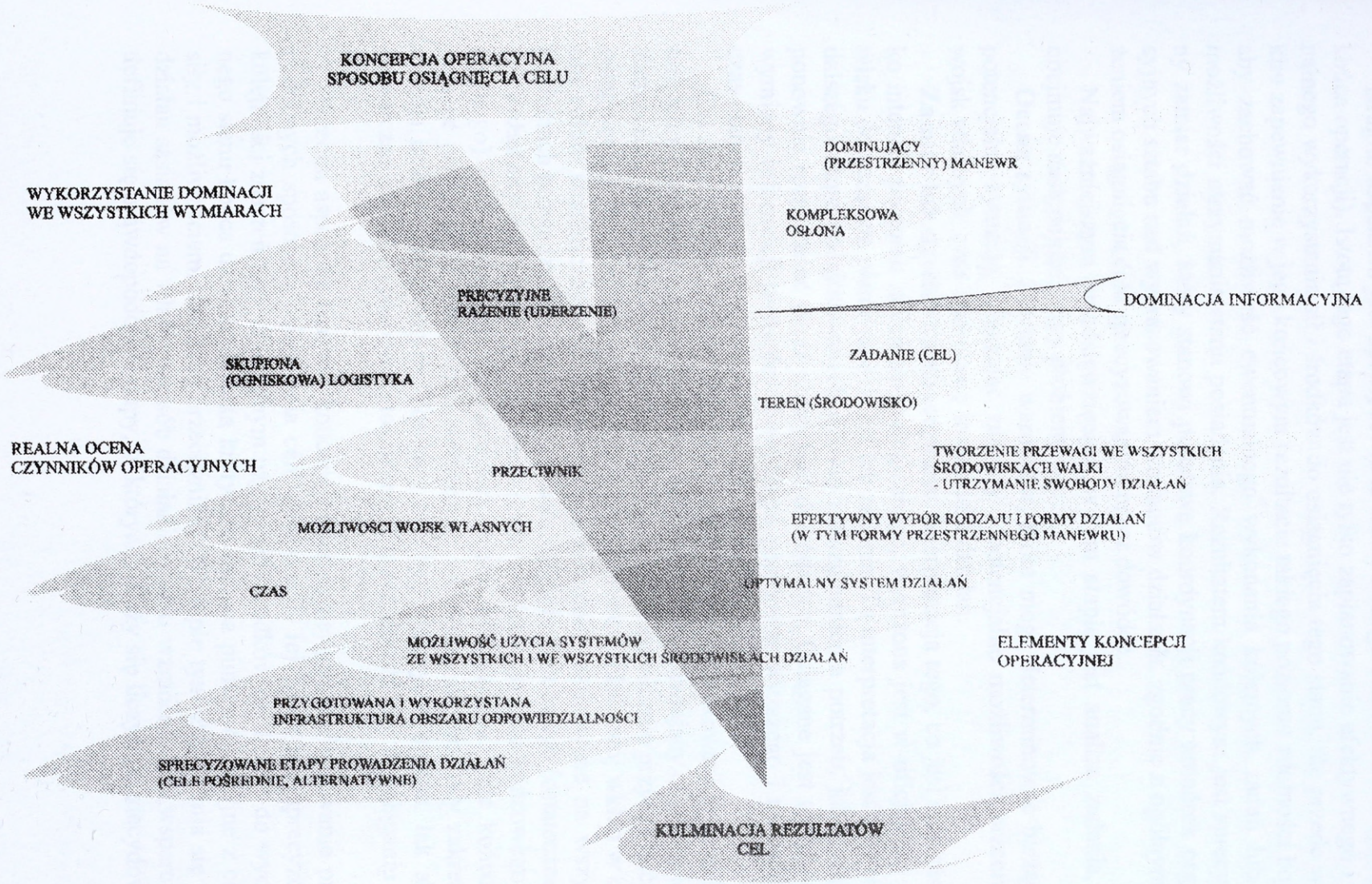
– utrzymaniem inicjatywy, przestrzennej swobody działań i konsekwencją;

– określeniem kolejności zdarzeń, utrzymaniem zorganizowanego charakteru i zaangażowania komponentów.

Oznacza to stałe monitorowanie efektywności użycia systemów z różnych środowisk walki, analizę rezultatów, optymalizację systemów do ponownego uderzenia, przy uwzględnieniu wszelkich dostępnych sposobów i na całej przestrzeni zadaniowej z maksymalnym zaangażowaniem. Celem jest stałe dążenie do przejęcia inicjatywy, stałe jej utrzymywanie oraz określenie zaangażowania, które pozwoli kierować działaniami zgodnie z przyjętym planem i utrzymać ich charakter w procesie zorganizowanym.

W przypadku podjęcia działań w obszarze odpowiedzialności na poziomie operacyjnym, dowódca inicjuje proces budowy koncepcji pola walki przed ustaleniem takich elementów koordynacji zadań, jak linie operacji, granice działań, elementy koordynacji kierowania ogniem itp. Integralnie jest z tym związane uzmysłowienie, a w konsekwencji sprecyzowanie aktywnego wykorzystania posiadanego potencjału, aż do osiągnięcia zamierzonego stanu końca operacji.

Pierwszym aspektem budowy koncepcji operacyjnej jest ocena bazy i potencjału przeciwnika. Rezultatem końcowym jest uświadomienie (ocena) możliwości własnych i przeciwnika, stanu zdolności bojowej posiadanego potencjału (w tym środków wzmocnienia i wsparcia), poziomu zasobów logistycznych, rozmieszczenia sił i środków, prawdopodobnego tempa oraz kierunku działań. Istotnym elementem w tym procesie jest ocena środowiska zarówno po stronie przeciwnika, jak i wojsk własnych. Ocena środowiska obejmuje teren i pogodę, a także czynniki ludzkie, takie jak zmęczenie, duch bojowy itp. Mniej istotne, ale również uwzględniane są kultura, religia i inne elementy.

ELEMENTY WPŁYWAJĄCE NA UTRZYMANIE ŚWIADOMOŚCI SYTUACYJNEJ I CIĄGŁOŚĆ PROCESU DECYZYJNEGO

Drugim aspektem jest sprecyzowanie zamierzonego stanu końca działań (stan końca operacji). Istotą tego etapu jest nie tylko zaplanowanie efektywnego i racjonalnego wykorzystania sił i środków do osiągnięcia tego stanu, ale przede wszystkim zapewnienie w jego końcowym rezultacie takiego poziomu zdolności bojowej, aby zachować możliwość ewentualnego wykonania kolejnych zadań lub tylko możliwości utrzymania stanu posiadania. Rezultatem końcowym jest sprecyzowany zamiar działań, który stanowi podstawę koordynacji pracy komórek organizacyjnych sztabu nad wypracowaniem wariantów działania, zgodnie z ogólnym założeniem osiągnięcia celu sprecyzowanym przez dowódcę.

Najważniejszym przedsięwzięciem w tym etapie jest analiza zadania, która obejmuje następujące grupy problemowe:

Ocena sytuacji. Zbadanie warunków, które mogą determinować bieżącą lub potencjalną sytuację, włączając zamiary i potencjalne możliwości przeciwnika, wojsk własnych, czas oraz ocenę środowiska działań.

Zamiar lub dyrektywa strategiczna. Interpretacja tego, co jest rozumiane jako intencja poziomu militarno-strategicznego, wyrażona jest w oficjalnym stanowisku dotyczącym planowanej misji lub zadania. Ta interpretacja jest podstawą do dalszego ciągu podejmowanych działań i uwzględnienia potrzeb, jakie mają być ponownie rozpatrzone przez najwyższe dowództwo. Osiągane jest to za pomocą wymiany informacji pomiędzy dowódcami poziomów wyższego i niższego podczas planowania.

Cel strategiczny. Wykładnia celu wyraża się w ukierunkowaniu operacji militarnych na wszystkich poziomach w sposób jasny, umożliwiający osiągnięcie celu. Zamierzone cele powinny bezpośrednio, szybko i ekonomicznie przyczyniać się do osiągnięcia stanu końca operacji. Każda operacja musi mieć swój wkład w osiąganiu celów strategicznych. Konkludując, zamierzenia realizowane na wszystkich poziomach prowadzą do osiągnięcia pożądanego celu końcowego (ostatecznego).

Pożądany cel końcowy. Wyznacznikiem właściwego celu końcowego (ostatecznego) jest zakres odpowiedzialności organu inicjującego. Cele końcowe są opisane przez bilans możliwości militarnych wskazując na możliwy zakres osiągnięcia celów strategicznych. Powinny one być niezwykle ogólne, tak aby nie ograniczać metod i sposobów stosowanych przez dowódców w osiąganiu celów misji.

Trzecim aspektem budowy koncepcji operacyjnej jest wariantowanie prawdopodobnych sposobów osiągnięcia celu w operacji. Jej istotą jest sprecyzowanie kolejności zdarzeń przy integralnym użyciu sił i środków na drodze do wyobrażonego stanu końca działań (ścieżka krytyczna łącząca punkty decyzyjne z centrum siły i możliwościami działania przeciwnika). W etapie tym uwzględnia się wpływ działań sąsiadów na własny sposób działania, środki wzmocnienia i wsparcia oraz definiuje się prawdopodobne etapy, w których należy się liczyć ze zdecydowanym

działaniem przeciwnika, a w tym kontekście przewidywanym rozwojem sytuacji, z uwzględnieniem efektywnego przeciwdziałania i rozwiązań alternatywnych.

Ostatecznie dowódca precyzuje koncepcję operacyjną sposobu osiągnięcia stanu końca operacji, która odgrywa kluczową rolę w procesie dowodzenia.

Koncepcja operacji jest podstawą do budowy struktury pola walki (zmaterializowanie i uszczegółowienie obszaru odpowiedzialności), a proces ten jest procesem naturalnym i odnosi się do dowolnego rodzaju działań.

Kluczowe koncepcje planowania operacyjnego

Planowanie operacyjne wymaga gruntownego zrozumienia pewnych kluczowych elementów koncepcji operacyjnych oraz elementów projektu operacji.

Kluczowe koncepcje, które wymagają szczegółowego rozpatrzenia[6] to:

- stan końca operacji,
- środek ciężkości,
- punkty decydujące,
- linie operacji,
- kulminacja,
- manewr,
- sekwencja wydarzeń,
- tempo,
- przerwa operacyjna.

Stan końca operacji jest definiowany jako polityczna i/lub militarna sytuacja, która powinna zaistnieć z chwilą, gdy operacja zostaje zakończona na korzystnych układach. Stan końca operacji powinien zostać określony jeszcze przed jej rozpoczęciem.

Środek ciężkości (centrum siły i możliwości działania) jest definiowany przez charakterystykę, możliwości czy też pochodzenie skąd dane państwo, sojusz, siły lub inne ugrupowania czerpią swobodę działania, siłę fizyczną czy wolę walki. Zazwyczaj środek ciężkości kumuluje najistotniejszą część sił przeciwnika, kluczowe elementy obszaru odpowiedzialności lub systemu, strukturę dowodzenia. Ma to miejsce w odniesieniu do strategicznego, operacyjnego i taktycznego poziomu dowodzenia. Może istnieć więcej niż jeden środek ciężkości. Należy zidentyfikować środki ciężkości odnoszące się zarówno do sił przeciwnika, jak i wojsk własnych. Środek ciężkości jest priorytetowym narzędziem analitycznym pozwalającym na rzetelne porównanie możliwości bojowych własnych sił w stosunku do sił przeciwnika, uwzględnienie wniosków w zamiarze (koncepcji) oraz określenie jej celów.

Istota dowodzenia operacyjnego polega na umiejętności skumulowania efektów przeciwko środkowi (środkom) ciężkości przeciwnika. Należy jednak uwzględnić,

---

[6] Na podstawie doktryny AJP-01.

że środek ciężkości, bez względu na rodzaj działań, nie zawsze jest możliwy do jednoznacznego zidentyfikowania, gdyż będzie on starannie ukrywany i broniony. Oprócz tego należy się liczyć, że w trakcie prowadzenia operacji ulegnie on przewartościowaniu. Dlatego wstępna analiza i ocena środka ciężkości przeciwnika wymaga stałego aktualizowania zarówno w fazie planowania jak i prowadzenia operacji.

Linie operacji są zdefiniowane przez orientację kierunkową sił w czasie i przestrzeni w stosunku do sił przeciwnika. Łączą one możliwości własnego potencjału (bazę operacyjną) ze sprecyzowanymi celami działania poprzez przyjęte punkty decydujące, zorientowane na centrum siły i możliwości działania.

Dowódca poziomu operacyjnego wykorzystuje je w celu zogniskowania głównego wysiłku działań zaczepnych na określonym kierunku, stosując siłę uderzeniową zobrazowaną w trójwymiarowej przestrzeni, przez czas i według logicznego planu, który integruje możliwości wszystkich elementów z wszystkich środowisk walki w sposób ciągły, aż do koncentracji w jednym punkcie i pokonania środków ciężkości sił przeciwnika. Linie operacji są zazwyczaj opisane w znaczeniu wewnętrznym i zewnętrznym.

Siły operują po liniach wewnętrznych, kiedy operacja rozchodzi się z punktu centralnego i kiedy umożliwia to rozdzielenie sił przeciwnika. Operowanie po liniach wewnętrznych umożliwia siłom przeniesienie głównego wysiłku w kierunku zewnętrznym, znacznie szybciej niż może to zrobić przeciwnik.

Siły operują po liniach zewnętrznych, gdy ich kierunki operacji skupiają się na przeciwniku. Operacje prowadzone po liniach zewnętrznych wymagają większego zaangażowania sił, lecz dają możliwość uzyskania rozstrzygających rezultatów w krótszym czasie.

Linie operacji odzwierciedlają trójwymiarową przestrzeń i charakteryzują więcej aniżeli tylko manewr. Integralnie z liniami operacji jest związana dominacja we wszystkich wymiarach. Dowódcy używają ich w celu skupienia mocy bojowej na określonym kierunku. Stosują siłę uderzeniową w całej trójwymiarowej przestrzeni walki z uwzględnieniem sił ze wszystkich środowisk walki w wyniku zastosowania przestrzennego manewru, precyzyjnego rażenia, skupionej logistyki, pełnowymiarowej osłony i dominacji informacyjnej. Efektem jest kumulacja rezultatów z rozproszonych położeń, skupiona na eliminacji środka ciężkości przeciwnika.

Działania bezpośrednie i pośrednie są związane z liniowym, ciągłym i dynamicznym zbliżaniem się do środka ciężkości przeciwnika w wyniku osiągania celów pośrednich (etapy prowadzenia działań), które są często związane z punktami decydującymi, sprecyzowanymi w koncepcji operacyjnej. Proces ten uwzględnia bezpośrednie podejście (np. po liniach wewnętrznych) celem nawiązania bezpośredniego kontaktu z siłami przeciwnika, które bronią dostępu do środka ciężkości lub punktów decydujących.

Działania pośrednie uwzględniają szerokie możliwości zastosowania dominacji we wszystkich wymiarach do nagłego w czasie i przestrzeni oraz z wielu kierunków uderzenia na środek ciężkości przeciwnika. Koncepcja działań pośrednich (z reguły uwzględniająca linie zewnętrzne w wielowymiarowej przestrzeni – horyzontalnej i pionowej) kumuluje wysiłek na wszechstronnym wykorzystaniu wszystkich słabych punktów przeciwnika w celu zastosowania dostępnych możliwości, poza bezpośrednim starciem z jego siłami głównymi.

Punkt decydujący jest zdefiniowany jako punkt, z którego może zostać zagrożony zarówno środek ciężkości sił nieprzyjaciela, jak i własnych. Punkt ten może istnieć w czasie, przestrzeni lub otoczeniu informacyjnym. Punkty decydujące są kluczami do otwarcia centrów siły i możliwości działania i mogą być zaatakowane bezpośrednio, jeśli istnieje taka potrzeba, lub pośrednio. Dowódca określa najważniejsze jego zdaniem punkty decydujące jako cele (rozpatrując ich rolę z punktu widzenia wojsk własnych i przeciwnika) i alokuje środki w celu ich ochrony, kierowania nimi, niszczenia czy też neutralizacji.

Punkty decydujące mają zazwyczaj charakterystykę geograficzną. Odzwierciedlają zatem ukształtowanie terenu, jak np. wzgórza, miasta lub inne obiekty infrastruktury. Mogą również obejmować elementy odpowiedzialne za ciągłość dowodzenia, jak np. punkty dowodzenia, powietrzne lub naziemne węzłowe obiekty komunikacyjne i łączności. Punkty decydujące mogą obejmować zarówno sieć transportową, jak też pewne elementy ukształtowania terenu. Punkty te mogą stwarzać momenty krytyczne (przełomowe) dla kontynuowania działań lub szybkiej zmiany kierunku głównego wysiłku i sprawne oraz zorganizowane rozwinięcie powodzenia. Mogą umożliwiać utrzymanie wysokiego tempa działań oraz zwiększać moc bojową (siłę uderzeniową), skierowaną przeciw zgrupowaniom przeciwnika i innym celom dezorganizującym zorganizowany charakter jego działań. Należy pamiętać, iż punkty decydujące nie są środkiem ciężkości, stanowią raczej klucz do podjęcia dalszych działań mających na celu zniszczenie centrum siły i możliwości działania. Utrzymywanie kontroli nad punktami decydującymi (po stronie wojsk własnych jak i przeciwnika) daje dowódcom wyraźną przewagę nad siłami przeciwnika i w znaczący sposób wpływa na rezultat końcowy.

Bez względu na rodzaj działań i poziom dowodzenia należy się liczyć, iż istnieje znacznie więcej punktów decydujących, które dowódca będzie w stanie zidentyfikować, opanować, utrzymać, kontrolować lub zniszczyć za pomocą posiadanych środków. Stąd też należy dokonać analizy wszystkich możliwych punktów decydujących i wybrać kluczowe, które pozwolą określić najlepszą opcję do bezpośredniego lub pośredniego uderzenia na środek ciężkości przeciwnika.

Dowódcy identyfikują najważniejsze punkty decydujące jako cele (etapy prowadzenia działań) i wybierają środki umożliwiające ich opanowanie, zniszczenie lub zneutralizowanie.

Konsekwentna realizacja cyklu decyzyjnego w zorganizowanym procesie wykorzystania punktów decydujących pozwala dowódcom w pełni kontrolować swoje i przeciwnika możliwości w aspekcie kulminacji oraz utrzymania inicjatywy.

Świadomość pełnej kontroli tych punktów w działaniach zaczepnych umożliwia uzyskanie przestrzennej swobody działań i manewru operacyjnego, utrzymanie dynamiki, inicjatywy, zachowanie minimalnego poziomu podjętego ryzyka operacyjnego, bezkolizyjne wdrażanie planów alternatywnych, świadomość sytuacyjną w procesie decyzyjnym.

Pełna kontrola punktów decydujących w działaniach obronnych dezorganizuje proces decyzyjny przeciwnika, a tym samym umożliwia osiągnięcie stanu końca działań zgodnie z przyjętą koncepcją oraz utrzymanie działań w procesie zorganizowanym przy minimalnych stratach własnych.

W wyniku precyzyjnej identyfikacji i wykorzystania punktów decydujących w procesie decyzyjnym oraz w koncepcji osiągnięcia celu, dowódca poziomu operacyjnego ma możliwość kształtowania pola walki w wyniku racjonalnego wykorzystania przewagi. Właściwe zdefiniowanie punktów decydujących ułatwia dowódcy elastyczność w wyborze więcej niż jednej linii operacji (istota swobody działania).

Kulminacja ma zastosowanie zarówno w działaniach ofensywnych, jak i defensywnych.

W działaniach zaczepnych punkt kulminacyjny to taki punkt w czasie i przestrzeni, gdzie siła natarcia atakującego przestaje przewyższać tą po stronie broniącego. W tej sytuacji przeciwnik jest narażony na zdecydowaną reakcję w postaci rozstrzygającego uderzenia, a natarcie jest kontynuowane w warunkach dużego zagrożenia procesu decyzyjnego (zdezorganizowanie koncepcji osiągnięcia celu) oraz wysokiego poziomu ryzyka operacyjnego.

W działaniach obronnych broniący osiąga swój punkt kulminacyjny, gdy nie jest w stanie zapewnić prowadzenia działań w sposób zorganizowany; wykonać rozstrzygającego uderzenia; w znacznym stopniu jest naruszony jego proces decyzyjny; utracił świadomość sytuacyjną; istnieją poważne trudności utrzymania ciągłości zabezpieczenia logistycznego.

Zasadniczym priorytetem podczas prowadzenia działań militarnych na wszystkich poziomach, bez względu na rodzaj, jest konieczność użycia dostępnych zasobów, by nie dopuścić do osiągnięcia punktu kulminacyjnego przez wojska własne przed etapem, w którym przeciwnik osiągnie punkt kulminacyjny oraz zapewnić osiągnięcie celu (stanu końca działań) przed osiągnięciem kulminacji.

Podczas prowadzenia działań operacyjnych zgrupowania mogą osiągać kulminację z wielu powodów: zaopatrzenie logistyczne może być źle zorganizowane;

występują trudności dostarczenia środków walki (zapasy magazynowe mogą być wyczerpane); potrzeba ochraniania linii komunikacyjnych przed siłami działającymi na skrzydłach i w obszarze tyłowym, co osłabia siły główne, a szczególnie ogranicza przestrzenną swobodę działań; główne zgrupowanie uderzeniowe może ponieść znaczne straty, co w konsekwencji doprowadza do zachwiania równowagi sił; psychiczne i moralne wyczerpanie żołnierzy; coraz większa determinacja obrońcy wobec zagrożenia utraty terytorium.

Czynniki inne niż straty bojowe oraz brak zasobów mogą również mieć decydujący wpływ na osiągnięcie kulminacji.

W pewnych sytuacjach działania ofensywne, które postępują szybciej niż planowano, mogą wyprzedzić bieżące rozpoznanie. Świadomość rosnącego ryzyka operacyjnego, będącego wynikiem kontynuowania działań, może zostać zaakceptowana pod warunkiem, że dysponowany przez dowódcę potencjał umożliwia rozbicie każdego potencjalnego zgrupowania sił przeciwnika. Z reguły jednak brak możliwości prowadzenia wiarygodnego i terminowego rozpoznania naraża na ponoszenie niepotrzebnych strat oraz w konsekwencji może uniemożliwić osiągnięcie założonego celu działań. W tej sytuacji celowe jest utrzymywanie wolniejszego tempa operacji, aby można było lepiej dysponować posiadanymi zasobami.

Zsynchronizowanie logistyki z działaniami bojowymi może zmniejszyć szansę wystąpienia kulminacji i pomóc dowódcy kontrolować tempo. Logistyka powinna przewidywać zmniejszanie się zasobów związanych z prowadzeniem działań rozciągających się w czasie i przestrzeni. Zatem należy odpowiednio wcześniej reagować gromadząc wystarczające zasoby militarne lub reorganizować system, by umożliwić dowódcy osiągnięcie celów przed osiągnięciem punktu kulminacyjnego. Jeśli jest to niemożliwe lub poważnie utrudnione, dowódca powinien ponownie rozpatrzyć koncepcję działań.

Sekwencje wydarzeń to taka ich aranżacja w ramach prowadzonych działań, która jest najbardziej prawdopodobna i realna w danych warunkach sytuacyjnych i środowiskowych do eliminacji środka ciężkości przeciwnika.

Podczas precyzowania koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu należy określić optymalną kolejność osiągania stanów (celów) pośrednich na wymaganym poziomie, aby utrzymać zakładane tempo i osiągnąć przewidywany rezultat końcowy. Każdorazowo będzie to wymuszać konieczność rozważenia szeregu czynników, w tym uwarunkowań geograficznych i środowiskowych, możliwości mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia i przegrupowania, strukturę dowodzenia, logistykę oraz opinię publiczną. Proces decyzyjny może ulegać reorganizacji w wyniku nagle zmieniającej się sytuacji. Zatem decyzja (i jej realizacja), którą materializują dowódcy wszystkich poziomów, musi być wystarczająco elastyczna, aby ją można

było dostosować do zmian zachodzących w otoczeniu lub sytuacji – bezkolizyjne wdrażanie rozwiązań wariantowych lub alternatywnych.

Jest to możliwe tylko w warunkach, gdy każdy poziom dowodzenia utrzyma synchronizację w aspekcie efektywnego wykorzystania systemów ze wszystkich środowisk w całym obszarze zadaniowym. Powinna ona być integralnym elementem dowodzenia, gdyż ma bezpośredni wpływ na realizację przyjętej koncepcji osiągnięcia celu.

Koordynacja etapów (lub bitew prowadzonych w ramach operacji) bezpośrednio nawiązuje do decyzji dowódcy dotyczącej poszczególnych faz (etapów). Faza stanowi okres w czasie i przestrzeni, podczas którego wiele zgrupowań (komponentów) jest zaangażowanych do prowadzenia działań podobnego lub różnego rodzaju w uwarunkowaniach celu, czasu i przestrzeni. Przejście do innego etapu, takie jak np. od etapu rozwinięcia wojsk do działań defensywnych lub ofensywnych, pociąga za sobą zmiany w rozkładzie siły i ich roli. Podczas planowania (konstruowania koncepcji operacyjnej) dowódcy powinni prognozować, a w trakcie prowadzenia działań monitorować warunki, jakie mają być spełnione przed przejściem do następnego etapu – minimalny standard osiągnięcia celu pośredniego. Powinni również dostosować etapy prowadzenia działań lub sprecyzować nowe tak, aby wykorzystać możliwości sytuacyjne stwarzane (wymuszone) działaniem przeciwnika lub alternatywnie (optymalnie) reagować na nieoczekiwane niepowodzenie. Zmiany w obserwowanej sytuacji (po stronie wojsk własnych i przeciwnika) kształtować będą warunki prowadzenia działań. Realizacja kolejnych faz, na każdym poziomie dowodzenia, może prowadzić do okresów znacznego zaangażowania sił z jednoczesnym wzrostem ich wrażliwości na oddziaływanie przeciwnika. W takich momentach zadania wojsk często będą ulegać zmianie. Ważne jest zrozumienie, iż przechodzenie od jednej fazy do następnej może powodować kolizję działań wcześniejszych i następujących bezpośrednio po nich.

Logistyka jest kluczem do koordynowania głównych etapów operacji. Planujący operację muszą rozważać tworzenie baz logistycznych, otwieranie i utrzymywanie linii komunikacyjnych, zakładanie pośrednich baz logistycznych celem zabezpieczania kolejnych faz, określać priorytety dla poszczególnych służb i elementów wsparcia.

Plany alternatywne i rozwiązania wariantowe. Plan działań trudno jest zaprojektować tak, by z dużym prawdopodobieństwem określał przewidywany rozwój wydarzeń po nawiązaniu kontaktu bezpośredniego z głównymi siłami przeciwnika oraz w całym procesie osiągania celu. Dowódca poziomu operacyjnego powinien tak realizować swój plan, aby móc zachować swobodę decydowania, nawet w nagle zmieniających się sytuacjach. Plany alternatywne i wariantowe umożliwiają dokonywanie zmian w przewidywanych i nagłych sytuacjach. Właściwe przewidywanie wariantów optymalnego użycia sił może ułatwić przygoto-

wanie i realizację koncepcji operacyjnej i utrzymać ją w zorganizowanym procesie decyzyjnym. Dowódca poziomu operacyjnego powinien być przygotowany do bezkolizyjnego wdrożenia kilku wariantów rozwiązań, które umożliwiają utrzymanie minimalnego poziomu podjętego ryzyka operacyjnego podczas osiągania celów pośrednich, płynne przejście od jednej fazy działań (etapu) do drugiej czy nawet zmianę orientacji działań.

Plan operacji zazwyczaj zawiera takie elementy (fazy), które określa się jako sposób realizacji zadań w etapach, a definiuje jako punkty decydujące. Plany alternatywne odzwierciedlają przewidywane działania główne oparte na prawdopodobnych rezultatach (pozytywnych i negatywnych) bieżących działań (standard osiągania celów pośrednich). Pozytywny rezultat końcowy, zgodny z oczekiwaniami, zrealizowanie planów alternatywnych, oznacza rozpoczęcie innej fazy (etapu) działań. Planowanie alternatywne jest procesem realizowanym przez cały czas prowadzenia operacji, aż do zaplanowanego stanu jej końca.

Planowanie wariantowe jest wkomponowane w główny plan operacji, a wprowadzane na wypadek zmiany ugrupowania, kierunku przemieszczenia, zmiany orientacji działań, kierunku głównego wysiłku, koncepcji osiągnięcia celu, jak również nawiązania lub nie kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika. Dają one dowódcom możliwość elastycznego podejmowania decyzji przez przewidywanie określonych reakcji przeciwnika, mogących mieć wpływ na realizację planu podstawowego. Zespoły planowania centrum dowodzenia powinny przewidywać prawdopodobny układ zdarzeń i tworzyć odpowiednie plany wariantowe, aby umożliwiać dowódcy elastyczne podejmowanie decyzji.

Manewr to poszukiwanie drogi do zdobycia pozycyjnej lub sytuacyjnej przewagi nad przeciwnikiem, ze strony którego może dojść do zagrożenia lub użycia siły. Manewr będzie skierowany na punkt decydujący bądź bezpośrednio na środek ciężkości przeciwnika.

Tempo jest określane jako częstotliwość lub rytm aktywnych kontaktów z przeciwnikiem, w odniesieniu do poszczególnych działań taktycznych, bitew czy też głównych działań. Łączy w sobie cały potencjał z różnych środowisk w wymiarze przestrzennym, pozwalający na płynne przechodzenie od jednego etapu prowadzenia działań do kolejnego lub z jednego rodzaju w inny.

Niezmiernie istotne w utrzymaniu tempa jest uniemożliwienie zerwania kontaktu bezpośredniego ze zgrupowaniami przeciwnika.

Przerwa w operacji. Chwilowe zawieszenie działań operacyjnych w uwarunkowaniach czasowych po osiągnięciu planowanych celów (pośrednich, głównych) taktycznych lub operacyjnych, jednak przed osiągnięciem punktu kulminacyjnego przez jedną ze stron, w celu regeneracji potencjału bojowego w ramach przygotowań do decydującego uderzenia.

1.4. CZYNNIKI OPERACYJNE

Działania na poziomie operacyjnym charakteryzują integralnie ze sobą związane czynniki: **cel, przeciwnik, siły (baza operacyjna), środowisko, czas.**

Cel, siły (baza operacyjna), środowisko działań, czas i przeciwnik są czynnikami określającymi wszelkie działania dowódców operacyjnych. Określają one ramy działania i są ściśle ze sobą powiązane. Ich znaczenie może ulegać ciągłej zmianie. Są także stałymi jakościowymi i ilościowymi elementami, które oddziałują na możliwość działania i obszar swobody dowódców poziomu operacyjnego. Jakkolwiek wszystkie z wyżej wymienionych można zdefiniować w aspekcie teorii i praktyki, to przeciwnika (szczególnie w czasie pokoju) tylko hipotetycznie i na płaszczyźnie doktrynalnych założeń jego sposobów działania. Natomiast podczas prowadzenia działań – na podstawie rzeczywistego zagrożenia oraz działania na polu walki. Zadaniem dowódców poziomu operacyjnego jest zbadanie tych czynników co do możliwości działania wojsk własnych i przeciwnika oraz określenie optymalnego stosunku między nimi w zależności od rodzaju działań i zadania. Stanowi to podstawę racjonalnego planowania i prowadzenia walki na płaszczyźnie optymalnego zagospodarowania przestrzeni zadaniowej.

Cel

Istota celu wyraża się w ukierunkowaniu operacji militarnych na wszystkich poziomach dowodzenia i we wszystkich rodzajach działań w sposób zorganizowany i zorientowany na cele pośrednie, wyrażane w postaci etapów (faz) operacji (działań), umożliwiające osiągnięcie celu głównego (stanu końca operacji) na wymaganym poziomie. Planowane cele pośrednie powinny bezpośrednio, szybko i ekonomicznie przyczyniać się do osiągnięcia celu operacji. Każda operacja powinna być integralnie związana z procesem osiągania celów strategicznych (operacyjnych). Zamierzenia te realizuje się na wszystkich poziomach i materializuje w postaci osiągnięcia pożądanego celu końcowego (stanu końca operacji).

W skali operacyjnej stan końca operacji jest z ściśle związany z zaplanowanym poziomem osiągnięcia celu operacji, który powinien obejmować wszystkie z niżej przedstawionych warunków[7]:

Zachowanie końcowe. Pożądany stan lub rezultat (przedmiot dążeń), w którym znalazł się element działający, do którego planowano proces działań celowych – decyzyjny – (zgodnie z otrzymanym zadaniem) i dla którego osiągnięcia planowano i wykonano wszystkie przedsięwzięcia. Sytuacja była przewidywana i uwzględniała niezbędną reorganizację systemu działań.

Warunki jego przejawiania. Podmiot działania (w ujęciu systemowym lub materialnym) posiadł, zdobył lub znalazł się w określonej sytuacji, przy uwzględ-

[7] H. Davis, *Konstruowanie systemu kształcenia*, Warszawa, PWN 1983, s. 57.

nieniu aspektów rzeczowego, czasowego, przestrzennego lub w integracji tych czynników. Obiekt celowych działań (jednostkę organizacyjną lub zbiór jednostek – szczebel operacyjny) zachowuje zdolność do utrzymania tej sytuacji (tego stanu) i jest świadomy swej roli w systemie, w którym działa.

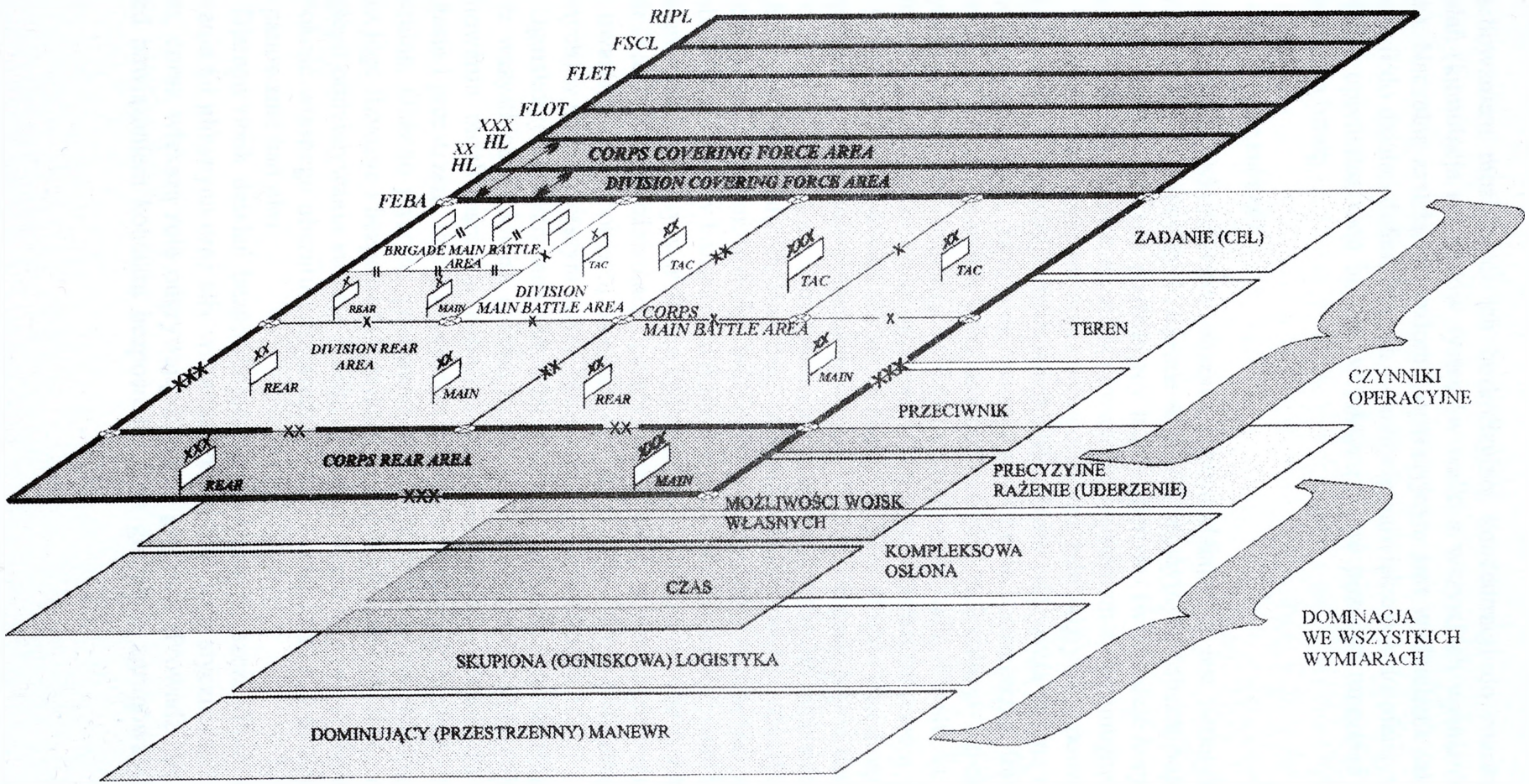
Standard określa minimalny poziom, który można uznać za świadectwo osiągnięcia celu. Wskazuje on, że przewidywany wynik został osiągnięty w takim stopniu, który zapewnia możliwość dalszego działania, po wykorzystaniu rezultatów osiągnięcia celu, lub może oznaczać tylko zdolność do utrzymania stanu posiadania.

Siły

Siły, czyli wojska, są elementami, za pomocą których inicjuje się wszelkie działania militarne. Ich zróżnicowany stopień rozwinięcia i możliwości bojowych określają strukturalną dyspozycyjność. Niezbędnym warunkiem obrony w skali narodowej i sojuszniczej jest utrzymanie części sił w wysokiej zdolności do natychmiastowego wykonania zadań – siły reagowania, zapewnienie zdolności sprawnego mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia wojsk, ciągłego uzupełnienia wojsk oraz zyskania czasu na szkolenie uzupełniające głównych sił obrony. Istotnymi cechami wojsk lądowych są wielonarodowość, interoperacyjność i zwiększający się udział sił wsparcia. Szczególnego znaczenia nabierają tak zwane mnożniki siły (środki inżynieryjne, artyleria, OPL itp.), które powinny zwiększać możliwości jednostek bojowych. Siły (struktury organizacyjne czasu pokojowego) oddane do dyspozycji ND przez kierownictwo polityczne, bardzo często będą łączone w struktury funkcjonalne w zależności od oczekujących je zadań.

Wielkość i skład wykorzystanych (planowanych) sił w działaniach na poziomie operacyjnym są zdeterminowane celami do osiągnięcia, potencjalnymi możliwościami przeciwnika, warunkami prowadzenia operacji oraz czasem na osiągnięcie pełnej zdolności bojowej i możliwości operacyjnych. Nie oznacza to, że w trakcie prowadzenia działań nie nastąpi reorganizacja w zakresie wielkości zaangażowanych struktur organizacyjnych (organicznych lub funkcjonalnych) oraz ich roli. Może to mieć miejsce, gdy rozmiar operacji ulegnie zmianie, nastąpi przeorientowanie charakteru prowadzonych działań oraz ich roli w poszczególnych etapach prowadzenia działań.

Ekonomiczne gospodarowanie posiadanym potencjałem w aspekcie tworzenia optymalnych warunków wykonania zadań na głównym wysiłku oraz ciągłe odtwarzanie odwodów sprawia, że należy je oszczędzać, gdzie tylko jest to możliwe. Istotną rolę w tym procesie pełnią system rozpoznania, utrzymanie zdolności do przeniesienia działań na obszar przez przeciwnika kontrolowany w wymiarze powietrznym i lądowym, dominacja informacyjna, kompleksowa osłona całej przestrzeni zadaniowej oraz system precyzyjnego rażenia. Należy również utrzymać wyważony stosunek między rozśrodkowaniem sił na obszarze odpowiedzialności

STRUKTURA OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI ORAZ CZYNNIKI DETERMINUJĄCE JEJ CHARAKTER

a zachowaniem możliwości ich bezkolizyjnej koncentracji do rozstrzygających działań (kumulacja rezultatów systemów walki z wszystkich wymiarów i środowisk). Naczelną zasadą na poziomie operacyjnym jest wydzielanie jak najmniejszych sił do działań defensywnych i możliwie największych do ofensywnych, aby posiadać optymalną moc bojową w miejscu, które pozwala utrzymać inicjatywę i rozstrzyga bitwę.

Obszar (przestrzeń)

Racjonalne wykorzystanie obszaru odpowiedzialności jest istotnym determinantem działań operacyjnych. Obszar działań operacyjnych (obszar odpowiedzialności) musi być przy tym postrzegany trójwymiarowo (w układzie horyzontalnym i pionowym, łącznie z przestrzenią powietrzną i systemem elektromagnetycznym).

W działaniach poziomu operacyjnego istotną rolę odgrywają pewne czynniki wykorzystane w obszarze odpowiedzialności, które odgrywają istotną rolę w procesie osiągnięcia celu. Są to linie operacji wewnętrzne i zewnętrzne, formy działań pośrednich, formy manewru. Wynikają one z zadań i racjonalnego użycia wojsk na całym obszarze oraz przyjętej koncepcji osiągnięcia celu. Często są rezultatem wniosków z analizy i oceny środowiska oraz prognozowanego rozwoju sytuacji.

Szczególną wagę należy skupić na relację między siłami i obszarem – „stopień nasycenia" lub też „pojemność operacyjna". Tylko wówczas, gdy w danym obszarze odpowiedzialności poziom operacyjny zachowa możliwość wykonania manewru na całej przestrzeni zadaniowej, utrzyma zorganizowany charakter działań, w pełni wykorzysta możliwości bojowe wojsk, zachowa i utrzyma przestrzenną swobodę działań, a w konsekwencji stworzy warunki do działań rozstrzygających (osiągnie zaplanowany stan końca działań – cel), można mówić o zorganizowanych i efektywnych działaniach operacyjnych. Obszar odpowiedzialności powinien być uwarunkowany potrzebą osiągnięcia celu działań (celów pośrednich, alternatywnych) w jak najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach.

Ogniskowy i przestrzenny charakter pola walki wymusza użycie rozproszonych sił ze wszystkich środowisk działań na znacznych obszarach, przy jednoczesnym zachowaniu możliwości ich koncentracji dla osiągnięcia kumulacji rezultatów w czasie i przestrzeni. Istota ta jest dostrzegana wszędzie, więc uznać to należy za naturalne. Dlatego priorytet panowania nad obszarem nie będzie osiągany tylko przez jego fizyczne i bezpośrednie zajęcie, lecz także będzie wynikał z możliwości ciągłego oddziaływania siłami i środkami z wszystkich środowisk działań na całą głębokość własnego obszaru odpowiedzialności i przeciwnika, a to dopiero oznacza panowanie nad nim.

Dlatego obok działań bezpośrednich, prowadzonych szczególnie przez zgrupowania sił głównych oraz siły wsparcia znajdujące się w styczności z przeciwnikiem, coraz większą rolę odgrywają działania głębokie. Prowadzi się je jeszcze przed nawiązaniem kontaktu bezpośredniego z głównym zgrupowaniem uderze-

niowym przeciwnika, możliwie jak najdalej od własnych sił oraz przez cały czas trwania operacji, aż do jej zakończenia. Kumulują one wysiłek przeciwko tym obiektom, które zapewniają zorganizowany proces decyzyjny przeciwnika. Do prowadzenia takich działań są szczególnie predysponowane: system rażenia (w tym dalekiego zasięgu), siły powietrznomanewrowe, siły powietrzne, wojska walki elektronicznej, siły specjalne, powietrznodesantowe i powietrznoszturmowe.

Teren

Wnikliwa ocena terenu jest kluczowym elementem planowania (budowy koncepcji osiągnięcia celu) bez względu na poziom dowodzenia. Właściwie ocenione i wykorzystane warunki terenowe, pozwalają zniwelować przewagę ilościową i jakościową przeciwnika, zapewnić ekonomię sił, uniknąć nadmiernych strat, utrzymać inicjatywę działań, wpływać na proces decyzyjny przeciwnika, zachować i utrzymać przestrzenną swobodę działań (rozwiązania alternatywne), zachować świadomość sytuacyjną w procesie działań celowych.

Analiza terenu ma na celu określenie tych wszystkich właściwości, które wpływają na prowadzenie działań zarówno po stronie przeciwnika, jak i wojsk własnych. Integralnie wspiera ten proces system informacyjnego przygotowania pola walki. Pozwala to na opracowanie wariantów symulacji zdarzeń w odniesieniu do możliwych zmian, wywołanych przez naturalne i sztuczne czynniki oraz dokonania prognoz ich wpływu na działania wojsk.

Na każdym poziomie dowodzenia problemami oceny terenu zajmują się wyspecjalizowane zespoły, których zadaniem jest prowadzenie analizy środowiska i ocena ich wpływu na działanie wojsk. Przygotowana dokumentacja „przeszkód terenowych" powinna w pełnym, wymaganym do podjęcia decyzji, zakresie oddawać właściwości i specyfikę obszaru działania. Ocenę terenu dokonuje się z jednakową wnikliwością po stronie własnej i przeciwnika.

Dla uzyskania właściwych wyników z tej oceny, przyjęto uwzględniać następujące parametry[8]:

- observation and fields of fire
  - warunki prowadzenia obserwacji;
  - możliwości prowadzenia ognia.
- concealment and cover
  - warunki maskowania;
  - możliwości ukrycia sprzętu i wojsk;
  - właściwości gruntu.
- obstacles
  - charakterystyka naturalnych przeszkód terenowych;

[8] M. Wrzosek, *Przykłady dokumentów rozpoznawczych według poglądów wybranych państw NATO*, Warszawa 1996, s. 12 – 14.

– charakterystyka wybudowanych obiektów terenowych.

• key terrain

– tereny, których opanowanie pozwoli uzyskać przewagę taktyczno-ogniową nad przeciwnikiem;

– rejony o dużych oraz o małych możliwościach manewrowych.

• avenues of aproach and mobility corridors

– drogi marszu, które są wykorzystywane do przemieszczania;

– drogi manewru wykorzystywane do zmiany kierunku przemieszczania, tzw. korytarze manewru.

W terminologii amerykańskiej określa się je skrótem OCOKA, który powstaje po połączeniu pierwszych liter, będących nazwami zasadniczych parametrów oceny terenu.

Warunki obserwacji i określenie pól ognia

Obserwacja to możliwość wglądu w obszar w celu wykrycia określonych celów, obiektów, jak też monitorowania działań wojsk z wykorzystaniem optycznych i elektronicznych systemów obserwacji. Prowadzi się ją między innymi przy użyciu systemów: satelitarnych, radiowych, radiolokacyjnych, rozpoznania radioelektronicznego, a także optycznych. Na podstawie linii obserwacji określa się obszary widzialne. Są to obszary, na które istnieje możliwość efektywnego oddziaływania systemami rażenia, zarówno ogniem pośrednim, jak i bezpośrednim. Ma to zasadniczy wpływ na kształtowanie obszaru odpowiedzialności, w tym szczególnie struktury pola walki oraz wykorzystanie komponentów systemu operacyjnego działań.

Dla różnych środków i systemów rażenia potrzebne są zróżnicowane linie obserwacji celów i obiektów. Dzięki takim analizom określa się: jak teren wpływa na optyczną i elektroniczną linię obserwacji; co warunkuje możliwości precyzyjnego rażenia, a tym samym określenia optymalnych rejonów (obszarów) rozmieszczenia sił i środków; jak zapewnić kompleksową osłonę własnym wojskom oraz wykorzystać dominujący manewr; co decyduje o wszechstronnym zabezpieczeniu operacyjnym działań.

Dokumenty z naniesionymi liniami obserwacji (obserwacji horyzontalnej i pionowej) zawierają zarówno wpływ roślinności, jak i pochyłości terenu. Graficzne zobrazowanie pozwala określić możliwości organizacji łączności oraz gromadzić i udostępniać informacje o celach. Ten opis pozwala z wielką precyzją rozpoznawać kluczowy teren.

Warunki maskowania i możliwości ukrycia sprzętu

Maskowanie stanowi kluczowy element zapewniający ochronę sił i środków przed obserwacją z wszystkich środowisk działań. Ukrycia zaś chronią przed oddziaływaniem środków rażenia. Występuje więc ścisła współzależność między

maskowaniem i ukryciem a możliwościami prowadzenia obserwacji i systemami rażenia, i odnosi się zarówno do wojsk własnych, jak i przeciwnika.

Przestrzenny charakter prowadzonych działań determinuje wykorzystanie maskujących właściwości terenu na całą głębokość obszaru odpowiedzialności, zarówno po jednej, jak i po drugiej stronie.

Właściwości maskujące terenu są w stanie ograniczyć możliwości rozpoznania i znacznie (ale nie całkowicie) utrudnić penetrację przez środki elektroniczne. Dlatego też tak duże znaczenie przywiązuje się do obserwacji elektronicznej (w tym wykorzystania systemów satelitarnych).

Ocena terenu, przy uwzględnieniu wszystkich warunków wynikających z możliwości maskowania i ukrycia, prowadzi do wyodrębnienia tych sposobów działania, które przeciwnik musi zastosować, aby uzyskać niezbędny zasób informacji. Takie ustawienie problemu pozwala przewidzieć wykorzystanie potencjału rozpoznawczego przeciwnika i określić własne przeciwdziałanie[9].

Przeszkody terenowe i ich charakterystyka

Przeszkody są naturalnymi i sztucznymi właściwościami terenu, które dezorganizują działania. Ich wpływ na manewrowość czyni z nich jeden z najważniejszych przedmiotów rozważań podczas analizy terenu. Priorytetem jest określenie możliwości utrzymania przestrzennej swobody działań i manewru sił własnych i przeciwnika oraz wpływu terenu na jego realizację. Istotne znaczenie ma analiza oddziaływania warunków atmosferycznych, pory doby i roku oraz warunków wywołanych naturalną lub celową ingerencją w środowisko działań.

Do głównych przeszkód przy ocenie terenu zalicza się: lasy, rzeki, jeziora, kanały, bagna, wzniesienia terenowe, góry, urządzenia hydrotechniczne, drogi komunikacyjne, sieć kolejową, rejony zurbanizowane, obiekty przemysłowe, wyrobiska, kopalnie, ogrody, sady i parki[10]. Zasadą jest, aby większość danych o obiektach terenowych występujących w rejonie działania, podwładny otrzymał od przełożonego, natomiast poza uzasadnionymi wyjątkami, przełożony nie ingeruje w sposób wykorzystania tych obiektów przez podwładnego.

Graficzne zobrazowanie przeszkód terenowych podczas oceny terenu obejmuje obszary (rejony) nieprzekraczalne (NO GO), które zaznacza się liniami w kratę, oraz obszary trudno przekraczalne (SLOW GO) – liniami ukośnymi. Przy graficznej ocenie przeszkód terenowych stosuje się odpowiednie kolory linii:

– tereny nieprzekraczalne – brązowe linie w kratę;
– teren trudno przekraczalny – brązowe linie ukośne;
– rejony zurbanizowane – czarne linie w kratę;
– przeszkody wodne – niebieskie linie w kratę;

---

[9] *Praca taktycznej komórki rozpoznawczej G2*, „Przegląd Wojsk Lądowych" 1997 nr 9, s. 18.
[10] Tamże.

– obszary, na których następuje pogorszenie warunków przekraczalności na skutek opadów lub tereny podmokłe – niebieskie linie ukośne;

– inne obiekty (wyrobiska, kopalnie) – czarne linie w kratę, jeśli (NO GO) lub czarne linie ukośne, jeśli (SLOW GO);

– zapory inżynieryjne – zielone linie w kratę, jeśli (NO GO) lub zielone linie ukośne, jeśli (SLOW GO);

– zakłady przemysłowe i wynikające stąd zagrożenie skażenia terenu toksycznymi środkami przemysłowymi – żółte linie ukośne dla nietrwałych środków trujących lub żółte linie w kratę dla trwałych środków trujących;

– mosty, wiadukty i przepusty zaznacza się i opisuje;

– lasy i tereny zalesione – zielone linie w kratę w przypadku (NO GO) lub ukośne, jeśli (SLOW GO).

Teren kluczowy i jego charakterystyka

Teren, który ma decydujący wpływ na osiągnięcie celu, zarówno dla wojsk własnych, jak i przeciwnika, określa się terenem kluczowym. Jest to część obszaru (rejonu), którego zajęcie lub kontrolowanie zwiększa przewagę nad przeciwnikiem bądź zmniejsza możliwość uzyskania takiej przewagi. Jest on rozpatrywany pod kątem odpowiedniego poziomu dowodzenia, otrzymanego zadania, oceny przeciwnika oraz zaistniałej sytuacji. Duże znaczenie w analizach dotyczących kluczowego terenu mają obszary zwiększające lub ograniczające przestrzenną swobodę działań i możliwości manewrowe. Utrzymanie i wykorzystanie dogodnych do prowadzenia działań obszarów, zawsze stanowiło istotę zorganizowanego charakteru prowadzonych działań, szczególnie w aspekcie tworzenia, utrzymania i wykorzystania przewagi (zarówno sytuacyjnej, jak i materialnej). Przewaga nad przeciwnikiem, w wyniku pozbawienia go możliwości manewrowych (paraliżowania przestrzennej swobody działań), stanowi cel (przedmiot dążeń dowódców wszystkich poziomów dowodzenia), który jest jednym z priorytetów na polu walki. Wszechstronne wykorzystanie warunków środowiskowych obszaru działań jest skumulowane na wyodrębnienie w jego strukturze tych rejonów, których kontrolowanie pozwala wpływać na proces decyzyjny przeciwnika. Tylko takie podejście do problemu umożliwia efektywnie i racjonalnie wykorzystać własny potencjał w czasie i przestrzeni.

Drogi podejścia i korytarze manewrów

Teren korzystny do wykonania manewru (lądowego i przestrzennego) oraz przemieszczenia wojsk stanowi tylko niewielki procent ogólnej powierzchni. W większości wypadków są to obszary trudno dostępne, o niskich parametrach technicznych gruntu, utrudniające ruch pojazdów na przełaj. Mimo burzliwego rozwoju środków transportowych, wojska dalej są przywiązane do sieci drogowej.

Przestrzenny charakter walki zbrojnej jest integralnym elementem każdego rodzaju działań. Mimo to nie wydaje się, aby zrezygnowano z wykorzystania istniejącej sieci drogowej.

W działaniach obronnych drogi podejścia i korytarze manewru, które przeciwnik mógłby wykorzystać do przemieszczania i działania wojsk, będą przedmiotem szczegółowych analiz. Podczas oceny należy wziąć pod uwagę najbardziej i najmniej prawdopodobne warianty ich wykorzystania. Analizując problem na płaszczyźnie doktrynalnego modelu użycia sił i środków, pozwala określić ich potencjał, jaki na dany kierunek przeciwnik może wprowadzić.

Określenie dróg podejścia i korytarzy manewru jest istotnym elementem informacyjnego przygotowania pola walki (IPB). Stanowi on podstawę do scalenia wniosków z analizy trzech elementów: przeciwnika, terenu i pogody[11]. Precyzują one obszary, które prawdopodobnie przeciwnik wykorzysta do działań bezpośrednich i pośrednich i wskazują prawdopodobne kierunki podejścia jego sił. Opis dróg podejścia i korytarzy manewru jest rozpatrywany na całym obszarze odpowiedzialności, szczególnie w aspekcie osiągania planowanych lub prognozowanych celów. Określa się je zarówno dla wojsk własnych, jak i przeciwnika o jeden poziom w dół.

Przy opracowywaniu dróg podejścia i korytarzy manewru należy przestrzegać następujących zasad[12]:

– podczas przygotowania działań zaczepnych określa się w pierwszej kolejności kierunki podejścia i korytarze manewru własne, a następnie przeciwnika;

– podczas przygotowania działań obronnych stosuje się kolejność odwrotną;

– własne drogi podejścia oznacza się kolorem niebieskim lub czarnym, opisując je z lewa na prawo kolejnymi literami alfabetu, oraz określa się szczebel organizacyjny, który będzie mógł wykorzystać te drogi;

– drogi podejścia przeciwnika rysuje się kolorem czerwonym, zachowując taką samą zasadę, jak w przypadku sił własnych, ale oznacza się je kolejnymi cyframi;

– w przypadku użycia jednego koloru, drogi podejścia przeciwnika można oznaczać liniami przerywanymi.

Najlepszym sposobem sprecyzowania dróg podejścia jest łączenie dwóch lub więcej najbliższych traktów drogowych.

Podczas ustalania dróg podejścia należy uwzględnić, że chociaż w obrębie ich przebiegu może się znaleźć teren nieprzekraczalny lub trudno przekraczalny, który skanalizuje ruch, to nie powinno się ich wyznaczać przez obszary, gdzie nie zdołano zidentyfikować żadnego traktu drogowego.

---

[11] *Teren na polu walki*, „Przegląd Wojsk Lądowych" 1997 nr 12, s. 37.

[12] J. Kręcikij, *Przygotowanie działań taktycznych w NATO*, Warszawa 1997, s. 32.

Czas

Walka o **czas** stanowi sedno wszelkich rozważań dotyczących procesów zorganizowanych. Czynnik czasu jest bardzo zmienny z uwagi na różnorodność działań – od kilku dni (akcje ratunkowe, humanitarne) do wielu miesięcy (działania w skali narodowej lub sojuszniczej). Efektywne planowanie możliwych wariantów działania i wstępnych działań może przyczynić się do zyskania czasu. Czas może mieć ponadto różne znaczenie dla sił i środków w różnych środowiskach działań.

Trudności sprawia konieczność rozwinięcia świadomości horyzontów planowania na szczeblach operacyjnych. Taki horyzont planowania mija po 72 godzinach[13] od momentu podjęcia decyzji do jej wdrożenia na polu walki. Uzmysławia to, w jak wielkim zakresie decyzja jest oparta na niepewnych przesłankach i jak daleko w przyszłość musi wybiegać. Wskazuje to również na znaczenie potencjalnych rozwiązań alternatywnych i wariantowych, a w tym szczególną rolę odwodów, na różnych poziomach dowodzenia, gdyż tylko ich racjonalne wykorzystanie umożliwia elastyczną reakcję. Ponadto często trudniej jest ustalić, kiedy poziom operacyjny powinien podjąć decyzję, niż odpowiedzieć na pytanie, na co ma się zdecydować. Wymagany czas na efektywne wykorzystanie wojsk w operacji zależy od stopnia ich zdolności bojowej i gotowości w okresie pokoju. Możliwość ich użycia zależy od wielkości tych sił, składu wojsk, odległości od obszaru odpowiedzialności oraz sprawności przegrupowania.

Czas determinuje szybką realizację procesów decyzyjnych i działania wojsk w stosunku do przeciwnika, wyprzedzenie jego procesów decyzyjnych, zmuszenie go do ciągłej zmiany planów.

Czas jest krytycznym czynnikiem każdego poziomu dowodzenia i każdego rodzaju działań i nie wolno go marnować. Brak czasu zmusza dowódcę do utrzymania większych sił, zwykle odwodów, lub do podjęcia większego niż zwykle ryzyka[14].

Informacja

Proces związany z ustalaniem położenia, planowania i podejmowania decyzji jest racjonalny tylko wtedy, gdy jego założenia opierają się na dominacji informacyjnej. Rola informacji, to nie tylko efektywne wykorzystanie specjalistycznych środków, to przede wszystkim cały system informacyjny, który kumuluje wysiłek na zdobywaniu, gromadzeniu, przetwarzaniu, analizowaniu, wykorzystaniu i udostępnianiu danych. Mimo wszystko dowódca poziomu operacyjnego będzie działać ze świadomością znacznej niepewności dotyczącej braku danych o wielu elementach, szczególnie w czasie rozwoju sytuacji. Olbrzymią rolę w tym zakresie od-

---

[13] *Działania operacyjne w nowych uwarunkowaniach geopolitycznych.* Materiały z sympozjum naukowego, Warszawa, AON 1998, s. 24.

[14] *Podręcznik polowy 100-5 działania wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych,* [dalej cyt.: *Podręcznik 100-5*], Warszawa, AON 1994, s. 276.

grywają środki masowego przekazu, które wpływają na morale żołnierzy i kształtują poparcie społeczne dla akcji militarnych.

Walka o dominację informacyjną to logiczna konsekwencja wzrastających możliwości i potrzeb zdobywania, gromadzenia, analizowania i udostępniania informacji oraz technologii informacyjnej. Informacja ma obecnie i w przyszłości będzie miała determinujący wpływ na rezultat działań we wszystkich formach przejawiania się na polu walki.

Zasadniczym (kluczowym) zagadnieniem jest wyścig o zdobycie informacji w czasie zbliżonym do rzeczywistego, dlatego efektywność dowodzenia jest zdeterminowana zdobyciem i utrzymaniem dominacji informacyjnej.

1.5. STRUKTURA OPERACYJNEGO OBSZARU DZIAŁAŃ

Struktura obszaru działań pozwala na skoordynowane użycie posiadanego potencjału organicznego, środków wzmocnienia i wsparcia w stosunku do potencjału przeciwnika w uwarunkowaniach czasu, przestrzeni i celu.

Składa się ze ściśle powiązanych ze sobą czterech elementów:

1) obszaru zainteresowania,
2) obszaru odpowiedzialności,
3) przestrzeni pola walki,
4) organizacji pola walki.

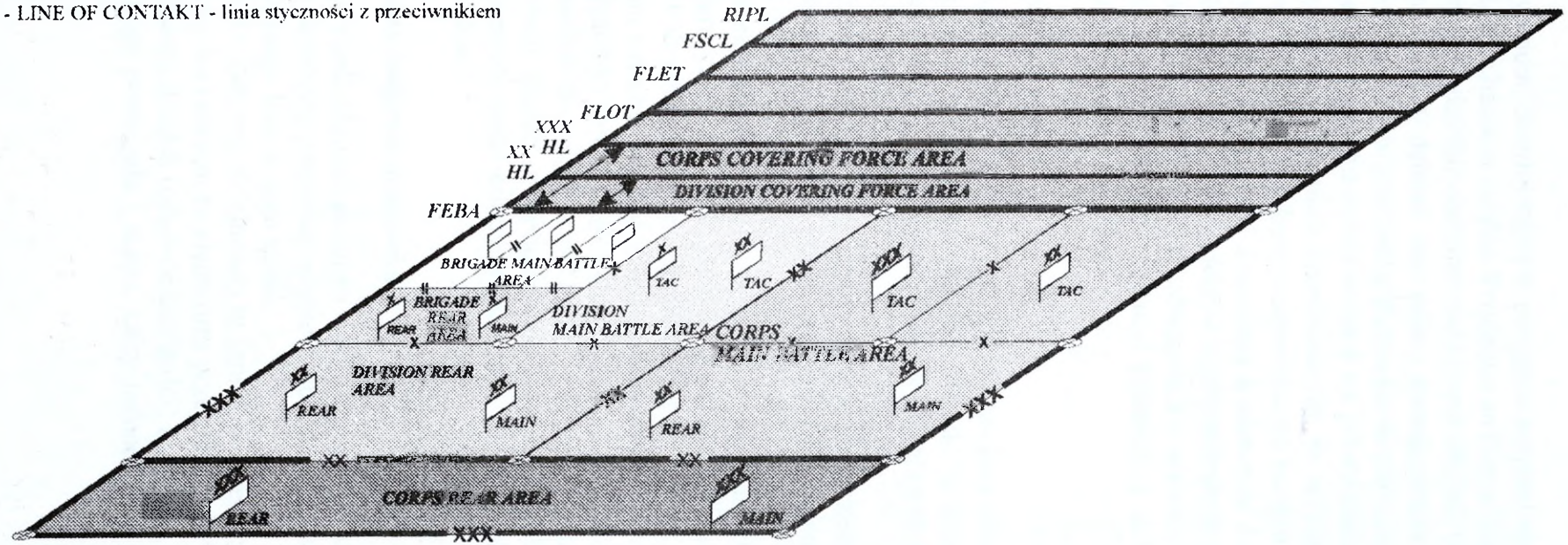
Budowa koncepcji operacyjnej jest integralnie związana ze strukturą obszaru odpowiedzialności, gdyż kumuluje wizję i realizm związany z istniejącą infrastrukturą w jedną całość.

W aspekcie przyjętej koncepcji osiągnięcia celu, dowódca każdego poziomu będzie dążył do sprecyzowania obszaru (terenu), w którym wykorzysta wszystkie dostępne możliwości, do jak najwcześniejszego zdobycia informacji, które mogą mieć decydujące znaczenie w wykonaniu zadania (osiągnięcia celu) i prognozowania przyszłych zdarzeń. W stosunku do wyznaczonego lub przydzielonego terenu obszar, w którym dowódca kumuluje wysiłek dla zdobycia informacji o przeciwniku, nazywa się **obszarem zainteresowania**.

Następnie precyzuje trójwymiarową przestrzeń, w której zamierza dominować nad przeciwnikiem (obszar odpowiedzialności) od początku do osiągnięcia stanu końca działań.

Kolejnym etapem jest dopasowanie aspektów struktury do posiadanego obszaru odpowiedzialności na płaszczyźnie organizacji pola walki. W rezultacie precyzuje się w całym obszarze odpowiedzialności elementy koordynacji, które wypełniają treścią problematykę związaną z organizacją pola walki. Są to granice obszarów przydzielonych dla poziomu taktycznego, linie rozgraniczenia, linie oraz punkty koordynacji zadań, linie faz operacji, koordynacji systemu rażenia itp.

RL - REPORT LINE - linia osiągnięcie której należy meldować przełożonemu
PL - PHASE LINE - linia koordynacyjna
NFL - NO FIRE LINE - rubież bezpieczeństwa od ognia artylerii wojsk własnych
SL/LD - START LINE lub LINE OF DEPARTURE - linia wyjściowa do natarcia
FLOT - FORWARD LINE OF OWN TROOPS - przedni skraj wojsk własnych
FLET - FORWARD LINE OF ENEMY TROOPS - przedni skraj wojsk przeciwnika
FEBA - FORWARD EDGE OF THE BATTLE AREA - przedni skraj obszaru obrony
FSCL - FIRE SUPPORT CORDINATION LINE - linia koordynacji wsparcia ogniowego
HL - HANDOVER LINE - linia przejęcia odpowiedzialności za prowadzenie działań (dywizji lub korpusu)
LC - LINE OF CONTAKT - linia styczności z przeciwnikiem

RIPL - RECONNAISSANCE AND INTERDICKTION PLAINNING LINE - linia koordynacyjna organizacji rozpoznania i lotniczej izolacji pola walki
RCZ - REAR COMBAT ZONE - tyłowa strefa działań
FCZ - FORWARD COMBAT ZONE - rejon wyjściowy
CONC - CONCENTRATION AREA - rejon ześrodkowania
DZ - DROP ZONE - strefa zrzutu
LZ - LANDING ZONE - strefa lądowania (zrzutu)
CCFA - CORPS COVERING FORCE AREA - rejon działań osłonowych korpusu
DCFA - DYVISION COVERING FORCE AREA - rejon działań osłonowych dywizji
MBA - MAIN BATTLE AREA - główne pole bitwy (B. D. K)
KEY TERREIN - teren o znaczeniu kluczowym

WAŻNIEJSZE LINIE KOORDYNACJI ZADAŃ W OBSZARZE ODPOWIEDZIALNOŚCI

Istotnym kryterium, determinującym przyjęcie optymalnej struktury obszaru odpowiedzialności, jest charakter działań. Przyjmuje on formę liniową lub sekwencyjną.

Liniowy charakter działań charakteryzują jasno zdefiniowane linie rozgraniczenia, funkcjonalne obszary działań oraz rejony rozmieszczenia zasadniczego potencjału. Główny wysiłek w tym przypadku skupia się na statyczne formy działań.

Charakter sekwencyjny kumuluje wysiłek na priorytetach, którymi są z reguły cele osiągane w uwarunkowaniach przestrzennych na wybranych kierunkach (obszarach), zdeterminowane warunkami środowiska lub możliwościami.

W każdej sytuacji siły i środki z każdego środowiska działań powinny zachować zdolność do bezkolizyjnego i efektywnego stworzenia przewagi (sytuacyjnej lub materialnej) w dowolnym czasie i obszarze, z rozśrodkowanych położeń, przy zachowaniu pełnej mocy bojowej, wykonać postawione zadanie i ponownie rozproszyć się, gdy sytuacja tego wymaga.

Obszar zainteresowania

Obszar zainteresowania jest to przyległy do obszaru działań (odpowiedzialności) teren, na którym wykorzystuje się siły i środki w celu zdobycia informacji i prowadzenia rozpoznania, dla zapewnienia jak najlepszych warunków wykonania zadań przez poziom taktyczny.

Ze względu na potrzebę czasu na zgromadzenie, przeanalizowanie, przetworzenie i udostępnienie informacji, obszar zainteresowania jest z reguły większy od obszaru działań (odpowiedzialności).

Obszar zainteresowania dostarcza niezbędne dane umożliwiające prowadzenie bieżących działań oraz ma determinujący wpływ na zadania przyszłe. Stąd pełni określoną rolę w utrzymaniu przestrzennej swobody działań, inicjatywy, ma decydujący wpływ na wdrażanie planów alternatywnych i przewidywanie rozwoju sytuacji w rozległym horyzoncie czasowym.

Każdy dowódca decyduje o wielkości i zasięgu obszaru zainteresowania, uwzględniając swój sposób osiągnięcia celu oraz możliwości, gdyż jego granice rozciągają się poza obszarem odpowiedzialności, przed, na skrzydłach i poza tylną granicę tego obszaru.

Obszar działań (odpowiedzialności)

Obszar odpowiedzialności poziomu taktycznego z jest reguły wyznaczany przez wyższego dowódcę, natomiast wielkość obszaru odpowiedzialności dowódcy poziomu operacyjnego leży w jego gestii.

Obszar działań (odpowiedzialności) w sensie geometrycznym jest trójwymiarowy, ograniczony horyzontem na ziemi oraz przestrzenią powietrzną.

Wielkość obszaru działań (odpowiedzialności) zależy od zadania, przeciwnika, terenu, posiadanego potencjału i czasu, który jednocześnie powinien być na tyle

duży, by umożliwiał wykonanie postawionego zadania (zapewniał przestrzenną swobodę działań), wykorzystanie pełnych możliwości bojowych sił i środków ze środowisk walki, zapewniał bezpieczeństwo własnym siłom (utrzymanie wysokiego poziomu zdolności bojowej i ekonomiczne nimi gospodarowanie). Bardzo często jednak wielkość obszaru zależy od zaplanowanego i przewidywanego przestrzennego manewru, zgodnie z przyjętą koncepcją osiągnięcia celu.

Operacyjny obszar działań (odpowiedzialności) dzieli się na mniejsze obszary (pasy, rejony), gdzie odpowiedzialność za wykonanie zadań jest skupiona na poziomie taktycznym. Jednak ze względu na potrzebę utrzymania inicjatywy i przestrzennej swobody działań w aspekcie realizacji przyjętej koncepcji operacyjnej, obszary działań poziomu taktycznego nie powinny ograniczać wykorzystania pełnych możliwości bojowych przydzielonych, wzmacniających i organicznych środków poziomu operacyjnego.

Przestrzeń pola walki

Przestrzeń pola walki jest to część obszaru odpowiedzialności, która nie jest zobrazowana na dokumentach bojowych, w którym dowódca będzie dążył do tego gdzie, kiedy i jak utrzymać inicjatywę działań (dominować nad przeciwnikiem). Aktywny obszar (obszary, kierunki) działań precyzuje sposób angażowania sił i środków zarówno organicznych, wzmacniających jak i przydzielonych, i zasadniczo wpływa na realizację koncepcji działań oraz rozwiązania alternatywne. Wszechstronne wykorzystanie przestrzeni ma bezpośredni wpływ na tempo, czas, głębokość oraz synchronizację działań.

Działania w każdych warunkach i sytuacji, na każdym poziomie dowodzenia i w każdym rodzaju działań, mogą być prowadzone sekwencyjnie (niezależnie od siebie w czasie i przestrzeni) lub jednocześnie poprzez wymiar horyzontalny i pionowy w całej przestrzeni zadaniowej. Może to być planowane i wykonane indywidualnie przez poszczególne komponenty systemu działań z określonych środowisk walki lub jako zorganizowany wspólny wysiłek w jednym systemie, w ramach jednego rodzaju działań.

Jest to szczególnie istotne w wielowymiarowej przestrzeni dla rozśrodkowania potencjału oraz zapewnienia możliwości szybkiej koncentracji, sprawnych i zorganizowanych przemieszczeń i przestrzennego manewru w formie pośredniej na skrzydła i tyły zgrupowań przeciwnika. Może być konieczne, w pewnych sytuacjach, celowe, świadome i zorganizowane oddanie terenu, aby uzyskać swobodę działania lub czas dla stworzenia korzystniejszych warunków do działań ofensywnych, a w tym skoncentrowanego i zaskakującego wykorzystania dostępnej mocy bojowej w wymiarze przestrzennym dla osiągnięcia tego celu.

Z poziomu strategiczno-militarnego takie działania mogą być wstępnym warunkiem zorganizowanego wykonania przeciwkoncentracji z mobilizacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych, bezpośrednio przed zmianą orientacji działań na zaczepną.

Po uzyskaniu niezbędnych i zaplanowanych rezultatów w wyniku zaangażowania minimum sił do działań defensywnych oraz skoncentrowaniu maksymalnej mocy bojowej do działań zaczepnych, w sposób naturalny celowa jest zmiana priorytetów w zakresie zdefiniowania punktów decydujących i szybkiej zmiany orientacji działań na ofensywną.

Dla uzyskania maksymalnej mocy bojowej na kierunku głównego wysiłku, powinno być zaakceptowane wyważone i dobrze skalkulowane ryzyko operacyjne związane z odkrytymi skrzydłami. Przed podjęciem decyzji do rozstrzygającego uderzenia, dowódca wykorzystuje przestrzeń zarówno po stronie wojsk własnych, jak i przeciwnika do maksymalnych możliwości. Takie działania będą prowadzone w formie pośredniej przeciw skrzydłom i tyłom przeciwnika w celu: zniszczenia jego punktów dowodzenia i kierowania; zdezorganizowania wsparcia logistycznego; obniżenia możliwości bojowych odwodów; zlikwidowania obiektów wsparcia. Powyższe przedsięwzięcia to typowe działania głębokie, w najlepszym wydaniu.

Chociaż przestrzeń nie jest i nie może być graficznie przedstawiana na dokumentach bojowych, to z reguły jej granice mogą wykraczać poza obszar działań (odpowiedzialności) – wobec tego mogą zachodzić na siebie obszarami aktywnej przestrzeni sąsiadów.

Kluczem determinującym wielkość aktywnego wykorzystania przestrzeni, zawierający głębokość, szerokość i wymiar pionowy, jest rezultat dominacji informacyjnej, możliwość wykorzystania maksymalnych rezultatów organicznych i przydzielonych środków ze wszystkich środowisk oraz sił wzmocnienia i działań sąsiadów.

Celem aktywnego wykorzystania wielowymiarowej przestrzeni jest odzyskanie i utrzymanie inicjatywy oraz przejęcie i utrzymanie przestrzennej swobody działań.

1.6. ORGANIZACJA OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI

Organizacja pola walki pomaga dowódcy szybko ogniskować (skupiać) i przeorganizować wysiłek w zależności od rozwoju sytuacji. Dowódcy organizują pole walki z jednoczesnym wyznaczeniem obszarów odpowiedzialności dla poziomu taktycznego, liniami operacji, liniami koordynacji ognia i manewru oraz innymi niezbędnymi elementami. Podczas przygotowania działań rozważa się wszystkie aspekty trójwymiarowego obszaru odpowiedzialności w celu sprecyzowania minimalnego standardu w zakresie wyznaczania linii (punktów) koordynacji zadań. Główny wysiłek należy skupić na tych elementach, które mają decydujący wpływ na zachowanie bezpieczeństwa sił, jednocześnie nie ograniczając przestrzennej swobody działań i inicjatywy podległych dowódców.

Koncepcja prowadzenia działań oraz wnioski z oceny środowiska wymuszają przyjęcie linearnej lub sekwencyjnej struktury obszaru odpowiedzialności, z obsza-

rami działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Chociaż działania w powyższych obszarach mogą być prowadzone selektywnie, to na ogół nie są rozdzielane jako autonomiczne obszary. Wręcz przeciwnie – wysiłek wykorzystania sił i środków jest zsynchronizowany na całej głębokości obszaru odpowiedzialności (cała przestrzeń zadaniowa). Trzy integralnie związane z sobą funkcjonalne obszary, charakteryzują każdy rodzaj działań realizowanych w granicach obszaru odpowiedzialności.

Dowódcy wszystkich poziomów, bez względu na rodzaj działań, prowadzą walkę w wymiarze horyzontalnym i pionowym, wykorzystują działania głębokie, bezpośrednie i w obszarze tyłowym jednocześnie, które dla przeciwnika są jednym ciągłym działaniem. Stanowi to istotę aktywnego i przestrzennego wykorzystania obszaru odpowiedzialności.

Działania głębokie

Głębokie działania są przede wszystkim skierowane przeciwko sile przeciwnika, rozmieszczonej poza obszarem działań bezpośrednich. Rozdzielenie priorytetów między obszarem działań bezpośrednich a obszarem działań głębokich jest zdeterminowane kryteriami czasu, przestrzeni lub obu tych czynników. Działania głębokie mogą być wykonywane przy użyciu systemów w różnych środowiskach walki celem uzyskania skumulowanych rezultatów, a więc manewru, systemów rażenia, informacji i rozpoznania. Możliwości wynikają z potrzeby oddziaływania równoczesnego na więcej niż jeden obiekt. Wymagają one użycia systemów: powietrznych, rozpoznania i rażenia (w tym użycia środków radiolokacyjnych, bezzałogowych i kosmicznych) oraz sił areomobilnych i specjalnych.

Jednocześnie działania głębokie poszukują możliwości oddziaływania na przeciwnika na całą głębokość obszaru przez niego kontrolowanego.

Wykorzystując działania głębokie, dowódca dąży do:

– uzyskania panowania nad przeciwnikiem bezpośrednio lub pośrednio poprzez: bezpośrednie uderzenie lub groźbę tego uderzenia w wyniku wykorzystania środków rażenia, walkę radioelektroniczną, manewr broni połączonych lub zintegrowane użycie wszystkich powyższych elementów w wymiarze horyzontalnym, pionowym i czasowym;

– bezpośredniego uderzenia lub stworzenia groźby uderzenia w centrum siły i możliwości działania przeciwnika lub w punkt decydujący celem sparaliżowania koncepcji osiągnięcia celu (proces decyzyjny), szczególnie w zakresie tworzenia i wykorzystania przewagi, odtwarzania zdolności bojowej, możliwości potęgowania uderzenia i odtwarzania odwodów;

– utrudniania przeciwnikowi wykorzystania źródeł zaopatrzenia, potencjału oraz zdolności do manewru i wykorzystania przez niego pełnych możliwości środków rażenia;

– opanowania, utrzymania lub uniemożliwienia przeciwnikowi uchwycenia terenu kluczowego;

– utrudniania wykorzystania przez przeciwnika linii komunikacyjnych, naruszenia sytemu dowodzenia przez więzi między elementami ugrupowania;

– wywalczenia i utrzymania inicjatywy w aspekcie utrzymania lub wyhamowania tempa działań.

Kluczowym aspektem prowadzenia działań głębokich jest tempo. Dowódca na bieżąco powinien kontrolować własne tempo prowadzenia działań, przy równoczesnej kontroli tego tempa u przeciwnika. W tym zakresie należy określić kolejność zdarzeń (etapy prowadzenia działań), przy uwzględnieniu tempa, w kontekście zamierzonego stanu końca operacji. Jednak rozwój sytuacji w obszarze działań (odpowiedzialności), szczególnie zaś sposób działania przeciwnika, utrudnia bezkolizyjną realizację etapów prowadzenia działań zgodnie z zamierzeniem. Dlatego plan powinien być na tyle elastyczny, aby umożliwiał wdrażanie rozwiązań alternatywnych i wariantowych lub nawet reorganizację pierwotnej koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu.

Równoczesne działania głębokie są skupione na dezorganizowaniu spójności koncepcji przeciwnika.

Dowódca poziomu operacyjnego nie jest zobligowany do prowadzenia działań (głębokich, bezpośrednich i tyłowych) na całej przestrzeni zadaniowej w trakcie realizacji procesu decyzyjnego kolejno jedne po drugich, sekwencyjnie lub jednocześnie. Działania głębokie nie muszą być również prowadzone dla stworzenia warunków do działań bezpośrednich. Ich rola wynika z przyjętych priorytetów w trakcie realizacji procesu decyzyjnego.

Działania głębokie, w jednej sytuacji operacyjnej połączone z działaniami bezpośrednimi, mogą być rozstrzygające w jednej operacji, natomiast w innej, stwarzające jak najlepsze warunki do prowadzenia działań bezpośrednich.

Głównym kryterium wyboru wariantu jest cel i sposób jego osiągnięcia w jak najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach własnych.

Kluczową rolę odgrywa system informacyjny, gdyż pozwala z dużym prawdopodobieństwem określić układ zdarzeń (koncepcję osiągnięcia celu przeciwnika), jego potencjał uderzeniowy jeszcze w czasie podejścia do obszaru działań bezpośrednich, tym samym stworzyć warunki do zdezorganizowania jego procesu decyzyjnego w czasie i przestrzeni.

Podczas wykonania zadań w ramach prowadzenia działań głębokich, dowódca poziomu operacyjnego może wykorzystać: posiadany potencjał organiczny lub przydzielony, środki wyższego poziomu (narodowe, koalicyjne) jako wsparcie lub wykorzystać siły i środki podległych komponentów. W tym ostatnim przypadku, nie może to spowodować obniżenia ich zdolności do wykonania głównych zadań.

Zadanie (cel), przeciwnik, posiadany potencjał, teren oraz czas określają stosunek wykorzystania sił i środków do działań głębokich, bezpośrednich i w obszarze

tyłowym. Dowódca poziomu operacyjnego powinien w sposób ciągły analizować i oceniać potrzeby do realizacji zadań w całym obszarze odpowiedzialności i jest zobowiązany do niezwłocznej reakcji w dowolnym punkcie tego obszaru.

Dominowanie nad przeciwnikiem w wyniku prowadzenia działań głębokich osiąga się przez:

– obniżenie skuteczności systemu rażenia przeciwnika;
– paraliżowanie jego systemu dowodzenia;
– naruszenie tempa jego działań;
– niszczenie jego sił;
– paraliżowanie jego przestrzennej swobody działań i manewru;
– niszczenie jego zasobów logistycznych, instalacji i odwodów;
– wpływanie na jego morale.

Rezultat prowadzenia działań głębokich w dużej mierze zależy od rezultatów dalekiego rozpoznania, walki radioelektronicznej, dominacji informacyjnej oraz innych możliwości zdobywania informacji. Dane z rozpoznania są skoncentrowane na prawdopodobnych kierunkach podejścia i uderzenia przeciwnika oraz na tych elementach, które wpływają na zorganizowany charakter działań. Poziom operacyjny zazwyczaj prowadzi działania głębokie przeciw głównym zgrupowaniom uderzeniowym, odwodom oraz środkom logistycznym, tym samym dezorganizuje efektywne ich wykorzystanie na polu walki.

Celem uderzeń w ramach działań głębokich jest:

– ograniczenie swobody działania;
– wpływ na tempo prowadzonych działań;
– utrudnienie koncentracji sił przed i w trakcie prowadzenia działań;
– izolowanie sił w obszarze działań bezpośrednich;
– paraliżowanie możliwości wykorzystania odwodów oraz środków wsparcia i wzmocnienia.

Bez względu na rodzaj działań (obronne czy zaczepne), działania głębokie spełniają następujące funkcje:

– dezorganizują linie komunikacji przeciwnika,
– dezorganizują uderzenia przed rubież styczności wojsk oraz wykorzystanie powodzenia,
– niszczą zgrupowania wojsk i ważne cele (pierwsza kolejność uderzeń),
– dezorganizują wycofanie przeciwnika na drogach odejścia,
– zapewniają informacje o możliwościach przeciwnika w zakresie prowadzenia działań głębokich.

Zintegrowany system prowadzenia działań głębokich obejmuje: manewrowe jednostki wojsk lądowych, system rażenia, środki lotnicze, śmigłowce, środki oddziaływania psychologicznego i radioelektronicznego, organizacje cywilne.

Prowadzenie działań głębokich w granicach obszaru odpowiedzialności wymaga ścisłej synchronizacji zaangażowanych w niej komponentów. W tym celu wy-

znacza się komórkę w sztabie, która gromadzi specjalistów z poszczególnych sił, środków rozpoznania i rażenia działających w różnych środowiskach walki – grupa wsparcia działań. Pełni ona główną rolę podczas koordynacji w procesie planowania i wykorzystania systemów walki ze wszystkich wymiarów i środowisk.

Miary kontroli i koordynacji działań bardzo często odwzorowują pole walki poza obszarem działań bezpośrednich. Dowódca działań połączonych wykorzystuje je do synchronicznego i efektywnego użycia manewru, kontroli ruchu sił i środków oraz racjonalnego wsparcia systemem rażenia. Ma to zapewnić optymalne warunki wspólnych działań, przy zachowaniu wymaganego bezpieczeństwa.

Punkty oraz linie koordynacji działań obejmują: linie fazowe, cele (obiekty) główne i pośrednie (alternatywne), punkty decydujące i decyzyjne, koordynację bezkolizyjnego ruchu powietrznego, granice pól minowych, obszary obrony przeciwlotniczej, obszary wodne i podwodne. Granice natomiast definiują zewnętrzne obszary ułatwiające koordynację i zapewniają bezkonfliktowe działania. Dowódca działań połączonych precyzuje boczne, tylne oraz przednie granice obszarów odpowiedzialności dla sił lądowych, powietrznych i morskich. Taka procedura zapewnia rozmieszczenie, kształtowanie i użycie sił lądowych, morskich i powietrznych w ramach wykonywanych zadań, przy jednoczesnym zapewnieniu ochrony tych sił zarówno od uderzeń przeciwnika, jak i wzajemnego oddziaływania.

Obszar działań sił powietrznych z reguły nie jest skrępowany granicami wyznaczonymi dla sił lądowych, co jest naturalne. Jakkolwiek przestrzeń powietrzna, wymiar pionowy, jest możliwy do wykorzystania przez wszystkie komponenty sił naziemnych, to jednak dowódca sił połączonych jest w takim przypadku zobligowany do sprecyzowania linii koordynacji zadań w celu zapewnienia bezkolizyjnego wykorzystania tej przestrzeni.

Granice odpowiedzialności poszczególnych komponentów działań połączonych nie są elementami sztywnymi. Wymagać mogą dostosowania do rezultatów wykonania przestrzennego manewru, operacyjnego otoczenia (środowiska), potrzeb zapewnienia kompleksowej osłony i sytuacji.

Użycie systemów rażenia w różnych i z różnych środowisk walki, zintegrowane z granicami obszaru odpowiedzialności oraz innymi elementami koordynacyjnymi, są szczególną troską dowodzenia we wspólnym ich wykorzystaniu. Dlatego linie koordynacyjne oraz inne elementy, sprecyzowane w granicach każdego obszaru odpowiedzialności, zapewniają nie tylko racjonalne użycie sił z różnych środowisk walki, ale przede wszystkim pozwalają: efektywnie wykorzystać precyzyjne rażenia, jak i je ograniczyć; zapewnić bezkolizyjne wsparcie i przeorientowanie na priorytetowe w danej sytuacji operacyjnej cele; ochronić własne siły od uderzeń środków przeciwnika (pełnowymiarowa osłona); ochronić ludność cywilną, obiekty infrastruktury (kultu religijnego i kulturalne) oraz zapewnić sprzyjające warunki dla przyszłych działań.

Wysoka dynamika prowadzenia działań sprawia, że tempo jest uzależnione od kompleksowego użycia elementów w ramach dominacji we wszystkich wymiarach, a to wymusza: dostosowanie linii koordynacji ognia i innych miar do aktualnych potrzeb; położenie danego elementu w systemie działań i jego rolę w aktualnej sytuacji; etapy prowadzenia działań (cele pośrednie); zmianę orientacji działań; wdrożenia rozwiązań wariantowych lub alternatywnych oraz położenie sąsiadów.

Ważną rolę w efektywnym wykorzystaniu systemów rażenia pełni linia koordynacji ognia (FSCL). Linia ta służy do elastycznej koordynacji zadań sił lądowych, powietrznych, morskich i systemów rażenia (używających dowolnego typu amunicji) wykorzystywanych do niszczenia wspólnych lub selektywnych celów. Wyznaczana jest z reguły na powierzchni obszaru odpowiedzialności, uwzględnia charakterystyczne naturalne właściwości terenu i obowiązujące środki ze wszystkich środowisk walki. Poprzez FSCL dowódca poziomu operacyjnego zapewnia koordynację ognia i zakaz jego prowadzenia przez siły i środki nie będące organicznymi elementami ugrupowania operacyjnego, a które mają decydujący wpływ na sposób osiągnięcia celu w operacji. Po ustaleniu jej rozmieszczenia przez dowódcę wojsk lądowych i wcześniejszym uzgodnieniu jej wykorzystania z przełożonym, organicznymi i wspierającymi siłami i środkami, dowódcami podwładnych zgrupowań, w stosunku do ich granic odpowiedzialności, linia FSCL pozwala koordynować granice odpowiedzialności systemy rażenia z różnych środowisk walki, zarówno w skali operacyjnej, jak i sił wsparcia działań elementów poziomu taktycznego, bez potrzeby uzgodnień z wojskami prowadzącymi działania na lądzie. Siły wykonujące uderzenie poza FSCL są zobligowane do powiadomienia wszystkich zainteresowanych komponentów we właściwym czasie i przestrzeni (w powietrzu i na gruncie) celem uniknięcia strat od własnych środków rażenia. Istotą wykorzystania FSCL jest skrócenie do minimum czasu od wykrycia celu do jego zniszczenia bez uruchamiania czasochłonnych procedur. Operacyjne systemy rażenia mogą wykonywać uderzenia poza FSCL, jeżeli tylko nie przyniosą negatywnych skutków poza lub w obszarze przed tą linią. FSCL nie jest granicą obszaru. Synchronizacja działań systemów rażenia i przestrzennego manewru na którejkolwiek stronie FSCL, jest skumulowana poza liniami ograniczającymi obszar odpowiedzialności wojsk prowadzących działania na lądzie.

Decyzja, w którym miejscu i czy w ogóle używać FSCL, wymaga szczegółowego rozważenia. Wszystkie komponenty biorące udział w realizacji decyzji, muszą być przekonane, że linia ta, oprócz innych linii i punktów koordynacji zadań, umożliwi niezwłoczne uderzenie, szczególnie w odniesieniu do celów wysoce opłacalnych lub tych, które mają istotne znaczenie dla rozwoju przyszłych działań. W wypadku gdy linia koordynacji ognia jest sprecyzowana, jej rozmieszczenie i prawdopodobna zmiana jest realizowana na podstawie prognozowanego położenia, rezultatów etapów pośrednich i rozwiązań alternatywnych, położenia i prawdopodobnego działania przeciwnika, możliwości systemów rażenia, prawdopodob-

nego lub zakładanego tempa działań, rodzaju działań i koncepcji sposobu osiągnięcia celu oraz innych czynników.

W sytuacji braku sprecyzowania (wyznaczenia) linii koordynacji ognia (FSCL), użycie wszystkich potencjalnych systemów rażenia w różnych i z różnych środowisk walki, szczególnie do celów naziemnych, jest koordynowane przez właściwego dowódcę komponentu naziemnego. Działania głębokie, w każdych warunkach, spełniają następujące funkcje:

– dążenie do zniwelowania różnicy potencjałów, szczególnie podczas bezpośredniego zaangażowania w obszarze działań bezpośrednich;

– zachowanie przestrzennej swobody działań.

Działania bezpośrednie

W ramach prowadzenia działań bezpośrednich włącza się walkę, angażuje i planuje decydujący (rozstrzygający) manewr oraz wsparcie ogniowe elementów ugrupowania, z działaniem środków zabezpieczenia bojowego (w tym zabezpieczenia logistycznego). Dowódca poziomu operacyjnego w działania bezpośrednie włącza działania głębokie, bezpośrednie i tyłowe elementów poziomu taktycznego.

Nie wszystkie przedsięwzięcia realizowane w ramach operacji są częścią działań bezpośrednich, jak również nie wszystkie zadania realizowane w pobliżu linii kontaktu bezpośredniego wojsk są częścią działań bezpośrednich.

W pierwszym przypadku należy uwzględnić możliwość użycia systemów rażenia przez poziom taktyczny na siły i środki przeciwnika wspierające jego zgrupowania uderzeniowe. Natomiast w przypadku drugim, przedsięwzięcia np. maskowania operacyjnego, mają na celu dezorientację przeciwnika, szczególnie wprowadzanie w błąd jego systemu rozpoznania, działającego poza obszarem działań bezpośrednich. W powyższych sytuacjach, rezultat wykorzystania sił i środków w celu zdobycia danych z rozpoznania, mimo ich rozmieszczenia w obszarze działań bezpośrednich, wykracza poza granice tego obszaru.

Obszar działań bezpośrednich kumuluje wysiłki wszystkich aktywów w aspekcie wykonania postawionego zadania (osiągnięcia celu). Zgromadzony potencjał powinien zapewnić osiągnięcie stanu końca operacji zgodnie z przyjętą koncepcją osiągnięcia celu.

Istotnym elementem zapewniającym powodzenie w operacjach jest rozpoznanie i osłona. Są to dwa różne komponenty przeznaczone do wykonania dwóch różnych zadań. Jakkolwiek na poziomie taktycznym wzajemnie się przenikają i uzupełniają, to na poziomie operacyjnym, szczególnie działania osłonowe, mają istotny wpływ na zapewnienie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań.

Zasadniczym czynnikiem zapewniającym powodzenie w działaniach bezpośrednich jest koncentracja sił i środków na operacyjnym głównym wysiłku, który stanowi element kluczowy w obszarze działań bezpośrednich. Główny wysiłek w operacji ma na celu utrzymać przewagę materialną oraz zapewnić tworzenie

przewagi sytuacyjnej przez cały czas prowadzenia działań, aż do pokonania przeciwnika. Przez pryzmat uwarunkowań czasowych i przestrzennych, zasadniczym priorytetem dowódcy poziomu operacyjnego jest utrzymać określony potencjał na kierunku głównego wysiłku oraz niezbędne zasoby w odwodzie. W tym aspekcie manewruje się siłami i środkami celem utrzymania (wzmocnienia) niezbędnej przewagi lub jej odtworzenia. Konsekwencją tego koncentracja wysiłku i wsparcia działań poziomu taktycznego. Kierunek głównego wysiłku poziomu operacyjnego jest również obszarem szczególnych priorytetów w utrzymaniu inicjatywy, spójności systemu działań, nieustannego utrzymania ciągłości zabezpieczenia bojowego, logistycznego oraz wykorzystania odwodów, świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym. Utrzymanie głównego wysiłku jest realizowane poprzez synchronizację: rażenia z manewrem, wsparcia działań i zabezpieczenia logistycznego oraz ciągłość dowodzenia.

Istotną rolę podczas działań bezpośrednich spełniają odwody. Umożliwiają one reakcję na nieprzewidziane sytuacje operacyjne, rozwinięcie powodzenia, decydują o osiągnięciu celu (stanu końca operacji).

Dowódca poziomu operacyjnego może używać posiadane odwody w zależności od aktualnej potrzeby utrzymania przewagi (szczególnie na kierunku głównego wysiłku), prowadzenia działań osłonowych lub do działań przeciw odwodom przeciwnika. Istotnym elementem jest stała troska dowódcy poziomu operacyjnego o odtwarzanie odwodów.

Działania bezpośrednie są z reguły prowadzone w celu osiągnięcia ostatecznego rezultatu operacji. Stąd stałe miejsce w tym procesie zajmuje kwestia prowadzenia działań w atmosferze dużego ryzyka operacyjnego, nieustanna kontrola kulminacji zarówno po stronie wojsk własnych, jak i przeciwnika, wielopoziomowe i wszechstronne analizowanie, ocenianie i prognozowanie potencjalnych sposobów działania przeciwnika.

Działania w obszarze tyłowym

Działania w obszarze tyłowym są generalnie prowadzone w celu przeciwdziałania operacji głębokiej przeciwnika (zmniejszenie skutków tych przedsięwzięć).

Przygotowane i planowane są do zapewnienia:

– przestrzennej swobody działań i manewru,

– ciągłości działań,

– zorganizowanego charakteru działań (ciągłość dowodzenia),

– utrzymania ciągłości zabezpieczenia pola walki i zabezpieczenia logistycznego,

– utrzymania nieprzerwanego wsparcia środkami rażenia sił na głównym obszarze i zdolności prowadzenia działań głębokich.

Funkcjami działań w obszarze tyłowym są:

– efektywne wykorzystanie terenu i obszaru odpowiedzialności,

– ciągłość działań i utrzymanie inicjatywy,
– bezpieczeństwo,
– utrzymanie więzi operacyjnej między działaniami bezpośrednimi i głębokimi (w tym bezkolizyjne przegrupowanie sił do użycia w powyższych obszarach), zgodnie z przyjętą koncepcją operacyjną i intencją dowódcy.

Uwzględniając potencjalne zagrożenie w obszarze tyłowym oraz jego rolę w całym systemie działań, istnieje potrzeba: osłony obszaru tyłowego i istotnych obiektów tam rozmieszczonych; utrzymania przestrzennej swobody działań w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności przez aktywne przeciwdziałanie działaniom głębokim przeciwnika. Zadania w tym zakresie mogą być wykonywane w dwóch wariantach.

W obszarze tyłowym są rozmieszczone siły i środki organiczne, przydzielone i wsparcia. Ze względu na charakter działań elementy te mogą być zgrupowane w struktury funkcjonalne lub pozostawać jako struktury organiczne. Wobec tego w jednym przypadku niezbędne jest jasne zdefiniowanie sił przeznaczonych do odwodu (odwodów), które przejmą obowiązek działań w obszarze tyłowym. Natomiast w przypadku drugim, gdy odwód nie jest jasno określony, zdecentralizowany (rozśrodkowany) charakter rozmieszczenia sił i środków w obszarze tyłowym wymusza koncentrację wysiłku na obiektach ugrupowania operacyjnego, obiektach infrastruktury, newralgicznych punktach, obiektach kluczowych, a więc determinuje położenie rejonów rozmieszczenia tych sił w pobliżu obiektów wymagających ochrony. Bez względu na przyjęty wariant należy zrealizować przedsięwzięcia związane z osłoną skrzydeł oraz kompleksową osłonę we wszystkich wymiarach, realizowaną na poziomie operacyjnym.

Działania w obszarze tyłowym zapewniają zachowanie ciągłości oraz przestrzenną swobodę działań w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności.

Podstawą planowania i prowadzenia działań w obszarze tyłowym na poziomie operacyjnym jest analiza i ocena:

1. Przewidywanych zagrożeń, które mogą być likwidowane siłami tam rozmieszczonymi w wyniku realizacji przedsięwzięć kompleksowej osłony lub bezpośredniego odparcia uderzeń przeciwnika, z ewentualną likwidacją skutków tych uderzeń.

2. Zagrożenia i związany z tym zakres zadań, który wykracza częściowo poza możliwości sił rozmieszczonych w obszarze tyłowym. Niezbędne jest w tym przypadku wykorzystanie części potencjału z głównego obszaru działań (ze zgrupowań poziomu taktycznego).

3. Zagrożenia skumulowanego w obszarze tyłowym, które wymaga decyzji dowódcy poziomu operacyjnego do użycia różnych sił z obszaru odpowiedzialności, w tym użycia części odwodów operacyjnych.

Istotny dla prowadzenia działań w obszarze tyłowym, jest system rozpoznania. Pozwala on na bieżące uaktualnianie bazy danych (zdobywanie, gromadzenie,

analizowanie, przetwarzanie i udostępnianie informacji) w centrum dowodzenia, co stanowi podstawę do prognozowania przyszłych zdarzeń, a tym samym ich uprzedzanie wg kryterium czasu i w konsekwencji podniesienie ich efektywności. Należy podkreślić, że dane z rozpoznania są gromadzone nie tylko przez elementy specjalistyczne i system radioelektroniczny, ale przede wszystkim w wyniku bieżącej, ciągłej informacji zdobywanej na podstawie rezultatów działań bezpośrednich (głębokich) prowadzonych przez siły główne oraz zapewnienie wykorzystania informacji z ich banku danych.

Powodzenie działań w obszarze tyłowym zależy od dokładnego planowania i racjonalnego wykorzystania dostępnych sił i środków (systemów). Wynika to z potrzeby aktywnego wykorzystania całego obszaru odpowiedzialności oraz utrzymania synchronicznego użycia sił i środków w ramach działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Rezultat działań w obszarze tyłowym zapewnia racjonalne, ciągłe i efektywne wykorzystanie wszystkich komponentów we wszystkich środowiskach, w uwarunkowaniach celowych, czasowych i przestrzennych, zgodnie z przyjętą koncepcją osiągnięcia celu, co stanowi o istocie swobody działania w skali operacyjnej.

Istotną rolą obszaru tyłowego jest zapewnienie bezkolizyjnego przegrupowania sił i środków w granicach operacyjnego obszaru odpowiedzialności, bez względu na to czy są to siły poziomu taktycznego, czy operacyjnego (w układzie narodowym lub koalicyjnym).

Zadania z zakresu dowodzenia w obszarze tyłowym obejmują:

- planowanie;
- ustalanie priorytetów;
- zapewnienie bezkolizyjnego przegrupowania sił i środków;
- zapewnienie terminowego, zorganizowanego i celowego użycia sił i środków.

Dla zapewnienia realizacji powyższych zadań oraz utrzymania ciągłości dowodzenia na każdym poziomie, może być wyznaczony funkcjonalny dowódcy. Odpowiada on za wszystkie aspekty działań w tym obszarze.

Zakres jego kompetencji obejmuje:

1. Dowodzenie jednostkami w aspekcie efektywnego wykonania zadań przewidzianych dla tych sił.

2. Koordynowanie i synchronizowanie działań tyłowych z działaniami głębokimi i bezpośrednimi zgodnie z przyjętą koncepcją operacyjną.

3. Planowanie, koordynowanie, kierowanie i organizowanie sił organicznych, wsparcia i wzmocnienia celem realizacji zadań związanych z zachowaniem ciągłości działań w całym obszarze odpowiedzialności, racjonalnego wykorzystania terenu, zapewnienia bezkolizyjnego przemieszczania sił oraz bezpieczeństwa.

1.7. GŁÓWNE PROBLEMY WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA

System wsparcia i zabezpieczenia działań obejmuje:
- rozpoznanie,
- manewr,
- obronę przeciwlotniczą,
- mobilność i zachowanie żywotności wojsk,
- zabezpieczenie bojowe i logistyczne,
- dowodzenie.

Poziom operacyjny jest podstawowym elementem, który zapewnia w pełnym zakresie proces zdobywania, gromadzenia i wykorzystania informacji z rozpoznania strategicznego, operacyjnego i taktycznego. Konsekwentnie jest także zasadniczym źródłem dostarczania i udostępniania danych na poziom taktyczny. Wszechstronne wykorzystanie banku danych ma bezpośredni wpływ na kształtowanie pola walki w zakresie koncepcji osiągnięcia celu na każdym poziomie dowodzenia, co determinuje zintegrowane i efektywne wykorzystanie komponentów w ramach dominacji we wszystkich wymiarach.

Z powyższych względów dowódca poziomu operacyjnego powinien określać priorytety z zakresu precyzowania wymagań dotyczących zadań związanych z prowadzonym rozpoznaniem. Na poziomie operacyjnym koordynacją wysiłku elementów rozpoznawczych pod kątem zapewnienia i uzupełnienia danych z rozpoznania w procesie przygotowania i prowadzenia działań jest komórka analizy danych podlegająca bezpośrednio G-3. Podstawową rolą tego elementu jest analiza zdobytych informacji, ich gromadzenie, przechowywanie, uaktualnianie oraz dostarczanie i udostępnianie danych wg planu lub potrzeb.

System rozpoznania dostarcza informację nie tylko o przeciwniku. Równie istotne są dane o terenie, pogodzie. Istotne z punktu widzenia prowadzonych działań są analiza i ocena prawdopodobnego wpływu warunków terenu i pogody na sposób działania przeciwnika i wojsk własnych przez symulowane analizy prawdopodobnego przebiegu zdarzeń.

Dane te pozwalają przyjąć optymalny w danych warunkach wariant działania, a przede wszystkim zmniejsza obszar niepewności dowódcy w procesie wypracowania decyzji. Konsekwentnie do tego dowódca określa wymagania w zakresie koordynacji wysiłku w procesie gromadzenia i uaktualniania informacji, które zapewniają ciągłość wsparcia decyzji nie tylko w procesie jej wypracowywania, a przede wszystkim podczas jej materializowania i w sytuacjach nieprzewidzianych.

Istotne jest łączenie danych z rozpoznania z różnych źródeł w jedną całość, ciągłe uaktualnianie bazy danych oraz nieustanne ich uwzględnianie w procesie dowodzenia. Syntetyczny obraz danych z rozpoznania jest możliwy do wykorzystania w sposób skuteczny, gdy zapewni się możliwość ich zdobycia i wykorzystania w czasie rzeczywistym lub z niewielką tolerancją czasową. Zdeterminowane

jest to maksymalnym wykorzystaniem możliwości systemów rażenia, ale przede wszystkim zapewnieniem bezpieczeństwa własnym siłom w ramach systemu ostrzegania (zachowanie żywotności).

Pełne wykorzystanie danych z rozpoznania w procesie dowodzenia wymusza ścisłą koordynację między komórkami G-2 i G-3.

Ważną rolę pełni system rozpoznania w funkcjonalnych obszarach działań. Efektywne wykorzystanie systemu rażenia w ramach działań głębokich, na podstawie wiarygodnych danych z rozpoznania, pozwala stworzyć sprzyjające warunki wykonania zadań przez zasadniczy potencjał w ramach prowadzonych działań bezpośrednich. Dla zapewnienia tych warunków proces zdobywania informacji powinien obejmować ściśle skoordynowane działania, które obejmują decydowanie, dostrzeganie, dostarczanie i ocenę.

Istotnym problemem związanym z zapewnieniem zorganizowanego charakteru prowadzonych działań w obszarze działań bezpośrednich jest gromadzenie informacji od sił będących w kontakcie z przeciwnikiem. Pozwala to nie tylko na uaktualnianie wiarygodnych danych, ale umożliwia przede wszystkim dostarczanie ich do wszystkich zainteresowanych elementów (poziom taktyczny) w celu maksymalnego zwiększenia ich możliwości.

Na poziomie operacyjnym istotnym problemem związanym z wykorzystaniem danych z rozpoznania jest stworzenie optymalnych warunków do wykonania przestrzennego manewru. Manewr dąży przez ruch do uzyskania przewagi sytuacyjnej, a w koordynacji z systemem rażenia umożliwia rozbicie przeciwnika. Istotą manewru jest unikanie przewagi przeciwnika, natomiast siłę swojego potencjału powinien koncentrować bezpośrednio lub pośrednio na przeciwniku.

Przyjęcie korzystnego położenia, przewagi sytuacyjnej lub materialnej w wyniku wykonania ruchu połączonego z ogniem lub groźbą wykorzystania systemów rażenia do efektywnego wykonania postawionego zadania (osiągnięcia celu) jest istotą manewru operacyjnego.

Głównym celem manewru jest uzyskanie sytuacyjnej przewagi względem środków ciężkości przeciwnika, a w rezultacie zorganizowanego i celowego charakteru działań doprowadzenie do ich zniszczenia.

Kumulacja wysiłku systemów walki z różnych środowisk ma doprowadzić do takiego zdezorganizowania systemu działań przeciwnika (sparaliżowania procesu decyzyjnego), aby zapewnić niezdolność jego wojsk do zorganizowanych działań, obniżyć jego morale i ducha walki, naruszyć spójność jego systemu działań, co jest kluczowym przeciwieństwem starcia bezpośredniego obydwu stron. Ten warunek jest zapewniony w wyniku zaangażowania sił, środków oraz bazy działań przeciwnika na całym terenie przez niego kontrolowanym (przestrzenny charakter prowadzenia działań we wszystkich wymiarach). Wymaga to synchronicznego użycia powietrznego, morskiego i lądowego manewru, w granicach operacyjnego zasięgu nieprzyjacielskich środków ciężkości. Wymaga to zachowania i utrzymania swo-

body działania, która determinuje możliwość tworzenia i wykorzystania przewagi. Manewr sił względem nieprzyjacielskich punktów decydujących jest kluczem w działaniach połączonych do osiągnięcia zamierzonych rezultatów w operacji. Pozwala on na koncentrację sił w punktach decydujących w celu uzyskania zaskoczenia, oddziaływania psychologicznego oraz zapewnienia założonego tempa działań. Przestrzenny manewr umożliwia również osiągnięcie założonych rezultatów w wyniku wykorzystania zgromadzonego potencjału w formie przewagi materialnej lub sytuacyjnej oraz rezultatów użycia komponentów w ramach dominacji we wszystkich wymiarach.

Dla osiągnięcia maksymalnych efektów przestrzennego manewru dowództwo działań połączonych integralnie włącza w ten proces działania specjalne, rozpoznanie, działania bezpośrednie, wsparcie działań sił nieregularnych i powstańczych oraz potencjał sił pozamilitarnych. Skumulowany rezultat umożliwia osiągnięcie założonych celów na strategicznym, operacyjnym i taktycznym poziomie.

Na wszystkich poziomach wojny przestrzenny i wielowymiarowy manewr wymaga: racjonalnego użycia sił, środków i systemu rażenia; ruchliwości; wszechstronnego, perspektywicznego planowania i wdrażania rozwiązań alternatywnych; kreatywnego myślenia wszystkich dowódców; wielopoziomowych działań we wszystkich środowiskach walki oraz wzorowej i elastycznej organizacji.

Wymaga to użycia tylu sił i środków, ile potrzeba oraz tylko wtedy, gdy jest potrzeba, elastycznej zmiany priorytetów w zależności od potrzeb, efektywnego wykorzystania mocy bojowej i posiadanego potencjału oraz ekonomicznego gospodarowania nimi.

Na poziomie strategicznym rozmieszczenie sił i środków jest podporządkowane stacjonarnemu zapewnieniu uzyskania przewagi pozycyjnej i sytuacyjnej dla zapewnienia w określonych obszarach warunków do rozpoczęcia wstępnej fazy kampanii lub operacji w ramach przeciwkoncetracji. Strategiczny manewr powinien zatem umieszczać siły w tych obiektach, które pozwolą w sposób zorganizowany rozpocząć działania.

Na operacyjnym poziomie manewr jest środkiem, za którego pomocą dowódca działań połączonych kształtuje warunki pola walki wykorzystując czas i przestrzeń, opóźnia działania bezpośrednie lub wyzyskuje istniejące położenie do przedsięwzięć rozstrzygających. Operacyjny manewr wykorzystuje posiadany potencjał od bazy operacyjnej do obszaru, w którym zaplanowano osiąganie operacyjnych celów.

Rozmieszenie sił i środków w operacyjnym obszarze odpowiedzialności, a następnie ich wykorzystanie w formie typowego manewru (w obszarze działań bezpośrednich) są w kompetencji poziomu taktycznego.

Manewr jest efektywny, gdy wykorzysta rezultat zaskoczenia, a przewaga sytuacyjna jest niespodziewana dla przeciwnika, gdyż stworzona na nieprzewidzianym dla niego kierunku i czasie. Istotnym elementem podczas wykonania manew-

ru są odwody, gdyż ich efektywne wykorzystanie (pełne możliwości bojowe) w decydującym o powodzeniu miejscu i czasie ma zasadniczy wpływ na przejęcie, utrzymanie i wykorzystanie inicjatywy.

Wykorzystanie wojsk zmechanizowanych i pancernych do wykonania manewru w ramach prowadzenia działań głębokich jest obdarzone znacznym ryzykiem operacyjnym. Wynika ono z konieczności zaangażowania znacznych sił, aby uzyskać zamierzony rezultat, z reguły znacznie oddalony od obszaru działań bezpośrednich. Oprócz tego odległość ta znacznie ogranicza możliwość wsparcia tych działań zarówno środkami naziemnymi, jak i powietrznymi.

Powyższa sytuacja nie wyklucza użycia sił lądowych w ugrupowaniu przeciwnika, na terenie przez niego opanowanym, które przeniknęły lub zostały celowo pozostawione w tym terenie bezpośrednio przed jego zajęciem przez przeciwnika. Takie działanie nie tylko może dezorganizować funkcjonowanie systemu działań przeciwnika, ale przede wszystkim poważnie utrudnia wykorzystanie pełnych możliwości środków rażenia, odwodów, zabezpieczenie bojowe działań, narusza ciągłość zabezpieczenia logistycznego itp.

Manewr taki wymaga tworzenia zgrupowań funkcjonalnych, które dla uzyskania autonomiczności wg kryterium czasu wymagają przydzielenia dodatkowych środków wsparcia i zabezpieczenia. Jednak w sprzyjającej sytuacji oraz odpowiednio zabezpieczony, może być bardzo efektywny.

Identyczny rezultat można osiągnąć w wyniku wykorzystania wymiaru powietrznego do przeniesienia wysiłku w decydujących etapach prowadzenia operacji na obszar kontrolowany przez przeciwnika. Ze względu na dużą mobilność środków transportu rezultat może być bardzo poważny.

Realizacja powyższych koncepcji odpowiada współczesnemu charakterowi przestrzennego manewru.

Integralnym elementem w procesie decyzyjnym jest prognozowanie wykorzystania sił i środków do wykonania manewru operacyjnego w granicach obszaru działań bezpośrednich (na głównym obszarze działań) – obszary odpowiedzialności zgrupowań poziomu taktycznego. Należy wyraźnie podkreślić, że w takiej sytuacji dowódca poziomu operacyjnego nie będzie wydzielał zasadniczego, dysponowanego potencjału, gdyż osłabia w ten sposób siły na głównym wysiłku. Poza tym pozbawia się możliwości reakcji na rozwiązania alternatywne. W wypadku gdy taka potrzeba istnieje, wymaga ona głębokiej oceny sytuacji, analizy możliwości wykorzystania sił i środków w aspekcie wykonania głównych zdań (potrzeb), możliwości przeciwnika w aktualnej sytuacji, właściwości środowiska, zapewnienie zorganizowanego charakteru dalszych działań w skali operacyjnej oraz czasu na przygotowanie i przeprowadzenie.

Integralnym elementem zapewniającym powodzenie podczas wykonania manewru jest także zdolność do ciągłego, terminowego i efektywnego zabezpieczenia logistycznego.

2. DZIAŁANIA ZACZEPNE

2.1. CHARAKTERYSTYKA

Działania zaczepne realizowane są w celu pokonania, zniszczenia lub pozbawienia możliwości prowadzenia zorganizowanych działań przez przeciwnika – sparaliżowanie jego procesu decyzyjnego – w wyniku zastosowania mocy bojowej na całą głębokość jego ugrupowania (dominacja we wszystkich wymiarach na całej przestrzeni zadaniowej). Fizyczne zniszczenie przeciwnika nie jest jednak celem samym w sobie, a jedynie środkiem do osiągnięcia celu głównego.

Celem działań zaczepnych może być[15]:

– opanowanie obszaru;

– pozyskanie informacji – rozpoznanie walką;

– pozbawienie przeciwnika bazy operacyjnej (strategicznej);

– wprowadzenie w błąd co do własnego głównego wysiłku lub środka ciężkości;

– związanie działaniami bezpośrednimi jego sił dla uniemożliwienia ich wykorzystania na innych kierunkach, utrudnienie ich przegrupowania, (przeniesienie wysiłku), sparaliżowanie manewru;

– przejęcie inicjatywy na określonym kierunku lub w skali globalnej;

– sparaliżowanie (powstrzymanie) działań zaczepnych przeciwnika.

Generalną zasadą prowadzenia działań zaczepnych jest takie obezwładnienie potencjału przeciwnika, w możliwie najdalszej odległości od wojsk własnych, na całej przestrzeni zadaniowej, aby stworzyć najkorzystniejsze warunki do decydującego (rozstrzygającego) manewru. W tym celu należy wykorzystać wszystkie dostępne siły i środki ze wszystkich środowisk działań, system rozpoznania, ogień pośredni i bezpośredni oraz dominację informacyjną, aby uzyskać i efektywnie wykorzystać każdą przewagę sytuacyjną. Realizacja powyższych przedsięwzięć sprawia, że manewr siły w wymiarze przestrzennym jest najbardziej efektywny. Pozwala uzyskać przez poziom operacyjny i podległy poziom taktyczny stan, w którym uzyskuje się zakładany rezultat na maksymalnych odległościach od wojsk własnych, pozostając jednocześnie poza zasięgiem komponentów wykorzystywanych przez przeciwnika ze wszystkich wymiarów. Warunki te umożliwiają zastosowanie dominującego manewru do rozstrzygającego uderzenia celem osiągnięcia zakładanego stanu końca operacji w jak najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach własnych, o ile jest to tylko możliwe. Tak zorganizowany układ zdarzeń umożliwia kreatywnie i na bieżąco uaktualniać koncepcję operacyjną, zachować maksymalny poziom zdolności potencjału, utrzymać minimalny poziom

[15] *Regulamin ATP-35 (B).*

podjętego ryzyka operacyjnego oraz zachować pełną świadomość sytuacyjną w procesie decyzyjnym.

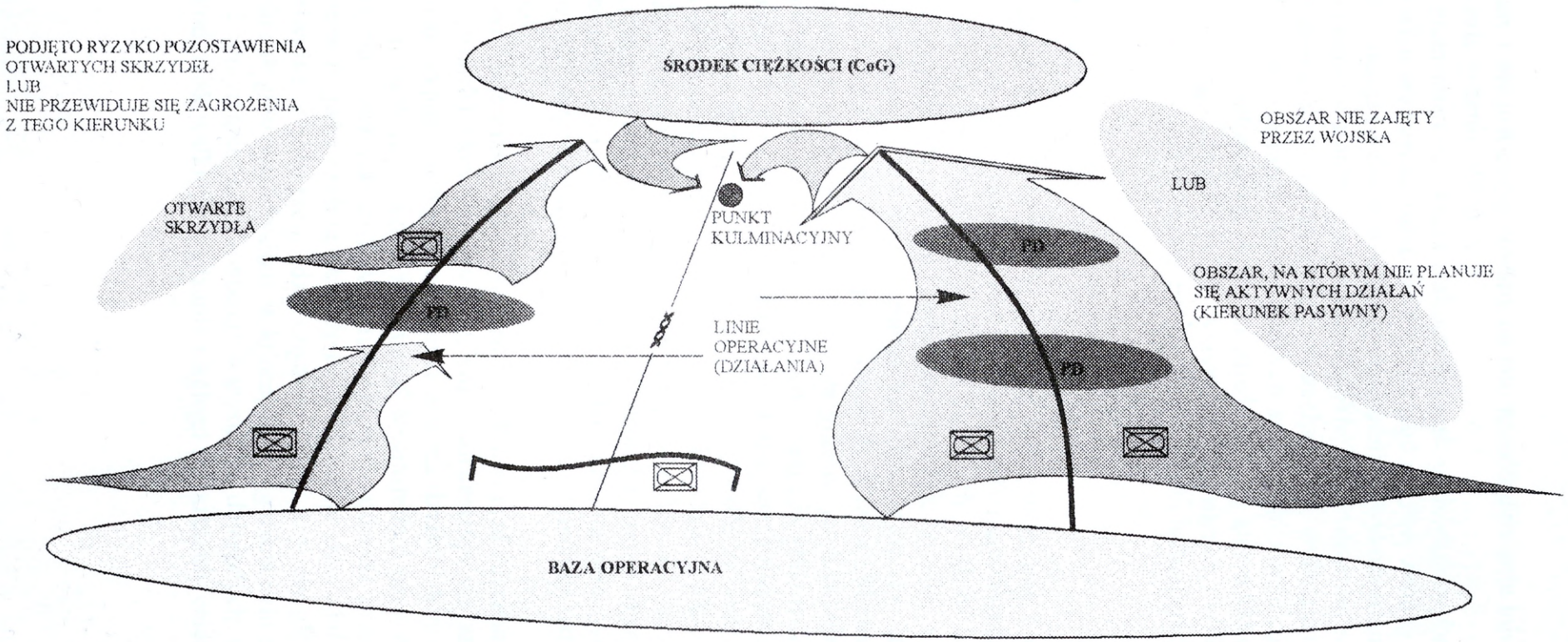
Dowódca poziomu operacyjnego podczas prowadzenia działań zaczepnych osiągnie zakładany cel w wyniku m.in. zgromadzenia wystarczającego potencjału w punkcie uderzenia, pod warunkiem że uniknie zderzenia z zasadniczym potencjałem zgromadzonym na kierunku głównego wysiłku. Wobec tego dogłębna analiza możliwości wykonania zdecydowanego uderzenia na skrzydła i tyły (przestrzenny i głęboki manewr), wybór czasu uderzenia, gdy przeciwnik jest niezorganizowany do jego odparcia, doprowadza do naruszenia spoistości obrony i dezorganizuje proces koncepcji operacyjnej (sparaliżowany proces decyzyjny). W konsekwencji może wymusić opuszczenie przez przeciwnika przygotowanych obszarów (rejonów, pasów) obrony przed nawiązaniem z nim kontaktu bezpośredniego, podjęcie działań biernych (pasywnych), w których trudno jest utrzymać inicjatywę lub zdezorganizować jego charakter działań.

Priorytetem podczas przygotowania i prowadzenia działań zaczepnych jest stała dążność do utrzymania inicjatywy. Istotnymi cechami są również zaskoczenie, koncentracja, tempo, śmiałość (zdecydowanie).

Zaskoczenie

Zaskoczenie na każdym poziomie dowodzenia uzyskuje się przez nieoczekiwane dla przeciwnika działanie w czasie, przestrzeni i sytuacji. Wymaga to aktualizacji danych z rozpoznania przeciwnika, środowiska, a szczególnie terenu. Jednocześnie niezbędne są zabiegi utrudniające zdobywanie tych danych przez system rozpoznania przeciwnika, m.in. w wyniku działań dezinformacyjnych, maskowania, mylenia oraz utrzymania w tajemnicy koncepcji działań (planu operacji). Wobec obiektywnych i subiektywnych trudności w utrzymaniu rezultatów zaskoczenia na poziomie operacyjnym w znacznym przedziale czasu, jego uzyskanie w wyniku nagłego agresywnego uderzenia na całą głębokość ugrupowania obronnego powinno się zbiegać z możliwością wykorzystania jego rezultatów w takim stopniu, aby sparaliżować możliwość zorganizowanego przeciwdziałania (reagowania skutecznego) lub podjęcia przez przeciwnika zorganizowanych rozwiązań alternatywnych (np. zmiana głównego wysiłku).

Inną drogę do uzyskania zaskoczenie wyznacza się na płaszczyźnie mylenia i dezinformacji oraz przyjęcia koncepcji osiągnięcia celu, które odbiegają od utartych schematów i szablonów, przy jednoczesnym uniemożliwieniu zdobycia danych o tych wariantach przez przeciwnika. Nagłe i niespodziewane wprowadzenie rozwiązań alternatywnych (wariantowych) i skupienie priorytetów na kierunku faktycznego rozwoju sytuacji lub zmiana tempa prowadzenia działań (nagła zmiana głównego wysiłku), może doprowadzić do sytuacji, której rozwiązanie wykracza poza możliwości przeciwnika w danych warunkach lub jego reakcja jest niezorganizowana (w aktualnej sytuacji skupił wysiłek poza obszarem, w którym zo-

KONCEPCJA OPERACYJNA W DZIAŁANIACH OFENSYWNYCH

stał zaskoczony i nie jest przygotowany na taki sposób działania lub wymaga ona przeorientowania systemu obrony).

Istotnym elementem uzyskania zaskoczenia jest: umiejętnie wybrany kierunek głównego wysiłku oraz zachowanie możliwości jego celowej zmiany (umiejętność kształtowania sytuacji i działań w aspekcie tworzenia i wykorzystania przewagi); pełne wykorzystanie walorów środowiska; szybkie i zdecydowane wdrażanie rozwiązań alternatywnych i wariantowych; wszechstronne wykorzystanie pełnych możliwości bojowych komponentów z różnych środowisk w celu równoczesnego zaangażowania elementów przeciwnika możliwie na całą głębokość obszaru przez niego kontrolowanego (dominacja we wszystkich wymiarach); stałe dążenie do utrzymania inicjatywy; zachowanie pełnej świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym.

Koncentracja

Koncentracja jest to wielowarstwowa zdolność do tworzenia i wykorzystania w czasie i przestrzeni głównego wysiłku bez wcześniejszego tworzenia przewagi względnej (kulminacja rezultatów możliwości bojowych środków z różnych środowisk). W działaniach zaczepnych istotne jest skupienie wysiłku w punkcie uderzenia przez tworzenie przewagi materialnej lub sytuacyjnej oraz utrzymanie jej celem uzyskania wysokiego tempa prowadzonych działań. Moment tworzenia przewagi jest niekorzystny dla poziomu operacyjnego, gdyż istnieje potencjalne największe niebezpieczeństwo przeciwdziałania (reakcji) przeciwnika – system rażenia, uderzenie uprzedzające. Dlatego tak istotna jest umiejętność kumulacji rezultatów w wyniku synergicznego użycia systemów walki ze wszystkich wymiarów i środowisk w czasie i przestrzeni na punktach decydujących lub bezpośrednio w środek ciężkości przeciwnika – rezultat synergii. Niezmiernie ważne jest zapewnienie bezpieczeństwa własnym siłom poprzez system kompleksowej osłony; rozproszenie potencjału z możliwością jego ześrodkowania na przeciwniku (koncentracja efektów) lub bezpośrednio przed uderzeniem; maskowanie, ukrycie, mylenie i dezinformacja.

Zasadniczym determinantem powodzenia w działaniach zaczepnych jest zawsze punkt (kierunek) głównego wysiłku, gdzie koncentruje się zasadnicze elementy bazy operacyjnej (zasoby) oraz skupia wysiłek działań. Aby zapewnić powodzenie w tym punkcie realizuje się zabiegi bezpośrednie przy wykorzystaniu systemów rażenia z różnych środowisk lub pośrednie poprzez przestrzenny manewr. Wyklucza to jednocześnie bezpośrednie zderzenie potencjału wojsk własnych i przeciwnika w obszarach, gdzie obydwie strony przyjęły główny wysiłek. W stosunku do roli głównego wysiłku, w koncepcji osiągnięcia celu niezbędne jest zapewnienie i utrzymanie synchronizacji wszystkich dostępnych systemów, ze wszystkich środowisk walki; prowadzanie ciągłego rozpoznania celem uaktualnia-

nia bazy danych (dominacja informacyjna); utrzymanie nieprzerwanego wsparcia powietrznego oraz optymalnego wykorzystania innych dostępnych zasobów.

Istotą efektywnego prowadzenia działań zaczepnych jest elastyczne wykorzystanie każdej sytuacji do zapewnienia płynnej zmiany kierunku głównego wysiłku lub zmiany priorytetów bez tracenia synchronizacji, przewagi i tempa działań.

Tempo

Tempo działań zaczepnych jest rezultatem ruchliwości (manewr siły) wojsk skoordynowanych z umiejętnym wykorzystaniem środków rażenia. Pozwala ono na wymuszenie pożądanej reakcji u przeciwnika w czasie i przestrzeni przy jednoczesnej potrzebie zaangażowania przez stronę broniącą wszystkich posiadanych w danej sytuacji aktywów – utrzymanie inicjatywy. Jest to podstawowy warunek utrzymania inicjatywy, która przejawia się w tym, aby uniemożliwić stronie broniącej się uprzedzanie działań, a jednocześnie zmusić do biernej, ciągłej i przewidywanej reakcji na rozwój sytuacji. Tempo w działaniach zaczepnych jest zjawiskiem selektywnym, uzależnionym od rozwoju sytuacji. Dlatego należy przewidywać jego zmianę w zależności od potrzeb (uzupełnienie środków logistycznych, tworzenie przewagi, uzyskanie zaskoczenia, zmiana kierunku głównego wysiłku, szybkie wdrażanie planów alternatywnych, bezkolizyjna zmiana priorytetów).

Utrzymanie wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych osiąga się m.in. przez działania głębokie prowadzone w sposób ciągły, których rolą w tym aspekcie jest osłabienie możliwości prowadzenia efektywnego wykorzystania systemu rażenia, a przede wszystkim uniemożliwienia wykorzystania odwodów do wzmocnienia sił w styczności lub narastania oporu, przegrupowania sił i środków, reorganizacji systemu obrony (a w tym systemu dowodzenia). Rezultat ten utrudnia identyfikację głównego wysiłku działań zaczepnych przez przeciwnika, co sprzyja nie tylko utrzymaniu wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych, ale przede wszystkim umożliwia wdrożenie planów alternatywnych (zmiana kierunku głównego wysiłku) w wypadku nieprzewidzianej (lub planowanej) zmiany sytuacji.

Jednym z istotnych elementów utrzymania wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych jest racjonalne (ekonomiczne) gospodarowanie nie tylko potencjałem, ale także czasem i przestrzenią, szczególnie podczas wykorzystania dostępnych sił i środków ze środowisk walki, oraz wykorzystanie manewru przestrzennego. Ważną rolę w tym zakresie odgrywa teren, szczególnie na skrzydłach głównego zgrupowania uderzeniowego. Wiąże się to z potrzebą ich osłony, rozpatrzenia możliwości pozostawienia otwartych skrzydeł (ocena poziomu podjętego ryzyka operacyjnego) lub oceny stopnia zagrożenia dla przewidywanego użycia niezbędnych sił i środków oraz racjonalnej oceny terenu pod kątem konieczności jego zajęcia, lub ograniczenia się do dozorowania.

Śmiałość (zdecydowanie)

Śmiałość jest istotnym elementem, szczególnie prowadzenia działań zaczepnych. Szczegółowe przygotowanie działań, wszechstronnie zabezpieczone, zsynchronizowane z działami głębokimi i tyłowymi, powinny być wykonane zdecydowanie, konsekwentnie, z pełnym zaangażowaniem potencjału, systemu dowodzenia (w tym szczególnie systemu rozpoznania i informacyjnego – utrzymanie dominacji informacyjnej) oraz dostępnych zasobów. Wymaga to w wielu sytuacjach podjęcia dobrze skalkulowanego ryzyka operacyjnego, gdyż całościowy ogląd sytuacji jest możliwy w wypadku materializowania działań nieszablonowych, racjonalnego wykorzystania każdej sytuacji lub optymalnych reakcji w warunkach niekorzystnych (nieprzewidywalnych), wdrażania bez zwłoki planów alternatywnych. Jest to możliwe przy utrzymaniu inicjatywy, a przede wszystkim świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym, która pozwala na bieżąco kontrolować rozwój zdarzeń, a proces operacji utrzymać w systemie działań zorganizowanych.

2.2. ETAPY PROWADZENIA

Działania zaczepne składają się z czterech podstawowych faz: marszu zbliżania, ataku (uderzenia), rozwinięcia powodzenia, pościgu.

Z powodu płynnej natury ofensywnych działań oraz przestrzennego ich charakteru, poziom operacyjny wykorzystuje równocześnie (selektywnie) kilka lub wszystkie z wyżej wymienionych faz na płaszczyźnie obszaru odpowiedzialności. Należy podkreślić, że kolejność ich wykorzystania nie musi odzwierciedlać podaną wyżej. Proces osiągnięcia celu może się rozpocząć od przestrzennego manewru, skumulowanego na obiektach przeciwnika położonych głęboko na terenie przez niego kontrolowanym.

Konsekwentnie nie wszystkie fazy działań ofensywnych mogą następować sekwencyjnie w sposób ciągły, jedna po drugiej. Wynikają one z aktualnej sytuacji operacyjnej, koncepcji osiągnięcia celu, możliwości aktywnego wykorzystania obszaru odpowiedzialności, sposobu przejścia do działań zaczepnych, zastosowanej formy manewru oraz możliwości jego pełnego zabezpieczenia i wsparcia przez system rażenia i informacji.

Marsz zbliżania (podejście)

Marsz zbliżania ma zapewnić: zorganizowane podejście elementów zgrupowania uderzeniowego do przeciwnika przed bezpośrednim uderzeniem; nawiązanie kontaktu bezpośredniego z jego siłami głównymi, gdy przewiduje się uderzenie ze styczności z nim; utrzymanie kontaktu, gdy konieczne jest przegrupowanie sił i środków dla stworzenia optymalnej przewagi sytuacyjnej lub względnej podczas

wykonania uderzenia ze styczności, gdy główne zgrupowanie uderzeniowe jest tworzone po uprzednim ześrodkowaniu w rejonach koncentracji; wykorzystanie optymalnej w danych warunkach sytuacyjnych form manewru.

Cechą charakterystyczną marszu zbliżania w celu nawiązania kontaktu bezpośredniego ze zgrupowaniami przeciwnika jest centralne planowanie, zdecentralizowana kontrola, szybki i zorganizowany ruch na wielu przygotowanych kierunkach oraz śmiałe, płynne, szybkie i wszechstronnie zabezpieczone podejście, bezkolizyjne wykorzystanie możliwości bojowych komponentów z różnych środowisk – w tym szczególnie kompleksowa osłona.

Dowódca poziomu operacyjnego główny wysiłek podczas przygotowania i prowadzenia marszu zbliżania skupia na trzech priorytetach: lokalizacji przeciwnika (system rozpoznawczy i informacyjny), szybkim wykorzystaniu sytuacji, pełnowymiarowej osłonie. Wynika to z warunku, że nawiązanie kontaktu bezpośredniego z przeciwnikiem jest rezultatem niewystarczającym. Niezmiernie istotne jest, aby ten kontakt utrzymać aż do osiągnięcia stanu końca działań gdyż to zapewnia ciągłość i tempo.

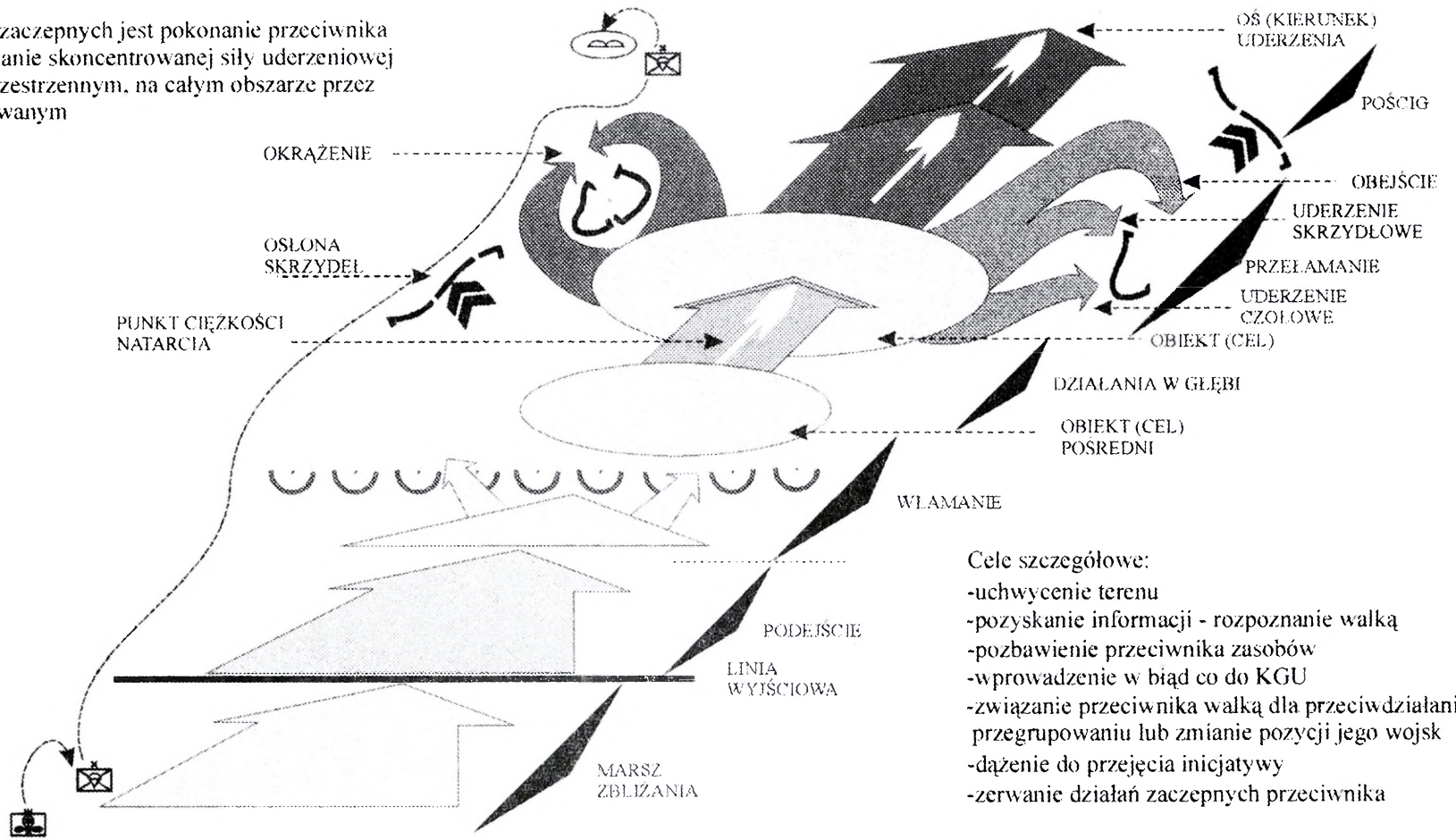
Struktura ugrupowania operacyjnego podczas prowadzenia marszu zbliżania w celu nawiązania bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika, składa się ze zgrupowania sił osłony, ubezpieczenia oraz sił głównych. Podstawowym warunkiem, determinującym skład sił i strukturę ugrupowania, jest cel, posiadany potencjał, przeciwnik, czas oraz teren. Istotny wpływ ma również sposób działań, planowana forma manewru, charakter terenu, osłona kierunków pasywnych. Oprócz zasadniczych powyższych elementów, istotną rolę odgrywają zgrupowania wydzielone do osłony skrzydeł oraz do ubezpieczeń tyłowych, jak również organizacja pełnowymiarowej osłony w układzie horyzontalnym i pionowym.

W wypadku gdy przewiduje się działania zaczepne na szerokim froncie, istotne jest wykorzystanie ubezpieczenia sił (osłony) kontrolowanych przez poziom operacyjny, natomiast poziomowi taktycznemu pozostawia się pełną swobodę co do wydzielania własnych ubezpieczeń czołowych (awangard), szczególnie gdy marsz zbliżania jest wykonywany na autonomicznych kierunkach.

Siły wydzielone do ubezpieczeń podczas marszu zbliżania, powinny pierwsze nawiązać kontakt ze zgrupowaniami przeciwnika, stwarzając tym samym dogodne warunki do rozwinięcia i wprowadzenia do działań sił głównych, zapoczątkowując kontakt bezpośredni lub zaplanowaną formę manewru. W wypadku gdy położenie przeciwnika jest ogólnie sprecyzowane, a znajduje się on w sytuacji obronnej, ubezpieczenie marszu zbliżania ma za zadanie:

– przeniknąć obszar działań sił osłony przeciwnika do głównego obszaru działań (przedniego skraju rozmieszczenia jego zasadniczego potencjału), tym samym zapewnić zorganizowane rozwinięcie własnych sił głównych i płynne ich wejście do działań bezpośrednich;

Celem działań zaczepnych jest pokonanie przeciwnika przez zastosowanie skoncentrowanej siły uderzeniowej w wymiarze przestrzennym, na całym obszarze przez niego kontrolowanym

Cele szczegółowe:
-uchwycenie terenu
-pozyskanie informacji - rozpoznanie walką
-pozbawienie przeciwnika zasobów
-wprowadzenie w błąd co do KGU
-związanie przeciwnika walką dla przeciwdziałania przegrupowaniu lub zmianie pozycji jego wojsk
-dążenie do przejęcia inicjatywy
-zerwanie działań zaczepnych przeciwnika

SCHEMAT IDEOWY DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH

– rozpoznać rozmieszczenie sił głównych i przebieg przedniego skraju obrony, strukturę obrony oraz prawdopodobną koncepcję osiągnięcia celu;

– ograniczyć obszar prowadzenia działań przez elementy rozpoznawcze oraz siły osłony;

– zdezorganizować funkcjonowanie systemu działań obronnych, szczególnie zaś więź między strukturalnymi (funkcjonalnymi) elementami ugrupowania przeciwnika.

Wobec tego, że siły ubezpieczenia marszu zbliżania mogą znajdować się w znacznej odległości od sił głównych, powinny to być zgrupowania autonomiczne, odpowiednio przygotowane do przewidywanych zadań w zakresie: logistycznym, środków wsparcia i wzmocnienia, rozpoznania, lotnictwa, środków rażenia itp.

Zgrupowanie sił głównych ma zapewnić (w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych) tworzenie i wykorzystanie przewagi sytuacyjnej i materialnej. Dlatego niezbędne jest wcześniejsze sprecyzowanie zadań do natychmiastowego i płynnego przejścia do uderzenia przed rubież styczności wojsk, zajęcia rejonu wyjściowego (poprawa położenia) lub przygotowanie pospiesznej obrony bezpośrednio z marszu. Kiedy tylko jest to możliwe, należy wyznaczać wiele kierunków podejścia dla elementów ugrupowania operacyjnego. Pozwala to zachować elastyczność działań, zapewnia czas na efektywną reakcję, umożliwia zwiększenie możliwości manewrowych sił i środków, przestrzenną swobodę działań oraz czas na stosowną reakcję na podstawie danych dostarczonych przez system rozpoznania.

Główne zgrupowania manewrowe podczas marszu zbliżania kierują swoimi awangardami. Ze względu na niejasność sytuacji, cel, posiadany potencjał, zachowanie się przeciwnika, czas oraz teren awangardy mogą nie być w stanie sprostać możliwościom przeciwnika w pewnych sytuacjach. Stąd istotne jest bezpośrednie podporządkowanie tych sił dowódcom zgrupowań głównych dla zagwarantowania płynnej reakcji w stosunku do zaplanowanego celu działań. Konsekwencją jest utrzymanie więzi operacyjnej (taktycznej) między tymi siłami oraz bieżąca wymiana informacji ze zgrupowaniami rozpoznawczymi.

Nie wyklucza się sytuacji, w której poziom operacyjny może wykorzystać siły ubezpieczeń do zdobywania informacji o przeciwniku, zamiast elementów rozpoznania. W tym wariancie celowe jest wyraźne sprecyzowanie zadań, w jakich okolicznościach oraz jakie siły należy rozbić lub pokonać, a kiedy stworzyć warunki do rozwinięcia sił głównych.

Podczas prowadzenia podejścia (marsz zbliżania), poprzedzającego nawiązanie kontaktu bezpośredniego z siłami przeciwnika, główne siły, z reguły własnymi elementami, osłaniają swoje skrzydła. Natomiast gdy osłona skrzydeł pozostaje w kompetencji dowódcy poziomu operacyjnego, jest on odpowiedzialny za wydzielenie niezbędnego komponentu i sprecyzowanie jego zadań z zakresu ubezpieczenia lub osłony oraz prowadzenia kontroli i monitorowania potrzeb wsparcia lub wzmocnienia. Znaczne odległości prowadzenia marszu zbliżania, często na auto-

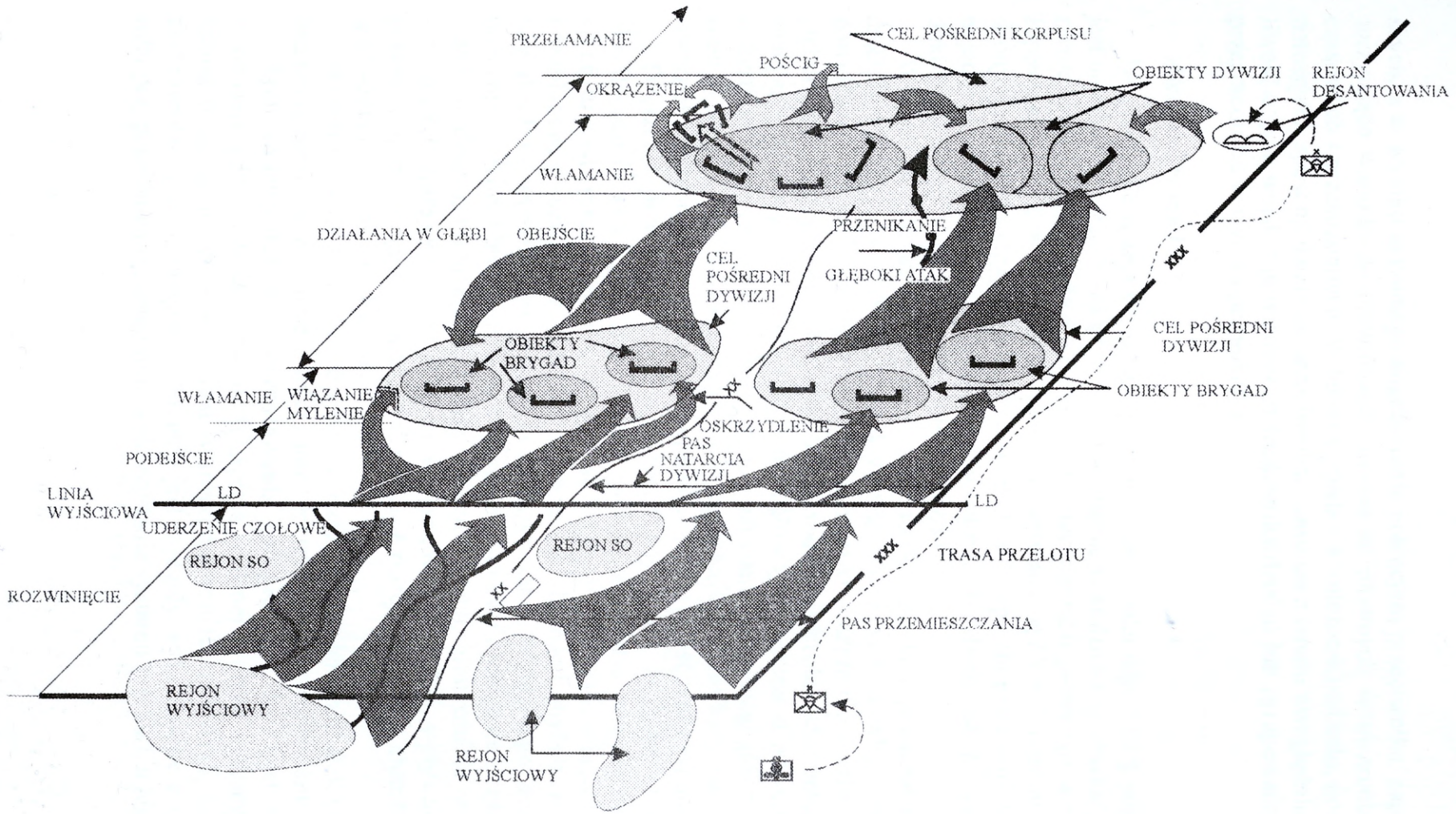
nomicznych kierunkach, wymuszają wydzielenie odpowiednich środków rażenia, środków obrony przeciwlotniczej oraz wysiłku lotnictwa wykorzystanych w ramach kompleksowej osłony, szczególnie dla zapewnienia bezkolizyjnego przegrupowania przez obiekty, które mogą poważnie utrudnić płynność jego wykonania.

Ubezpieczenie tylne – ze względu na znaczny obszar prowadzenia operacyjnego rozwinięcia, prowadzenia tego przedsięwzięcia w długim czasie oraz wobec prognozowanych rezultatów wykonania działań głębokich przez przeciwnika – celowo jest podporządkować kompetencjom funkcjonalnego dowódcy lub pozostawić do dyspozycji danego elementu organizacyjnego.

Przesunięcie wojsk marszem zbliżania (operacyjne rozwinięcie), do momentu nawiązania kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika, określa rolę sił ubezpieczenia. Mają one zadanie ustalić położenie przeciwnika angażując do tego celu minimum sił, aby zapewnić swobodę działania i czas na stosowną reakcję siłom głównym. W sytuacji gdy wydzielone zgrupowanie osłonowe napotka niewielki potencjał przeciwnika o ograniczonych możliwościach bojowych, z reguły przystępują z marszu do ich rozbicia. Natomiast w konfrontacji ze zgrupowaniami silnymi, siły awangardy przechodzą do pospiesznej obrony, zapewniając warunki do rozwinięcia i wprowadzenia do działań części (całość) sił głównych.

Zgrupowania poziomu taktycznego w możliwie najkrótszym czasie, powinny wesprzeć działania sił ubezpieczenia poziomu operacyjnego przez ich wzmocnienie, przystosowują obiekty kluczowe lub dogodne warunki terenowe do wykonania rozstrzygającego manewru lub dążą do wykrycia słabych miejsc w ugrupowaniu przeciwnika (luki, otwarte skrzydła). W wypadku prowadzenia marszu zbliżania przez poziom operacyjny na szerokim froncie i po wielu drogach, główne zgrupowanie przechodzi do uderzenia z marszu, pokonując lub niszcząc broniące się siły przeciwnika. Natomiast w sytuacji nawiązania bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika przez siły osłony, prowadzą aktywne i dynamiczne działania do chwili, gdy poziom operacyjny zgromadzi wystarczający potencjał do wykonania uderzenia zasadniczego. Może się okazać konieczne wzmocnienie tych sił w celu zyskania na czasie, utrudnienia przeciwnikowi przygotowania systemu obrony lub wykonania manewru na innym kierunku.

Działania rozpoznawcze (sondowanie) i zaczepne są wariantami, które mają stałe miejsce podczas wykonywania marszu zbliżania. Rozpoznanie i działania zaczepne są z reguły prowadzone przez siły ubezpieczeń czołowych w wypadku, gdy ma to miejsce w trudnych warunkach atmosferycznych i terenowych lub istnieje potrzeba (i możliwości tych sił pozwalają) ograniczenia przestrzennej swobody działań przeciwnikowi. W tym celu dopuszcza się możliwość przeniesienia działań w głąb terenu opanowanego przez przeciwnika do angażowania jego sił na możliwie całą głębokość jego ugrupowania, szczególnie zaś tych obiektów, które mają duży wpływ na proces decyzyjny przeciwnika. Jest to szczególnie istotne w sytuacji, gdy teren ogranicza swobodę działania siłom głównym wojsk wła-

SCHEMAT IDEOWY DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH

snych, a w wyniku aktywnego angażowania potencjału przeciwnika, zapewnia się sprzyjające warunki do rozwinięcia i użycia sił głównych w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych. W takim wypadku w zależności od celu, posiadanego potencjału, sposobu działania przeciwnika, czasu oraz terenu uwzględnia się możliwość użycia wojsk z powietrznego środowiska działań lub zgrupowań lądowych przerzuconych w wyniku przenikania.

Atak (uderzenie)

Bezpośrednie uderzenie na zgrupowania przeciwnika najczęściej poprzedzone jest nawiązaniem z nim kontaktu. Dla osiągnięcia powodzenia niezbędne jest stworzenie przewagi materialnej lub sytuacyjnej na kierunku głównego wysiłku, aby zapewnić, w możliwie najkrótszym czasie, zerwanie spójności obrony. Zgromadzony potencjał powinien zapewnić rozbicie broniącego się przeciwnika na dominującym kierunku, zmusić do opuszczenia obronnych rubieży lub w ostateczności dokonać wyłomu w jego ugrupowaniu obronnym.

W tym celu poziom operacyjny synchronizuje posiadany potencjał oraz przydzielone i wzmacniające systemy do aktywnego wykorzystania całego obszaru odpowiedzialności, we wszystkich środowiskach walki – uderzenie możliwie na całą głębokość obszaru przez przeciwnika kontrolowanego (głębokie uderzenie) – w celu zaangażowania jego elementów nie tylko na głównym obszarze działań, ale przede wszystkim na kierunku głównego wysiłku, zachwiania równowagi głównego potencjału w stosunku do nacierających wojsk, sparaliżowania swobody działania oraz stworzenia warunków do wykonania rozstrzygającego (przestrzennego) manewru.

Tworzenie przewagi w punktach decydujących jest związane z podjęciem określonego ryzyka operacyjnego, gdyż istnieje zagrożenie poniesienia największych strat od systemu rażenia. Dlatego tak istotne jest unikanie utartych wzorców i szablonów, stosowanie w szerokim zakresie dezinformacji, mylenia oraz sposobów działania umożliwiających uzyskanie zaskoczenia. Wobec tego wczesne rozpoznanie systemu obrony przez zgrupowania osłonowe (położenie i rola zasadniczych obiektów), bieżąca i gruntowna analiza sytuacji, elastyczność w realizacji koncepcji operacyjnej – pozwala na wariantowanie działań wpływających na przyjęcie optymalnego rozwiązania już w czasie podejścia oraz w momencie przygotowania i wykonania uderzenia.

Wyróżnia się dwa zasadnicze sposoby przejścia do uderzenia: atak (uderzenie) bez przygotowania (pospieszny atak) i atak (uderzenie) po przygotowaniu.

Atak (uderzenie) bez przygotowania (pospieszny atak) jest stosowany w sytuacji, gdy działania w formie uderzenia w danej sytuacji operacyjnej mają szansę osiągnąć największy rezultat w uwarunkowaniach celowych, czasowych, rzeczowych i przestrzennych. Uderzenie jest z reguły wykonywane z ograniczonym przygotowaniem (szczególnie wykorzystanie systemu rażenia), a jego realiza-

cja wymusza integrację wysiłku zarówno przez zgrupowania w styczności, jak i przez główne siły po podejściu z głębi.

Celem pospiesznego ataku jest:

– uzyskanie powodzenia, zanim zgrupowania przeciwnika przed frontem atakujących wojsk będą w stanie zorganizować system obronny (w tym szczególnie przygotowanie infrastruktury i system rażenia o orientacji defensywnej);

– uprzedzenie przeciwnika w zajęciu dogodnej rubieży (obszaru) lub uzyskanie nad nim przewagi sytuacyjnej, zanim zdąży umocnić się na określonej rubieży i nasycić ją siłami z głębi (odcinków pasywnych);

– uniknięcie kierunku głównego wysiłku przeciwnika w wyniku zastosowania efektywnych w danej sytuacji operacyjnych form manewru.

Ze względu na możliwość wystąpienia nielinearnej struktury obrony (brak stałego bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika), szczególnie po stronie broniących się wojsk, a tym samym ogniskowy lub kierunkowy charakter ugrupowania przeciwnika (selektywny wybór środka ciężkości), ważną rolę odgrywa manewr siły na skrzydła i tyły. Zmusza to do wymuszonej reakcji na wielu kierunkach, utrudnia utrzymanie przewagi materialnej na głównym wysiłku, rozprasza wysiłek wsparcia i zabezpieczenia działań, utrudnia przestrzenną swobodę działań, dezorganizuje proces decyzyjny, utrudnia przejawianie inicjatywy. Tym samym w uwarunkowaniach czasowych pozwala rozbić zgrupowania przeciwnika w jak najkrótszym czasie. Wymaga jednak wysokiej świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym i konsekwencji wykonania.

Podjęcie decyzji do uderzenia bez przygotowania (pospiesznego) wymaga zaktualizowania bazy danych, zmiany priorytetów, przeorientowania systemu rozpoznania w celu uzupełniania bazy danych, uaktywnienia procesu decyzyjnego w aspekcie sprecyzowania zadań tym zgrupowaniom, które w danej chwili są w dyspozycji, reorganizacji systemu oraz prognozowania możliwości wykorzystania przestrzennego manewru w wypadku uzyskania wysokiego tempa działań. Wynika to z sytuacji, gdy osiągnięcie powodzenia podczas uderzenia pospiesznego jest uwarunkowane kryterium czasu. Stąd nie mają zastosowania standardowe procedury przygotowania działań, ponieważ ich wdrożenie w tej sytuacji może doprowadzić do utraty synchronizacji. Ważną rolę w tym sposobie przejścia do uderzenia odgrywają odwody. Umożliwiają dowódcy zachować elastyczność działań, która jest skupiona na zachowaniu możliwości rozwinięcia powodzenia, wykorzystania różnych form manewru lub reakcji na nieprzewidziane sytuacje (utrzymanie przestrzennej swobody działań i świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym).

Atak (uderzenie) pospieszny jest sposobem, który jest obarczony znacznym poziomem podjętego ryzyka operacyjnego. Dane o rozmieszeniu zgrupowań przeciwnika, jego potencjału, prawdopodobnej koncepcji osiągnięcia celu będą poważnie ograniczone. Stąd atakujące zgrupowania są zdane na własne możliwości w zakresie oceny przeciwnika, wyboru wariantu rozwiązania danej sytuacji opera-

cyjnej, uaktualnienia bieżącego zadania w myśl przyjętej koncepcji operacyjnej oraz udokładnienia aktualnego położenia. Wymaga to szeroko pojętej inicjatywy, która pozwala przyjąć optymalne rozwiązania w każdej nieprzewidzianej sytuacji, z którą atakujące wojska, w tym sposobie przejścia do uderzenia, mogą się spotkać.

Z powodu często ograniczonego czasu na przygotowanie i wykorzystanie w pełnym zakresie wsparcia działań, w pierwszym etapie zgrupowania uderzeniowe są zmuszone do wykorzystania własnych zasobów logistycznych. Natomiast w czasie rozwinięcia powodzenia system zaopatrzenia logistycznego powinien być jak najszybciej dostosowany do systemu obowiązującego podczas uderzenia z planowym przygotowaniem.

Atak (uderzenie) planowy jest standardowym rozwiązaniem w sytuacji, gdy nie ma możliwości przejścia do uderzenia bez przygotowania, utrudnione jest wykorzystanie ofensywnych form manewru lub rozwinięcie powodzenia bez przygotowania nie rokuje szansy powodzenia. Atak planowy wymaga przygotowania w pełnym zakresie synchronizacji działań, wykorzystania całego potencjału operacyjnego w ramach przestrzennego zastosowania mocy bojowej oraz zaangażowania pełnych możliwości bojowych wszystkich dostępnych aktywów wzmocnienia i wsparcia (w tym jednostek narodowych i wielonarodowych) ze wszystkich i we wszystkich środowiskach działań. Wymaga on szczegółowej oceny sytuacji (szczególnie przeciwnika i środowiska), uaktualnienia bazy danych, optymalnego wykorzystania czasu oraz szczegółowego planowania.

Atak (uderzenie) planowy często ma miejsce z położenia obronnego.

Jego przygotowanie jest poprzedzone wykonaniem przedsięwzięć w zakresie gromadzenia danych, utrzymaniem w tajemnicy czasu i miejsca uderzenia, maskowania operacyjnego, przedsięwzięć umożliwiających uzyskanie zaskoczenia, racjonalnego rozmieszczenia sił i środków dla stworzenia w odpowiednim miejscu i czasie przewagi materialnej lub sytuacyjnej oraz zapewnienie płynnego jej tworzenia i efektywnego wykorzystania w punkcie ataku.

Istotnym elementem zapewniającym powodzenie jest zespół przedsięwzięć mających za zadanie skuteczne zaangażowanie odwodów przeciwnika oraz utrudnienie koncentracji jego sił i środków w czasie i przestrzeni. Zasadniczą rolę w tym zakresie odgrywają działania głębokie, w tym przestrzenny manewr, systemy rażenia oraz utrzymanie dominacji informacyjnej.

Ważną rolę w ataku planowym odgrywa zabezpieczenie logistyczne. Rozmieszczenie sił i środków (zgrupowań uderzeniowych) stacjonarnie sprzyja uzupełnieniu środków walki do pełnych jednostek. Tempo prowadzenia działań oraz zmiany sytuacji nie mogą utrudniać utrzymania ciągłego zaopatrzenia wojsk. Priorytet zabezpieczenia logistycznego jest z reguły skupiony na głównym zgrupowaniu uderzeniowym. Jednocześnie system zaopatrzenia logistycznego powinien być na tyle elastyczny, aby umożliwiał utrzymanie jego ciągłości na wypadek zmiany kierunku głównego wysiłku. Oprócz tego możliwości bojowe, szczególnie główne-

go zgrupowania uderzeniowego, powinny być utrzymane na takim poziomie, aby można było bez zbędnej przerwy operacyjnej utrzymać wysokie tempo prowadzenia działań oraz płynnie przejść do rozwinięcia powodzenia i pościgu.

Podczas przygotowania działań ofensywnych planuje się zastosowanie, selektywnie lub w kombinacji, podstawowych form manewru (uderzenie czołowe – atak frontalny, obejście, oskrzydlenie, przenikanie, rozpoznanie walką). Jedną z efektywnych form manewru jest obejście, z jednoczesnym zagrożeniem uderzeniem skrzydłowym. Opanowanie dogodnego terenu lub punktów decydujących (kluczowych) w jego obszarze tyłowym, połączone z uderzeniem czołowym, zmusza przeciwnika do wycofania z głównego (najsilniejszego) obszaru działań oraz pożądanej reakcji. Powyższe formy manewru mają zastosowanie również podczas rozwinięcia powodzenia w działaniach zaczepnych, a nawet podczas pościgu. W wypadku gdy przeciwnik ma osłonięte skrzydła lub teren uniemożliwia wykorzystanie głębokiego manewru, a obrona posiada wiele luk, celowe jest zastosowanie uderzenia czołowego lub przenikania. Nie wyklucza się stosowania powyższych form jako działań jednoczesnych.

Istotne jest, aby manewr przybrał charakter przestrzenny (dominujący). Wymaga to jego wsparcia systemami ze wszystkich środowisk działań, „pod parasolem" dominacji informacyjnej i pełnowymiarowej osłony.

Rozwinięcie powodzenia

Podczas rozwinięcia powodzenia bardzo rzadko dochodzi do rozbicia głównych sił broniącego się przeciwnika, gdyż zachowując wysoki poziom zdolności bojowej będzie on dążył do zerwania kontaktu z nacierającymi siłami przez wycofanie, a w konsekwencji do reorganizacji obrony w aspekcie przyjęcia korzystnego położenia zapewniającego stworzenie przewagi sytuacyjnej w głębi. Rozwinięcie powodzenia ma na celu utrzymanie stałego, dynamicznego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika i utrzymania go w sytuacji wymuszonej – biernej, która utrudnia przejawianie inicjatywy. Uniemożliwia to prowadzenie zorganizowanych działań (zreorganizowanie systemu obrony), utrudnia wykonanie przeciwuderzeń, dezorganizuje wycofanie oraz paraliżuje system wsparcia i zabezpieczenia.

Rozwinięcie powodzenie jest sytuacją, która umożliwia zainicjowanie procesu przekształcenia taktycznego sukcesu w operacyjny cel. Może być on realizowany przez podległe zgrupowania (poziom taktyczny) lub uwzględniany w koncepcji poziomu operacyjnego.

Wykrycie przez głębokie rozpoznanie symptomów wycofania się przeciwnika, powinno być sygnałem do natychmiastowego spotęgowania uderzenia wszystkimi możliwymi do wykorzystania zgrupowaniami, którymi w danej chwili dysponuje dowódca.

Efektywność podczas rozwinięcia powodzenia zapewnia się w wyniku:

– poszerzenia obszaru działań aktywnych przez przenikanie, obejścia, oskrzydlenia, uderzenia w kierunku skrzydeł;

– opanowywania i zabezpieczenia punktów kluczowych (decydującego terenu) możliwie głęboko na tyłach przeciwnika;

– przerywania linii komunikacyjnych i zaopatrzenia;

– paraliżowania efektywnego wykorzystania odwodów oraz środków wzmocnienia i wsparcia (gdy to możliwe niszczenie tych zgrupowań);

– synchronizacji działań w aspekcie zwiększenia priorytetów podczas prowadzenia działań głębokich celem uniemożliwienia przeciwnikowi odtworzenia systemu obrony;

– racjonalnego rozmieszczania jednostek wsparcia i zabezpieczenia dla wszechstronnego i ciągłego utrzymania wysokiego poziomu możliwości zgrupowań lądowych podczas rozwinięcia powodzenia oraz utrzymania przewagi sytuacyjnej i materialnej do osiągania kolejnych celów;

– posiadania licznych i dyspozycyjnych odwodów;

– przeorientowania priorytetów w aspekcie przestrzennego wykorzystania elementów składających się na dominację we wszystkich wymiarach.

Podczas prowadzenia działań zaczepnych nie należy oczekiwać, że zgrupowania, które rozwinęły powodzenie, będą prowadziły działania aż do osiągnięcia celu (stanu końca operacji). Stałe obniżanie ich zdolności bojowej powoduje osłabienie impetu uderzenia, a tym samym wyhamowanie tempa prowadzenia działań. Dlatego należy przewidywać ich zastąpienie przez jednostki mobilne o wysokim poziomie zdolności bojowej. Zastąpienie (przejęcie zadań) wiąże się z głębokim ugrupowaniem komponentów poziomu operacyjnego prowadzącego działania zaczepne. Kolejne zgrupowania, rozmieszczone za głównymi siłami uderzeniowymi, mogą być wykorzystane do potęgowania uderzenia, tym samym ewentualnego zastąpienia sił głównych lub ich wzmocnienia przy jednoczesnej potrzebie zachowania swobody działania w całym obszarze odpowiedzialności. Zgrupowania w głębi nie są odwodami, pełnią raczej funkcje kolejnych zgrupowań uderzeniowych zorganizowanych w strukturalne lub funkcjonalne elementy.

W zakresie zachowania swobody działania potencjał przeznaczony do odwodów, a rozmieszczony w głębi za siłami głównymi, jest przeznaczony m.in. do: przeciwdziałania działaniom głębokim przeciwnika lub niszczenia jego sił, które pozostały na terenie opanowanym przez wojska własne; odblokowania okrążonych zgrupowań; wzmocnienia lub przejęcia zadań od sił, które okrążyły zgrupowania przeciwnika; ochrony dróg zaopatrzenia lub linii komunikacyjnych (korytarzy manewru i kierunków podejścia); ochrony obiektów kluczowych oraz przeciwdziałania ich opanowaniu przez siły przerzucone droga powietrzną; dynamicznego rozbijania przeciwuderzeń; osłony skrzydeł itp.

Dla zapewnienia efektywnego wykorzystania kolejnych zgrupowań (posiadanego potencjału) niezbędne jest utrzymanie pełnej synchronizacji i ciągłej więzi operacyjnej między nimi.

Podczas rozwinięcia powodzenia dowódca poziomu operacyjnego dokonuje zmiany priorytetów w zakresie zaopatrzenia logistycznego na rzecz tych zgrupowań, które znajdują się w bezpośrednim kontakcie z przeciwnikiem. Celem jest zapewnienie ciągłości dostaw oraz utrzymania nieustannego wsparcia dla sił, które powinny prowadzić natarcie zarówno w dzień, jak i w nocy oraz w każdych warunkach sytuacyjnych i otoczenia. Wymaga to nieustannej obecności sił wspierających i zabezpieczających w ugrupowaniu sił głównych (szczególnie na kierunku głównego wysiłku), aby zapewnić podtrzymanie działań w maksymalnym dla danych warunków tempie. Wymaga to racjonalnego rozmieszczenia i uaktywnienia zarówno powietrznych, jak też lądowych elementów wsparcia i zabezpieczenia. W ostatnim przypadku niezbędne jest utrzymanie dróg oraz ochrona przemieszczających się po nich elementów.

Ze względu na zmianę dotychczasowej koncepcji operacyjnej (przejście z uderzenia bezpośredniego – przełamania – do rozwinięcia powodzenia w głąb i kierunków skrzydeł) wymaga ona pewnej modyfikacji w aspekcie sprecyzowania celów pośrednich dla elementów poziomu taktycznego oraz utrzymania całego przedsięwzięcia w procesie działań zorganizowanych. Dowódca poziomu operacyjnego powinien w tym zakresie udokładnić linie koordynacji oraz inne parametry, sprecyzować kierunki działań dla zgrupowań sił głównych, dostosować system wsparcia i zabezpieczenia oraz zadania (cele). Niezbędne są również ograniczenia w zakresie ubezpieczeń wysyłanych z poziomu taktycznego do zachowania bezpieczeństwa podczas wykorzystania powietrznych systemów rażenia oraz osłony skrzydeł.

Podczas prowadzenia działań zaczepnych w głębi istotne jest planowanie perspektywiczne i wielowariantowe w kontekście wykorzystania posiadanego potencjału do realizacji nieprzewidzianych zadań, przygotowania i wykonania głębokiego manewru, a także zmiany orientacji działań.

Pościg

Pościg jest konsekwencją skutecznych działań w czasie rozwinięcia powodzenia. Celem pościgu jest izolowanie i niszczenie wycofujących się sił przeciwnika, który nie jest w stanie przygotować zorganizowanych działań obronnych. Nie wyklucza to, jeżeli sytuacja tego wymaga, precyzowania celów według kryterium przestrzeni (opanowanie obiektów kluczowych na terenie kontrolowanym przez przeciwnika) – wykorzystanie wymiaru powietrznego i przestrzennego manewru.

Efektywność pościgu znacznie wzrasta, gdy umiejętnie skoordynuje się różne formy manewru (np. uderzenie od czoła z oskrzydleniem lub obejściem, ewentualnie w innej kombinacji). Ze względu na potencjalne wysokie tempo prowadzenia

pościgu, formy manewru, które wymagają głębi (przestrzeni), przy użyciu wojsk lądowych mogą być nieefektywne, dlatego celowo jest uwzględnić możliwość wykorzystania manewru przestrzennego. Szczególną rolę w tym przedsięwzięciu odgrywa lotnictwo wojsk lądowych.

Ze względu na wysoką dynamikę działań podczas pościgu, znaczne oddalenie od stacjonarnych środków wsparcia i zabezpieczenia (w tym szczególnie elementów zabezpieczenia logistycznego), często prowadzonych na kierunkach autonomicznych, nakłada wysokie wymagania w zakresie kreatywnego rozwiązywania problemów pola walki przez dowódców poziomu taktycznego i operacyjnego.

2.3. FORMY MANEWRU

Atak frontalny (uderzenie czołowe)

Wykonywany jest na szerokim foncie, na którym bronią się siły przeciwnika. Tę formę manewru stosuje się w sytuacji, w której zgrupowanie przechodzące do działań zaczepnych posiada przygniatającą przewagę, teren umożliwia podejście zgrupowań na szerokim froncie, zgrupowania przeciwnika są rozpoznane i system działań obronnych jest precyzyjnie zdefiniowany. Sytuacja taka może powstać, gdy zgrupowania przeciwnika przeszły do obrony pospiesznie i nie ma on w pełni ukształtowanego systemu, poniósł znaczne straty, znajduje się w niekorzystnym położeniu sytuacyjnym, broni się na szerokim froncie, ma ograniczone możliwości w zakresie wykorzystania odwodów lub ich nie posiada, nie ma odsłoniętych skrzydeł, istnieje możliwość uzyskania zaskoczenia, uderzenie jest zdeterminowane kryterium czasu, istnieje potrzeba dynamicznego zaangażowania przeciwnika, aby utrudnić przesunięcie jego sił na inne kierunki, uzyskania psychologicznej przewagi lub wykrycia (rozpoznanie) słabych i silnych obiektów w jego systemie.

Uderzenie czołowe może być działaniem rozstrzygającym lub tworzyć warunki do wykorzystania innych form manewru.

Przełamanie

Przełamanie jest formą manewru i ma miejsce w sytuacji, gdy: działania zaczepne rozpoczynają się na pozostającego w położeniu statycznym przeciwnika; jego struktura obrony jest w pełni przygotowana pod względem inżynieryjnym; warunki sytuacyjne i terenowe eliminują możliwość zastosowania innych form manewru; przeciwnik nie został w dostatecznym stopniu obezwładniony systemem rażenia; zgrupowania przechodzące do uderzenia nie odniosły powodzenia podczas uderzenia czołowego i wymaga to wznowienia działań z przygotowaniem planowym, z reorganizacją systemu włącznie; obrona przeciwnika posiada cechy linearne, co determinuje konieczność pokonania najsilniejszego głównego obszaru dzia-

łań i w konsekwencji umożliwia prowadzenie działań zaczepnych o manewrowym charakterze; struktura obszaru jest przygotowana systemem obiektów kluczowych (obrona o charakterze ogniskowym), co utrudnia przestrzenną swobodę działań i manewru nacierającym zgrupowaniom; przeciwnik zrealizował przedsięwzięcia w ramach przeciwkoncentracji i przeorientował swój kierunek głównego wysiłku, a potrzeba wykonania zadania (osiągnięcia celu) w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych eliminuje możliwość zmiany kierunku głównego wysiłku w działaniach zaczepnych.

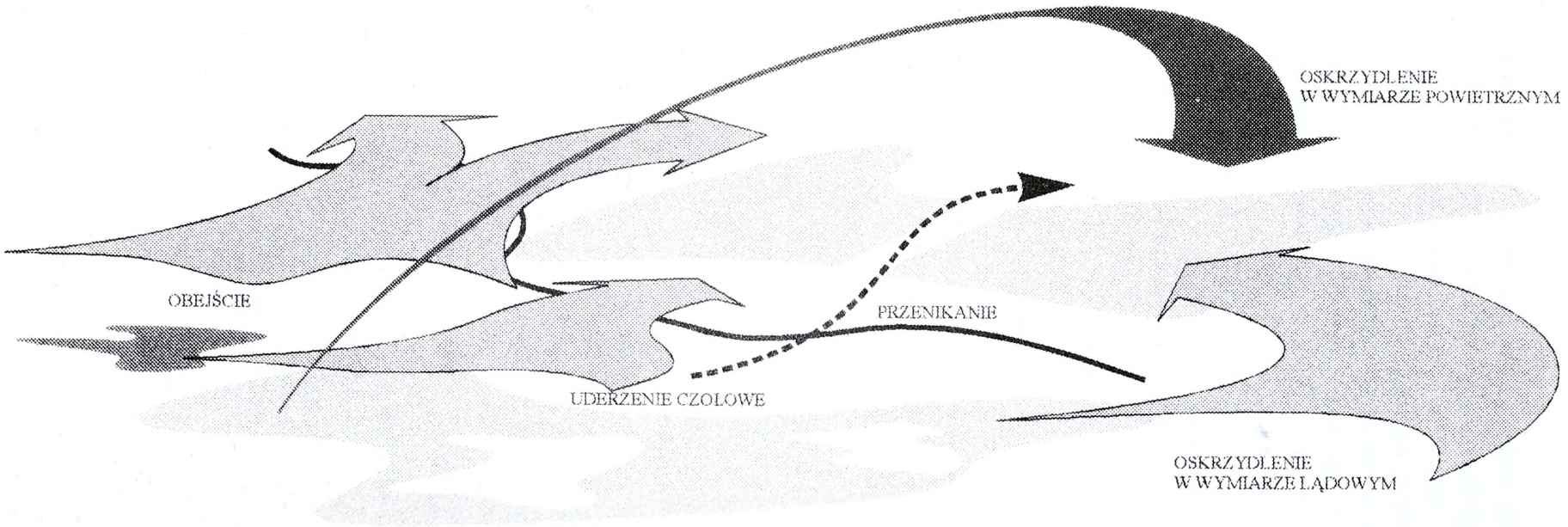
Zasadą jest, aby skoncentrować wysiłek środków w ramach dominacji wielowymiarowej w celu niedopuszczenia do powyższych sytuacji, gdyż każda z nich dezorganizuje proces decyzyjny i pozbawia dowódcę poziomu operacyjnego inicjatywy działań.

Podczas przygotowania i prowadzenia przełamania należy liczyć się z: dużymi stratami (środki rażenia przeciwnika ze wszystkich środowisk walki, system zapór, uporczywa obrona obiektów kluczowych); brakiem luk i otwartych skrzydeł; częstymi i dynamicznymi uderzeniami przed rubież styczności wojsk; ograniczoną swobodą działań i manewru; potrzebą wydzielenia sił do blokowania zgrupowań przeciwnika pozostających w okrążeniu (w obiektach kluczowych) na tyłach własnego ugrupowania; stałą potrzebą utrzymania wydzielonych sił do osłony skrzydeł; utrudnioną zmianą kierunku głównego wysiłku oraz wdrażaniem planów alternatywnych i wariantowych; koncentracją priorytetów (sił i systemów) w ściśle określonym obszarze (kierunku), przynajmniej w początkowym etapie przełamania – narażanie na znaczne straty w wyniku uderzenia systemami rażenia przeciwnika lub uderzeniem uprzedzającym; niskim tempem prowadzonych działań; znacznym zużyciem środków logistycznych; poważnymi trudnościami wykorzystania manewru przestrzennego oraz zaskoczenia i działań demonstracyjnych (pozornych).

Oskrzydlenie

Oskrzydlenie ma miejsce w sytuacji operacyjnej, w której przeciwnik w położeniu obronnym posiada odsłonięte jedno (obydwa) skrzydło, są sprzyjające warunki środowiskowe do efektywnego wykorzystania sił i środków w całej przestrzeni zadaniowej lub stworzone możliwości wykonania uderzenia na jego kierunku pomocniczym, z rezultatem zapewniającym optymalne warunki wykonania uderzenia skrzydłowego skoncentrowanego na głównym zgrupowaniu w obszarze (kierunku) głównego wysiłku jego obrony.

Klasyczny manewr oskrzydlający jest poprzedzony aktywnymi działaniami od czoła, których celem jest dynamiczne związanie sił przeciwnika w sposób bezpośredni. Do tego celu wyznacza się z reguły niezbędny potencjał, prowadzący zarówno działania w styczności, jak i po wykonaniu marszu zbliżania z głębi. Natomiast zasadnicze zgrupowanie uderzeniowe skupia wysiłek na dynamicznym ude-

FORMY MANEWRU W DZIAŁANIACH OFENSYWNYCH

rzeniu przed przedni skraj (rubież styczności wojsk) celem aktywnego zaangażowania zgrupowań broniących się na skrzydłach, doprowadzając do ich rozbicia, ewentualnie okrążenia zasadniczego zgrupowania obronnego. Ta forma manewru ma również szansę powodzenia po pomyślnym przebiegu przenikania i stworzeniu optymalnego zgrupowania na obszarze kontrolowanym przez przeciwnika, po odpowiednim ukształtowaniu wzajemnego położenia walczących wojsk (zorganizowane wycofanie na określonych kierunkach w ściśle określonych uwarunkowaniach celowych i przestrzennych lub w tych samych kryteriach utworzenie luki w ugrupowaniu sił prowadzących dotychczas działania w styczności). Uderzenie skrzydłowe zmusza przeciwnika do reakcji poza kierunkiem głównego wysiłku, dezorganizuje funkcjonowanie dotychczasowego systemu obrony oraz proces decyzyjny, angażuje odwody do zadań nieplanowych, wymusza zmianę koncepcji osiągnięcia celu, ogranicza przeciwnikowi przestrzenną swobodę działań oraz przejawianie inicjatywy. Oskrzydlenie jedno – (dwustronne) jest z reguły zorientowane na kierunek głównego wysiłku (punkty decydujące) lub bezpośrednio w jego centrum siły i możliwości działania.

Oskrzydlenie jest podstawową funkcją pośrednią, spełniającą zasadniczą rolę w osiągnięciu celu w działaniach zaczepnych.

Obejście

Obejście jest formą manewru, której istotą jest głębokie uderzenie w obszar kontrolowany przez przeciwnika, z reguły na tyły jego głównego zgrupowania obronnego w celu okrążenia jego zasadniczych sił, odizolowania głównego zgrupowania na kierunku głównego wysiłku jego obrony od zaplecza, szczególnie logistycznego, zerwania komunikacji między kolejnymi rzutami lub w wyniku stworzonej przewagi sytuacyjnej zmuszenia go do opuszczenia przygotowanych i rozbudowanych obiektów infrastruktury. Obejście zasadniczo różni się od oskrzydlenia skalą działań, rolą oraz zaangażowanymi siłami. Jakkolwiek w oskrzydleniu zgrupowania pozostają w operacyjnej więzi między siłami działającymi od czoła, istnieje możliwość wsparcia ich działań ogniem środków artyleryjskich, a głębokość oskrzydlenia nie wymaga znacznych przedsięwzięć logistycznych, to obejście charakteryzuje się:

– uderzeniem głębokim na tyły przeciwnika, stąd potrzeba wsparcia ich działań środkami znacznego zasięgu – lotnictwem wojsk lądowych, śmigłowców szturmowych, artylerii rakietowej, lotnictwem wsparcia lub uderzeniowym;

– zgrupowania przeznaczone do obejścia powinny być w znacznym stopniu autonomiczne w zakresie posiadanych środków walki i zasobów logistycznych oraz o odpowiednio wysokim potencjale;

– cel z reguły jest ściśle zsynchronizowany z działaniem zgrupowań od czoła, jak również z manewrem w formie obejścia, stanowi zasadniczy kierunek zmierzający do osiągnięcia celu operacyjnego w działaniach zaczepnych;

– obiekt uderzenia jest zorientowany na teren kluczowy, który umożliwia stworzenie przewagi sytuacyjnej w stosunku do głównego zgrupowania obronnego przeciwnika;

– angażuje zgrupowania przeciwnika na dwa (lub więcej) kierunki, co doprowadza do osłabienia każdego z nich.

Przenikanie

Przenikanie jest formą manewru, której istotą jest uzyskanie przewagi sytuacyjnej, materialnej lub ich integracji na obszarze opanowanym przez przeciwnika przy jednoczesnym uniknięciu spotkania z siłami zgrupowań obronnych przed osiągnięciem celu przenikania. Wymaga to wyznaczenia licznych zgrupowań, mobilnych, o wysokich możliwościach bojowych, dużej sile uderzeniowej i ogniowej, pozbawionych elementów obciążających manewrowość.

Przenikanie z reguły nie jest celem samym w sobie. Może stanowić fazę wstępną zarówno jako przygotowanie do oskrzydlenia, obejścia, jak też wykonania innych form manewru.

Istotną rolę w pomyślnym wykonaniu przenikania pełnią siły przewidziane do wiązania przeciwnika od czoła, ogniskowy (nielinearny) charakter obrony oraz sprzyjające warunki środowiskowe. Zgrupowania, które przeniknęły w głąb obszaru kontrolowanego przez przeciwnika, mogą być wykorzystane do wykonania manewru oskrzydlenia lub innych jego form. Natomiast przenikanie może być również wykonane głębiej, do wykonania obejścia lub aktywnego zaangażowania sił przeciwnika na całą jego głębokość i w sprzyjających warunkach być integralnym elementem działań głębokich.

W związku z tym przenikanie może być zorientowane na zgrupowaniach (obiektach) przeciwnika na głównym wysiłku (lub poza nim, np. CoG) oraz obiektach infrastruktury, a rezultat końcowy osiągany w dowolnym punkcie obszaru odpowiedzialności. Należy również uwzględnić możliwości wykonania tej formy manewru, jako wstępu do uchwycenia i utrzymania terenu (obiektu), który ma znaczący wpływ na tempo prowadzenia działań zaczepnych, wymuszenia zaangażowania odwodów przeciwnika do zadań doraźnych, sparaliżowania przestrzennej swobody działań w obronie lub blokowania wybranych elementów ugrupowania. Ze względu na specyfikę oraz potencjalnie szeroki zakres zadań, w powyższej formie manewru, w warunkach utrudnionego procesu zabezpieczenia i wsparcia działań, powinny to być zgrupowania mobilne, wysoce manewrowe, wykonujące zadania w ścisłej synchronizacji działaniami sił głównych oraz precyzyjnych uwarunkowaniach celowych i czasowych, szczególnie w zakresie pełnej autonomiczności.

Działania uzupełniające

Oprócz szerokiej gamy sposobów przechodzenia do uderzenia oraz form manewru, funkcjonują specyficzne formy, które mają zastosowanie zarówno podczas prowadzenia działań obronnych, jak i zaczepnych. Do tych działań zaliczamy: **uderzenie uprzedzające, kontrataki oraz uderzenia na skrzydła, ofensywne działania demonstracyjne, mylenie, rajd, rozpoznanie walką i luzowanie poprzez uderzenie**. Wszystkie wymienione formy mają cechę wspólną – posiadają orientację ofensywną.

Powyższe formy działań uzupełniających, chociaż występują najczęściej na poziomie taktycznym, to w specyficznych sytuacjach mogą być również integralnie związane z operacyjną koncepcją osiągnięcia celu.

Uderzenie uprzedzające

Uderzenie uprzedzające jest skupione na uderzeniu na przygotowującego się do działań ofensywnych przeciwnika będącego w fazie koncentracji, podczas marszu zbliżania lub w rejonach ześrodkowania (wyjściowych) i najczęściej wykonywane z położenia obronnego. Powyższy wariant może być integralnym elementem koncepcji operacyjnej, a decyzja o jego wykonaniu powzięta w każdej sytuacji.

Uderzenie uprzedzające ma na celu zapobiec (powstrzymać, odwlec) atakowi przeciwnika lub wręcz uniemożliwić jego wykonanie, rozbić jego siły w rejonach koncentracji (ześrodkowania, rejonach wyjściowych), sparaliżować planowany czas i moment uderzenia.

Uderzenie uprzedzające może być wykonane pospiesznie (przygotowane w ograniczonym czasie) lub jako działanie planowe po przygotowaniu. Bez względu na powyższe uwarunkowania, każde uderzenie uprzedzające powinno uwzględniać możliwości rozwinięcia powodzenia (wykorzystanie rezultatów, które wychodzą poza przewidywany standard). Do wykonania zadań w tej formie uderzenia nie powinno się wydzielać jednostek (zgrupowań), których rola jest zasadnicza w osiągnięciu celu w podstawowym rodzaju działań (obrona, natarcie), szczególnie na głównym wysiłku. Nie oznacza to, że część sił tego zgrupowania nie będzie uczestniczyć w osiągnięciu celu uderzenia, jednak preferuje się siły z odcinków pasywnych lub odwodów. Dla zachowania tajemnicy, uzyskania zaskoczenia i utrzymania minimalnego poziomu podjętego ryzyka operacyjnego, celowe jest wykorzystanie sił będących w bezpośredniej styczności z przeciwnikiem. W wypadku planowania uderzenia uprzedzającego zgrupowaniami z położenia w styczności, proces tworzenia zgrupowania do jego wykonania może być poprzedzony luzowaniem sił na określonych kierunkach lub wzmocnieniem. Dlatego uderzenie uprzedzające należy odpowiednio wcześniej zaplanować i przygotować. Eliminuje to etap niezbędnego przegrupowania sił i środków oraz sztuczne tworzenie zgrupowania uderzeniowego. Powyższa koncepcja, poprzedzona naturalnym działa-

niem planowym, doprowadza do tego samego rezultatu, natomiast istnieje możliwość ukrycia tego zamiaru przed rozpoznaniem przeciwnika. Nie wyklucza się możliwości zrealizowania powyższych przedsięwzięć bez przygotowania, gdy zaistnieją sprzyjające warunki sytuacyjne lub środowiskowe.

Wynika stąd, że uderzenie uprzedzające, podobnie jak ewentualny kontratak lub przeciwuderzenie, jest działaniem celowym, w którym pozytywny rezultat będzie osiągnięty w maksymalnym wymiarze, gdy dotychczasowe działania będą temu podporządkowane. Nie oznacza to, że uderzenie uprzedzające jest celem samym w sobie. Wręcz przeciwnie – jest etapem w procesie działań celowych w przyjętej koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu głównego w danym rodzaju działań.

Do głównych elementów mających znaczenie w planowaniu uderzenia uprzedzającego, zalicza się:

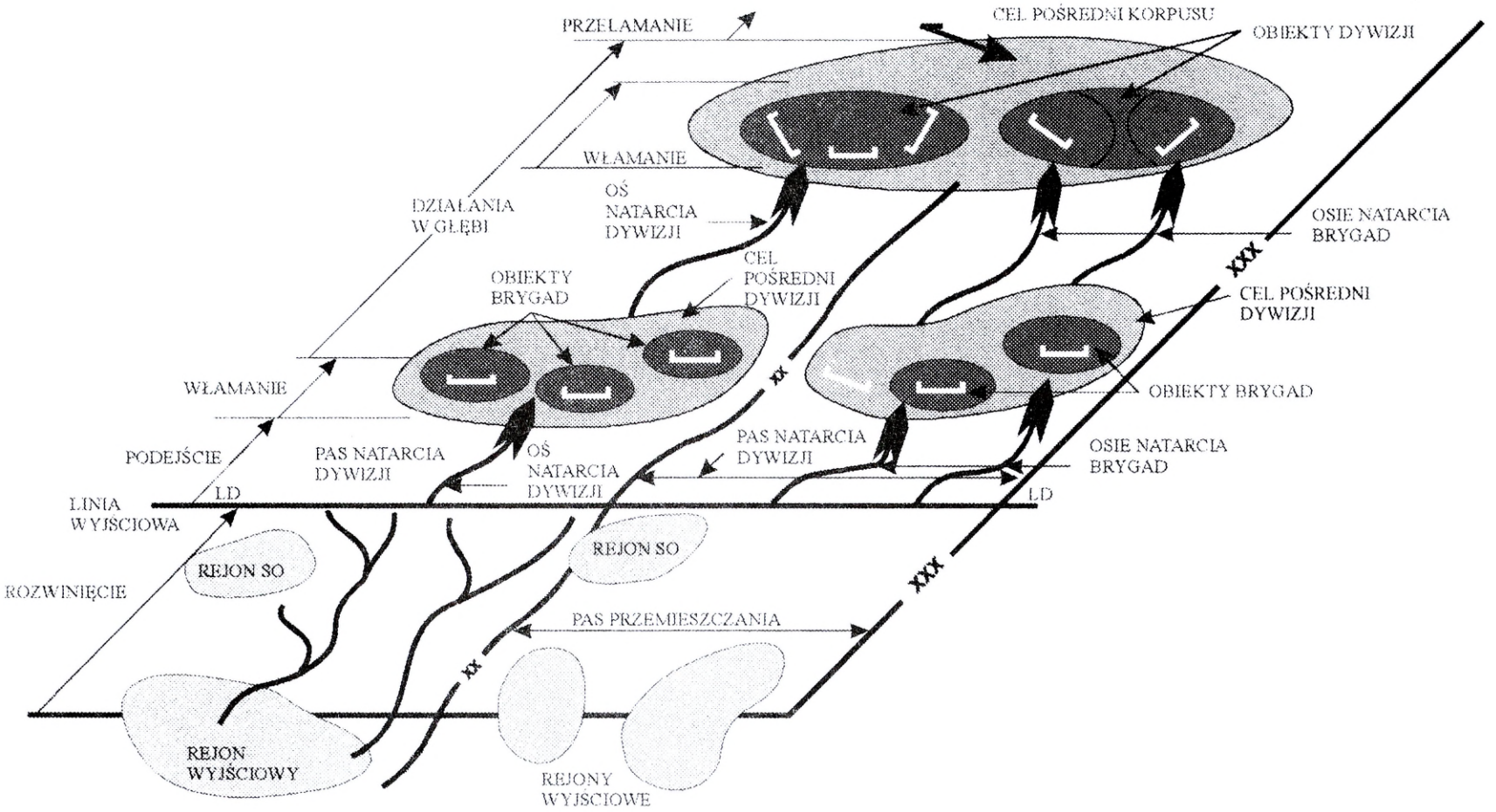
1. Położenie (rozmieszczenie) zgrupowań przewidzianych do wykonania uderzenia. Siły powinny być rozmieszczone w sytuacji rozśrodkowanej, aby zmniejszyć możliwość poniesienia strat od uderzeń systemów rażenia przeciwnika. Jednocześnie koncepcja koncentracji wysiłku na przeciwniku wymusza szybkość przemieszczania w czasie i przestrzeni, co powoduje, że zgrupowania w tymczasowych rejonach rozmieszczenia powinny przyjąć ugrupowanie zdolne do podjęcia efektywnych działań bez zbędnych przegrupowań.

Natomiast gdy zamiar wykonania uderzenia uprzedzającego skupia wysiłek na gwiaździstym uderzeniu (koncentracja rezultatów na kierunku głównego wysiłku przeciwnika), wymaga to szerokiej koordynacji zadań, gdyż siły do tego wydzielone wykonują zadanie na szerokim froncie, uprzednio ukształtowanym, z różnych kierunków i środowisk, zsynchronizowanej przestrzeni, w uwarunkowaniach czasowych, aby stworzyć przewagę sytuacyjną i materialną w punktach decydujących.

Położenie zgrupowań w obszarze odpowiedzialności może być również uwzględniane na płaszczyźnie możliwości i wariantu wykonania uderzenia. W tej sytuacji wykorzystanie sił do uderzenia uprzedzającego może przybrać postać kombinowaną, obejmującą wszystkie omawiane wyżej koncepcje. Kryterium wyboru wariantu jest zdeterminowane zaplanowanym rezultatem końcowym (celem).

W wariancie wykorzystania do powyższego zadania sił z głębi, w pierwszej fazie następuje marsz zbliżania, a koncentracja sił (tworzenie przewagi) powinna nastąpić przed lub na rubieży wyjściowej (LD).

2. Kierunki (drogi) podejścia. Marsz zbliżania zgrupowań do linii wyjściowej, ze względu na krytyczny moment związany z największym zagrożeniem oddziaływania systemu rażenia przeciwnika, winien być wykonany jak najszybciej. Dlatego należy przyznać tym siłom priorytet wykorzystania dróg do wyznaczonej linii wyjściowej. Za wyznaczenie i przygotowanie dróg podejścia odpowiadają zgrupowania prowadzące działania na głównym obszarze w ich pasach (rejonach) odpowiedzialności. Należy unikać wykorzystania do tego celu sił i środków ze

SCHEMAT IDEOWY DZIAŁAŃ ZACZEPNYCH

zgrupowań przewidzianych do uderzenia uprzedzającego, gdyż obiekt (cel) może być rozmieszczony głęboko na opanowanym terenie przez przeciwnika i z tego powodu uzupełnianie środkami walki w sposób ciągły może być poważnie utrudnione.

3. Przejście rubieży styczności wojsk. W sytuacji uderzenia uprzedzającego, gdy konieczne jest przekroczenie linii koordynacyjnej FLOT zgrupowań w styczności (szczególnie w operacyjnym obszarze głównego wysiłku) dla uniknięcia dezorganizacji sytemu działań tych sił celowe jest wykonanie uderzenia poza tym kierunkiem. W wypadku gdy jest to niemożliwe, należy ściśle skoordynować działania obydwu zgrupowań, aby wzajemnie nie utrudniać sobie wykonania zadań. Odnosi się to zarówno do szerokiego zakresu przedsięwzięć począwszy od wsparcia i zabezpieczenia działań realizowanych przez zgrupowania na głównym obszarze, jak i do szeroko pojętego użycia systemów z różnych środowisk walki, wojsk OPL oraz lotnictwa wojsk lądowych (kompleksowa osłona) sił przerzuconych drogą powietrzną i lądową (przestrzenny manewr), kończąc na kwestii osłony skrzydeł, działań na wypadek okrążenia sił wykonujących uderzenie lub uzyskania przez nie powodzenia wykraczającego poza zakładany cel.

4. Elastyczność planów. Uderzenie uprzedzające wymaga udokładnienia planów, jako konsekwencji sprecyzowania nowych zadań, lub ich uzupełnienia, reorganizacji struktury obszaru odpowiedzialności w zakresie linii koordynacji ognia, linii fazowych i innych elementów wyznaczania priorytetów w zakresie wsparcia i zabezpieczenia, zmiany głównego wysiłku rozpoznania oraz przewidywania rozwiązań alternatywnych.

Manewr mylący i działania demonstracyjne

Działania demonstracyjne i mylące są działaniami wykonywanymi zarówno przez siły specjalne, jak też zgrupowania lądowe w każdym rodzaju działań. Demonstrowanie jest działaniem realizowanym w rejonie (obszarze, kierunku), gdzie dowódca poziomu operacyjnego nie szuka decydującego rozstrzygnięcia. Nie wyklucza to wykorzystania znacznych sił do przeprowadzenia tego typu działań, jednak są one w każdej sytuacji częścią koncepcji dowódcy poziomu operacyjnego. Cechą charakterystyczną działań demonstracyjnych jest to, że są one realizowane z reguły bez kontaktu bezpośredniego ze zgrupowaniami przeciwnika, natomiast pełnią istotną rolę w planie maskowania.

Manewr mylący odgrywa szczególną rolę podczas przygotowania i prowadzenia operacji. Dobrze zaplanowany i wykonany, wpływa w zasadniczy sposób na osiągnięcie zamierzonego celu. Nie jest formą działań, która wpływa bezpośrednio (destrukcyjnie) na siły i środki przeciwnika, jednak umiejętnie wkomponowane w proces decyzyjny mogą zapewnić wymierne rezultaty w skali operacyjnej.

Mylenie jest definiowane jako przedsięwzięcie mające na celu wprowadzenie przeciwnika w błąd albo fałszywe przedstawienie mu rzeczywistości lub skłonienie go do zareagowania w sposób zgodny z zamierzeniami dowódcy.

Mylenie jest działaniem, które często przyjmuje formę dynamiczną i jest realizowane najczęściej poza kierunkiem głównego wysiłku. Ma za zadanie odwrócić uwagę przeciwnika od kierunku głównego uderzenia lub sugerować ten kierunek. Działania mylące spełniają swoją rolę zarówno w czasie przygotowania działań zaczepnych, jak i w trakcie ich prowadzenia.

Do podstawowych celów mylenia[16] są zaliczane:

– uzyskanie zaskoczenia,

– zapewnienie bezpieczeństwa własnym wojskom,

– spotęgowanie swobody działania dowódcy w wykonaniu zadania,

– wprowadzenie przeciwnika w błąd,

– obniżenie strat własnych i zminimalizowanie zużycia czasu i środków.

W działaniach zaczepnych manewr mylący spełniać może następujące funkcje:

– dezinformuje przeciwnika co do koncepcji wykorzystania elementów systemu operacji (spełnia więc częściowo zadania maskowania operacyjnego),

– zmusza przeciwnika do reakcji pożądanej dla strony broniącej,

– przygotowuje warunki do wykonania działań rzeczywistych na innych kierunkach (w tym wykorzystania każdej formy manewru).

W dynamicznie prowadzonych działaniach zaczepnych, w atmosferze ciągle zmieniającej się sytuacji pola walki, manewr mylący nie jest przedsięwzięciem prostym w realizacji. Potrzeba ekonomicznego gospodarowania bazą operacyjną, utrzymania wysokiego tempa działań, ciągła reorganizacja systemu w miarę osiągania celów pośrednich (punktów decydujących), potrzeba bezkolizyjnego wdrażania planów alternatywnych – nie ułatwia zorganizowania i przeprowadzenia tego rodzaju przedsięwzięć. Tę sytuację pogłębia fakt, że manewr mylący, aby zapewnić wiarygodność, powinien być przygotowany i wykonany równie starannie, jak działania rzeczywiste. W innym wypadku, uwzględniając współczesne środki rozpoznania, nie tylko nie przyniesie pożądanego rezultatu, ale może utrudnić wykorzystanie tych zgrupowań (przewidzianych do wykonania działań pozornych) na innym kierunku (do osiągania innych celów). Poza tym, świadomy – oparty na danych z rozpoznania – prawdopodobnych celów tych przedsięwzięć przeciwnik może wykorzystać ten fakt do swoich zamierzeń.

Manewr mylący powinien sprawiać wrażenie przedsięwzięcia rzeczywistego, realizowanego jako naturalna reakcja na zaistniałą sytuację, reakcję na tyle wiarygodną, aby spowodować wymierne w czasie i przestrzeni przeciwdziałanie przeciwnika. Taka reakcja powstaje wówczas, gdy sytuacja operacyjna zmusza do wykonania rzeczywistego działania, a można ten proces czasowo zastąpić użyciem środków rażenia, odwodów specjalnych itp. i jednocześnie na innym kierunku stworzyć warunki do działań, które mogą zasugerować przeciwnikowi niekorzystny dla niego rozwój sytuacji (np. koncentracja sił dla potencjalnego uderzenia przed rubież styczności wojsk na kierunku dotychczas pasywnym).

[16] Regulamin ATP-35 (B), s. 58 – 59.

Szereg zadań z tym związanych (m.in.: ześrodkowanie wiarygodnego potencjału, skupienie wysiłku rozpoznania, wszechstronne zabezpieczenie, koncentracja środków rażenia) może przynieść efekt w postaci stworzenia sprzyjających warunków do rozstrzygającego manewru.

Rezultat dezinformacji może się materializować w formie:

– wymuszania zmiany priorytetów przeciwnika i doprowadzania do przegrupowań sił przeciwnika na potencjalnie zagrożony kierunek;

– przeniesienia wysiłku, zmiany koncepcji wykorzystania odwodów lub zaniechania dotychczasowych przedsięwzięć;

– zmniejszenia intensywności oddziaływania systemów rażenia przeciwnika w wyniku potencjalnego narastania zagrożeń;

zwiększenia intensywności środków przekazywania informacji, umożliwiającej rozpoznanie ich relacji;

– maskowania własnego głównego wysiłku lub sposobu rozwiązania bieżącej sytuacji operacyjnej.

Pozytywne rezultaty mogą być wykorzystane do:

– przeniesienia działań w głąb ugrupowania przeciwnika (działania głębokie) na innym kierunku, szczególnie w wymiarze powietrznym, które maskują kierunek zasadniczy (główny);

– pozornego uderzenia uprzedzającego z ograniczonym celem – zmylenie co do faktycznego sposobu użycia głównego zgrupowania uderzeniowego, przejścia z manewru pozornego do rzeczywistego.

Powyższe działania w innych uwarunkowaniach wymagałyby większego zakresu przygotowań, zaangażowania znacznych sił i wszechstronnego zabezpieczenia. Natomiast pełne wykorzystanie rezultatów działań pozornych może spowodować zminimalizowanie użytych do tego celu sił i środków. Rezultat jest porównywalny.

Działania mylące wymagają dużego nakładu sił i środków, wszechstronnego zabezpieczenia technicznego i organizacyjnego oraz podjęcia przez dowódcę niezbędnego (wszechstronnie skalkulowanego) ryzyka operacyjnego. Z tych powodów nie są one częstym zjawiskiem na współczesnym polu walki. Jednak rezultat, który można osiągnąć w wyniku ich wykonania wskazuje, że taką ewentualność należy uwzględniać w koncepcjach osiągnięcia celu w operacji obronnej.

Potencjalne rezultaty działań mylących świadczą o ich dużej roli w każdym rodzaju działań. Form zastosowania jest nieskończenie wiele. Zależą one od kreatywności dowódcy poziomu operacyjnego, możliwości, sytuacji operacyjnej, zadania (celu) operacji oraz sposobu jego wykonania (osiągnięcia), miejsca i roli w układzie narodowym (koalicyjnym), warunków środowiskowych, charakteru działań przeciwnika oraz czasu na przygotowanie i wykonanie itp.

Spełniać jednak muszą one określone warunki, które zapewniają osiągnięcie celu, a tym samym umożliwiają wykorzystanie stworzonej w wyniku ich wykonania przewagi sytuacyjnej.

Należy pamiętać, że:

– przygotowany i wykonany manewr mylący powinien być w pełni wiarygodny i rzeczywisty;

– nawet najbardziej realny manewr mylący nie może wprowadzić w błąd przeciwnika na dłuższy czas[17];

– potencjał wyznaczony do tych działań, w przypadku uzyskania skutków wykraczających poza rezultat planowany, powinien być zdolny do jego wykorzystania w wyniku niezwłocznego przejścia do działań bezpośrednich (rzeczywistych);

Manewr mylący nie może być planowany i realizowany w aspekcie samego działania. Jednocześnie należy planować działania rzeczywiste celem wykorzystania stworzonej przewagi sytuacyjnej.

Rajdy to ograniczone do skali oraz użytych sił działania zaczepne prowadzone na terytorium opanowanym przez przeciwnika, których celem jest niszczenie wysoko opłacalnych celów lub punktów decydujących przeciwnika. Rajdy mogą być prowadzone przez wysoce mobilne siły lądowe, zgrupowania specjalne, śmigłowce oraz funkcjonalny komponent składający się z powyższych sił i środków. Rajd z reguły jest prowadzony przed frontem lub na skrzydłach głównego zgrupowania uderzeniowego, a zorientowany na cele położone głęboko w ugrupowaniu przeciwnika.

Rozpoznanie walką to działania zmierzające do ustalenia położenia wojsk przeciwnika oraz jego systemu, w sytuacji gdy nie zgromadzono wystarczających danych w procesie budowy koncepcji operacyjnej przed podejściem sił głównych lub w sytuacji, która ogranicza czasowo możliwość wykorzystania wojsk rozpoznawczych. Celem rozpoznania walką jest: określenie lub potwierdzenie środka ciężkości przeciwnika i głównego wysiłku; przebiegu przedniego skraju rozmieszczenia sił głównych; wykrycie luk (otwartych skrzydeł); stopnia wykorzystania obiektów kluczowych; ocena orientacji działań przeciwnika i przypuszczalny przebieg zdarzeń; stopnia przygotowania infrastruktury i efektywności systemu ognia; wykorzystania naturalnych i sztucznych przeszkód terenowych; zdolności do prowadzenia zorganizowanych działań.

Rozpoznanie walką jest realizowane w sytuacjach wyjątkowych i poprzedza uderzenie planowe.

Luzowanie zaczepne (przejście wysuniętych rubieży, stosuje się, gdy zachodzi potrzeba zastąpienia sił (z reguły znajdujących się w styczności), które utraciły (mogą utracić) zdolność do prowadzenia zorganizowanych działań, a kierunek (obszar, rejon) spełnia istotną rolę w systemie działań lub jako element dezinformacji (manewr mylący). Jednocześnie realizacja innych przedsięwzięć dla rozwiązania powyższej sytuacji jest niecelowa, ze względu na kryterium czasu.

Luzowanie zaczepne jest wykonywane w wyniku uderzenia przed rubież styczności wojsk zgrupowań luzujących, na kierunku (w pasie, rejonie) wojsk lu-

[17] L. Varvarovsky, *Manewrowość*, wyd. 1, Warszawa, MON 1962, s. 93.

zowanych. Ta forma luzowania spełnia swoją rolę szczególnie w sytuacjach, gdy: luzowanie ma zapewnić warunki do rozwinięcia sił głównych, które realizują marsz zbliżania; istnieją sprzyjające warunki utrzymania rubieży wejścia do uderzenia, z jednoczesnym rozpoznaniem przeciwnika na głównym obszarze działań (rozpoznanie walką); teren wymusza opanowanie dogodniejszej rubieży wejścia do działań sił głównych na kierunku luzowanych zgrupowań; realizuje się manewr mylący kierunek głównego wysiłku natarcia. W czasie wykonywania luzowania w wyniku uderzenia, przemieszczające się wojska korzystają z ubezpieczenia zapewnianego przez siły w styczności (na głównym obszarze działań), aby bezkolizyjnie rozwinąć się do uderzenia. Przemieszczenie tych sił przez rejony (pasy) odpowiedzialności sił będących w styczności z przeciwnikiem oraz przekraczanie linii wyjściowej, powinny być zrealizowane jako jedno płynne przesunięcie w celu uniknięcia zagęszczenia sił i środków.

2.4. STRUKTURA I ORGANIZACJA OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI

Planujący działania ofensywne dowódca poziomu operacyjnego jest decydentem we wszechstronnym wykorzystaniu obszaru odpowiedzialności w granicach umożliwiających osiągnięcie założonego celu działań. Obszar odpowiedzialności jest to wycinek geograficznego terenu, z uwzględnieniem przestrzeni powietrznej, ograniczony zarówno na gruncie, jak i w trzecim wymiarze liniami rozgraniczenia na skrzydłach, końcową i przednią.

W strukturze pola walki wyznacza się obiekty (cele działań), granice strukturalnych (funkcjonalnych) elementów ugrupowania, zgodnie z przyjętą koncepcja operacyjną, linie koordynacji zadań (linie fazowe) i inne kontrolne elementy aby zapewnić efektywną synchronizację organicznych i przydzielonych środków i sił wzmocnienia (zarówno w układzie narodowym, jak i koalicyjnym) i wsparcia oraz maksymalne wykorzystanie ich możliwości bojowych. Główny wysiłek jest skupiony na zapewnieniu osiągnięcia w czasie i przestrzeni stanu końca działań przy minimalnych stratach własnych.

Dla zapewnienia zorganizowanego charakteru prowadzonych działań od stanu początkowego do stanu końca oraz umożliwienia koordynacji zadań poziomu taktycznego, a przede wszystkim sił i środków ze wszystkich środowisk, celowe jest wyznaczenie dla nich pasów (rejonów) odpowiedzialności. Ten wycinek geograficzny terenu pozwala na kompetencyjną odpowiedzialność dowódców za powierzony im obszar, w aspekcie efektywnego wykorzystania jego walorów, oraz pełnej odpowiedzialności za prowadzone tam działania. W zależności od zagrożenia, zadania, posiadanej bazy, warunków środowiskowych, czasu i koncepcji osiągnięcia celu, struktura obszaru odpowiedzialności może być linearna lub sekwencyjna (ogniskowa).

Powodzenie w działaniach zaczepnych jest zdeterminowane racjonalnym wykorzystaniem obszaru odpowiedzialności w ramach działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Działania w powyższych obszarach funkcjonalnych celowo jest przygotować na całym strukturalnym obszarze odpowiedzialności oraz przez cały czas trwania operacji – aż do sprecyzowanego stanu jej końca. Według kryterium funkcjonalnego dla przeciwnika powinno to być w uwarunkowaniach czasowych, rzeczowych, celowych i przestrzennych, jako jedno ciągłe oddziaływanie. Wyraźne granice między poszczególnymi funkcjonalnymi obszarami nie są możliwe do precyzyjnego określenia, a tym bardziej do uniwersalnego zastosowania w każdej sytuacji operacyjnej (taktycznej), gdyż ich precyzowanie w terenie powinno odpowiadać potrzebom wynikających z rozwoju sytuacji operacyjnej (zmiana tempa prowadzenia działań, wdrażanie planów alternatywnych lub reorganizacja systemu, zmiana środka ciężkości spowodowana sytuacją lub zmianą koncepcji osiągnięcia celu). Stąd elastyczność w tej materii powinna uwzględniać ich zmianę w czasie i przestrzeni lub precyzowanie nowych (likwidacja zbędnych), gdy sytuacja tego wymaga.

Wprowadzenie dodatkowych linii koordynacyjnych między obszarem działań bezpośrednich, gdzie prowadzą działania zgrupowania poziomu taktycznego, a operacyjnym obszarem działań głębokich, tylko komplikuje koordynację działań i kontrolę nad wykonaniem zadań.

Generalna zasada budowy struktury pola walki w granicach obszaru odpowiedzialności powinna być naturalną konsekwencją koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu.

Im bardziej manewrowy charakter prowadzenia działań zaczepnych, tym struktura obszaru odpowiedzialności ma mniej linearny charakter. Natomiast w wypadku, gdy potrzeba osiągnięcia celu wymaga zmiany stosunku manewru na korzyść precyzyjnego rażenia – przeważa linearny charakter struktury obszar odpowiedzialności.

Budowa struktury obszaru odpowiedzialności w działaniach ofensywnych uwzględnia następujące, wzajemnie ze sobą powiązane, elementy:

– utrzymanie ciągłości prowadzenia działań głębokich w całym obszarze odpowiedzialności aż do sprecyzowanego stanu końca działań;

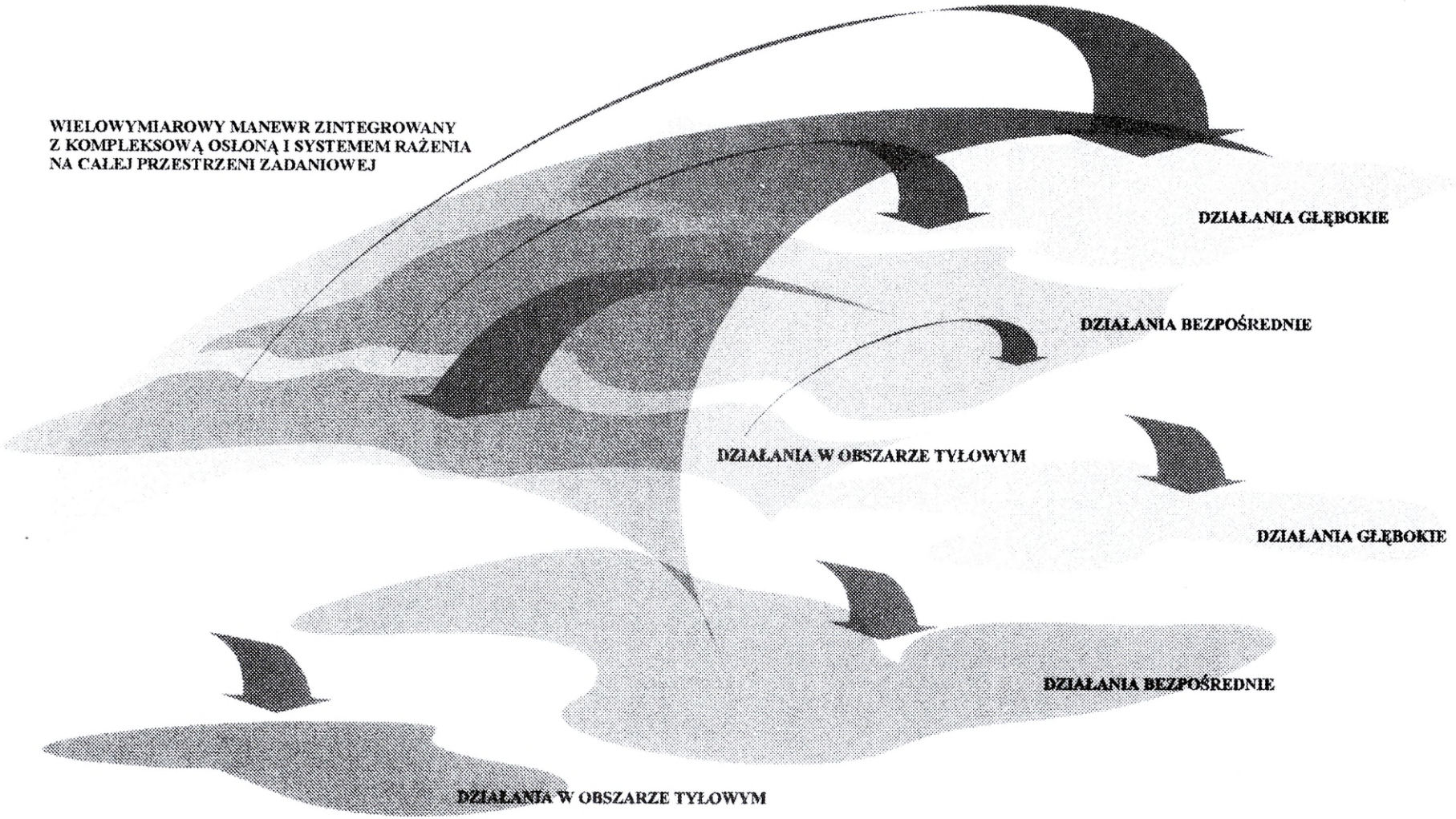
– rozpoznanie i ubezpieczenie działań przed frontem głównego zgrupowania uderzeniowego, na skrzydłach i w obszarze tyłowym oraz systemu wspierającego;

– koordynacja działań głównych i wspierających;

– koordynacja działań pomocniczych na rzecz działań głównych;

– działania w obszarze tyłowym zapewniające swobodę operacyjną oraz utrzymanie zorganizowanego charakteru sił głównych.

Zgranie powyższych elementów pozwala utrzymać świadomość sytuacyjną w procesie decyzyjnym w trakcie realizacji przyjętej koncepcji operacyjnej oraz

AKTYWNE WYKORZYSTANIE OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI W DZIAŁANIACH ZACZEPNYCH

synchronizację działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Zakres zadań wykonywanych w każdym z powyższych obszarów jest uzależniony od celu, posiadanego potencjału, terenu, czasu, przeciwnika, prawdopodobnej koncepcji osiągnięcia przez niego celu w obronie oraz głębokości ugrupowania jego sił.

Działania głębokie

Rolę działań głębokich podczas prowadzenia działań ofensywnych należy uwzględniać w trzech aspektach. Każdy z nich posiada jednakowo ważny ciężar gatunkowy.

1. Działania głębokie są prowadzone dla zapewnienia jak najlepszych warunków wykonania zadań przez siły główne na kierunku głównego uderzenia, w granicach głównego obszaru działań lub przygotowania przestrzennego manewru. Główny wysiłek skupia się na wsparciu działań tych sił, izolacji odwodów przeciwnika, utrudnianiu pogłębienia obrony, paraliżowaniu funkcjonowania dróg komunikacji i zaopatrzenia, niszczeniu środków rozpoznania i rażenia, dezorganizacji dowodzenia. Działania głębokie są zdeterminowane funkcją obszaru działań oraz formą manewru, który aktualnie jest realizowany w skali operacyjnej.

2. Zapewnienie jak najlepszych warunków wykonania manewru bez względu na jego formę w danej sytuacji operacyjnej.

3. Działania głębokie mają uniemożliwić przejście z kolejnego etapu prowadzenia działań zaczepnych do poprzedniego (rozwinięcie powodzenia – do załamania natarcia, pościgu – do jego zatrzymania).

Wynika stąd, że prowadzenie działań głębokich może mieć miejsce na różnej głębokości ugrupowania przeciwnika, być skupione na różnych, priorytetowych w danej sytuacji operacyjnej celach i przy wykorzystaniu optymalnych w danej sytuacji operacyjnej systemach. Jednocześnie celowo jest prowadzić je selektywnie w newralgicznych (priorytetowych) punktach, gdyż potencjalnie znaczne obszary prowadzonych działań, sekwencyjny i przestrzenny ich charakter, precyzja systemów rażenia oraz wielowarstwowa rola informacji wykluczają możliwość wykorzystania działań głębokich z odpowiednim natężeniem w całym obszarze.

Najważniejszym elementem pozwalającym osiągnąć największe rezultaty podczas prowadzenia działań głębokich jest przestrzenny manewr, integralnie związany z systemami precyzyjnego rażenia, przy użyciu systemów z różnych środowisk walki. Manewr w tym ujęciu jest rozumiany jako wymóg wykorzystania przestrzeni powietrznej i innych środowisk w koncepcji wielowymiarowego charakteru prowadzonych działań.

Maksymalny rezultat osiąga się w wyniku optymalnego wykorzystania możliwości bojowych, manewrowych i ogniowych posiadanych komponentów, wszechstronnego wsparcia i zabezpieczenia, bieżącej oceny skutków oraz natychmiastowej oceny potrzeb ponownego uderzenia, w wypadku gdy rezultat jest niewystar-

czający (poniżej oczekiwań). Jest to możliwe przy pełnej dominacji informacyjnej nad przeciwnikiem.

W sytuacji gdy główny wysiłek prowadzenia działań zaczepnych jest skupiony na głównym obszarze (na kierunku głównego wysiłku), użycie sił i środków w ramach prowadzonych działań głębokich jest skoncentrowane na izolacji tego obszaru, w aspekcie stworzenia jak najlepszych warunków wykonania zadań w wyniku: niszczenia sił i środków przeciwnika w głębi, dezorganizowania efektywnego wykorzystania i funkcjonowania jego systemów oraz paraliżowania jego systemu dowodzenia.

W powyższym przypadku działania głębokie należy ogniskować na:

– zgrupowaniach przeciwnika rozmieszczonych w głębi, systemie rażenia i innych elementach składających się na kompleksową osłonę;

– rejonach ześrodkowania odwodów oraz kierunkach ich przegrupowania, jak również manewrowych siłach, które przeciwnik mógłby wykorzystać do prowadzenia działań głębokich lub wspierać nimi działania na swoim głównym wysiłku;

– elementach systemu dowodzenia;

– rejonach rozmieszczenia broni precyzyjnego rażenia;

– obiektach kluczowych lub ważnych obiektach infrastruktury.

Ważnym elementem umożliwiającym wsparcie działań sił głównych jest podział kompetencji w zakresie prowadzenia działań głębokich przez zgrupowania poziomu taktycznego i operacyjnego. Rozwiązanie to umożliwia wsparcie działań bezpośrednich w granicach głównego obszaru przez siły główne (poziom taktyczny) wedle ocen bieżącej sytuacji. Natomiast priorytetowe obiekty przeciwnika, znajdujące się w obszarze zainteresowania operacyjnego, są w kompetencji poziomu operacyjnego. Rezultat tych przedsięwzięć jest znacznie większy, gdyż poziom operacyjny dysponuje większymi możliwościami organicznymi, a poza tym w jego kompetencji są wspierające środki ze wszystkich środowisk działań. Oprócz tego informacja o przeciwniku jest realniejsza i wiarygodniejsza, gdyż umożliwia ich zdobywanie na znacznych głębokościach, co zapewnia wystarczający czas na ich analizę i ocenę, a tym samym skrócenie do minimum czasu decyzyjnego do ewentualnego powtórnego uderzenia. Konsekwencja to kumulacja rezultatów, która zapewnia większą skuteczność systemów rażenia poziomu operacyjnego oraz umożliwia oddziaływanie na przeciwnika na większej głębokości. Ma to bezpośredni pozytywny wpływ na racjonalniejsze dysponowanie potencjałem (ekonomia sił) przez zgrupowania na głównym obszarze (poziom taktyczny), pozwalając im na skupienie się tylko na tych celach, które umożliwiają uzyskanie wysokiego tempa prowadzonych działań, nie angażując swoich systemów rażenia na obiekty, które są w gestii zainteresowania dowódcy poziomu operacyjnego. Wymaga to podziału kompetencji, sprecyzowania dodatkowej koordynacji (łącznie z wyznaczeniem linii i punktów).

Do wysoce opłacalnych celów, szczególnie poziomu operacyjnego, należy zaliczyć te obiekty, które nie tylko umożliwiają realizacje przyjętej koncepcji operacyjnej, ale zapewniają pełne wykorzystanie możliwości bojowych sił i środków poziomu taktycznego. Tym samym stwarzają warunki osiągnięcia założonego celu w jak najkrótszym czasie.

Należy do nich zaliczyć:

– rejony rozmieszczenia odwodów, drogi ich przegrupowania i wykorzystanie do przeciwuderzeń;

– wykorzystanie odwodów lub sił ze styczności w trakcie wykonywanego przez nie manewru obejścia, oskrzydlenia, a szczególnie przenikania;

– opóźnienie albo wręcz uniemożliwienie przygotowania przez odwody przeciwnika kolejnej rubieży obrony;

– rejony bazowania śmigłowców bojowych (transportowych) na trasach ich przelotu, w rejonach (kierunkach) ich działania; cel ten jest istotny z powodu dużej siły uderzeniowej oraz wysokiej manewrowości;

– dezorganizowanie funkcjonowania systemu dowodzenia, szczególnie w zakresie wymiany i przesyłania informacji. Wpływa to destrukcyjnie na utrzymanie spójności obrony, elastyczności, zorganizowanego charakteru oraz wyklucza istotną reorganizację jego koncepcji osiągnięcia celu (w tym szczególnie racjonalne wykorzystanie systemu rozpoznania i rażenia).

Wobec potencjalnych zadań realizowanych przez poziom operacyjny istotne jest gromadzenie informacji zarówno przez elementy rozpoznawcze, jak i ciągłe monitorowanie przeciwnika przez siły znajdujące się w kontakcie bezpośrednim (siły osłony i awangardy). Pozwala to na bieżąco precyzować położenie wysoce opłacalnych celów zarówno podczas rozwinięcia powodzenia, jak i prowadzenia pościgu. W tym czasie główny wysiłek jest skupiany na: izolacji wycofującego się przeciwnika i przeciwdziałaniu ewentualnemu wzmocnieniu tych sił, luzowaniu lub oderwaniu od wojsk własnych; atakowaniu przeciwnika w punktach decydujących o spoistości obrony; niszczeniu zgrupowań przeciwnika, które nie są w stanie w sposób zorganizowany prowadzić działania w granicach głównego obszaru i prowadzą w związku z tym działania opóźniające lub się wycofują.

Cele działań głębokich powinny być rozmieszczone poza obszarem działań bezpośrednich, gdyż stwarzają w ten sposób jak najlepsze warunki do wykonania zadań przez zgrupowania poziomu taktycznego. W sprzyjających okolicznościach głęboka operacja mogłaby być działaniem decydującym (rozstrzygającym). Jednak z reguły główny ciężar eliminacji punktów decydujących i środków ciężkości przeciwnika spoczywa na wojskach lądowych.

Rozpoznanie i ubezpieczenie działań

Bezpośrednio przed kontaktem zgrupowań sił głównych z przeciwnikiem dowódca poziomu operacyjnego zapewnia gromadzenie informacji niezbędnych do

sprecyzowania lub uaktualnienia koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu. Drugą, nie mniej istotną, płaszczyzną jest zapewnienie procesu ubezpieczenia wykonania zadań. Na płaszczyźnie rozwiązywania jednych i drugich problemów rozpoznanie i ubezpieczenie wykonania zadań jest realizowane zarówno przez siły i środki poziomu operacyjnego jak i taktycznego.

W wielu sytuacjach podczas prowadzenia działań zaczepnych, szczególnie podczas planowania i wykonania głównego (rozstrzygającego, przestrzennego) manewru, kwestia rozpoznania i ubezpieczenia sił głównych pozostaje w gestii dowódcy poziomu operacyjnego. Nie oznacza to, że problem ten nie dotyczy dowódców poziomu taktycznego, gdyż szczególnie w granicach głównego obszaru działań, gdzie główne zgrupowanie uderzeniowe jest narażone na największe straty, przy równoległej potrzebie ekonomicznego gospodarowania bazą operacyjną, istotne wydaje się zapewnienie ciągłości napływu informacji o przeciwniku. Oprócz tego kontakt bezpośredni ze zgrupowaniami przeciwnika sprawia, że dane te są najbardziej wiarygodne. Przy wątpliwościach istnieje możliwość ich szybkiej i bieżącej weryfikacji.

Z reguły główne zgrupowania poziomu operacyjnego ubezpieczają się ubezpieczeniami czołowymi (awangardami) oraz taki sam wysiłek skupiają na osłonie skrzydeł (szczególnie z kierunków najbardziej zagrożonych, gdzie istnieją wiarygodne informacje o aktywności przeciwnika). To rozwiązanie jest najbardziej efektywne.

Uwzględniając posiadane możliwości w zakresie rozpoznania obszar zainteresowania pozostaje w kompetencji dowódcy poziomu operacyjnego. Natomiast w odniesieniu do osłony skrzydeł poziom operacyjny skupia wysiłek tylko na skrzydłach obszaru odpowiedzialności i głównych sił w operacyjnym głównym wysiłku.

Podczas rozwinięcia powodzenia i prowadzenia pościgu, konsekwentne wydłużenie odległości między elementami powoduje, że główny wysiłek ubezpieczenia sił głównych i osłony skrzydeł będzie skupiony na poziomie taktycznym. Natomiast dla zachowania ciągłości prowadzonych działań i utrzymania wysokiego tempa działań, poziom operacyjny powinien delegować siły i środki, szczególnie do: kompleksowej osłony; zapewnia ciągłego dopływu wiarygodnych informacji o potencjale przeciwnika oraz w wyniku efektywnych działań głębokich stworzenia jak najlepszych warunków wykonania zadań siłom głównym. Jednocześnie rozrzedzenie sił i środków w głębi terenu kontrolowanego przez przeciwnika wymusza skupienie większej uwagi na ubezpieczenia czołowe i osłonę skrzydeł, w których główną rolę mogą odegrać siły przerzucone w wymiarze powietrznym. Ta sytuacja (osłona skrzydeł) odnosi się zarówno do obszaru odpowiedzialności poziomu operacyjnego, jak i osłony skrzydeł zapewnianych przez poziom operacyjny w stosunku do zgrupowań poziomu taktycznego.

Działania pomocnicze

Podczas przygotowania i prowadzenia marszu zbliżania na przygotowaną silną obronę przeciwnika, dowódca poziomu operacyjnego będzie dążył do obejścia zasadniczych sił przeciwnika na jego kierunku głównego wysiłku. Główny wysiłek w tej sytuacji jest skupiony na natarciu przestrzennym możliwie na całą głębokość terenu kontrolowanego przez przeciwnika (głęboki atak). Ważną rolę odgrywa dostosowanie możliwości do wykorzystania manewru przestrzennego (w różnych jego formach), systemu precyzyjnego rażenia oraz kompleksowej osłony. Natomiast w wypadku braku możliwości ominięcia głównych sił przeciwnika wysiłek systemów wsparcia i zabezpieczenia skupia się na zapewnieniu warunków do jego pokonania na głównym obszarze działań (na kierunku głównego wysiłku) i stworzeniu warunków do rozwinięcia natarcia w głąb. Brak powodzenia determinuje rolę działań pomocniczych, które koncentrują wysiłek na kierunkach pasywnych (dynamiczne wiązanie sił przeciwnika, uniemożliwienie mu wykonania manewru na inne kierunki, przenikania w głąb jego ugrupowania) lub uniemożliwieniu przeciwnikowi wykorzystania odwodów do aktywnych działań, szczególnie w obszarze głównego wysiłku.

W sytuacji gdy istnieją warunki wykorzystania manewru w formie przenikania, zgrupowania do jego prowadzenia wykorzystują mniej bronione odcinki w ugrupowaniu przeciwnika, powstałe luki, otwarte skrzydła, aby móc, bez nawiązania kontaktu z jego siłami, wejść w teren przez przeciwnika kontrolowany. Manewr ten umożliwia aktywnymi działaniami związanie określonego potencjału przeciwnika, blokowanie lub utrzymanie obiektów kluczowych poza obszarem działań bezpośrednich. Działania te stwarzają sprzyjające warunki do wykonania zadań siłom głównym na kierunku głównego wysiłku działań zaczepnych, gdyż przeciwnik jest zmuszony do skupienia wysiłku przynajmniej na dwóch kierunkach, przez co następuje wymuszone rozproszenie priorytetów.

W tej sytuacji główny wysiłek wsparcia i zabezpieczenia działań może z poziomu operacyjnego zostać przeniesiony na ten kierunek, na którym prognozowano lub uzyskano powodzenie. Wobec tego, zgrupowania które przeniknęły, muszą się znaleźć w centrum uwagi dowódcy poziomu operacyjnego, gdyż swoim działaniem mogą wyzwolić ruch (powodzenie) głównym siłom w operacyjnym obszarze, gdzie skupiono główny wysiłek. Sytuacja ta ma istotne znaczenie, gdy została wymuszona reakcja odwodów przeciwnika, szczególnie do wykonania przeciwuderzenia (kontrataku) lub innej formy manewru.

Podczas rozwinięcia powodzenia główny wysiłek jest koncentrowany wielowymiarowo i nie może przyjąć schematyczny wariant. Koncentracja sił i środków skupia się na kierunku głównego uderzenia, gdzie dąży się do zgrupowania sił i środków celem uzyskania wysokiego tempa prowadzenia działań. Natomiast na innych kierunkach należy wykorzystać każdą nadażającą się sposobność do poko-

nania przeciwnika wspólnym wysiłkiem z siłami głównymi lub stworzenia jak najlepszych warunków wykonania przez nie zadań.

W wypadku przejścia do pościgu rola działań pomocniczych radykalnie się zmienia. Wynika to z wysokiego tempa prowadzonych działań przez główne zgrupowania uderzeniowe. Z tego powodu wykorzystanie sił na kilku kierunkach, z jednoczesnym utrzymaniem jednakowego tempa prowadzenia pościgu na każdym z nich, chociaż niewykluczone, jest bardzo trudne do uzyskania. Tym bardziej, iż koncentracja wsparcia i zabezpieczenia głównego zgrupowania przez poziom operacyjny też jest znacznie utrudniona. Wobec tego uderzeniami pomocniczymi mogą być wykonywane zadania związane z osłoną skrzydeł, szczególnie przed mobilnymi odwodami przeciwnika; prowadzone działania głębokie po uprzednim przerzuceniu sił w wymiarze powietrznym lub lądowym; blokowane (rozbijane) okrążone siły przeciwnika oraz uprzedzane w opanowaniu obiektów kluczowych (szczególnie na skrzydłach głównego zgrupowania uderzeniowego).

Odwody w działaniach zaczepnych

Odwody operacyjne z reguły nie są przewidywane do wykorzystania w realizacji poszczególnych wariantów prowadzenia działań zaczepnych. Nie jest również uwzględniana możliwość ich użycia w poszczególnych fazach (etapach). Zadania te powierza się zgrupowaniom poziomu taktycznego. W tym celu tworzy się wystarczającą moc bojową oraz planuje wykorzystanie w szerokim zakresie operacyjnych systemów wsparcia i zabezpieczenia.

Zasadnicza rola odwodów polega na ich efektywnym i kompleksowym wykorzystaniu w sytuacjach, od których w znacznej mierze zależy operacyjny rozwój sytuacji – koncepcji osiągnięcia celu. Zasadniczą rolą odwodów poziomu operacyjnego jest zapewnienie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań oraz osiągnięcie założonego celu przy jak najmniejszych stratach własnych w skali globalnej (cel strategiczny).

Dla osiągnięcia powyższego zamierzenia odwody operacyjne powinny zapewnić dowódcy dużą elastyczność oraz przestrzenną swobodę działań w każdych warunkach i sytuacji. Głównym ich zadaniem są przyszłe, prawdopodobne warianty działania, w tym m.in. bezkolizyjne wdrażanie planów alternatywnych, rozwinięcie powodzenia i utrzymanie wysokiego tempa prowadzonych działań, dynamiczne (zaczepne) rozbijanie przeciwuderzeń z marszu, przeciwdziałanie działaniom głębokim w obszarze tyłowym (utrzymanie przestrzennej swobody działań w skali operacyjnej).

Jakkolwiek wykorzystanie odwodów w działaniach zaczepnych nie jest jednoznacznie sprecyzowane w sensie zadaniowym, to koncepcja ich użycia powinna uwzględniać aspekt umożliwienia im planowania potencjalnych działań w czasie i przestrzeni. Biorąc pod uwagę możliwości wykorzystania odwodów do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk w formie dynamicznej, szczególnie do

rozbicia z marszu zgrupowań wykonujących przeciwuderzenie, siły odwodu powinny być co najmniej porównywalne z potencjałem przeciwnika. W innym przypadku należy uwzględniać jego wykorzystanie w sytuacji obronnej, co pociąga dodatkowe zaangażowanie systemów wsparcia i zabezpieczenia. Wymusza także zmianę punktów decydujących, odbiegających od zasadniczych zadań, a w konsekwencji utworzenie nowych celem zapewnienia realizacji głównych priorytetów. Dlatego tak istotne jest utrzymanie sprawności obiegu informacji, bieżąca analiza danych z rozpoznania i elastyczne dostosowanie działań wojsk do bieżącej sytuacji.

Planowanie perspektywiczne i alternatywne ma również decydujący wpływ na miejsce i rolę odwodów, gdyż dopuszcza możliwość podporządkowania ich zgrupowaniom poziomu taktycznego, działającym szczególnie na operacyjnym kierunku głównego wysiłku. Ma to miejsce w sytuacji, gdy: istnieje wysokie prawdopodobieństwo rozwinięcia powodzenia, szczególnie na kierunku głównego wysiłku lub w kierunku skrzydeł; sytuacja rozwija się w kierunku prowadzenia działań w szybkim tempie; koncepcja operacyjna nie zakłada (brak wyraźnych symptomów) zagrożenia uderzeniem przeciwnika w kierunku skrzydeł lub podjęto dobrze skalkulowane ryzyko nie osłaniania skrzydła (skrzydeł); istnieją realne przesłanki rozbicia odwodów przeciwnika działaniami zaczepnymi lub uniemożliwienia ich podejścia w obszar działań bezpośrednich przez koncentrację priorytetów w ramach działań głębokich.

W sytuacji gdy odwód operacyjny podporządkowuje się zgrupowaniom poziomu taktycznego, zasadniczym kryterium co do tego gdzie i komu to zadanie powierzyć, jest: rola danego zgrupowania w koncepcji operacyjnej; zdolność maksymalnego wykorzystania możliwości ogniowych i manewrowych oraz realizacja wspólnych zadań przez dwa zgrupowania pod jednym dowódcą; znaczenie tego przedsięwzięcia w koncepcji osiągnięcia celu operacyjnego; zdolność bojowa systemów rażenia poziomu operacyjnego oraz ocena prawdopodobnych możliwości przeciwnika.

Kiedy odwody wykorzystuje się do utrzymania wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych ich zadania mogą być definiowane na dwóch płaszczyznach: dowódca poziomu operacyjnego rozwija działania zaczepne na kierunku pomocniczym, przy równoczesnym pozostawieniu znacznej autonomiczności dowódcom poziomu taktycznego na kierunku operacyjnego głównego uderzenia i pozostawieniu im swobody działania; odwód pozostaje pod kontrolą jednego z dowódców poziomu taktycznego; odwód operacyjny przejmuje zadanie od zgrupowań na kierunku głównego uderzenia w nakazanym pasie (obszarze) odpowiedzialności.

Powyższe sytuacje mogą mieć miejsce w każdym etapie prowadzenia działań zaczepnych. Wynikają one z tego, iż uwzględniając prawdopodobny charakter i istotę obrony przyjętej przez przeciwnika oraz przypuszczalny sposób osiągnięcia

jej celu, w tym ewentualne i prawdopodobne zmiany priorytetów, potencjalne sytuacje, wymuszające potrzebę przygotowania i wdrożenia alternatywnych rozwiązań, będą stałym elementem podczas wykonywania każdej formy manewru w działaniach zaczepnych – uderzenia czołowego, przełamania, rozwinięcia powodzenia w głębi lub pościgu. Wynika to z wymuszonej dynamicznej reorganizacji sytemu w czasie prowadzenia działań obronnych przez przeciwnika nad sytuacją statyczną mającą miejsce w początkowym okresie jej trwania.

Podczas prowadzenia działań zaczepnych w głębi obszaru kontrolowanego przez przeciwnika dochodzić będzie często do sytuacji, w której odwód otrzyma samodzielny pas (obszar) natarcia często na kierunku alternatywnym do operacyjnego głównego wysiłku, gdzie prowadzą działania siły główne. W tej sytuacji, gdy jego wykorzystaniu towarzyszy niski poziom podjętego ryzyka operacyjnego, a kierunek ten pełni jednocześnie istotną rolę w koncepcji osiągnięcia celu operacyjnego, dowodzenie pozostanie w kompetencji dowódcy tego zgrupowania, który realizuje to zadanie – lub na kierunku, którego dowódcy jest wykorzystywany.

Bez względu na ważność zadania, do którego wykonania zostały zaangażowane odwody poziomu operacyjnego, czas wykonania zadania oraz obszar (kierunek), należy bezwzględnie przystąpić do odtworzenia kolejnych odwodów. Tylko taki proces umożliwia elastyczność i ciągłość działań.

Podczas rozwinięcia powodzenia lub pościgu ulęgają zwiększeniu odległości między zgrupowaniami nie tylko poziomu taktycznego, ale również operacyjnego. Stąd wsparcie działań sił głównych przez wydzielenie części (całości) odwodów jest poważnie utrudnione. Sytuacja powyższa może ulec zmianie, gdy są możliwości wykorzystania sił z odwodu do przerzutu w głąb ugrupowania przeciwnika w przestrzeni powietrznej.

Jednak powyższa sytuacja powoduje potrzebę decentralizacji dowodzenia zarówno zgrupowaniami poziomu taktycznego na kierunku głównego wysiłku, jak też posiadanymi odwodami celem zwiększenia ich autonomiczności i umożliwienia kreatywnego rozwiązywania problemów. Odnośnie odwodów może to mieć miejsce podczas potrzeby ich użycia do działań na samodzielnych kierunkach lub w wypadku ich zaangażowania do wzmocnienia sił okrążających zgrupowanie przeciwnika. W sytuacji odwrotnej, gdy zostanie wymuszone użycie części sił głównych do okrążenia, a następnie rozbicia okrążonych zgrupowań, odwód operacyjny może przejąć ich dotychczasowe zadania na głównym kierunku uderzenia.

Działania w obszarze tyłowym

Zachowanie płynności, ciągłości oraz wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych jest zdeterminowane racjonalnym i efektywnym wykorzystaniem całego obszaru odpowiedzialności. Istotna rola w tym procesie przypada działaniom w obszarze tyłowym. Stanowią one nie tylko o utrzymaniu ciągłości wsparcia i zabezpieczenia, możliwości uzupełniania wojsk i odtwarzaniu ich zdolności bo-

jowej, ale przede wszystkim zapewniają utrzymanie i wykorzystanie niezmiernie istotnej w działaniach zaczepnych swobody działania.

Potrzeba zachowania zorganizowanego charakteru działań w obronie oraz konsekwencja osiągnięcia zamierzonego celu spowoduje, że przeciwnik będzie dążył do aktywnego i dynamicznego przeciwstawienia się zgrupowaniom zaczepnym możliwie w całym dostępnym obszarze jego zainteresowania. Jednym z tych przedsięwzięć są działania głębokie. Ich celem jest pozbawienie atakującego przeciwnika elastyczności, sparaliżowanie ciągłości działań oraz pozbawienie swobody. Oprócz szerokiej gamy systemów rażenia, szczególnie dalekiego zasięgu (w tym lotnictwa uderzeniowego i wsparcia oraz śmigłowców bojowych), wiele zadań będą wykonywały zgrupowania specjalistyczne, wyszkolone do działań w ugrupowaniu przeciwnika. Są to zgrupowania specjalne, desantowo-szturmowe, kawalerii powietrznej, siły dalekiego rozpoznania itp. Istotnym zagrożeniem są również zgrupowania wojsk lądowych, które przeniknęły na teren kontrolowany przez wojska własne. Celem ich działań będą, oprócz zasadniczych przedstawionych powyżej: kierunki i trasy komunikacyjne; obiekty logistyczne; stanowiska dowodzenia i ich elementy techniczne; elementy systemu rażenia i urządzenia naprowadzające; dezinformacja i działania psychologiczne; obiekty infrastruktury istotne dla zachowania swobody manewru; punkty (obiekty) zaopatrzenia w środki walki oraz dynamiczne naruszanie więzi operacyjnej między zgrupowaniami (siłami głównymi a odwodami).

Zapewniając powodzenie w działaniach zaczepnych, dowódca poziomu operacyjnego powinien podjąć szeroki wachlarz środków celem przeciwstawienia się powyższym zagrożeniom.

W zależności od celu, posiadanego potencjału, przeciwnika, terenu i czasu mogą to być siły specjalistyczne – odwody przeciwdesantowe ściśle współdziałające z żandarmerią wojskową i siłami obrony terytorialnej, mobilne zgrupowania wydzielone z odwodów zarówno poziomu operacyjnego, jak i taktycznego. Obowiązek przeciwdziałania, a szczególnie rozpoznania, spoczywa również na każdym elemencie rozmieszczonym poza obszarem działań bezpośrednich. W system działań tyłowych są włączane siły i środki poziomu taktycznego w ich pasach (rejonach) odpowiedzialności.

Ze względu na potencjalnie duży obszar odpowiedzialności (w tym obszar tyłowy), siły przeznaczone do prowadzenia działań tyłowych powinny cechować się dużą mobilnością i aktywnością, aby maksymalnie skrócić czas reakcji do wykonania zadań. Dlatego będą to często zgrupowania mieszane, składające się ze zgrupowań lądowych, powietrznych (śmigłowce bojowe i transportowe), wojsk inżynieryjnych, wydzielonych segmentów systemu rażenia. Każdy z tych elementów ma do spełnienia istotną rolę (blokowanie, okrążenie, minowanie rejonów rozmieszczenia sił przeciwnika, rażenie ogniem, rozbicie w wyniku uderzenia sił lądowych), a skoordynowany wysiłek wszystkich komponentów powinien być ujęty

w ramy systemu, który zapewni wykonanie zadań na optymalnym poziomie. Jednak główną rolę w stworzeniu jak najlepszych warunków wykonania zadań przez siły główne pełni system kompleksowej osłony pozostający w kompetencji dowódcy poziomu operacyjnego.

Działania w obszarze tyłowym, oprócz wyżej wymienionych funkcji, spełniają inną ważną rolę podczas prowadzenia działań zaczepnych. Wysokie tempo prowadzenia działań sprawia, że następuje w sposób naturalny rozciągnięcie ugrupowania operacyjnego. Powoduje to potencjalne zagrożenie skrzydeł sił głównych w operacyjnym głównym wysiłku lub uderzenie manewrowymi zgrupowaniami wykonującymi obejście lub oskrzydlenie spoza obszaru odpowiedzialności. Zagrożenie powyższe, połączone z użyciem wojsk w ramach wykorzystania manewru w wymiarze przestrzennym (głębokie uderzenie), może doprowadzić do sparaliżowania funkcjonowania systemu działań zaczepnych – zdezorganizowanie procesu decyzyjnego, a w konsekwencji zmianę koncepcji osiągnięcia celu. Innym zagrożeniem są ewentualne kontrataki (przeciwuderzenia) przeciwnika, zorientowane nie na główne zgrupowanie uderzeniowe, lecz na głębokie tyły (bazę operacyjną).

Wobec powyższych zagrożeń potencjał i mobilność zgrupowań przewidzianych do działań w obszarze tyłowym powinny zapewnić maksymalną efektywność na minimalnym poziomie, zdefiniowanym jako blokowanie w wyniku pospiesznej obrony. Sytuacja ta umożliwia w uwarunkowaniach czasowych reakcję poziomu operacyjnego (taktycznego) w wyniku wsparcia tych działań niezbędnymi siłami lub środkami, w tym w wymiarze powietrznym. Działania powyższe nie mogą dezorganizować głównego priorytetu, który ciąży na siłach głównych i wiąże się z realizacją koncepcji osiągnięcia celu. Stanowią one o potrzebie skupienia wysiłku na wielu kierunkach, co może doprowadzić do wydzielenia funkcjonalnego elementu dowodzenia, który zapewni zorganizowany charakter działań w obszarze tyłowym, bez odciążania wysiłku na kierunku głównego uderzenia.

Jedną z głównych ról w tym przedsięwzięciu odgrywa rozpoznanie. Zapewnia ono ciągłe uaktualnianie informacyjnej bazy danych, która umożliwia podjęcie we właściwym czasie racjonalnych decyzji oraz zorganizowanej reakcji w czasie i przestrzeni w stosunku do aktualnej sytuacji przy minimalnym poziomie podjętego ryzyka. System rozpoznania koncentruje wysiłek na: obszarze, na którym przeciwnik skupił priorytety lub w punktach decydujących; rozmieszczeniu, orientacji i potencjale przeciwnika (w tym na jego położeniu, zmianie położenia i wykorzystaniu odwodów); elementach systemu rażenia i wsparcia działań obronnych; rozmieszczeniu systemów kompleksowej osłony (w tym środków radiolokacyjnych i rażenia OPL); monitorowaniu korytarzy podejścia środków powietrznych; charakterze struktury obszaru odpowiedzialności i prawdopodobnego sposobu osiągnięcia celu (istoty koncepcji); określeniu obiektów kluczowych; prawdopodobnych kierunków podejścia i korytarzach manewru; adaptacji sztucznych i natural-

nych przeszkód terenowych; rozmieszczeniu elementów systemu dowodzenia i rozpoznania.

Analiza danych obejmuje również potencjalne zagrożenia ze strony przeciwnika w aspekcie prowadzenia przez niego działań głębokich oraz prawdopodobny rozwój sytuacji w tych etapach prowadzenia działań zaczepnych, które się wiążą z osiąganiem celów pośrednich – a także – prognozowanie wariantów rozwiązań alternatywnych.

Zespół rozpoznania ocenia również potencjalne możliwości przeciwnika w zakresie możliwego oddziaływania w granicach obszaru odpowiedzialności, szczególnie przy wykorzystaniu sił specjalnych, wymiaru powietrznego oraz działań psychologicznych.

Istotną rolą zespołu rozpoznania jest synchronizowanie systemów rozpoznania działających w ugrupowaniu przeciwnika z danymi uzyskanymi z obszaru działań bezpośrednich, zapewniając tym samym ciągłe uaktualnianie bazy danych.

2.5. KLUCZOWE KONCEPCJE OSIĄGNIĘCIA CELU

Oprócz szerokiej gamy form manewru, które ugruntowały swoje miejsce w działaniach zaczepnych, oraz sposobów przejścia do natarcia, funkcjonują inne koncepcje spełniające fundamentalne funkcje w efektywnym osiągnięciu celu. Ich istota wynika z wykorzystania zewnętrznych i wewnętrznych linii operacyjnych.

Istota koncepcji manewru po liniach wewnętrznych i zewnętrznych, ze względu na szerokie możliwości osiągnięcia rozstrzygających rezultatów, może mieć miejsce zarówno w działaniach zaczepnych jak i obronnych.

Koncepcja uwzględniająca manewr po liniach wewnętrznych

Manewr po liniach wewnętrznych[18], w niektórych źródłach definiowany jako manewr przed bitwą, jest bardzo skuteczną bronią w rękach dowódcy poziomu operacyjnego, który dąży do rozstrzygających działań przeciw silniejszemu przeciwnikowi. Istota tego manewru[19] i jego powodzenie polega na selektywnym wykorzystaniu przewagi sytuacyjnej przeciw rozdzielonym zgrupowaniom przeciwnika. Zasadniczym warunkiem jest więc odizolowanie potencjału przeciwnika na co najmniej dwóch kierunkach (obszarach), stworzenie przewagi sytuacyjnej, a następnie przewagi względnej w celu kolejnego pobicia podzielonych zgrupowań.

---

[18] S. Mossor, *Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny*, Warszawa, MON 1986, s. 39.

[19] „Aby manewr był dobry, musi: zapewnić największą wydajność własnej siły, a najmniejszą przeciwnika; umożliwić zachowanie własnej siły, a zniszczenie siły przeciwnika; dawać wszelkie gwarancje powodzenia; w razie osiągnięcia powodzenia pozwolić na wykorzystanie go w razie niepowodzenia na unieszkodliwienie jego skutków". Por. S. Rola-Arciszewski, *Sztuka dowodzenia na zachodzie Europy*, Warszawa, Główna Księgarnia Wojskowa 1934, s. 163.

Tworzenie przewagi sytuacyjnej, umożliwiającej wykorzystanie manewru po liniach operacyjnych wewnętrznych, może mieć miejsce w sytuacji:

a) utworzenia silnego rejonu umocnionego w głębi operacyjnego obszaru odpowiedzialności, z jednoczesnym celowym i zorganizowanym wycofaniem sił ze skrzydeł – etap przejściowy, stwarzający możliwość przejścia do działań ofensywnych po fazie prowadzenia działań obronnych. Wariant możliwy do wykorzystania zarówno w działaniach zaczepnych, jak i obronnych.

Przedstawiony wariant to proces celowych działań, których istotą jest umiejętne wykorzystanie naturalnych właściwości terenu z użyciem sił (manewru wojsk) i systemów rażenia. Pierwsza faza tej koncepcji to zorganizowany, o odpowiedniej pojemności, rejon kluczowy trudny do pokonania zgrupowaniom przeciwnika z marszu. Potrzeba utrzymania wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych, w konfrontacji z potencjalnymi stratami, w uwarunkowaniach czasowych i rzeczowych, jakie mogą powstać podczas próby rozbicia tych sił, wymusza na przeciwniku oskrzydlenie (jednostronne, dwustronne) lub obejście tego rejonu. Uzyskana przewaga sytuacyjna umożliwia osłabienie tempa działań, obniża jego potencjał uderzeniowy, a tym samym dezorganizuje proces decyzyjny. W konsekwencji koncentracja wysiłku, w wyniku wykonania manewru po liniach wewnętrznych, umożliwia wykonanie uderzenia i pobicie kolejno podzielonych zgrupowań.

W działaniach zaczepnych istotą pierwszej fazy jest zakrojona na szeroką skalę dezinformacja i mylenie sugerujące brak zorganizowanego systemu działań lub słabość potencjału do prowadzenia jakichkolwiek zorganizowanych działań. Równolegle są prowadzone kompleksowe zabiegi w obszarze informacji i działań pozornych.

b) uderzenia wydzielonego potencjału przed rubież styczności wojsk w formie uderzenia uprzedzającego.

W tym wariancie pierwszoplanową rolę odgrywa uderzenie siłą – przestrzenny manewr masy, precyzyjne rażenie przy pełnowymiarowej osłonie – wariant możliwy do zastosowania zarówno w działaniach obronnych, jak i zaczepnych.

W działaniach zaczepnych powyższa koncepcja ma szansę realizacji w wypadku, gdy zgromadzono wystarczający potencjał na rubieży styczności wojsk, ale nie zorganizowano w pełni systemu do prowadzenia rozstrzygających działań zaczepnych, przeciwnik nie w pełni zorganizował system obrony, jego zasadnicza część sił znajduje się w fazie przegrupowania, występuje równowaga sił w wymiarze powietrznym, żadna ze stron nie ma możliwości w danej sytuacji w pełni wykorzystać dominacji we wszystkich wymiarach, w tym szczególnie manewru przestrzennego.

c) uniemożliwienia koncentracji dwóch zgrupowań przeciwnika znajdujących się w rejonach ześrodkowania lub na drogach marszu.

Wariant możliwy do zastosowania w sytuacji, gdy przeciwnik reorganizuje system po przekroczeniu punktu kulminacyjnego, jest w trakcie operacyjnego rozwinięcia kolejnych sił lub odtwarza zdobność bojową po przegrupowaniu na daleką odległość, warunki środowiska wymusiły dla obydwu stron konfliktu sekwencyjny charakter prowadzenia działań, a jedna ze stron w danej sytuacji zachowała większą przestrzenną swobodę działań.

d) warunki środowiska umożliwiają w wyniku uderzenia zerwanie więzi operacyjnej między co najmniej dwoma autonomicznymi zgrupowaniami przeciwnika.

Tworzenie i wykorzystanie przewagi sytuacyjnej w wyniku uderzenia celem rozdzielenia głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, wymaga zaangażowania znacznego potencjału, wielu przedsięwzięć zapewniających powodzenie, alternatywnego planowania na wypadek nieprzewidzianego rozwoju sytuacji, podjęcia znacznego ryzyka operacyjnego.

Utrzymanie wystarczającej przerwy między rozdzielonymi zgrupowaniami wojsk przeciwnika, nawet we współczesnych warunkach, nie jest problemem łatwym do rozwiązania. Determinuje ją czas niezbędny do pobicia jednego z podzielonych zgrupowań jeszcze przed możliwą reakcją drugiego zgrupowania. Istotne jest nie tylko podtrzymanie rozdziału sił określonym potencjałem, ale integracja tego wysiłku z wszechstronnym wykorzystaniem właściwości środowiska działań. W innym wypadku koncepcja wykorzystania manewru po liniach wewnętrznych jest bardzo trudna do realizacji, a zgrupowania wykonujące ten manewr mogą się znaleźć w sytuacji, która uniemożliwi dynamiczne i zorganizowane przeciwdziałanie. W rezultacie może nastąpić destrukcja systemu operacji, sparaliżowanie procesu decyzyjnego, naruszenie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań.

Podtrzymanie rozdziału przeciwnika siłą, tylko w wyniku wykorzystania wydzielonego potencjału, może spowodować tak duże i wszechstronne ich zaangażowanie, że nie będą one w stanie wykorzystać stworzonej przewagi sytuacyjnej. Jest to jednoznaczne z niewykorzystaniem rezultatów w wyniku wykonania manewru po liniach wewnętrznych[20].

Powodzenie manewru po liniach wewnętrznych zależy od następujących warunków:

1) rozdzielenia sił przeciwnika;

2) podtrzymania rozdziału sił z wykorzystaniem walorów terenu;

3) stworzenia przewagi;

4) szybkości działania.

W każdym powyższym przypadku istotą tych działań jest wykorzystanie przewagi materialnej w celu przejęcia inicjatywy w określonym obszarze w wyniku uzyskania przewagi sytuacyjnej. Przewaga sytuacyjna jest etapem, celem pośrednim, a jednocześnie płaszczyzną tworzenia przewagi względnej w wyniku

[20] Por. S. Mossor, s. 542.

wykonania manewru po liniach wewnętrznych. Rezultat stanowi bazę wyjściową (warunek) stworzenia i wykorzystania tej przewagi do osiągnięcia głównego celu przez skupienie priorytetów (przewagi względnej) kolejno na podzielonych zgrupowaniach przeciwnika.

Wariant rozdzielenia głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika siłą (uniemożliwienie koncentracji dwóch jego zgrupowań znajdujących się w rejonach ześrodkowania lub na drogach marszu), zarówno w działaniach ofensywnych, jak i defensywnych, wymusza podejście wydzielonego potencjału z głębi lub bezpośrednio z rejonów rozmieszczenia (rejonów wyjściowych). Nie wyklucza się możliwości wykonania uderzenia ze styczności z przeciwnikiem lub pod osłoną sił reagowania, które prowadzą działania osłonowe. Uderzenie ze styczności zapewnia warunki maskowania operacyjnego, uzyskania zaskoczenia oraz obniża ewentualne straty na podejściach i zaporach inżynieryjnych. Nie bez znaczenia jest minimalny poziom podjętego ryzyka operacyjnego.

Bez względu na sposób przejścia do pierwszego etapu, w każdym przypadku istnieje duże prawdopodobieństwo uzyskania zaskoczenia. Wynika to z następujących przesłanek:

1) uderzenie jest wykonywane na przeciwnika nieosłoniętego zaporami inżynieryjnymi oraz na nieprzygotowaną infrastrukturę statyczną;

2) ocena z punktu widzenia przeciwnika, który nawet posiada globalną inicjatywę, iż koncepcja uderzenia przed rubież styczności wojsk częścią zgrupowań, które znajdują się w defensywie, jest może realna, ale zmierzająca w sposób bezpośredni do osiągnięcia celu głównego w operacji mało prawdopodobna;

3) cel zwrotu zaczepnego nie jest dla przeciwnika jasno zdefiniowany (uderzenie czołowe), gdyż z lokalnym uderzeniem powinien się on liczyć w każdych warunkach, natomiast z takim, które może zapewnić w dalszej perspektywie osiągnięcie celu operacji, tylko w sytuacjach szczególnych, co nie jest zjawiskiem częstym.

Zasadniczym zadaniem (priorytetem) jest faza druga (po rozdzieleniu sił przeciwnika), gdyż ona decyduje o powodzeniu tej koncepcji, jednocześnie jest integralnie związana z wykorzystaniem przewagi sytuacyjnej.

Końcowy rezultat rozdzielenia głównego zgrupowania uderzeniowego, który uniemożliwia koncentrację, a jednocześnie izoluje co najmniej dwa potencjały, definiowany najczęściej jako przewaga sytuacyjna, nie ogranicza się – szczególnie w pierwszym etapie – do stworzenia warunków wykonania manewru po liniach wewnętrznych. Cel powinien być rozpatrywany perspektywicznie i sięgać możliwości rozwinięcia powodzenia i rozbicia poprzez działania ciągłe (bez wyraźnej przerwy) kolejno podzielonych zgrupowań przeciwnika w możliwie najkrótszym czasie.

Wskazuje to, iż:

1) Rozdzielenie potencjału przeciwnika w każdej sytuacji jest zarówno częścią składową manewru po liniach wewnętrznych, jak i samym manewrem. Jego rezultat pozwala osiągnąć założony cel pośredni w wyniku stworzenia przewagi sytu-

acyjnej, a także cel główny – skoncentrowany na rozdzielonych zgrupowaniach. Wynika to z zerwania komunikacji, sparaliżowania procesu decyzyjnego, zmiany priorytetów, dodatkowego zaangażowania komponentów, zmiany koncepcji osiągnięcia celu.

2) Powodzenie koncepcji wykorzystania manewru po liniach wewnętrznych, wymusza utrzymanie ścisłej synchronizacji wszystkich zaangażowanych aktywów.

Wynika to z uwarunkowań czasowych, które determinują potrzebę jak najszybszego rozbicia jednego z podzielonych zgrupowań przeciwnika, utrzymania rozdziału sił oraz blokowania zgrupowania drugiego. Odnosi się to nie tylko do terminu zakończenia działań, ale przede wszystkim do sposobu, którego zastosowanie przynosi największy rezultat w czasie i przestrzeni. Jest to istotne, gdyż stan końcowy w stosunku do jednego z podzielonych zgrupowań przeciwnika zapewnia tylko osiągnięcie celu pośredniego, natomiast jego osiągnięcie jest warunkiem osiągnięcia celu głównego. Dlatego działania bezpośrednie powinny się charakteryzować z jednej strony wysoką dynamiką, dużą mobilnością zgrupowań oraz skoordynowanym wysiłkiem w ramach działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych, w całym obszarze odpowiedzialności. Natomiast z drugiej skupieniem wysiłku na jednoczesnym lub selektywnym uderzeniu dwustronnym (z wielu kierunków – koncentracja rezultatów), które doprowadzi do okrążenia, a w konsekwencji do rozbicia tych sił, w jak najkrótszym czasie.

Główny wysiłek dowódca poziomu operacyjnego powinien skupić na synchronizacji i koordynacji wysiłku między siłami wykonującymi główne zadanie a zgrupowaniami na innych kierunkach. Elementy te mogą równolegle realizować zadania przez uderzenie lub być w sytuacji statycznej (obronnej). Bez względu na położenie oraz formę wykorzystania tych sił, w etapie końcowym wytwarza się sytuacja, w której dwa lub więcej zgrupowań, w tym wykonujące zasadnicze uderzenie, będą wykonywały różne zadania (zwroty zaczepne, działania obronne) na kierunkach autonomicznych, związane jednak wspólnym operacyjnym celem. Cel ten obejmuje określony potencjał przeciwnika w sprecyzowanym obszarze, a to wymusza wykonanie synchronicznych przedsięwzięć związanych z podziałem kompetencji dla zachowania bezpieczeństwa własnym elementom oraz utrzymania zorganizowanego charakteru działań. Dlatego faza końcowa powyższego procesu powinna obejmować czynności związane procedurą działań na połączenie.

Powodzenie działań – bez względu na sposób stworzenia przewagi sytuacyjnej umożliwiającej wykonanie i wykorzystanie manewru po liniach wewnętrznych – jest zdeterminowane utrzymaniem takiego obszaru działań między podzielonymi zgrupowaniami przeciwnika, który zapewnia przestrzenną swobodę działań własnym siłom, a jednocześnie uniemożliwia więź operacyjną między zgrupowaniami przeciwnika.

Podtrzymanie rozdziału sił powinno obejmować taki obszar, który stwarza warunki do:

a) uzyskania przewagi względnej i efektywnego jej wykorzystania;

b) zachowania czasu niezbędnego do rozbicia tych sił;

c) utrzymania rozdziału sił, co utrudnia utrzymanie więzi operacyjnej między podzielonymi zgrupowaniami przeciwnika, a tym samym utrudnia wzajemne wsparcie działań;

d) tworzenia warunków efektywnego wykorzystania elementów wsparcia i zabezpieczenia;

e) utrzymania przestrzennej swobody działań i manewru, możliwości osiągania celów alternatywnych oraz dominacji nad całą przestrzenią zadaniową;

f) sprawnego przemieszczania sił w czasie i przestrzeni oraz utrzymania minimalnego poziomu podjętego ryzyka operacyjnego.

Szczególnie gdy wymaga to wzbronienia połączenia dwom zgrupowaniom przeciwnika znajdującym się na oddzielnych drogach przegrupowania, w rejonach ześrodkowania lub prowadzącym działania zaczepne na dwóch autonomicznych kierunkach.

Koncepcja uwzględniająca manewr po liniach zewnętrznych

Integralnym elementem prowadzenia działań zaczepnych jest wykorzystanie systemów rażenia z ofensywnym, przestrzennym manewrem. Uporczywość w utrzymaniu obszarów (kierunków, rubieży), działania mobilne ściśle zintegrowane z systemem rażenia, ofensywny, dynamiczny (przestrzenny) manewr – to charakter efektywnych działań. Rezultat jest nie tylko wynikiem wykonania zdecydowanych uderzeń od czoła. Równie efektywne są uderzenia na skrzydła, wykonywane w formie manewru skrzydłowego lub obejścia. Pozwala to eliminować istotne elementy systemu działań przeciwnika, angażować jego dodatkowy potencjał, paraliżować proces decyzyjny, a tym samym pozbawiać przeciwnika inicjatywy oraz przestrzennej swobody działań.

Zagęszczenie sił i systemów w obszarze działań bezpośrednich ma uniemożliwić powodzenie zgrupowaniu uderzeniowemu przeciwnika na głównym wysiłku obrony i jednocześnie kształtować przebieg działań na innym kierunku. Stwarza to pozorne wrażenie powodzenia, spotęgowane przez celowe i zorganizowane wycofanie sił na wybranych kierunkach. Powyższa koncepcja ma doprowadzić do sytuacji, w której przeciwnik jest zmuszony do przeorientowania systemu działań na nowy kierunek głównego wysiłku.

Następstwem jest rzetelna ocena sytuacji operacyjnej, aktualizacja planów pod kątem przygotowania i wykonania głębokiego manewru rozstrzygającego. Wszystkie przedsięwzięcia są temu podporządkowane, szczególnie w zakresie wsparcia i wszechstronnego zabezpieczenia, gdyż doprowadzają one do przejęcia inicjatywy w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności i zmiany orientacji z obronnej na zaczepną.

Istotna także jest zmiana priorytetów w zakresie zwiększenia autonomiczności zgrupowań uderzeniowych oraz kompleksowe wsparcie ich wysiłków.

Manewr po liniach zewnętrznych jest najtrudniejszym, jednocześnie najbardziej efektywnym sposobem osiągania celów głównych (pośrednich) w operacji. Jego istotą jest uderzenie dwustronne (jednostronne) na kierunkach zbieżnych (linie operacji zewnętrzne).

Celem manewru jest stworzenie przewagi sytuacyjnej i materialnej w czasie i przestrzeni w stosunku do zgrupowań przeciwnika i doprowadzenie do kulminacji rezultatów w ramach dominacji we wszystkich wymiarach, rozbicie zasadniczego potencjału przeciwnika (wyeliminowania centrum siły i możliwości działania) w wyniku uderzeń rozstrzygających, a tym samym sparaliżowanie możliwości osiągnięcia przez niego celu w działaniach zaczepnych[21] (oskrzydlenie siłą).

Manewr po liniach zewnętrznych wymaga podjęcia dobrze skalkulowanego ryzyka operacyjnego, a jego przygotowanie i przeprowadzenie wymusza podjęcie efektywnych działań przestrzennych w ramach operacji głębokiej, bezpośredniej i tyłowej. Szczególną rolę odgrywa zwłaszcza operacja głęboka. Wykorzystanie sił i systemów ze wszystkich środowisk działań celem paraliżowania swobody i dezorganizacji funkcjonowania systemu działań zaczepnych, zapewnia sprzyjające warunki powodzenia manewru po liniach zewnętrznych. Zakres zadań skupia się na efektywnym wykorzystaniu przewagi w czasie i przestrzeni. Uwarunkowana jest ona w znacznym stopniu stworzeniem przewagi sytuacyjnej. Tworzenie przewagi materialnej jest możliwe w wyniku przesunięcia zgrupowań z głębi oraz przejścia do uderzenia skrzydłowego (manewr po liniach zewnętrznych) bez przygotowania (z marszu) lub poprzedzonego luzowaniem (wzmocnieniem) wojsk w styczności. Luzowanie w tej sytuacji realizuje się w formie przejścia wysuniętych rubieży dla stworzenia jak najlepszych warunków wykorzystania ewentualnego powodzenia.

Podejście sił z głębi może być poważnie utrudnione możliwościami rozpoznania, a tym samym skutecznego przeciwdziałania. Dlatego realizacja powyższej koncepcji, połączona z luzowaniem lub wzmocnieniem sił w styczności, ma w dobrze skalkulowanym przedziale czasu oraz wykonanymi przedsięwzięciami maskowania dużą szansę powodzenia.

Podczas wykonania manewru po liniach zewnętrznych należy uwzględnić możliwość wykorzystania sił ze styczności do uzyskania zaskoczenia. Nie wymaga to w tym przypadku znacznego przegrupowania sił i systemów, szczególnie systemu rażenia. Pozwala również zachować odwody operacyjne do ewentualnego reagowania na nieprzewidziane sytuacje (cele alternatywne, ubezpieczenie wykonania manewru po liniach zewnętrznych, wykorzystanie jego rezultatów lub efektywnej reakcji na wypadek niepowodzenia).

---

[21] Por. tamże, s. 389.

W sytuacji gdy zgrupowania broniące się na skrzydłach mogą nie posiadać odpowiedniego poziomu zdolności bojowej, dopuszczalny jest wariant kombinowany, szczególnie w wypadku selektywnego wprowadzania sił do działań, z jednoczesnym zachowaniem wysokiego poziomu bezpieczeństwa na wypadek niepowodzenia – cele alternatywne na poziomie dobrze skalkulowanego ryzyka operacyjnego.

Głębokie uderzenie jedno- lub dwustronne w kierunku centrum siły i możliwości działania przeciwnika (głęboki manewr), mimo wykonania przedsięwzięć maskowania operacyjnego, jest zbyt czytelne. Należy zatem uwzględnić sytuację, w której z chwilą wykrycia przez przeciwnika przegrupowania sił w kierunku rubieży styczności wojsk (marsz zbliżania) lub w trakcie wykonania uderzenia, przejdzie on na tym kierunku do osłony obszaru kierunku głównego wysiłku i zrealizuje to zadanie w formie obronnej lub zaczepnej. Wobec powyższego rezultat końcowy może uwzględniać okrążenie sił przeciwnika, a to wymusza użycie znacznych sił przeznaczonych do aktywnych działań na pierścieniach wewnętrznych i zewnętrznych.

Koncepcja manewru po liniach zewnętrznych, oprócz wspomnianego marszu zbliżania oraz kompleksowego lub selektywnego luzowania sił w styczności, wymaga zwrócenia uwagi na zespół przedsięwzięć związanych z działaniami na połączenie.

Wynika ona z dwóch przesłanek:

1. Uderzenie głębokie jest wykonywane po liniach operacyjnych zewnętrznych, jednocześnie na kierunkach zbieżnych dwóch zgrupowań uderzeniowych;

2. Nawet gdy jest zaplanowane uderzenie jednoskrzydłowe, to na drugim skrzydle wydzielone zgrupowania poziomu taktycznego prowadzą aktywne działania wiążące lub przeszły do obrony celem blokowania sił przeciwnika.

W obu przypadkach w pewnym etapie nastąpi konfrontacja bezpośrednia obu zgrupowań, z których każde wykonuje różne lub zbieżne zadania. Należy zapewnić bezpieczeństwo i zachować zorganizowany charakter działań co do celu, miejsca i czasu.

O ile manewr po liniach wewnętrznych jest ograniczony do obszaru odpowiedzialności, to manewr po liniach zewnętrznych wychodzi poza te ograniczenia. Wynika to z jego charakteru, gdyż ma on doprowadzić do okrążenia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika lub do pobicia najważniejszej jego części (centrum siły i możliwości działania). W sprzyjających warunkach możliwe jest osiągnięcie obu tych celów.

Bez względu na przyjęty wariant wykorzystania manewru po liniach wewnętrznych i zewnętrznych, idea powyższych koncepcji jest ściśle zintegrowana z liniami operacji, które precyzują sposób osiągnięcia celu zarówno operacji obronnej, jak i zaczepnej. W każdym przypadku rezultat końcowy skupia się na centrum siły i możliwościach działania przeciwnika. Wynikają one z istoty powyż-

szych zjawisk. Potencjalny rezultat końcowy ma doprowadzić do zachwiania równowagi sił na korzyść tego zgrupowania, które w fazie końcowej przejawiało większą inicjatywę i konsekwencję w jej wykorzystaniu.

Warunki prowadzenia operacji, zadanie, właściwości terenu, przyjęty wariant sposobu osiągnięcia celu, możliwości bojowe oraz charakter działania przeciwnika, umożliwiają wielowariantowość, którą charakteryzuje **osiągnięty cel operacji** w jak najkrótszym czasie i przy minimalnych stratach własnych.

Efektywność przedstawionych koncepcji na tle istoty form prowadzenia operacji zarówno obronnej, jak i zaczepnej sprawia, że manewr po liniach wewnętrznych i zewnętrznych może być wykorzystany zarówno w operacji obronnej o charakterze pozycyjnym, jak i manewrowym oraz w każdym innym rodzaju działań. Wynika to z jego charakteru. Natomiast potencjalny rezultat przy obu zastosowanych formach może stanowić, po odpowiednim przygotowaniu, w pełni autonomiczną koncepcję osiągnięcia celu.

2.6. GŁÓWNE PROBLEMY WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA

Manewr

Zgrupowanie operacyjne przechodząc do działań zaczepnych, ze względu na cel, posiadany potencjał, teren, przeciwnika i czas, z reguły rozpoczyna ten proces od siłowego wejścia w obszar odpowiedzialności strony przeciwnej. Uderzenie to, bez względu na sposób przejścia do działań zaczepnych, wymusza koncentrację systemów w czasie i przestrzeni w punkcie uderzenia w wyniku kumulacji rezultatów, który umożliwia osiągnięcie założonego celu pośredniego i tworzy warunki przechodzenia do kolejnych faz. Koncentracja sił przed uderzeniem zasadniczym jest skupiona na wybranym kierunku głównego uderzenia. Ta faza prowadzenia działań jest obarczona znacznym ryzykiem, gdyż zgrupowanie operacyjne znajduje się w strefie największego oddziaływania systemów rozpoznania i rażenia przeciwnika.

W wypadku gdy zgrupowanie przechodzi do działań zaczepnych po dokonaniu marszu zbliżania z głębi, to do czasu wejścia w granice głównego obszaru działań niezbędne jest określenie priorytetowych zadań dla elementów rozpoznania i ubezpieczenia w celu uaktualnienia bazy informacyjnej o przeciwniku i środowisku w takim stopniu, by koncentracja sił przed decydującym uderzeniem była skupiona na wybranych obiektach (punktach decydujących) przeciwnika bez zbędnych przegrupowań, a czas tworzenia zgrupowania uderzeniowego i nawiązania styczności bezpośredniej z jego siłami był jak najkrótszy. Pozwoli to uniknąć znacznych strat od oddziaływania systemów rażenia i stworzyć warunki do uzyskania zaskoczenia.

Od momentu nawiązania kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika, cały wysiłek winien być skupiony na uniemożliwienie jego zerwania. Dlatego tak istotne jest

utrzymanie ciągłości działań. W innym przypadku kolejne nawiązanie styczności bezpośredniej jest wymuszone poszukiwaniem przeciwnika, prowadzeniem dodatkowego rozpoznania oraz reorganizacją systemu, co wymaga czasu do przygotowania optymalnego rozwiązania danej sytuacji. W każdym wypadku dezorganizuje to dotychczasowy proces decyzyjny. Powyższa konkluzja ma szczególną wagę w sytuacji, gdy działania zaczepne są prowadzone w trudnym terenie. Jest regułą, że uderzenie pospieszne (bez przygotowania) determinuje większy wysiłek rozpoznania w granicach głównego obszaru działań. W wypadku gdy sytuacja wymaga rozwinięcia większości dostępnych aktywów celem zdobycia (uzupełnienia) bazy danych na możliwie całej przestrzeni zadaniowej, poprzedza ją z reguły atak planowy.

Chociaż siły przewidziane do zadań bezpośrednich powinny szczegółowo zaplanować sposób działania, to poziom operacyjny powinien zachować możliwość znacznej elastyczności planu i uwzględniać przyszły prawdopodobny (alternatywny) układ zdarzeń.

Zanim nastąpi główne uderzenie, dowódca poziomu operacyjnego może je poprzedzić działaniem pozornym, demonstracją lub rozpoznaniem walką dla zmylenia co do celu, czasu, miejsca i sposobu działania. Do powyższych zadań predysponuje się strukturalne elementy o dużej mobilności, autonomiczności oraz wszechstronnie przygotowane do działań w różnych warunkach i sytuacjach. Zgrupowań tych z reguły nie wzmacnia się dodatkowymi elementami wsparcia i zabezpieczenia. Przewiduje się natomiast skupienie wysiłku użycia komponentów będących w dyspozycji dowódcy poziomu operacyjnego w postaci systemów rażenia, wymiaru powietrznego, udostępnienia informacyjnej bazy danych, kompleksowej osłony, wszechstronnego zabezpieczenia działań itp.

Ma to szczególne znaczenie podczas:

– działań uprzedzających lub przenikania które zapewniają warunki efektywnego uderzenia sił głównych;

– prowadzenia działań w każdym terenie oraz w obiektach zurbanizowanych;

– zabezpieczania przestrzennej swobody działań w obszarze tyłowym;

– działań w obiektach kluczowych oraz poza kierunkiem głównego wysiłku;

– zachowania ekonomii sił.

Potrzeba zachowania inicjatywy w działaniach zaczepnych sprawia, że zgrupowania sił głównych powinny zmieniać tempo prowadzonych działań, koncertować wysiłek na obiektach priorytetowych w odpowiednim miejscu i czasie, rozpraszać wysiłek, mając w perspektywie osiąganie zaplanowanych celów.

Siły główne w celu uzyskania maksymalnej elastyczności działań wzmacnia się elementami innych rodzajów wojsk. Nie może to jednak doprowadzić do utraty mobilności, obniżenia zdolności bojowej i efektywności działań. Główne zgrupowanie uderzeniowe, legitymujące się dużą mocą bojową, powinno się skoncentrować na zasadniczym potencjale strony przeciwnej. Jego zdolność do działań manewrowych w aspekcie wykonania manewru przestrzennego (głęboki manewr)

może zostać znacznie ograniczona, gdy nie zostanie zabezpieczony teren (kluczowy) na skrzydłach ugrupowania zaczepnego. Utrzymanie dominacji nad tym obszarem umożliwia koncentrację wysiłku na kierunku głównego wysiłku (punktach decydujących), które determinują powodzenie.

Rażenie

Działania sił lądowych należy maksymalizować w celu uzyskania największych rezultatów w czasie i przestrzeni. Racjonalne wykorzystanie systemów walki z różnych środowisk i wymiarów jest układem, który szczególnie w działaniach zaczepnych odgrywa zasadniczą rolę.

System precyzyjnego rażenia synchronizuje wszystkie elementy we wspólny, zintegrowany system, który determinuje wysokie tempo prowadzenia działań zaczepnych, bieżącą kontrolę rozwoju sytuacji i zdolność do natychmiastowej, zorganizowanej reakcji, pełną świadomość sytuacyjną w procesie decyzyjnym.

Podczas natarcia system rażenia ma zapewnić:

– intensywne oddziaływanie i koncentrację przed i w czasie początkowego stadium ataku;

– izolację obiektu głównego uderzenia (punktów decydujących, ciężkości) i utrudnienie wsparcia oraz zabezpieczenia działań siłom głównym przez przeciwnika;

– dezorganizację działań, szczególnie zaś działań sił głównych przeciwnika na rubieży styczności wojsk;

– utrudnienie efektywnego wsparcia działań przez system rażenia przeciwnika;

– wykonanie działań głębokich w koordynacji z innymi elementami systemu rażenia;

– paraliżowanie skuteczności środków radioelektronicznych przeciwnika, systemów dowodzenia, prowadzenia ognia oraz rozpoznania.

Efektywność wykorzystania systemów rażenia zależy od rozpoznania położenia wojsk przeciwnika oraz rozmieszczenia jego zasadniczych elementów. Wynika to z konieczności przygotowania wsparcia wszystkimi dostępnymi systemami celem uzyskania największych rezultatów i zapewnienia jak najlepszych warunków wykonania zadań zgrupowaniom lądowym w czasie wykonywania przez nie decydującego (szczególnie rozstrzygającego) manewru.

Synchroniczne wykorzystanie systemów rażenia z różnych środowisk walki do osiągnięcia kumulacji rezultatów (zarówno organicznych, przydzielonych, jak i wspierających), wymusza koordynację wysiłku, co jest jednym z trudniejszych przedsięwzięć podczas prowadzenia działań ofensywnych. Istotne jest ciągłe planowanie i uaktualnianie linii oraz punktów koordynacji ognia.

Jedną z nich jest linia koordynacji wsparcia ogniowego (FSCL). Zapewnia ona przestrzenną swobodę działań w obszarze poza nią i ułatwia efektywne użycie systemów rażenia na obiekty przeciwnika w ramach działań głębokich – skraca czas reakcji od chwili wykrycia celu przez system rozpoznania do jego zniszczenia,

bez potrzeby uzgodnienia tego przedsięwzięcia z wojskami lądowymi. Rozmieszczenie i rola FSCL jest zdeterminowana celem (zadaniem), posiadanym potencjałem, terenem, czasem i charakterem działań przeciwnika, i obejmuje:

– położenie i działanie przeciwnika;

– spodziewany sposób jego reakcji (przeciwdziałania) na inicjatywę nacierającego;

– przewidywany układ i formę manewru zgrupowań lądowych z synchronicznym użyciem wymiaru powietrznego;

– zaplanowane tempo działań zaczepnych.

Obrona powietrza

Obrona powietrza powinna zapewnić możliwość zwalczania środków powietrznych i innych przeciwnika na różnych wysokościach w całym obszarze odpowiedzialności – realizując przedsięwzięcia kompleksowej osłony. Niezbędne jest wzajemne zabezpieczanie się w kluczowych strefach, jak tylko pozwalają na to możliwości. Główny wysiłek należy skupić na tych obiektach własnego ugrupowania, które spełniają zasadniczą rolę w osiągnięciu celu w działaniach zaczepnych. Obronę przeciwlotniczą organizuje się systemem statycznym, ruchomym lub kombinowanym. System optymalizuje się w miarę uzyskania powodzenia przez zgrupowania uderzeniowe. W systemie działań zaczepnych należy łączyć wszystkie elementy środków obrony przeciwlotniczej, aby uniknąć dublowania wysiłku, zapewnić elastyczność systemu, skupienie wysiłku na decydujących obiektach oraz umożliwić przeorientowanie systemu dla rozwiązań alternatywnych. Kryteriami aktualizowania systemu OPL jest działanie przeciwnika (zagrożenie), posiadany potencjał, priorytety, czas, teren i cel. Dowódca poziomu operacyjnego skupia priorytety osłony przeciwlotniczej na obiektach infrastruktury obszaru odpowiedzialności, gdzie potencjalne uderzenia przeciwnika mogą odnieść największe rezultaty, a mianowicie: cieśninach, wąwozach, brodach (przeprawach), węzłach dróg, przesmykach itp. Główny wysiłek powinien być ogniskowany na osłonie tych obiektów, które składają się na zgrupowanie decydujące w danej sytuacji o wykonaniu zadania (tworzenie i wykorzystanie przewagi). W pewnych sytuacjach niezbędne może być wydzielenie środków do osłony obiektów i urządzeń logistycznych oraz innych elementów systemu działań.

Manewrowość i ochrona wojsk

Głównym elementem zabezpieczającym i wspierającym działania zgrupowań uderzeniowych są struktury inżynieryjne. Skupiają one wysiłek na zapewnieniu i zwiększeniu możliwości bojowych wojsk. Siły inżynieryjne zapewniają sprzyjające warunki siłom wykonującym główne zadania.

Do zadań wykonywanych przez wojska inżynieryjne należą:

– budowa i utrzymanie przepraw;
– ulepszanie i utrzymanie dróg;
– uzupełnianie bazy danych ze specjalistycznego, organicznego rozpoznania o informacje dotyczące środowiska przyszłych działań, szczególnie w zakresie wytyczania kierunków podejścia i korytarzy manewru zarówno po stronie wojsk własnych, jak i przeciwnika;
– ocena i przygotowanie terenu na kierunkach prawdopodobnych kontrataków lub uderzeń przed rubież styczności wojsk przeciwnika oraz, przede wszystkim, na skrzydłach zgrupowań uderzeniowych wojsk własnych;
– utrzymanie lotnisk, lądowisk oraz innych obiektów załadowczych i wyładowczych;
– ochrona inżynieryjna obiektów kluczowych, zapewniających utrzymanie wysokiej zdolności bojowej wojsk: składy paliw, amunicji, części zamiennych itp.;
– ochrona innych ważnych obiektów;
– maskowanie działań i obiektów, a także wzmacnianie wiarygodności mylenia.

Głównym zadaniem wojsk inżynieryjnych jest jednak zapewnienie warunków jak najlepszego wykonania zadania przez główne zgrupowanie uderzeniowe: przestrzenne zaangażowanie strony przeciwnej, utrzymanie wysokiego tempa działań, zachowanie przestrzennej swobody działań i manewru wojsk itp. Dlatego jednostki inżynieryjne, szczególnie w terenie trudnym, są integralnym elementem tych zgrupowań. Rola wojsk inżynieryjnych jest istotna również w obszarze tyłowym, szczególnie w potencjalnych rejonach zainteresowania przeciwka do: utrzymania swobody manewru; utrzymania ciągłości wsparcia i zabezpieczenia działań; wykonania prac inżynieryjnych (adaptacja naturalnych i sztucznych obiektów terenowych); zwiększenia możliwości ogniowych systemów rażenia oraz utrudnienia manewru wojskom przeciwnika.

Logistyka

Istota efektywnego prowadzenia działań zaczepnych na każdym poziomie dowodzenia zdeterminowana jest potrzebą ciągłego, elastycznego, efektywnego i racjonalnego zabezpieczenia logistycznego.

Ofensywne działania wymagają ogromnej ilości zaopatrzenia oraz ciągłego uzupełniania środkami walki zgrupowań uderzeniowych. Oprócz tego przestrzenny charakter działań powinien uwzględniać ciągłość zaopatrzenia logistycznego elementów systemów walki w różnych środowiskach działań. Wymaga to ciągłego utrzymania osi zaopatrzenia nie tylko dowiązanych do dróg dowozu i ewakuacji, ale również w układzie horyzontalnym i pionowym.

Utrzymanie zdolności do odtwarzania zapasów sił głównych wymaga ich rozmieszczenia jak najbliżej tych wojsk, uwzględniając bezpieczeństwo i minimalny poziom podjętego ryzyka. Uwzględniając priorytety, szczególnie na kierunku głównego uderzenia, jednostki logistyczne powinny optymalizować aktywa dla

uzupełnienia rezerw środków walki, skupiając główny wysiłek na jednostkach manewrowych, elementach kompleksowej osłony oraz systemach rażenia.

Wydłużenie dróg dowozu i ewakuacji w miarę uzyskania powodzenia wymusza zmianę rozmieszczenia baz logistycznych. Wymaga to nieustannej synchronizacji współdziałania między systemem logistycznym a zgrupowaniami sił głównych. Istotne jest racjonalne wykorzystanie środków logistycznych przeciwnika, które mogą być zdobyte w celu powiększenia własnych zapasów, a przede wszystkim wyeliminowania konieczności wyhamowywania tempa na oczekiwanie na uzupełnienia z własnych źródeł. Dlatego tak istotne może być wcześniejsze rozpoznanie potencjalnych rejonów rozmieszczenia zapasów logistycznych przeciwnika.

Dowodzenie

Podczas przygotowania i prowadzenia działań ofensywnych dowódca poziomu operacyjnego nieustannie powinien uzmysławiać sobie aktualne położenie i uaktualniać na bieżąco plan wykorzystania posiadanego potencjału do osiągnięcia zamierzonego stanu końca działań.

Dowódca rozmieszcza stanowisko dowodzenia w takim miejscu, gdzie może mieć największy wpływ na rozwój sytuacji. Podczas prowadzenia działań ofensywnych jest to z reguły w ugrupowaniu sił głównych na kierunku głównego wysiłku działań. Główne i tyłowe stanowiska dowodzenia przemieszczają się w miarę rozwoju sytuacji i położenia wojsk na rubieży styczności.

Dowódca nieustannie synchronizuje i kontroluje głębokie i tylne działania. W kulminacyjnych momentach realizuje to poprzez którekolwiek stanowisko dowodzenia w celu utrzymania ciągłości działań w wyniku przekazania kompetencji. Przejmuje kontrolę nad całością obszaru, gdy działania przebiegają zgodnie z planem.

Kluczem do utrzymania ciągłości dowodzenia i synchronizacji działań jest pewny system łączności oraz dominacja informacyjna. Niezbędne jest również utrzymanie komunikacji między wspierającymi i wzmacniającymi siłami oraz sąsiadami, dla wspólnej realizacji koncepcji osiągnięcia celu.

3. DZIAŁANIA OBRONNE

3.1. CHARAKTERYSTYKA

Działania obronne – to proces celowych i zorganizowanych przedsięwzięć realizowanych we wszystkich środowiskach w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych, których celem jest powstrzymywanie inicjatywy ofensywnej przeciwnika i stworzenie warunków do zmiany orientacji działań na rozstrzygające.

Umożliwiają one:

– zyskanie na czasie;

– koncentrację sił;

– stworzenie warunków do działań ofensywnych;

– zapewnienie osiągnięcia strategicznych, operacyjnych lub taktycznych celów.

Cel [22]

Działania obronne podejmowane są zwykle, gdy przeciwnik posiada inicjatywę ofensywną dla wzbronienia opanowania przez niego terenu lub wdarcia się do bronionego obszaru. Ich celem jest załamanie natarcia przeciwnika, rozbicie jego wojsk i uniemożliwienie zrealizowania jego celu. Postępując tak stwarza się warunki do zmiany orientacji defensywnej na ofensywną. Jest to podstawą każdej obrony bez względu na jej formę. Dlatego nie należy dopuszczać do sytuacji, gdy broniący się reaguje jedynie na działania przeciwnika. Niezbędne jest wykorzystanie wszelkich możliwości do przejęcia inicjatywy i zmuszenia sił nacierających do reakcji zgodnej z przyjętą koncepcją osiągnięcia celu.

Celami działań obronnych może być:

a) obniżenie możliwości zaczepnych przeciwnika i spowodowanie załamania jego natarcia;

b) utrzymanie określonego obszaru i wzbronieniu włamania się przeciwnika w głąb obrony;

c) zyskanie na czasie;

d) umożliwienie koncentracji własnych wojsk w innym miejscu;

e) zmuszenie przeciwnika do ześrodkowania, przez co staje się on bardziej podatny na oddziaływanie systemu rażenia.

Na poziomie operacyjnym działania obronne prowadzone są do czasu, aż zostaną stworzone warunki (przewaga sytuacyjna), które umożliwiają zmianę orientacji z obronnej na zaczepną, przejęcie inicjatywy we wszystkich środowiskach walki. Celem działań obronnych jest więc rozbicie sił przeciwnika lub takie osła-

[22] Na podstawie regulaminu ATP-35 (B).

bienie jego potencjału, które pozwala przejąć inicjatywę we wszystkich wymiarach. Obrona nie może być bierna. Koncepcja działań obronnych powinna być na tyle elastyczna, aby w każdych warunkach można ją było dostosować do okoliczności. Wymaga to prowadzenia działań aktywnych w każdym środowisku i w każdej sytuacji w uwarunkowaniach celowych, czasowych i przestrzennych.

Przestrzenny charakter prowadzenia działań obronnych jest zdeterminowany potrzebą osłabienia potencjału przeciwnika w uwarunkowaniach celowych, rzeczowych i przestrzennych, nie tylko jak najdalej od sił głównych, aby stworzyć jak najlepsze warunki do decydującego (rozstrzygającego) manewru. Dowódca każdego poziomu powinien szukać okazji do osłabienia jego potencjału na całej przestrzeni zadaniowej. W rezultacie tak przyjętej istoty dominacji we wszystkich wymiarach, można zapewnić warunki do dezorganizacji procesu decyzyjnego przeciwnika w stopniu, który doprowadza do pozbawienia inicjatywy. W konsekwencji umożliwia zachowanie zorganizowanego charakteru dalszych działań lub zmianę orientacji działań – jako rezultat stworzonej przewagi sytuacyjnej.

W procesie działań obronnych należy uwzględnić:
- przygotowanie,
- ubezpieczenie i osłonę,
- destrukcję,
- przewagę i koncentrację,
- elastyczność.

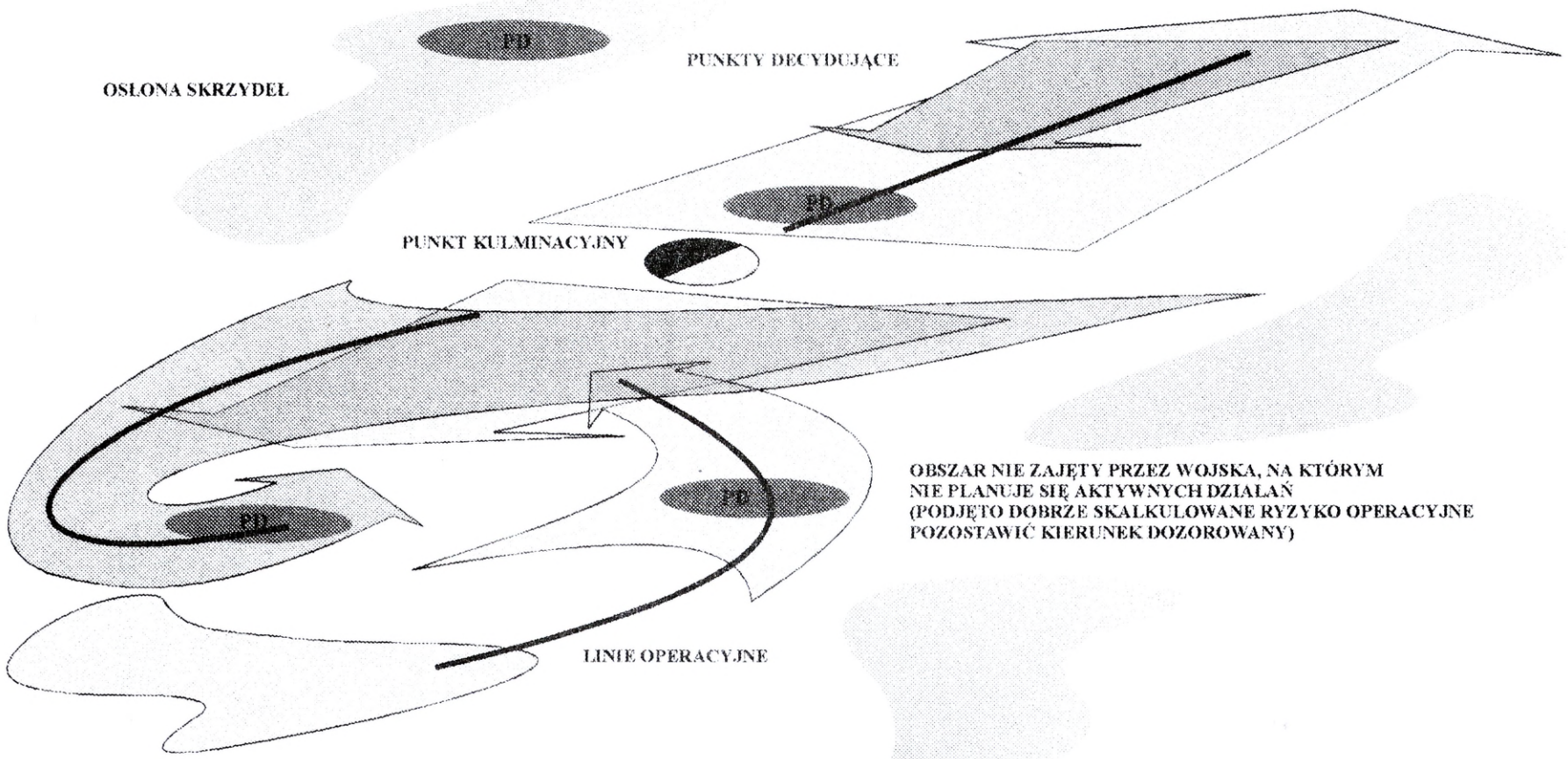
Przygotowanie

Przygotowanie działań obronnych poprzedzone jest zajęciem wyznaczonego obszaru odpowiedzialności. Umożliwia to nie tylko rozpoznanie i pełne wykorzystanie właściwości terenu (w tym preparacja terenu pod kątem utworzenia rozbudowanych rubieży, obiektów oraz rejonów kluczowych, korytarzy manewru, przedsięwzięć maskowania itp.), ale przede wszystkim utrudnienie wykorzystania jego walorów przez przeciwnika. Ma to bezpośredni wpływ na wszechstronne przygotowanie systemu obrony, jako konsekwencji przyjętej koncepcji osiągnięcia celu.

Nie wyklucza to możliwości zajęcia obszaru odpowiedzialności po wykonaniu marszu zbliżania sił głównych, poprzedzone ich mobilizacyjnym i operacyjnym rozwinięciem. System obrony jest w tej sytuacji tworzony pod osłoną sił reagowania, które pierwsze nawiązały bezpośredni kontakt ze zgrupowaniami przeciwnika.

Ubezpieczenie i osłona

Podczas przygotowania systemu oraz struktury obszaru odpowiedzialności, jako konsekwencji przyjętej koncepcji operacyjnej, wyznacza się obszar osłony, który ma zapewnić wstępne rozpoznanie przeciwnika, osłonić siły główne przed niespodziewanym uderzeniem oraz w wyniku nawiązania bezpośredniego kontaktu

KONCEPCJA OPERACYJNA W DZIAŁANIACH OBRONNYCH

z przeciwnikiem zapoczątkować proces destrukcyjnego oddziaływania na jego siły i środki. Ze względu na cel działań obronnych oraz przyjętą koncepcję jego osiągnięcia, dowódca operacyjny może dowodzić siłami w obszarze osłony lub też obszar ten pozostawić w kompetencji dowódców zgrupowań poziomu taktycznego. W ostatnim przypadku jest on integralnym elementem pasów (rejonów) odpowiedzialności tych zgrupowań.

Inna rola przypada kompleksowej osłonie obszaru odpowiedzialności oraz siłom i systemom tam funkcjonującym. Istotą kompleksowej osłony jest przestrzenne zapewnienie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań w wyniku przeciwdziałania siłom i środkom przeciwnika ze wszystkich środowisk działań. Problem ten z reguły leży w kompetencji dowódcy poziomu operacyjnego.

Destrukcja (działania destrukcyjne)

Skupia wysiłek na paraliżowaniu manewru, synchronizacji działań i procesu decyzyjnego przeciwnika poprzez:

– efektywne wykorzystanie systemu rażenia pośredniego i bezpośredniego na zgrupowania przeciwnika przed podejściem jego sił do głównego obszaru działań;

– rozbicie lub utrudnienie wykonania zadań przez elementy rozpoznawcze przeciwnika;

– prowadzenie działań głębokich celem niszczenia i dezorganizacji infrastruktury, systemu wsparcia i zabezpieczenia, elementów systemu rażenia i informacyjnego;

– niszczenie i dezorganizację funkcjonowania kluczowych obiektów przeciwnika, jeszcze przed wprowadzeniem ich do działań bezpośrednich;

– niszczenie elementów dowodzenia;

– koordynację działań sił i systemów ze wszystkich i we wszystkich środowiskach.

Każde uderzenie przeciwnika w obszarze odpowiedzialności obrony nigdy nie powinno być lekceważone, ani pominięta realna ocena tego działania. Powodzenie na dowolnym kierunku powinno być natychmiastową reakcją, najczęściej w formie dynamicznej, poprzez uderzenie, zanim przeciwnik umocni się w obszarze włamania lub wykorzysta sytuację. Głównym zadaniem działań destrukcyjnych jest efektywne wykorzystanie manewru i systemu rażenia.

Przewaga i koncentracja

Podczas prowadzenia działań obronnych celowe jest, na każdym poziomie, stwarzanie i wykorzystywanie przewagi w punktach decydujących celem powstrzymywania uderzeń przeciwnika. W obronie o charakterze manewrowym priorytetem jest wykorzystanie mocy bojowej dla uzyskania rozstrzygających rezultatów. W obronie o charakterze stałym (pozycyjnym) dowódca poziomu operacyjnego tworzy przewagę materialną w przygotowanych obszarach kluczowych (pa-

sach), skoordynowaną z infrastrukturą integralnie związaną z właściwościami terenu, która jest zdolna przeciwstawić się sile uderzeniowej przeciwnika. Ciągłe odtwarzanie odwodów jest jedną z zasadniczych dróg do regenerowania przewagi materialnej. Groźba dokonania wyłomów lub nawet możliwość przełamania obrony przez przeciwnika, wymusza stałą troskę o utrzymanie przewagi materialnej w decydujących punktach, nawet kosztem osłabiania kierunków pasywnych.

Elastyczność

Elastyczność pozwala dowódcy w sposób zorganizowany i celowy skupiać główny wysiłek (środek ciężkości) bez tracenia synchronizacji koncepcji operacyjnej. Jednym z istotnych warunków jest posiadanie i ciągła troska o odtwarzania odwodów, co zapewnia utrzymanie przestrzennej swobody działań, która determinuje elastyczność.

Centralizowane planowanie i decentralizowane wykonanie pozwala na znaczną samodzielność podległych elementów poziomu taktycznego, skoordynowanych jednak w procesie działań celowych poziomu operacyjnego. Ta koordynacja jest o tyle istotna, gdyż ostatnim etapem obrony powinno być stworzenie warunków przejścia do działań zaczepnych – reorganizacja systemu, stworzenie przewagi, stała troska o utrzymanie niezbędnego poziomu zdolności bojowej, mając w perspektywie przejęcie inicjatywy ofensywnej.

3. 2. STRUKTURA I ORGANIZACJA OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI

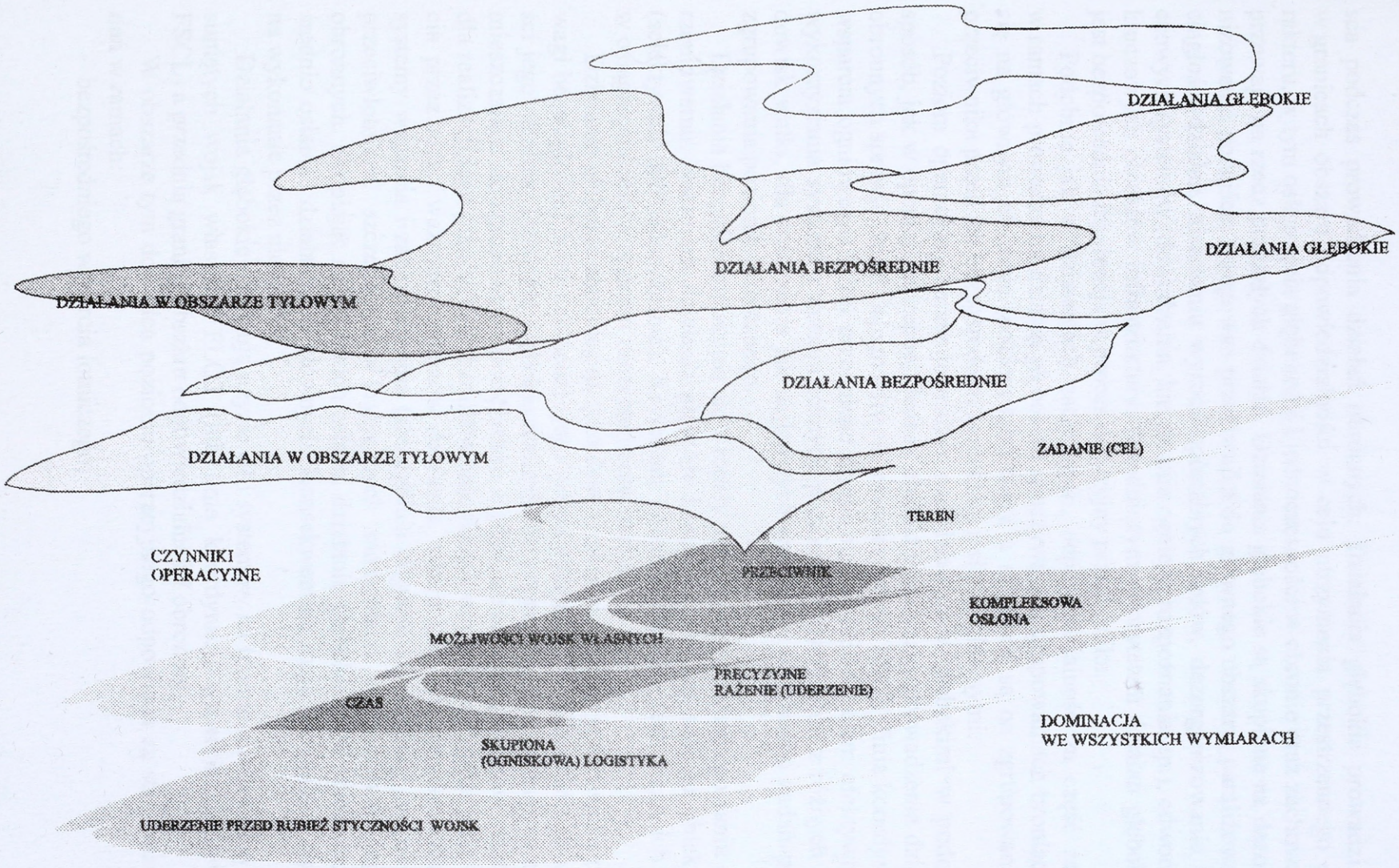
Działania obronne składają się z następujących, wzajemnie powiązanych ze sobą, elementów:

- głębokich działań;
- działań bezpośrednich:
  - działań osłonowych,
  - działań na głównym obszarze,
- działań pomocniczych;
- działań w obszarze tyłowym.

Wszystkie wymienione komponenty należy traktować jako jedno wspólne, kompleksowe, wzajemnie ze sobą zsynchronizowane, wielowymiarowe oddziaływanie na przeciwnika na całej przestrzeni zadaniowej przy użyciu sił i systemów we wszystkich środowiskach i wymiarach.

Działania głębokie

Główny wysiłek wykonania zadań w ramach działań głębokich ma miejsce w czasie prowadzenia działań zaczepnych. Nie oznacza to, że nie ma dla nich miej-

LINIOWA I SEKWENCYJNA STRUKTURA OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI ORAZ CZYNNIKI DETERMINUJĄCE JEJ CHARAKTER

sca podczas prowadzenia działań obronnych. Działania głębokie prowadzi się w granicach obszaru odpowiedzialności w celu utrzymania przestrzennego charakteru, w tym osiągnięcia głębokości i jednoczesności w obronie oraz zachowania przewagi na rzecz przyszłych działań. Działania głębokie są skupione na dezorganizowaniu podejścia zgrupowań przeciwnika do głównego obszaru, paraliżowaniu ciągłości działań, niszczeniu wysoce opłacalnych celów, dezorganizowaniu kluczowych systemów (dowodzenia, kierowania ogniem, rozpoznania itp.), odwodów, kluczowych obiektów infrastruktury. Zasadniczym priorytetem działań głębokich jest bezpośrednia ingerencja w proces decyzyjny przeciwnika.

Podobnie jak w działaniach zaczepnych, odpowiedzialność za część zadań w ramach prowadzenia działań głębokich spoczywa na zgrupowaniach broniących się na głównym obszarze (poziom taktyczny), a skupione są na zgrupowaniach przeciwnika przed ich bezpośrednim kontaktem z siłami głównymi.

Poziom operacyjny sprawuje nadzór nad działaniami głębokimi w podobny sposób, jak w operacji zaczepnej. Jednak charakter statyczny prowadzenia działań obronnych sprawia, że istnieje możliwość rozmieszczenia FSCL (linia koordynacji wsparcia ogniowego) bliżej przedniego skraju obrony FEBA celem efektywnego wykorzystania systemów rażenia różnych poziomów dowodzenia z różnych środowisk walki, dla stworzenia jak najlepszych warunków wykonania zadań przez zgrupowania poziomu taktycznego.

Działania bezpośrednie skupia się z reguły przeciw jednemu zgrupowaniu uderzeniowemu. Natomiast działania głębokie koncentrują się na szeregu obiektach (selektywnie lub jednocześnie). Kryterium doboru obiektów jest ocena ich roli w osiągnięciu celu w operacji zaczepnej przeciwnika.

Działania głębokie zapobiegają (utrudniają) skupieniu przez przeciwnika przewagi bezwzględnej przez zakłócenie jego tempa podejścia i paraliżowanie spoistości jego natarcia. Działania głębokie realizuje się poprzez oddziaływanie na przemieszczające się zgrupowania przeciwnika z głębi, niszczenie systemów ważnych dla realizacji jego planów oraz paraliżowanie funkcjonowania lub opóźnianie użycia przez niego ważnych systemów działania, takich jak: systemy dowodzenia, systemy wsparcia i zabezpieczenia (szczególnie ciągłość logistyczną) czy obrona przeciwlotnicza, szczególnie w krytycznych momentach prowadzenia działań obronnych. Skupiając się na takich celach, działania głębokie są w stanie bezpośrednio osłaniać działania sił głównych. Konsekwentnie mają decydujący wpływ na wykonanie przez nie zadań.

Działania głębokie obejmują użycie sił i systemów na terenie między linią wysuniętych wojsk własnych FLOT (lub linią koordynacji wsparcia ogniowego FSCL) a przednią granicą obszaru odpowiedzialności obronnej.

W obszarze tym dowódca poziomu operacyjnego odpowiada za stawianie zadań w ramach:

– bezpośredniego wsparcia lotniczego;

– lotniczej izolacji pola walki;
– taktycznego rozpoznania lotniczego;
– wykorzystania sytemu rażenia i przestrzennego manewru.

Podczas prowadzenia działań głębokich, oprócz wykorzystania systemów rażenia, charakter wielowymiarowego pola walki wskazuje, że integralnym w niej elementem jest dążenie do bezpośredniego absorbowania elementów systemu działań strony przeciwnej na całą głębokość jego ugrupowania – terenu przez przeciwnika kontrolowanego (istota dominacji we wszystkich wymiarach).

Realizacja tych zadań może nastąpić w wyniku wykorzystania:
– zgrupowań powietrznodesantowych, desantowo-szturmowych i sił przerzuconych w wymiarze powietrznym;
– manewrowych jednostek lądowych;
– działań specjalnych;
– systemu rażenia.

W trakcie prowadzenia działaniach obronnych przeniesienie wysiłku w głąb ugrupowania przeciwnika jest realizowane w celu:
– dezorganizacji funkcjonowania systemu działań zaczepnych przeciwnika w wyniku niszczenia ważnych obiektów (manewr integralnie związany z systemem rażenia);
– stworzenia warunków wiarygodności działań pozornych przez aktywne działania na określonym kierunku lub rejonie;
– dezorganizowania przestrzennej swobody działań i manewru zgrupowań przeciwnika, szczególnie w wypadku groźby spotęgowania uderzenia, poprzez utrzymanie w wymiarze czasowym ważnych obiektów, przejść, przesmyków, brodów itp.;
– utrzymania wyznaczonych rejonów do czasu ich przejęcia przez zgrupowania wykonujące uderzenie przed rubież styczności wojsk;
– wzmocnienia zgrupowań pozostających w okrążeniu lub umożliwienia im połączenia z wojskami własnymi;
– zdobycia, utrzymania i niszczenia obiektów ułatwiających wykonanie uderzenia przed rubież styczności wojsk;
– izolacji obszaru działań bezpośrednich w wyniku paraliżowania podejścia odwodów.

Działania głębokie rozpoczynają się przed bezpośrednim kontaktem zgrupowań lądowych sił głównych przeciwstawnych stron i są realizowane przez cały czas trwania działań obronnych, aż do osiągnięcia stanu końca na wymaganym poziomie. Wykorzystanie organicznych i przydzielonych systemów wsparcia skupia się na ciągłym oddziaływaniu na zgrupowania przeciwnika w granicach obszaru odpowiedzialności, możliwie na całą głębokość terenu przez niego kontrolowanego. Działania głębokie są zorientowane na wykrywanie, selekcjonowanie i niszczenie wysoce opłacalnych celów, których wyeliminowanie stwarza korzystniejsze

warunki wykonania zadań przez siły główne (dezorganizacja procesu decyzyjnego przeciwnika).

Systemy rozpoznania i rażenia skoncentrują się na identyfikacji i rozmieszczeniu systemów przeciwnika, sposobach wykorzystania obiektów, zmianach rozmieszczenia oraz potencjalnych koncepcjach osiągnięcia celu przez jego zgrupowania. Pozwala to na wyeliminowanie tych elementów, które utrudniają prowadzenie operacji zaczepnej, a tym samym zwiększają możliwości wojsk w działaniach obronnych.

W miarę podchodzenia do przedniego skraju obszaru obrony, następuje aktywizacja rozpoznania i wykorzystania systemu rażenia. Celem tych działań jest uaktualnianie informacji, które mają decydujący wpływ na proces decyzyjny. Jednocześnie pozwalają na wybór i niszczenie tych obiektów, które mogą być efektywnie wykorzystane przez przeciwnika w czasie i przestrzeni.

Ocena ważności obiektów powinna przede wszystkim uwzględniać prawdopodobną ich rolę w koncepcji osiągnięcia celu w działaniach zaczepnych oraz prognozowaną możliwość ich wykorzystania przez przeciwnika i wojska własne. Zgrupowania uderzeniowe (siły i systemy), które stanowią szczególne zagrożenie, będą obiektami wzmożonego oddziaływania wszystkich dostępnych systemów rażenia.

Podejście zgrupowań przeciwnika może być kanalizowane przy integralnym wykorzystaniu naturalnych (sztucznych) właściwości terenu, umiejętnym działaniu wojsk własnych lub wykorzystaniu systemów rażenia. Wobec przewagi przeciwnika rozbicie jego sił w ramach prowadzonej operacji głębokiej jest niemożliwe. Dlatego tak istotny jest wybór priorytetowych celów do niszczenia systemami rażenia, innych zaś kanalizowanie na przygotowane rejony (kierunki) w wyniku wykonania przestrzennego manewru. Wariant wyboru winien być dokładnie zaplanowany i konsekwentnie wykonany.

Wybór systemu do prowadzenia działań głębokich jest zwykle ograniczony. Wobec tego istotne jest efektywne i racjonalne wykorzystanie stanu dyspozycyjnego, aby umożliwić osiągnięcie zamierzonych rezultatów.

Zasadniczymi środkami do prowadzenia działań głębokich są:

- siły powietrzne,
- siły przerzucone drogą powietrzną i lądową,
- artyleryjskie i rakietowe środki rażenia,
- broń precyzyjnego rażenia,
- środki elektromagnetyczne.

Efektywne wykorzystanie powyższych systemów wymaga skoordynowanego ich użycia oraz wykonania przedsięwzięć, które umożliwiają zachowanie bezpieczeństwa własnych wojsk. W tym celu w obszarze odpowiedzialności obronnej precyzuje się środki kontroli.

Działania bezpośrednie

Obszar działań bezpośrednich poziomu operacyjnego dzieli się na obszar działań sił osłony i główny obszar działań. Obejmuje on działania głębokie, bezpośrednie i tyłowe poziomu taktycznego (głównych sił obrony).

Działania sił osłony

Siły wydzielone do obszaru osłony działają w zasadzie pod kontrolą dowódcy poziomu operacyjnego, ale dopuszcza się pozostawienie koordynacji ich zadań w gestii dowódców poziomu taktycznego, broniących się na głównym obszarze działań, w granicach ich pasów (rejonów) odpowiedzialności. Główny wysiłek działań sił osłony skupia się nie tylko przed przednim skrajem, ale również na skrzydłach sił głównych ugrupowania obronnego. Zasadniczym zadaniem tych sił jest wsparcie koncepcji działań dowódcy poziomu operacyjnego. Rezultat materializuje się w granicach głównego obszaru działań przy wykorzystaniu sił głównych.

Dla wykorzystania optymalnych możliwości bojowych sił osłony, dowódca poziomu operacyjnego powinien zsynchronizować ich działania z działaniami głębokimi, gdyż jest to z reguły pierwszy etap, umożliwiający zapoczątkowanie procesu przejmowania inicjatywy od prowadzącego działania zaczepne przeciwnika. Zapewnia to identyfikację kierunku głównego uderzenia przeciwnika, prawdopodobne wykorzystanie jego odwodów, a przy wystarczającym wsparciu i zabezpieczeniu kształtowanie tempa i wpływanie na powodzenie w działaniach zaczepnych.

Specyfika prowadzenia działań przez siły osłony jest podobna bez względu na przyjętą formę obrony (manewrowa lub pozycyjna). Natomiast wyróżnia je rola w koncepcji osiągnięcia celu i zakres zadań. Wobec tego sposób osiągnięcia w każdej z nich celu, szczególnie w obronie manewrowej, wymusza potrzebę kierowania działaniami w obszarze osłony przez dowódcę poziomu operacyjnego. Zapewnia to koordynację wysiłku wszystkich aktywów, którymi dysponuje, aby móc kształtować przebieg działań zgodnie z przyjętą koncepcją oraz istotą obrony manewrowej – ukształtowanie położenia zgrupowań przeciwnika przed rozstrzygającym uderzeniem. Wobec tego siły wydzielone do obszaru osłony pełnią różne funkcje, w zależności od ich roli w koncepcji osiągnięcia celu.

Jednym z zadań są przedsięwzięcia ochrony. Dowódca poziomu operacyjnego wydziela siły do obszaru osłony z zadaniem ich ochrony wtedy, kiedy należy pokryć ubezpieczeniem znaczny obszar. Ubezpieczenie rozmieszcza się przed rubieżą FEBA (przedni skraj obrony). Ze względu na kryterium możliwości tych sił, w zakresie zadaniowym są one ograniczone i dlatego mogą wykonać ograniczone zadania, szczególnie związane z zapewnieniem wymaganego bezpieczeństwa siłom głównym.

Zadania tych sił są następujące:

– ubezpieczyć przed niespodziewanym uderzeniem przeciwnika na główny obszar działań;

– uniemożliwić (utrudnić) systemowi rozpoznania przeciwnika zgromadzenie danych, dotyczących szczególnie systemu obrony na głównym obszarze działań;

– utrudnić wykorzystanie przez przeciwnika systemu rażenia, szczególnie w sposób bezpośredni i obserwowany.

Siły osłony, dla zwiększenia ich możliwości bojowych, składają się z mobilnych zgrupowań wojsk lądowych i środków z wymiaru powietrznego. Jeżeli tymi zgrupowaniami dowodzi dowódca poziomu operacyjnego taki układ jest układem, w danej sytuacji, optymalnym. W innej sytuacji skład sił osłony zostaje często ograniczony do wojsk lądowych, chociaż uwzględnia się możliwość wsparcia ich działań jednostkami powietrznymi.

Ze względu na wielkość obszaru, możliwości, warunki środowiska funkcją sił osłony mogą być zadania ubezpieczenia. W tym przypadku ich zakres obejmuje zadania ubezpieczeń skierowane przeciw zgrupowaniom przeciwnika przed ich bezpośrednim uderzeniem, jednak nie dalej niż wynosi zasięg systemów wsparcia sił rozmieszczonych na głównym obszarze działań obronnych.

Kolejna funkcja, wykonawcza, która spełnia podstawową rolę w koncepcji osiągnięcia celu w działaniach obronnych poziomu operacyjnego, polega na stworzeniu jak najlepszych warunków do wykonania zadań przez główne siły obrony.

Zadania wykonywane przez siły osłony obejmują skumulowane priorytety zorientowane na prowadzenie klasycznych działań obronnych, opóźniających lub każdych innych form manewru i działań pośrednich.

W wypadku gdy dowódca poziomu operacyjnego do prowadzenia działań osłony będzie wykorzystywał znaczny potencjał, przy możliwości wykorzystania dużego obszaru (zapewnienie wystarczającej głębokości), rezultaty będą odpowiednio większe. Odnosi się to szczególnie do możliwości prowadzenia aktywnych działań opóźniających, gdzie istnieje potencjalna możliwość rozpoznania kierunku głównego wysiłku prowadzenia działań przez przeciwnika. Natomiast gdy zadanie obejmuje klasyczną obronę ze wszystkimi aspektami tego rodzaju działań, to oczekiwania w stosunku do tych sił obejmują zadania związane z zatrzymaniem przeciwnika przed operacyjną linią przejęcia odpowiedzialności lub przednim skrajem obrony.

Prowadzenie działań opóźniających przez siły osłony wymaga sprecyzowania, czy zgrupowanie to ma aktywnie wiązać siły przeciwnika w określonych uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych, przy zachowaniu możliwości jednoczesnych działaniach, które obejmują znaczny teren. W tej sytuacji wykonanie zadań obarczone jest podjęciem znacznego ryzyka. Istotne jest też zachowanie wysokiego poziomu zdolności bojowej tych sił, co jednocześnie ograniczy stopień wykonania określonych zadań, istotnych dla sposobu osiągnięcia celu – minimalny poziom ryzyka operacyjnego.

Potencjalnymi zadaniami wykonywanymi przez siły osłony są:

– wstępne rozpoznanie bazy operacyjnej przeciwnika przed rozpoczęciem jego bezpośredniego uderzenia;

– opóźnienie uderzenia na główny obszar działań;
– zmuszenie przeciwnika do rozwinięcia sił głównych;
– zidentyfikowanie prawdopodobnego kierunku głównego wysiłku;
– pozbawianie przeciwnika istotnych elementów ugrupowania, obniżenie poziomu możliwości bojowych (szczególnie jednostek wysoce mobilnych) jeszcze przed ich wykorzystaniem, jak najdalej od własnego ugrupowania obronnego;
– przeciwdziałanie przenikaniu zgrupowań przeciwnika w głąb własnego ugrupowania;
– paraliżowanie swobody działań i manewru.

W wielu sytuacjach wykorzystanie wysoce mobilnych zgrupowań, często skoordynowanych z użyciem systemów w wymiarze powietrznym, ściśle wykorzystujących naturalne i sztuczne właściwości terenu, włączając inne zgrupowania sfery pozamilitarnych, znacznie zwiększa możliwości wykonania postawionych zadań. Dla zwiększenia skuteczności działań wojsk osłony dowódca poziomu operacyjnego umożliwia tym siłom wykorzystanie informacyjnej bazy danych z rozpoznania prowadzonego przez operacyjny system rozpoznania, z jednoczesnym wykorzystaniem danych o przeciwniku zdobywanych przez siły osłony. Wszystkie przedsięwzięcia związane z uzupełnieniem bazy danych są skupione na określeniu (sprecyzowaniu) prawdopodobnych możliwości i sposobu osiągnięcia celu przez przeciwnika. Pozwala to przygotować skuteczne przeciwdziałanie w skali operacyjnej oraz wybrać optymalny system wsparcia działań sił osłony.

Zgrupowania osłony mogą zapewniać sprzyjające warunki do utrzymania ciągłości działań przez pokonanie lub niszczenie lądowych zgrupowań przeciwnika. Jeżeli jest to możliwe, to obszar osłony powinien być na tyle głęboki, aby rozwinięte zgrupowania artylerii do wsparcia działań sił przeciwnika przewidzianych do walki ze zgrupowaniami osłony, musiały dokonać zamiany stanowisk ogniowych przed uderzeniem głównego zgrupowania na główny obszar obrony. Rezultat w sposób zasadniczy zmniejsza natężenie ognia prowadzonego na główny obszar działań w wyniku wymuszenia ich użycia w sposób selektywny, gdyż przeciwnik nie ma możliwości wykorzystania całej dostępnej mocy systemów rażenia jednocześnie.

Opóźnienie uderzenia zgrupowań sił głównych przeciwnika, prowadzone przez siły osłony, jest specyficzną formą wykonania zadań. Takie działanie dezorganizuje użycie sił i środków z różnych środowisk, paraliżuje koncepcję osiągnięcia celu jeszcze przed bezpośrednim uderzeniem w obszar rozmieszczenia sił głównych, dezorganizuje proces decyzyjny oraz wymusza zmianę priorytetów w większym lub mniejszym zakresie, zarówno w stosunku do sił głównych, jak i zgrupowań osłonowych. Często głównym obiektem zainteresowania sił osłony są jednostki oraz urządzenia rozpoznawcze przeciwnika, środki rozpoznania radiolokacyjnego itp. Stwarza to warunki, w szerszym wymiarze, na wykorzystanie własnych sił i systemów, w wyniku użycia śmigłowców szturmowych, zgrupowań przerzuconych w wymiarze powietrznym, mobilnych sił lądowych itp., w ramach prowadzo-

nych głębokich działań. Oprócz tego poważnie utrudnia takie działanie wykorzystanie przez przeciwnika systemów rozpoznania i kierowania ogniem, szczególnie dowodzenia, oraz utrudnia utrzymanie synchronizacji działań bieżących i przyszłych.

W sytuacji gdy dowódca poziomu operacyjnego kieruje siłami osłony, wymaga to jedności wysiłku wielu aktywów do efektywnego wykonania postawionych zadań oraz zapewnienia jak najlepszych warunków ich wykonania, w tym zachowanie bezpieczeństwa własnym wojskom. Integralnie ma na to wpływ forma obrony, wielkość obszaru osłony, zdolność utrzymania łączności dowodzenia z podległymi jednostkami oraz dominacja informacyjna nad całą przestrzenią zadaniową.

W wypadku gdy siłami osłony dowodzi dowódca poziomu operacyjnego, zgrupowania poziomu taktycznego, broniące się na głównym obszarze działań, są zobowiązane do utrzymania łączności ze zgrupowaniami przed przednim skrajem, szczególnie gdy nie są to ich zgrupowania organiczne.

Realizacja tego przedsięwzięcia następuje w wyniku:

– monitorowania obszaru przed przednim skrajem,

– utrzymania nieprzerwanej łączności ze zgrupowaniami przed przednim skrajem,

– przygotowania bezkolizyjnego przejścia przez własne ugrupowanie sił osłony i bezpiecznego oderwania się od przeciwnika na linii przejęcia odpowiedzialności,

– utrzymania łączności z siłami wycofywanymi z działań w czasie przejścia przez HL i własne ugrupowanie.

Dowódca poziomu operacyjnego przydziela kontrolę nad siłami osłony, tylko w sytuacjach wyjątkowych. Jednak w wypadku gdy siłami tymi kierują dowódcy zgrupowań rozmieszczonych na głównym obszarze działań (poziomu taktycznego), ogranicza się to do meldowania o rozwoju sytuacji przed przednim skrajem oraz bieżącej oceny realizacji procesu przyjętej koncepcji osiągnięcia celu.

Pozwala to utrzymać stabilną sytuację w aspekcie koordynacji zadań, zapewnia niezbędny poziom świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym, zwiększa efektywność działań, umożliwia w szerszym wymiarze wykorzystać rezultaty osiągnięte przez zgrupowania na głównym obszarze oraz pozwala zachować ciągłość na styku między siłami osłony a siłami głównymi.

Normalnie działania sił osłony są wzmacniane przez dodatkowe siły i środki oraz przydziela się im priorytet wsparcia logistycznego. Oprócz tego przewiduje się użycie na ich korzyść systemów artyleryjskich, powietrznych, inżynieryjnych, rozpoznawczych itp. Wynika to z potrzeby zapewnienia przestrzennego charakteru prowadzonych działań oraz stworzenia jak najlepszych warunków ich wykonania.

Wydzielenie do obszaru osłony sił w postaci jednej struktury organicznej jest efektywniejsze niż w wypadku tworzenia zgrupowań funkcjonalnych. Determinuje to zwiększenie możliwości wykonania zadań, uwzględniając organiczne środki zabezpieczenia, rażenia i logistyczne (pominięcie procedur synchronizacji). Oprócz tego wzmocnienie tych sił w sposób znaczący nie jest wymagane, gdyż otrzymują one wsparcie, np. środkami rażenia ze strony głównych sił obrony. Wyjątek stano-

wią elementy zabezpieczenia logistycznego (paliwo, środki medyczne, amunicja itp.), które powinny być przydzielone siłom osłony, a tym samym wysunięte przed przedni skraj obrony. Wymaga to jednak ich odpowiednio wcześniejszego wycofania, gdy wykonają swoje zadanie. Pozostawienie tych elementów w obszarze osłony jest ryzykowane, z powodu możliwości ich utraty. Utrzymanie ciągłości zabezpieczenia logistycznego działań sił osłony jest bardzo istotne. Wymaga nie tylko wydzielenia optymalnych sił i systemów, ich przegrupowania przed rubież styczności wojsk, ale przede wszystkim racjonalnego rozmieszczenia w ugrupowaniu sił osłony. Przy wykonaniu zadań związanych z prowadzeniem działań opóźniających przez siły osłony, mają one z reguły mało czasu na przygotowanie infrastruktury. Z tego względu celowo jest rozmieścić środki logistyczne elementami, na planowanych liniach koordynacji zadań. Pozwala to zachować ciągłość zasilania walczących wojsk, w miarę odchodzenia na kolejne rubieże opóźniania, a przede wszystkim na ich rozśrodkowanie, co zmniejsza możliwość ich całkowitego zniszczenia przez przeciwnika.

Kluczowym elementem zachowania bezpieczeństwa podczas prowadzenia działań przez siły osłony jest HL (rubież przejęcia odpowiedzialności).

Umożliwia ona:

– płynne przejęcie zadań od sił osłony przez zgrupowania na głównym obszarze,

– utrzymanie ciągłości i zachowanie bezpieczeństwa od uderzeń własnych systemów rażenia,

– zorganizowane przekroczenie przedniego skraju obrony (FEBA) przez siły osłony.

Oprócz tego, w wypadku gdy siłami osłony dowodzi dowódca poziomu operacyjnego, wykorzystanie systemów rażenia przez zgrupowania na głównym obszarze jest możliwe dopiero po przejściu sił osłony przez HL, gdyż wydłużone zostają ich pasy odpowiedzialności.

Dowódcy zgrupowań sił na głównym obszarze działań oraz sił osłony, po uzgodnieniu koordynacji między sobą, podają niezbędne dane do wyższego dowódcy. Jakkolwiek to dowódca poziomu operacyjnego z reguły narzuca przebieg HL podległym zgrupowaniom.

Dowódcy sił rozmieszczonych w granicach głównego obszaru działań są odpowiedzialni za obszar od FEBA (przedni skraj obrony) do rubieży przejęcia odpowiedzialności. Uwzględniając sposób wykonania swojego zadania, tylko w tym obszarze mogą rozmieszczać własne zgrupowania osłonowe, planują wykonanie systemu rażenia, przygotowują system zapór i niszczeń. Przedsięwzięcia te mają na celu kanalizowanie uderzeń przeciwnika bezpośrednio przed przednim skrajem oraz ułatwiają wyjście z walki sił osłony poziomu operacyjnego.

Linia koordynacyjna HL jest granicą, gdzie odpowiedzialność za dalszy rozwój działań przechodzi na główne siły obrony. Zazwyczaj jest to przedni skraj obrony FEBA. Zgrupowania obronne na głównym obszarze działań mogą wtedy prowa-

dzić ogień na obiekty przeciwnika, wspierać działania własnych wojsk osłony, ułatwiać im wycofanie i bezpieczne oderwanie się od przeciwnika oraz przekroczenie rubieży HL w sposób zorganizowany.

Dla zapewnienia bezpieczeństwa tych działań, zgrupowania na głównym obszarze oraz dowódcy sił osłony uzgadniają współrzędne rubieży HL, punkty (kierunki) przejścia, czas funkcjonowania, koordynację działań oraz inne niezbędne punkty koordynacyjne. W wielu sytuacjach rozmieszczenie linii przejęcia odpowiedzialności może się pokrywać z rubieżą najdalej wysuniętych wojsk poziomu taktycznego lub ich sił osłony wydzielonych z głównego obszaru działań.

Po wykonaniu zadania przed przednim skrajem, w obszarze osłony, siłom tam działającym należy stworzyć warunki do jak najszybszego odtworzenia zdolności bojowej. Wydzielane do tego rejony, to z reguły tyłowy pas (rejon) zgrupowań pierwszego rzutu (sił głównych) lub tyłowy obszar poziomu operacyjnego.

Istotne jest, aby zgrupowania osłonowe pokonały pas zajęty przez siły na głównym obszarze działań poziomu operacyjnego jak najszybciej. Wynika to z potrzeby zminimalizowania skutków oddziaływania systemu rażenia przeciwnika, zmniejszenia do minimum destrukcyjnego oddziaływania na system działań sił głównych oraz uniemożliwienia destrukcyjnego oddziaływania na ciągłość i zorganizowany charakter działań tych sił (szczególnie system dowodzenia).

Ubezpieczenie skrzydeł podczas prowadzenia operacji obronnej, z reguły spoczywa na zgrupowaniach poziomu taktycznego w granicach ich pasów (rejonów) odpowiedzialności (zainteresowania). Nie oznacza to zdjęcia odpowiedzialności z poziomu operacyjnego, szczególnie w wypadku, gdy istnieje potencjalne niebezpieczeństwo zagrożenia skrzydłom lub podjęto świadome ryzyko czasowego dozorowania skrzydeł. W takiej sytuacji wydziela się niezbędne, wysoce mobilne siły i środki z odpowiednim zakresem zadań. Zadania te precyzuje dowódca poziomu operacyjnego lub przekazuje do dyrektywnego wykonania przez podległe elementy ugrupowania poziomu taktycznego. Taka sytuacja powstaje wówczas, gdy zgromadzony potencjał na głównym obszarze operacji jest optymalny i nie ma wystarczającej mocy bojowej (możliwości) do wykonania zadań pomocniczych, w stosunku do przewidywanego potencjału przeciwnika. Potrzeba wszechstronnego wykorzystania pełnych możliwości bojowych wyklucza ich osłabienie do wykonania zadań związanych z osłoną skrzydeł. Stąd celowe jest pozostawienie tego zadania w kompetencji poziomu operacyjnego.

Działania na głównym obszarze

Główny obszar działań obronnych to pasy odpowiedzialności zadaniowej zasadniczego potencjału operacyjnego – głównych sił obrony. Stanowi on część operacyjnego obszaru odpowiedzialności, ograniczonego przednim skrajem obrony (FEBA), tylną granicą pasów (rejonów) odpowiedzialności głównych sił obrony (poziom taktyczny) oraz liniami rozgraniczenia na skrzydłach.

Nie wyklucza to sytuacji, w której w pasach (obszarach) odpowiedzialności głównych sił obrony (na głównym obszarze działań), ze względu na wykonywane przez nie zadania (cel), mogą być rozmieszczone pewne elementy ugrupowania operacyjnego.

Zgrupowania na głównym obszarze działań, w zależności od operacyjnej koncepcji sposobu osiągnięcia celu, mogą pełnić funkcje: obronne (etap prowadzenia obrony) w formie utrzymania obiektów kluczowych pełniących istotną rolę w obronie o charakterze manewrowym lub w tej samej formie obrony kontynuowanie prowadzenia działań opóźniających, zapoczątkowanych przez siły osłony celem ukształtowania położenia stron przed uderzeniem rozstrzygającym; globalne w formie statycznej, skupione na utrzymaniu terenu w skali operacyjnej (obrona o charakterze pozycyjnym); rozstrzygające w formie uderzenia przed rubież styczności wojsk, wspólnie z odwodami operacyjnymi, lub pomocnicze uderzenie z ograniczonym celem.

Potencjały poziomu taktycznego, rozmieszczone na głównym obszarze działań, mają zadanie uniemożliwić opanowanie terenu przez przeciwnika i wzbronić rozbicie sił obronnych oraz stworzyć warunki do zniszczenia jego potencjału uderzeniowego. Zakres zadań obejmuje: obronę, opóźnianie, zwroty zaczepne przy zachowaniu wysokiego poziomu zdolności bojowej (ekonomia sił).

Powyższe zadania wynikają z dominującej roli tych zgrupowań, gdyż w ich obszarze odpowiedzialności obronnej i przy ich pełnym zaangażowaniu finalizuje się proces osiągnięcia celu działań obronnych (wykonanie zadania). W myśl tej roli zgrupowania wykonują kompleks przedsięwzięć zabezpieczających i ubezpieczających wewnętrzne zadania, racjonalnie wykorzystują siły i systemy (ekonomia sił) oraz w pełni odpowiadają za zagospodarowanie powierzonego im terenu.

Wykorzystanie sił w obszarze osłony zależy od przyjętego sposobu osiągnięcia celu przez główne siły obrony, gdzie realizacja zadań wymaga zastosowania statycznych i dynamicznych form jej prowadzenia.

W obronie o charakterze pozycyjnym dominuje statyczne wykorzystanie sił i systemów, gdyż dąży się do tego, aby kierunki dogodne do prowadzenia działań zaczepnych przez przeciwnika były wąskie, głębokość działań ograniczona, a istotą zadania było utrzymanie określonego obszaru.

W obronie o charakterze manewrowym przeważają kwestie związane z pokonaniem przeciwnika. Konsekwencja to wykorzystanie tych form działań i manewru przestrzennego, które preferują sztukę walki mobilnej nad statycznymi sposobami, skupionymi na utrzymanie terenu (obszaru).

Konsekwentnie, zgrupowania w działaniach obronnych o charakterze manewrowym będą działały na szerszym froncie i na większych głębokościach, w porównaniu z obroną pozycyjną. Działania obronne o charakterze manewrowym wymagają mniej czasu na przygotowanie obszaru odpowiedzialności, szczególnie z zakresu przystosowania infrastruktury naturalnej (sztucznej). Koncepcja ta wymaga jednak tworzenia mobilnych zgrupowań (w tym wykorzystania sił z różnych śro-

dowisk), które po etapie zorganizowanego ukształtowania położenia stron, zdolne są w krótkim czasie skupić wysiłek w decydującym miejscu i czasie (kumulacja rezultatów) w formie rozstrzygającego uderzenia lub rozproszyć wysiłek, gdy jest to celowe. Powyższe przedsięwzięcia umożliwiają wykorzystanie dynamicznych form działań oraz zminimalizowanie destrukcyjnego oddziaływania systemów rażenia przeciwnika.

Przyjęty, na podstawie oceny sytuacji, główny wysiłek działań obronnych jest najważniejszym funkcjonalnym elementem systemu, ściśle zintegrowanym ze strukturą obszaru odpowiedzialności, który może decydować o wykonaniu zadania (osiągnięciu celu). Zgrupowania prowadzące tam działania mają pierwszeństwo do wszechstronnego wsparcia i zabezpieczenia. Koncepcja osiągnięcia celu powinna jednak zakładać elastyczność planu w zakresie pozwalającym na zmianę kierunku głównego wysiłku podczas prowadzenia działań obronnych.

Optymalna efektywność działań na kierunku głównego wysiłku jest realizowana w wyniku zawężenia tego kierunku w terenie, wykorzystania naturalnych (sztucznych) jego walorów, skupienia w czasie i przestrzeni systemów rażenia na newralgicznych obszarach w terenie (korytarze manewru i kierunki podejścia) lub obiektach przeciwnika. Rezultat powinien zapewnić kanalizowanie ruchu zgrupowań przeciwnika (korytarze manewru), zgodnie z przyjętą koncepcją.

Szczególną uwagę w działaniach obronnych należy zwrócić na potencjalne luki, otwarte skrzydła, kierunki przegrupowania sił po wykonaniu zadań w obszarze osłony oraz na realizację zaplanowanych uderzeń przed rubież styczności wojsk (szczególnie w formie uderzeń uprzedzających).

Luki w ugrupowaniu operacyjnym mogą powstać w wyniku uderzeń systemów rażenia lub sił przeciwnika, utraty zdolności bojowej, lub wynikają z szerokiego obszaru odpowiedzialności. Przenikające zgrupowania przeciwnika powinny być jak najszybciej lokalizowane i niszczone zdecydowanym uderzeniem systemów rażenia, lotnictwa wojsk lądowych, mobilnych zgrupowań lądowych, a nawet sił powietrznych. Luki przez cały czas prowadzenia działań należy co najmniej dozorować (w tym wykorzystywać systemy inżynieryjne), a w wypadku zagrożenia wykorzystaniem ich przez przeciwnika – zamykać.

Dowódca poziomu operacyjnego w zasadzie nie ingeruje w wykorzystanie naturalnych (sztucznych) przeszkód terenowych przez zgrupowania taktyczne w ich pasach (rejonach) odpowiedzialności. W specyficznych warunkach, które są zdeterminowane sytuacją operacyjną, charakterem tej przeszkody, ukształtowanie terenu ma duży wpływ na koncepcję osiągnięcia celu w skali operacyjnej lub teren może ułatwiać manewr operacyjny, pewne ograniczenia w tym zakresie są konieczne. Dotyczą one czasu wykorzystania danej przeszkody (terenu) przez poziom operacyjny lub narzucone są granice obiektów zastrzeżone dla podwładnych.

Działania obronne w pewnych sytuacjach mogą być prowadzone na znacznych obszarach. Ich powodzenie zależy od następujących uwarunkowań:

– zadania (celu) i sytuacji operacyjnej w całym obszarze,
– utrzymania przewagi w powietrzu,
– posiadanego wzmocnienia organicznego i przydzielonego,
– niekorzystnego terenu, który ogranicza przestrzenną swobodę działań i manewru,
– przeszkód terenowych, które ograniczają ruch przeciwnika, a ułatwiają zorganizowany charakter prowadzenia działań obronnych,
– możliwości wykonania przestrzennego manewru,
– utrzymania dominacji informacyjnej.

Głęboki obszar odpowiedzialności obronnej jest korzystny z punktu widzenia operacyjnego. Koncepcja osiągnięcia celu, zakładająca załamanie przeciwnika przed przednim skrajem obrony (FEBA), jest rozważana bardzo rzadko, chociaż nie jest wykluczona.

Działania w obszarze tyłowym

Powodzenie działań prowadzonych przez główne siły obrony w znacznej mierze zależy od działań tyłowych. Dążenie przeciwnika do aktywnego (przestrzennego) zaangażowania sił broniących na całą głębokość ugrupowania (terenu kontrolowanego), realizowane w ramach prowadzenia operacji głębokiej (dominacja we wszystkich wymiarach), sprawia, że w obszarze tyłowym należy się liczyć z działaniem sił przerzuconych drogą powietrzną, zgrupowań lądowych, które przeniknęły w głąb obszaru obrony oraz oddziaływaniem systemu rażenia. Wykorzystanie przez przeciwnika powyższych sił ma na celu eliminowanie lub dezorganizowanie kluczowych elementów ugrupowania operacyjnego, pozbawienie możliwości wykorzystania odwodów oraz systemów wsparcia i zabezpieczenia, dezorganizowanie ciągłości dowodzenia, izolację oraz zerwanie komunikacji między strukturalnymi (funkcjonalnymi) elementami ugrupowania operacyjnego, paraliżowanie przestrzennej swobody działań i manewru oraz procesu decyzyjnego.

Powyższe zagrożenia sprawiają, że dowódca poziomu operacyjnego powinien skupić szczególny wysiłek na przygotowaniu i efektywnym prowadzeniu działań w obszarze tyłowym. Działania te mogą wymagać dodatkowego zaangażowania sił i systemów, których wysiłek winien być skupiony na tych zgrupowaniach przeciwnika, które w tym obszarze działają lub są w trakcie przemieszczania się w środowisku lądowym i powietrznym.

Szczególną rolę działań tyłowych podkreśla forma obrony. Jakkolwiek istotne znaczenie mają one w każdej formie, to ze względu na charakter obrony manewrowej oraz istotę osiągnięcia w niej celu, pełnią rolę dominującą. Wynika ona z zapewnienia bezkolizyjnego przegrupowania przez ten obszar odwodów przewidzianych do rozstrzygającego uderzenia, wykonujących marsz zbliżania z głębi, stworzenia warunków do koncentracji w tym obszarze niezbędnego potencjału przed uderzeniem (tworzenie przewagi względnej) lub umożliwienie wykorzysta-

nia komponentów z różnych środowisk walki w celu skumulowania rezultatów bezpośrednio na głównym wysiłku przeciwnika – uderzenie koncentryczne. W każdym przypadku powyższe przedsięwzięcia wymagają bezkolizyjnego przegrupowania sił i środków w formie marszu zbliżania. Oprócz tego winien być zachowany sprawny proces wykorzystania, w ramach tego uderzenia, podsystemów wsparcia i zabezpieczenia działań.

Dlatego tak istotny jest przydział kompetencji funkcjonalnego dowódcy kierującemu działaniami w obszarze tyłowym, aby zapewnić zorganizowany charakter prowadzenia obrony w całym obszarze, zgodnie z przyjętą koncepcją operacyjną, zapewniając jednocześnie osiągnięcie zaplanowanego rezultatu końcowego.

Bez względu na formę obrony i przyjętą koncepcję osiągnięcia celu, działania w obszarze tyłowym zapewniają przestrzenną swobodę w skali operacyjnej, która determinuje zorganizowany charakter ich prowadzenia.

Działania pomocnicze

Istotnym elementem w działaniach pomocniczych są odwody. Pełnią one istotną rolę w obu formach obrony oraz w każdej koncepcji osiągnięcia w niej celu. Odwody powinny posiadać znaczny potencjał oraz wysokie możliwości bojowe i manewrowe. Wykorzystuje się je z reguły w decydujących momentach prowadzenia działań obronnych. Zapewnia to utrzymanie elastyczności, ciągłości, zorganizowany charakter, utrzymanie inicjatywy, świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym, szczególnie podczas wykonywania uderzeń przed rubież styczności wojsk.

W obronie manewrowej znacznie trudniej jest efektywnie wykorzystać odwody w sposób doraźny, gdyż w obszarze tyłowym z reguły tworzy się zasadnicze zgrupowanie uderzeniowe do rozstrzygającego uderzenia. Jednocześnie, aby zminimalizować skutki użycia systemów rażenia przeciwnika, powinny one być rozmieszczone w sposób rozśrodkowany.

Głębokość obrony jest utrzymywana w wyniku racjonalnego wykorzystania potencjału na głównym obszarze oraz zapewniona możliwością zachowania i odtworzenia odwodów. ***Posiadanie i utrzymywanie odwodów pozwala zachować przestrzenną swobodę działań, która umożliwia osiąganie, m.in. celów alternatywnych.*** W procesie pogłębiania obszaru aktywnego, szczególnie na zagrożonych kierunkach, należy uwzględniać nie tylko użycie wojsk lądowych, ale również w pełnym zakresie operacyjnych elementów wsparcia i zabezpieczenia bojowego działań.

Potencjał odwodu nie jest regułą i w każdej sytuacji jego skład zależy od: koncepcji osiągnięcia celu; prawdopodobnego działania przeciwnika; terenu, czasu i globalnych możliwości wojsk własnych. Jednak możliwości tego zgrupowania nie powinny nigdy zejść poniżej minimum ustalonego przez dowódcę każdego poziomu.

Wykorzystanie odwodów na poziomie operacyjnym z reguły skupia się na kierunku głównego wysiłku. Utrzymanie ciągłości działań w skali operacyjnej koncentruje się na nieustannej potrzebie odtwarzania zużytych odwodów.

Odwody winny być zdolne do wykonywania dynamicznych uderzeń przed rubież styczności wojsk, jak też stanowić integralny element połączonej mocy bojowej – manewru i systemu rażenia w wymiarze przestrzennym, oraz każdych innych zadań, które mają wpływ na proces decyzyjny. Dowódca powinien określić priorytety odnośnie wykorzystania odwodów. Kumulacja priorytetów ma określić, czy odwody mają być wykorzystane do działań bezpośrednich na głównym obszarze, czy też decydujące znaczenie ma manewr – uderzenie przed rubież styczności wojsk, w tym uderzenie uprzedzające lub inna jego forma i cel. Wykorzystanie pełnych możliwości bojowych odwodu jest zdeterminowane jego wysoką mobilnością, którą wykorzystuje się nie tylko do skupienia przewagi w czasie i przestrzeni, w tym przewagi sytuacyjnej, ale również do prowadzenia działań przeciwdesantowych, przeciwdziałania przenikaniu zgrupowań przeciwnika, wykonania innych zadań na terenie kontrolowanym przez przeciwnika itp.

Wykorzystanie odwodu do uderzenia przed rubież styczności wojsk winno być wykonane w takiej sytuacji, w której zgrupowania przeciwnika nie zdążyły zreorganizować systemu w aspekcie wykorzystania uzyskanego powodzenia, a w szczególności nie zapewniły możliwości rozwinięcia powodzenia (uzyskania wysokiego tempa prowadzenia operacji zaczepnej) lub nie zdążyły przeniknąć w głąb ugrupowania obronnego. Ten czas z reguły jest krótki, dlatego tak istotne są umiejętności dowódców poziomu operacyjnego do przejawiania inicjatywy i aktywnego przeciwdziałania. Obiektem zainteresowania w tym przypadku jest uniemożliwienie przeciwnikowi wtargnięcia w obszar obrony, w wyniku niezwłocznego rozbicia jego sił w obszarze włamania, odtworzenie położenia, które jest istotne dla realizacji koncepcji osiągnięcia celu w skali operacyjnej lub utrzymania w formie statycznej aktualnej sytuacji przez wzmocnienie lub luzowanie sił w styczności z przeciwnikiem.

Odwody z reguły składają się z mobilnych jednostek wojsk pancernych i zmechanizowanych, wydzielonych jednostek wsparcia lotniczego (powietrznych) i innych elementów wspierających i zabezpieczających ich działanie. Nie wyklucza się użycia na ich korzyść sił przerzuconych drogą powietrzną oraz wsparcia działań lotnictwem wojsk lądowych i uderzeniowym.

Z reguły za wykorzystanie odwodów, szczególnie na głównym obszarze działań, odpowiada dowódca poziomu operacyjnego, to jednak za wykorzystanie tego odwodu w obszarze tyłowym wraz z całą problematyką zabezpieczenia manewru w tym obszarze, uzupełnienie niezbędnymi środkami logistycznymi oraz kierowanie, odpowiedzialność spada na funkcjonalnego dowódcę obszaru tyłowego.

3.3. FORMY OBRONY

Rozróżnia się dwie podstawowe formy obrony:

1) obronę o charakterze pozycyjnym,

2) obronę o charakterze manewrowym.

Powyższe formy mogą mieć zastosowanie na operacyjnym i taktycznym poziomie działań.

Zasadnicza różnica między tymi formami, zdefiniowana jest na płaszczyźnie koncepcji sposobu osiągnięcia celu. **Obrona o charakterze pozycyjnym skupia wysiłek na utrzymaniu terenu. Mobilna obrona koncentruje priorytety na synchronicznym wykorzystaniu systemów rażenia i manewru do rozbicia sił przeciwnika.**

Ze względu na kryterium czasu, można wyodrębnić obronę doraźnie zorganizowaną i obronę przygotowaną zawczasu.

Zorganizowane i efektywne działania, mające na celu pokonanie przeciwnika, są integralnym elementem przygotowania i prowadzenia operacji obronnej. Elastyczność, aktywne wykorzystanie infrastruktury obszaru odpowiedzialności obronnej, wszechstronne zabezpieczenie działań, wielopoziomowa i dogłębna ocena sytuacji oraz utrzymanie nieustannej zdolności do efektywnego przeciwdziałania manewrowi przeciwnika – to elementy celowych działań w procesie osiągnięcia celu.

Dlatego na poziomie operacyjnym, oprócz wymienionych podstawowych form, należy uwzględnić inne koncepcje, które spełniają określoną rolę w każdej z wymienionych. Jednocześnie mają swoje zastosowanie jako autonomiczne warianty osiągnięcia celu operacyjnego. Dotyczy to **działań opóźniających prowadzonych na poziomie operacyjnym oraz operacji obronnej o charakterze sekwencyjnym**. Powyższe aspekty działań zorganizowanych, ściśle skoordynowane z liniami operacji, określają główną ideę możliwych koncepcji osiągnięcia celu w działaniach obronnych.

Obrona o charakterze manewrowym

W operacji obronnej o charakterze manewrowym koncepcja osiągnięcia celu koncentruje wysiłek na pozbawieniu przeciwnika inicjatywy działań, przejęciu inicjatywy, a w konsekwencji pobiciu jego sił synchronicznym uderzeniem systemów rażenia i manewru wojsk, a tym samym uniemożliwieniu mu osiągnięcia celu w działaniach zaczepnych.

Priorytetem są siły przeciwnika, a nie utrzymanie terenu. Stosuje się w niej połączenie[23] działań zaczepnych, obronnych i opóźniających, które mają doprowa-

[23] „Zwykle siły prowadzące obronę ruchową muszą dysponować mobilnością równą lub większą od nieprzyjaciela. Muszą także być zdolne do sformowania dużych odwodów przeznaczonych do prowadzenia kontrataku. Obrona ruchowa wymaga także głębi terenu. Ta forma obrony wymaga znacznych sił w odwodzie i prowadzenia działań ubezpieczających w celu ochrony głównego wysiłku". *Podręcznik 100-5*, s. 268.

dzić do przejęcia i efektywnego wykorzystania inicjatywy operacyjnej[24], w wyniku stworzenia warunków do dominacji we wszystkich wymiarach.

Koncepcja osiągnięcia celu opiera się na ruchliwości wojsk[25] (ścisła integracja manewru i systemów rażenia) i jednoczesnej uporczywej obronie kluczowych obiektów. Proces działań celowych obejmuje: osłabienie i wyhamowanie tempa natarcia przeciwnika, pozbawienie inicjatywy działań, ukształtowanie wzajemnego położenia stron, stworzenie przewagi sytuacyjnej na planowanej rubieży (obszarze), przejęcie inicjatywy i jej wykorzystanie w formie uderzenia rozstrzygajacego. Uderzenie bezpośrednie lub pośrednie w centrum jego siły i możliwości ma doprowadzić do takiego sparaliżowania procesu decyzyjnego, który doprowadza do zerwania działań zaczepnych, tym samym pozbawia możliwości osiągnięcia celu.

Obrona o charakterze manewrowym obejmuje zespół przedsięwzięć, które charakteryzują zarówno obronę pozycyjną, jak i działania opóźniające. Są nimi:

1) paraliżowanie systemu działań zaczepnych, w tym szczególnie przestrzennej swobody działań, dowodzenia, rozproszenie wysiłku oraz dezorganizacja rozpoznania – działania głębokie;

2) kanalizowanie uderzeń zgrupowań przeciwnika na kierunek (obszar, rejon), gdzie się materializuje koncepcja przejęcia inicjatywy. Dynamiczna obrona, która pozwala na sterowanie działaniami zaczepnymi przeciwnika, szczególnie w zakresie wymuszenia zmiany kierunku głównego uderzenia, gdy jest to celowe. Wariant ten umożliwia ukształtowanie położenia stron pozwalające przejąć inicjatywę operacyjną w całym obszarze, którego wyrazem jest użycie w czasie i przestrzeni głównego zgrupowania (przy integralnym udziale odwodu) w formie zaczepnej. Uderzenie przed rubież styczności wojsk jest przedsięwzięciem rozstrzygającym, gdyż w jego wyniku dowódca poziomu operacyjnego zamierza osiągnąć stan końca operacji obronnej (cel).

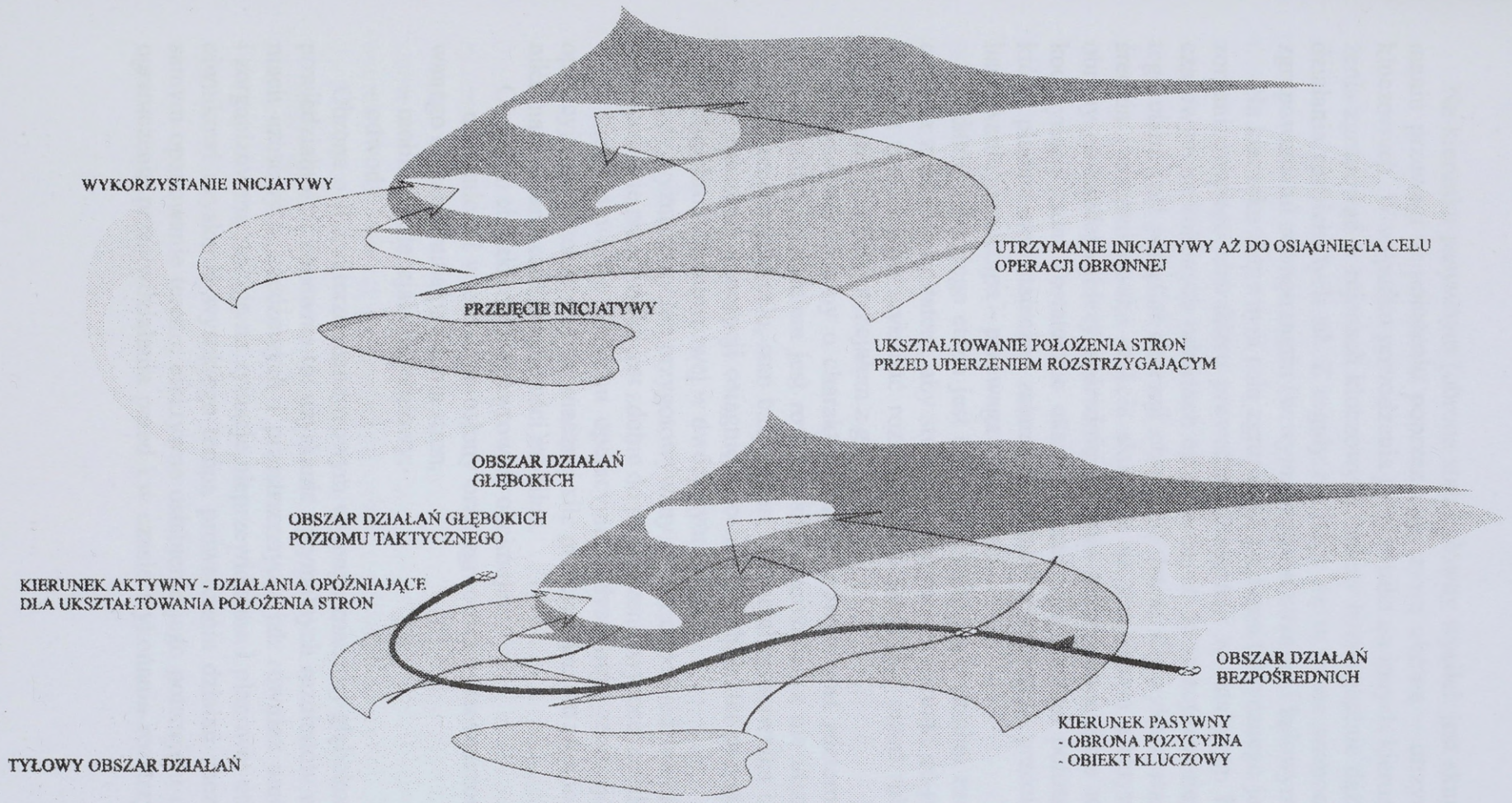
Część zgrupowań sił głównych rozmieszczonych w obszarze działań bezpośrednich (poziom taktyczny) realizuje pierwszy etap operacji o charakterze manewrowym. Ich zadaniem jest osiągnięcie celu pośredniego w wyniku dynamicznych działań opóźniających zorientowanych na osiągnięcie celu pośredniego w uwarunkowaniach przestrzennych i czasowych oraz utrzymanie obiektów kluczowych na wydzielonych kierunkach.

Ten proces ma zweryfikować ocenę przeciwnika, jego kierunku głównego uderzenia, prawdopodobnego sposobu osiągnięcia celu, a przede wszystkim zapoczątkować proces pozbawienia przeciwnika inicjatywy, a w rezultacie doprowadzić do zamierzonego ukształtowania położenia stron przed rozstrzygającym uderzeniem.

---

[24] Zob. *Regulamin ATP-35 (B)*, s. 126.

[25] „[...] uelastycznienie zasad obrony w głąb przez zorganizowanie zasadzek, grupując umyślnie słabe siły na niektórych odcinkach obrony i wabiąc w ten sposób nieprzyjaciela w dogodne korytarze". B.H. Liddell-Hart, *Obrona dynamiczna*, Londyn, b. r., s. 43.

OBRONA O CHARAKTERZE MANEWROWYM (SCHEMAT IDEOWY)

istota - pobicie sił przeciwnika i uniemożliwienie osiągnięcia celu w działaniach zaczepnych

Na kierunku pasywnym (obrona stała) główny wysiłek jest skupiony na utrzymaniu przewagi w położeniu poprzez uporczywą obronę – utrzymanie rejonów kluczowych. W wypadku powodzenia przeciwnika na innych kierunkach lub okrążenia zgrupowań w rejonach kluczowych, należy bezwzględnie dążyć do przeciwdziałania rozbiciu tych sił. Z reguły realizuje się to przez wzmocnienie obszaru zgrupowaniami zewnętrznymi (w wymiarze powietrznym i lądowym).

Na kierunku aktywnym rolą zgrupowań poziomu taktycznego jest zapewnienie zorganizowanego charakteru prowadzenia operacji w ustalonym harmonogramie czasowym na kolejnych rubieżach opóźniania, aż do sprecyzowanego stanu końca tego etapu (cel pośredni operacji obronnej). Istotą ich wykorzystania jest bezpośrednia i zorganizowana reakcja skupiona na utrzymaniu efektywnego systemu obrony na każdej rubieży pośredniej. Zespół zadań koncentruje wysiłek do linii koordynacji zadań (ostateczne ukształtowanie wzajemnego położenia stron), do której planuje się ostateczne załamanie działań zaczepnych przeciwnika lub wyhamowanie jego tempa – przewaga sytuacyjna.

Zadaniem drugiego etapu jest ostateczne załamanie działań zaczepnych przeciwnika z takim rezultatem, aby stworzyć optymalne warunki do przejęcia inicjatywy, a tym samym wykonać rozstrzygające uderzenie przed rubież styczności wojsk zasadniczym potencjałem z głębi.

Prowadzenie obrony o charakterze manewrowym jest zdeterminowane sytuacją, w której priorytetem jest rozbicie sił przeciwnika, a nie utrzymanie terenu. Warunki osiągnięcia celu, stan bazy, teren, potencjał przeciwnika i czas, określają główne założenia koncepcji osiągnięcia celu oraz charakter przygotowania i prowadzenia obrony manewrowej w dwóch sytuacjach:

– gdy wyznaczony lub przygotowywany obszar odpowiedzialności jest znaczny, a zgrupowanie przeciwnika jest zdolne do prowadzenia wysoce mobilnych działań,

– kiedy dowódca poziomu operacyjnego dysponuje znacznym potencjałem operacyjnym, przeciw równie znacznej sile przeciwnika, ale zgrupowania przeciwnika mają ograniczone możliwości mobilne.

Obrona o charakterze manewrowym obejmuje:

– działanie sił w obszarze osłony oraz zgrupowań przeznaczonych do planowanego kształtowania położenia stron,

– mobilny potencjał uderzeniowy,

– odwody.

Obrona o charakterze manewrowym wymaga znacznej głębokości obszaru odpowiedzialności. Zapewnia to: uzyskanie optymalnych rezultatów w uwarunkowaniach czasowych, rzeczowych i przestrzennych, jak również umożliwia celową i zorganizowaną reakcję na sytuacje nieprzewidziane i planowe; utrudnianie przeciwnikowi uzyskania wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych, a tym samym opanowanie terenu; efektywne osłabienie jego potencjału uderzeniowego; ograniczenie przeciwdziałania przed i w czasie wykonania rozstrzygającego ude-

rzenia przed rubież styczności wojsk. Jednocześnie zapewnia możliwość zachowania przestrzennej swobody działań i manewru własnym siłom, pełne wykorzystanie właściwości naturalnych terenu oraz zachowanie świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym.

Obrona o charakterze manewrowym obarczona jest podjęciem dużego ryzyka operacyjnego, ale zachowuje potencjalną możliwość osiągnięcia większych rezultatów końcowych, do zniszczenia zgrupowań przeciwnika włącznie.

W wypadku prowadzenia obrony na poziomie operacyjnym, głównym zadaniem zgrupowań poziomu taktycznego jest utrzymanie głównego obszaru działań (szczególnie obiektów kluczowych), prowadzenie aktywnych działań zmierzających do ukształtowania położenia stron przed uderzeniem rozstrzygającym, wzbronienie wtargnięcia zgrupowań przeciwnika w głąb obszaru obrony oraz aktywny udział w wykonaniu uderzenia (część zgrupowania przeciwuderzajacego).

Dowódca poziomu operacyjnego w obronie manewrowej z reguły nie ingeruje w sposób wykonania zadań przez zgrupowania poziomu taktycznego. Nie wyklucza to jednak narzucenia celów pośrednich strukturalnym lub funkcjonalnym elementom, aby zapewnić konsekwencję w osiąganiu celu lub mieć na uwadze zachowanie ekonomi sił w skali operacyjnej.

Dowódca poziomu operacyjnego, ze względu na cel, teren, przeciwnika, posiadany potencjał oraz czas, ma możliwość wyboru kilku wariantów prowadzenia obrony manewrowej.

W jednym z nich mieści się koncepcja polegająca na kształtowaniu wzajemnego położenia stron w wyniku prowadzenia uporczywej obrony na jednym kierunku częścią sił (obiekt kluczowy), uniemożliwiając tym samym opanowanie terenu przez przeciwnika, natomiast na innym – zorganizowane działania opóźniające (wycofanie) mają stworzyć pozorne wrażenie uzyskania przez przeciwnika powodzenia w działaniach zaczepnych.

Pozorne powodzenie ma stworzyć warunki zgrupowaniu uderzeniowemu do wykonania rozstrzygającego uderzenia na jedno lub oba skrzydła przeciwnika – manewr po liniach operacyjnych zewnętrznych. Doprowadza to do sparaliżowania procesu decyzyjnego w takim stopniu, aby uniemożliwić zorganizowany charakter działań.

W innym wariancie dowódca poziomu operacyjnego może wciągać zgrupowania uderzeniowe przeciwnika w wyniku prowadzenia aktywnych działań pozorujących, obrony pasywnej, w której prowadzenie działań zorganizowanych jest poważnie utrudnione. Koncepcja w tym wariancie zakłada przejęcie inicjatywy w czasie i przestrzeni na określonej rubieży (kierunku) w głębi obszaru odpowiedzialności oraz wykonanie zdecydowanego uderzenia przed rubież styczności. Koncepcja operacyjna osiągnięcia celu, w powyższym wariancie, powinna sprecyzować punkt decyzyjny, to jest punkt poprzedzający wykorzystanie przewagi i przejęcia inicjatywy na polu walki, w którym dowódca podejmuje decyzję do wykonania rozstrzygających działań. Precyzuje on położenie przeciwnika w obsza-

rze obrony, w którym niezbędne jest podjęcie decyzji do działań przez zgrupowania uderzające, aby mogły one wykonać postawione zadanie w czasie i przestrzeni (osiągnąć cel), zgodnie z przyjętą koncepcją.

Położenie zgrupowań uderzeniowych przeciwnika lub obiekt w obszarze obrony, może wskazywać punkt decyzyjny. Punkt decyzyjny ma na celu utrzymanie synchronizacji działań poziomu operacyjnego w czasie i przestrzeni w celu zapewnienia czasu dla zgromadzenia wystarczającej siły, umożliwienia im sprawnego wykonania marszu zbliżania oraz bezkolizyjnego wprowadzenia do działań we właściwym miejscu i odpowiednim czasie.

Zgrupowania przewidziane do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk, powinny: być niezależne w kwestii posiadanych zasobów; samowystarczalne; tworzyć jedną funkcjonalną strukturę organizacyjną oraz obejmować wszystkie komponenty sił i systemów ze wszystkich środowisk walki. Stanowi ono zasadniczą moc uderzeniową poziomu operacyjnego lub taktycznego – funkcjonalny element dla zapewnienia osiągnięcia zamierzonego celu końcowego w sposób rozstrzygający.

Eliminacja obiektu uderzenia (centrum siły i możliwości działania) lub punktu decydującego ma zapewnić osiągnięcie ostatecznego rozstrzygnięcia w skali globalnej.

Istotną dla zapewnienia powodzenia jest ścisła integracja manewru z systemem rażenia. Szczególnie wykorzystanie terenu spełnia ważną rolę w aspekcie możliwości koncentracji systemów rażenia oraz prowadzenia ognia obserwowanego.

System rażenia winien zrekompensować niedostateczne możliwości mocy bojowej i manewrowe. Ogień umożliwia destrukcyjne oddziaływanie na przeciwnika (jego siły i środki), przez co zapewnia utrzymanie ekonomii sił i ułatwia manewr zgrupowaniom lądowym. Pozwala to uzyskiwać przewagę, szczególnie sytuacyjną, utrzymać ją na niezbędnym poziomie, umiejętnie kształtować i racjonalnie wykorzystać.

W operacji obronnej o charakterze manewrowym odwody operacyjne mogą być wykorzystane do wsparcia działań zgrupowań w styczności z przeciwnikiem, które kształtują położenie stron stwarzając warunki do decydującego uderzenia (rozstrzygający manewr). Jednak efektywne wykorzystanie wymiaru powietrznego, szczególnie podczas prowadzenia działań głębokich, może częściowo przejąć powyższe zadanie. Realizacja tego zamierzenia skupia się na zapewnieniu kompleksowej osłony w całym zakresie zadaniowym, szczególnie w tych etapach i na tych obiektach, które planuje się objąć decydującym uderzeniem.

Dla utrzymania koordynacji działań różnych komponentów ze wszystkich środowisk walki, wyznacza się pasy (rejony) działań dla sił wykonujących uderzenie przed rubież styczności wojsk. Nie mogą one jednak ograniczać przestrzennej swobody działań, elastyczności oraz dezorganizować ciągłości dowodzenia dowódców poziomu taktycznego podczas jego wykonania.

Istotną rolę w tym przedsięwzięciu spełnia proces analizy środowiska, szczególnie terenu, który dostarcza niezbędne informacje w tym procesie. Analiza

i wnioski z oceny terenu są priorytetowe zarówno podczas planowania manewru, jak i jego wykonania. Wnioski z analizy terenu są wykorzystywane przez zgrupowania (wszystkie komponenty) przewidziane do wykonania decydującego (rozstrzygającego) uderzenia (manewru), a także przez pozostałe siły, które prowadzą obronę w całym obszarze odpowiedzialności. Wnioski z oceny środowiska należy uwzględnić w konstruowaniu koncepcji operacyjnej, budowie systemu obrony, w planowaniu obiektów kluczowych i umocnionych pozycji, korytarzy manewru, zapewnieniu dominacji nad przeciwnikiem we wszystkich środowiskach działań.

Dla osiągnięcia powodzenia w obronie manewrowej głównym kryterium jest zachowanie i wykorzystanie zdolności do użycia potencjału ze wszystkich i we wszystkich środowiskach działań przeciw punktom decydującym lub CoG przeciwnika na całej przestrzeni zadaniowej. Zgrupowanie przewidziane do wykonania rozstrzygającego uderzenia (przy uwzględnieniu mocy bojowej sił z styczności) powinno zachować potencjał, co najmniej równy potencjałowi przeciwnika, a powodzenie w znacznej mierze będzie zależało od zachowania i utrzymania przestrzennej swobody działań i manewru w całym obszarze odpowiedzialności. Uderzenie bezpośrednie poprzedzi marsz/zbliżania. Ta sytuacja nie wyklucza, szczególnie dla uzyskania zaskoczenia, zrealizowanie przedsięwzięć luzowania sił w styczności i wykonanie uderzenia z tego położenia.

Dla uzyskania optymalnych rezultatów na kierunku głównego wysiłku, zasadniczy priorytet skupia się na tyły lub odsłonięte skrzydła przeciwnika po zewnętrznych liniach operacyjnych. Uderzenie to wspiera się zasadniczym potencjałem organicznym i przydzielonym oraz środkami systemu rażenia w sposób pośredni i bezpośredni. Rezultat zdeterminowany jest utrzymaniem dominacji informacyjnej, kompleksowej osłony, zapewnieniem bezpośredniego i aktywnego angażowania sił przeciwnika od czoła, osłoną skrzydeł własnych bądź co najmniej dozorowaniem kierunków pasywnych.

W obronie manewrowej z zasady umieszcza się minimum sił do obszaru osłony. Natomiast zasadniczy potencjał skupia się w głębi, z perspektywicznym jego wykorzystaniem do rozstrzygającego uderzenia.

Równocześnie z uderzeniem bezpośrednim są prowadzone działania w wymiarze przestrzennym na całą głębokość terenu kontrolowanego przez przeciwnika – dominacja nad całą przestrzenią zadaniową.

Z reguły mobilna obrona wymaga głębszego obszaru niż w innych przypadkach, gdyż istotne w niej jest stworzenie warunków do zorganizowanych i celowych działań, zapewnienie przestrzennej swobody działań i manewru, stworzenie przewagi sytuacyjnej oraz względnej, umożliwiającej wykonanie uderzenia. Zwrot zaczepny jest w tej formie obrony uderzeniem rozstrzygającym, a tym samym wpisanym w koncepcję operacyjną osiągnięcia celu.

Wykorzystanie terenu skupia się na uzyskaniu optymalnych w danej sytuacji operacyjnej rezultatów, które pozwalają sterować działaniami zaczepnymi prze-

ciwnika, w szczególności ukrycia wykorzystania odwodów do uderzenia oraz zasadniczej koncepcji osiągnięcia celu. Dlatego tak istotne jest rozśrodkowanie sił i systemów, z zachowaniem możliwości ich bezkolizyjnej koncentracji, realizacja przedsięwzięć maskowania operacyjnego oraz mylenia (dezinformacja). Przygotowana infrastruktura, zintegrowana z działaniem wojsk, powinna sprawiać wrażenie realnego zdobywania terenu przez przeciwnika, a jednocześnie umożliwiać osłabianie potencjału uderzeniowego i tym samym zapewnić osiągnięcie zamierzonego rezultatu końcowego.

Obrona o charakterze manewrowym z racji jej skomplikowanego charakteru jest obarczona znacznym poziomem podjętego ryzyka operacyjnego, dlatego wymaga uzgodnionych działań z komponentami wszystkich środowisk walki, ścisłej synchronizacji, kreatywnego użycia dostępnych systemów w aspekcie zachowania zorganizowanego charakteru działań.

Ostatnim etapem zmierzającym do osiągnięcia stanu końca operacji jest zwrot zaczepny, który łączy poprzednie fazy (etapy) i jest jednocześnie najważniejszym przedsięwzięciem. Forma jego przeprowadzenia jest jednym z możliwych sposobów osiągnięcia celu operacji obronnej. Osiągnięcie tego celu polega na rozbiciu sił przeciwnika w określonym obszarze, w takim stopniu, aby pozbawić go możliwości prowadzenia zorganizowanych działań, a w sprzyjających okolicznościach doprowadzić do płynnej zmiany orientacji działań na zaczepną, realizowaną całością sił.

Obrona o charakterze pozycyjnym

Obrona o charakterze pozycyjnym ma na celu wzbronić dostępu zgrupowaniom przeciwnika do wyznaczonego terenu lub zyskać na czasie. Cel ten kumuluje wysiłek na takiej organizacji systemu, aby zapewnić wykonanie zadań przez zgrupowania poziomu taktycznego na głównym obszarze, gdzie koncentruje się główny wysiłek synchronizacji działań poziomu operacyjnego. Każde włamanie się zgrupowań przeciwnika jest związane z uderzeniem odwodów, szczególnie poziomu taktycznego, przed rubież styczności wojsk. Celem jest odtworzenie położenia, zgodnego z planem minimum, na przednim skraju obrony (FEBA).

Istota obrony o charakterze pozycyjnym określa pewne założenia, które mają bezpośredni wpływ na osiągnięcie jej celu. Realizację koncepcji osiągnięcia celu w znacznym stopniu zapewnia się przez utworzenie właściwej struktury obrony przy integralnym wykorzystaniu warunków środowiska oraz racjonalne wykorzystanie potencjału i systemów. Sposób osiągnięcia celu jest określony: czasem na przygotowanie i prowadzenie operacji obronnej, zadaniem (celem do osiągnięcia), warunkami terenowymi, posiadaną bazą operacyjną oraz możliwościami przeciwnika.

Zasadniczą rolę w organizacji obszaru odpowiedzialności odgrywa obszar działań bezpośrednich, gdzie się bronią główne siły obrony, które decydują o osiągnięciu celu operacyjnego. Stanowi on podstawowy i najsilniejszy element w systemie obrony. Charakterystyczną cechą tego obszaru jest to, że spełnia on swoją

rolę w formie statycznej aż do sprecyzowanego stanu końca działań. Osiągnięcie celu jest zdeterminowane utrzymaniem stabilnego charakteru działań ze wszystkimi konsekwencjami i bez względu na rozwój sytuacji.

Sposób prowadzenia obrony o charakterze pozycyjnym sprawia, że przeważają w niej uwarunkowania rzeczowe i przestrzenne. Stąd uporczywe utrzymanie obszarów kluczowych, z jednoczesnym obniżaniem potencjału przeciwnika, determinuje rolę dominacji w pełnym wymiarze, którą należy ująć w dwóch aspektach.

Pierwszy koncentruje się na zapewnieniu trwałości obrony w całym obszarze, z priorytetowym zadaniem skupionym w obszarze działań bezpośrednich. Reakcja na określoną sytuację w tym obszarze kumuluje wysiłek sił głównych i poziomu operacyjnego na utrzymanie wymaganego potencjału oraz zapewnienie w pełnym zakresie wsparcia i zabezpieczenia działań, m.in. w wyniku:

a) wzmocnienia lub luzowania, zamknięcia wyłomów (działania dynamiczne poprzez uderzenie);

b) zmiany tempa działań;

c) zmuszania przeciwnika do nieustannej reorganizacji systemu w wyniku głębokiego ugrupowania własnych wojsk – aktywny wpływ na proces decyzyjny przeciwnika;

d) wzbronienia rozprzestrzeniania się zgrupowań uderzeniowych w kierunku skrzydeł;

e) powstrzymania uderzeń na kierunku pomocniczym;

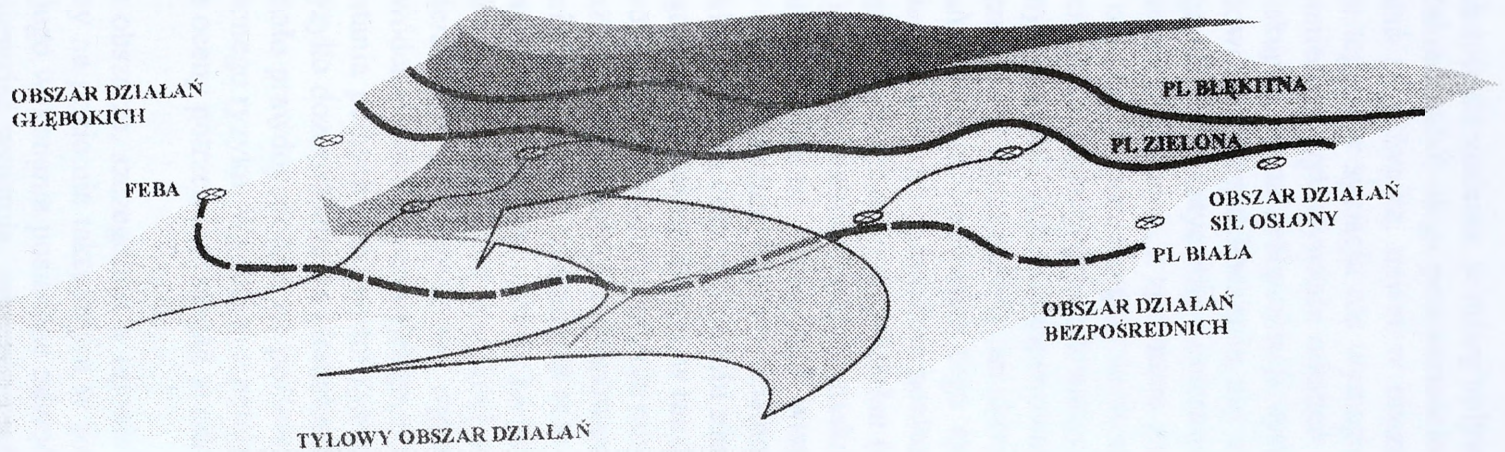
f) przeciwdziałania działaniom głębokim oraz przenikaniu;

g) nieustannej zdolności do wykonania uderzeń przed rubież styczności wojsk, szczególnie odwodami poziomu taktycznego;

h) precyzyjnego rażenia przeciwnika oraz pełnowymiarowej osłony własnej przestrzeni zadaniowej.

Dla utrzymania ciągłości wsparcia i pełnego zabezpieczenia siłom głównym, niezbędne jest zachowanie przestrzennej swobody działań w całym obszarze odpowiedzialności oraz pełnej świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym. Umożliwia to efektywne przeciwdziałanie działaniom głębokim przeciwnika (w tym szczególnie niszczenie sił przerzuconych w wymiarze powietrznym), utrzymanie więzi operacyjnej między funkcjonalnymi obszarami działań (siłami głównymi a odwodami) oraz kierunkiem głównego wysiłku a kierunkami pomocniczymi. Rezultat – utrzymanie stabilnej sytuacji w całym obszarze, zorganizowany charakter dalszych działań oraz możliwości rozwiązań alternatywnych.

Uporczywa obrona pasów (rejonów) – obiektów kluczowych, powstrzymywanie uderzeń przeciwnika w prawdopodobnych korytarzach manewru, paraliżowanie jego tempa, zmuszanie do zmiany głównego wysiłku, dynamiczne uderzenia przed rubież styczności wojsk – to działania dezorganizujące proces decyzyjny przeciwnika, stanowiące podstawową formę kompleksowych działań w obronie o charakterze pozycyjnym.

SCHEMAT IDEOWY OBRONY O CHARAKTERZE POZYCYJNYM (STAŁYM)

istota - utrzymanie terenu w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych

W drugim aspekcie ich rola się zmienia, w miarę upływu czasu zbliżającego do celu operacji obronnej. Zakres zadań ulega przewartościowaniu w kierunku ostatecznego załamania działań przeciwnika, nawet w obszarze, który został przez niego opanowany. Wobec tego gdy sytuacja nie wymaga otworzenia przedniego skraju obrony, nie jest konieczne wykonywanie uderzeń przed rubież styczności wojsk. Główny wysiłek skupia się na reorganizacji systemu operacji obronnej, z możliwością realizacji dowolnego przedsięwzięcia, aby stan ten utrzymać.

Obronę pozycyjną organizuje się statycznie, a determinuje ją przygotowana infrastruktura pod względem inżynieryjnym, z systemem zapór i niszczeń, rejonami kluczowymi oraz innymi obiektami, które z reguły są skoncentrowane w operacyjnym punkcie (punktach) ciężkości. System przygotowanych obiektów kluczowych, przystosowany do obrony okrężnej, jest wkomponowany w strukturę obrony i obejmuje teren przed przednim skrajem obrony, na skrzydłach oraz w granicach głównego obszaru działań. Istotnym elementem tego systemu jest koordynacja wysiłku systemów rażenia z manewrem odwodów poziomu taktycznego i operacyjnego, cała sfera zabezpieczenia operacyjnego działań (szczególnie wykorzystanie wojsk inżynieryjnych), wielowymiarowa osłona, maskowanie i dezinformacja.

Poziom taktyczny skupia wysiłek na wzbronieniu wtargnięcia zgrupowań uderzeniowych przeciwnika w głąb obszaru odpowiedzialności, uporczywym utrzymaniu terenu (obiektów kluczowych) oraz wykonaniu niezbędnych uderzeń przed rubież styczności wojsk, gdy istnieje taka potrzeba, w ramach swoich kompetencji.

Poziom operacyjny prowadzi obronę o charakterze pozycyjnym w sytuacji, gdy jej orientacja ma uniemożliwić przeciwnikowi opanowanie terenu lub zadanie to jest uwarunkowane kryterium czasu. Dla osiągnięcia celu tworzy się silne zgrupowanie obronne na głównym obszarze, szczególnie na prawdopodobnych kierunkach podejścia i uderzeń przeciwnika, które umożliwi wykonanie postawionego zadania osiągnięcia zamierzonego celu, nawet bez wykorzystania odwodów poziomu operacyjnego. Dowódca poziomu operacyjnego, dla stworzenia wymaganego potencjału i wykorzystania pełnych możliwości systemów na kierunkach kluczowych, może podjąć ryzyko dozorowania na kierunkach pasywnych, gdzie uderzenie przeciwnika jest mało prawdopodobne, na poziomie ekonomicznej wystarczalności i dobrze wyważonego ryzyka. Wynika to z potencjalnie dużych obszarów prowadzenia działań oraz oceny potrzeb i wymagań w odniesieniu do posiadanych możliwości.

Manewr na głównym obszarze, szczególnie w rejonie operacyjnego głównego wysiłku, jest wykonywany na poziomie taktycznym w formie kontrataków, gdzie z reguły angażuje się do jego wykonania posiadane odwody, jednak z uwzględnieniem niezbędnych przedsięwzięć wsparcia, zabezpieczenia i ubezpieczenia, realizowanych przez poziom operacyjny.

Istotnym zadaniem sił poziomu taktycznego jest także przeciwdziałanie przenikaniu sił przeciwnika w głąb obszaru obrony.

Jedną z głównych ról w zakresie przygotowania infrastruktury w obronie o charakterze pozycyjnym pełnią wojska inżynieryjne, skupiając priorytety na zapewnieniu ochrony własnym wojskom, ograniczeniu manewru przeciwnikowi, wspieraniu zgrupowań lądowych w budowie obiektów ochronnych, przygotowaniu rubieży obronnych i zapór inżynieryjnych oraz operacyjnej koncepcji maskowania, dezinformacji i ewentualnego przygotowania manewru mylącego.

Główny wysiłek koncentruje się na przygotowanie terenu na rzecz zabezpieczenia koncepcji operacyjnej osiągnięcia celu oraz przygotowanie warunków dla przyszłych działań (rozwiązań alternatywnych), umocnieniu rejonów kluczowych, przystosowaniu przeszkód naturalnych, zapewnieniu swobody manewru itp. Przedsięwzięcia te mają na celu utworzenie monolitycznej obrony w całym obszarze, skupienie wysiłku na kluczowych kierunkach lub wymuszenie rozdzielenia zgrupowania potencjału przeciwnika na kierunki autonomiczne, sprzyjającego pobiciu je częściami.

Utrzymanie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań, generuje szeroki wachlarz potrzeb wykorzystania odwodów. W wypadku gdy sposób osiągnięcia celu jest rozłożony w czasie, zdolność do odtwarzania odwodów, a tym samym podtrzymywanie możliwości prowadzenia zorganizowanych działań w całym obszarze odpowiedzialności, stanowi priorytet zapewniający uzyskanie przewidywanych rezultatów. Stacjonarny charakter wykonywanych zadań przez zgrupowania na głównym obszarze operacji (siły główne) wymaga kombinowanego i elastycznego rozmieszczenia jednostek logistycznych celem utrzymania ciągłości zaopatrzenia. Powinny one być zdolne do ciągłego zapewnienia zaopatrzenia sił w styczności z przeciwnikiem, jak też utrzymania tego procesu na odpowiednim poziomie podczas ewentualnego wycofania tych sił.

Istotne jest, aby możliwość zaopatrzenia jednostek walczących była utrzymana na poziomie umożliwiającym utrzymanie pełnych możliwości bojowych, wysokiego poziomu zdolności bojowej oraz możliwości wsparcia logistycznego, jak najbliżej rubieży styczności wojsk.

Tylko nieustanne dążenie do bezkolizyjnego i ciągłego zabezpieczenia technicznego i logistycznego umożliwia osiąganie celu w obronie oraz płynne przejście do innego rodzaju działań.

Głębokość obszaru obrony zmienia się w zależności od sytuacji i każdorazowo zależy od zadania, terenu, bazy operacyjnej, przeciwnika i czasu na jej przygotowanie. Czynniki te mają decydujący wpływ na przygotowanie punktów (obiektów) kluczowych oraz przestrzenny manewr. W obronie o charakterze pozycyjnym z reguły wydziela się jedną trzecią sił do odwodu. Wynika to z potrzeby nie tylko zachowania możliwości reakcji na planowane i nieprzewidziane sytuacje w całym obszarze obrony (utrzymanie przestrzennej swobody działań), ale przede wszystkim zachowania możliwości prowadzenia działań głębokich zarówno przez poziom operacyjny, jak i taktyczny.

Organizacja obszaru obrony zależy od przyjętej struktury. Obszar odpowiedzialności jest organizowany linearnie (zachowana ciągłość działań – jedność celu, czasu i przestrzeni) lub cechą charakterystyczną prowadzonych działań jest jedność celu, a rozdzielność czasu i przestrzeni – obrona sekwencyjna (nielinearna, ogniskowa).

Przyjęcie jednego z powyższych wariantów zależy od zadania, terenu, bazy operacyjnej, przeciwnika i czasu, a przede wszystkim sposobu osiągnięcia celu w danych warunkach sytuacyjnych. Bez względu na przyjęty wariant organizuje się obronę uwzględniając następujące uwarunkowania:

– ubezpieczenie przed i na skrzydłach sił głównych – głównego obszaru działań;

– utrzymanie zdolności do prowadzenia działań głębokich aż do zaplanowanego stanu końca;

– organizację obszaru działań bezpośrednich;

– utrzymanie działań pomocniczych celem zapewnienia wsparcia sił na głównym obszarze;

– utrzymanie zorganizowanego charakteru działań w obszarze tyłowym oraz zachowanie przestrzennej swobody działań.

Powyższa organizacja obrony obszaru nie determinuje sekwencyjnego jej prowadzenia, ale jej głównym kryterium jest potrzeba zapewnienia równoczesności na poziomie operacyjnym i taktycznym w granicach odpowiadających obszarom odpowiedzialności, zachowując warunek aktywnego wykorzystania sił i środków w tych obszarach.

W zasadzie w granicach głównego obszaru działań dąży się do decydującego rozstrzygnięcia, które ma zasadniczy wpływ na osiągnięcie celu (stanu końca operacji).

3.4. KLUCZOWE KONCEPCJE MAJĄCE WPŁYW NA SPOSÓB OSIĄGNIĘCIA CELU

Działania opóźniające

Działania opóźniające, mimo iż zakwalifikowane do poziomu taktycznego, spełniają ważną rolę w każdym etapie prowadzenia operacji obronnej bez względu na jej formę. W początkowym okresie konfliktu zbrojnego ich zadaniem jest zapewnić czas na przygotowanie sił głównych (mobilizacyjne rozwinięcie) do realizacji zadań rozstrzygających (w układzie narodowym).

Natomiast w układzie sojuszniczym, a szczególnie wobec zdecydowanej przewagi przeciwnika, powyższa forma działań może wymagać zaangażowania całości sił głównych, w skali narodowej. W tych warunkach, obok działań obronnych o charakterze manewrowym i pozycyjnym, działania opóźniające mogą być wkomponowane (lub stanowić integralny składnik) w koncepcję osiągnięcia celu na poziomie operacyjnym w **operacji osłonowej**. Kumulują one w tym przypadku

szeroki wachlarz różnych form działań, z których działania opóźniające, obrona obiektów kluczowych, manewrowe formy działań uzupełnione o etapy pośrednie, spełniają fundamentalną funkcję w procesie osiągnięcia celu. Jednocześnie operacja ta jest klasycznym przykładem osiągania celu operacyjnego.

Działania opóźniające są również integralnym elementem prowadzenia operacji obronnej (bez względu na jej charakter), spełniającym funkcję jej etapu, którego celem jest uchwycenie i przejęcie inicjatywy, lub są wtopione w proces jej prowadzenia.

Działania opóźniające planuje się do wykonania następujących zadań:

1. Związać działaniami bezpośrednimi zgrupowania uderzeniowe przeciwnika w wymiarze czasowym, aby umożliwić mobilizacyjne (operacyjnie) rozwinięcie sił zbrojnych, osłonić przegrupowania tych sił oraz ubezpieczyć przygotowanie przez nie operacji obronnej w głębi (zadanie główne);

2. Pozbawić przeciwnika inicjatywy oraz stworzyć warunki do przejęcia inicjatywy w skali sił zbrojnych lub w układzie sojuszniczym.

Istotą działań opóźniających jest poprzez utrzymanie bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika, opóźnić jego działania zaczepne w uwarunkowaniach czasowych i przestrzennych, i zachowując wysoki poziom zdolności bojowej stworzyć warunki innym zgrupowaniom do wykonania uderzeń rozstrzygających lub przygotowania obrony w głębi.

Celem działań opóźniających[26] jest:

a) wyhamowanie (obniżenie) tempa działań zaczepnych przeciwnika,

b) osłabienie jego potencjału w wyniku zadanych strat;

c) zyskanie na czasie i przestrzeni;

d) pozbawienie przeciwnika inicjatywy w wyniku skierowania jego działań na kierunek (obszar, rejon) zamierzony (kształtowanie położenia stron);

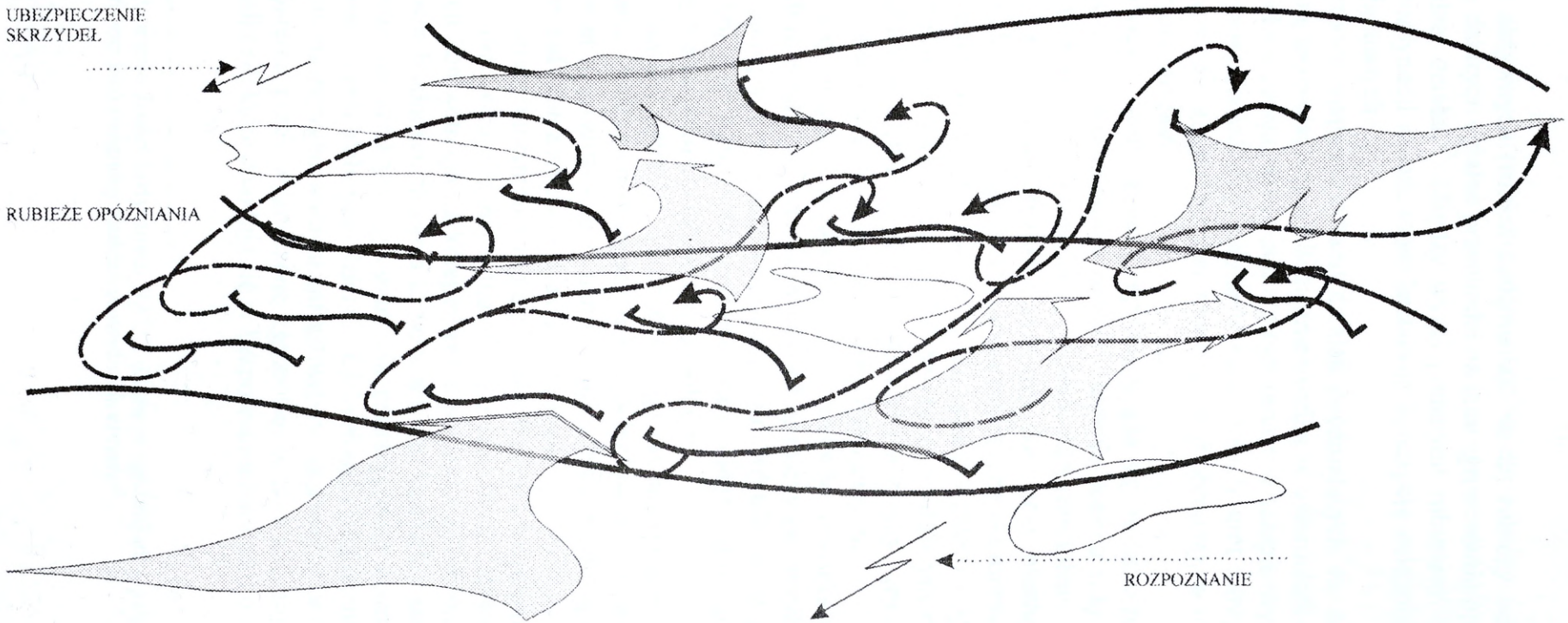
e) uniknięcie starcia z przeciwnikiem w niekorzystnych warunkach (zdobycie przewagi w położeniu) lub uniknięcie strat;

f) uściślenie głównego wysiłku działań zaczepnych przeciwnika (koncepcji osiągnięcia celu).

W działaniach opóźniających struktura obszaru odpowiedzialności jest inna niż w typowej obronie, gdyż determinuje ją sposób osiągnięcia celu, zakładający kierunek działań od rubieży styczności wojsk w głąb własnego ugrupowania. W zależności od celu, środowiska, przeciwnika, czasu oraz posiadanych sił, podstawą jej prowadzenia jest przygotowanie kilku (co najmniej dwóch) rubieży opóźniania, rejonów dla kanalizowania ruchu wojsk przeciwnika (kluczowych) oraz innych niezbędnych elementów.

W wypadku gdy po fazie prowadzenia działań opóźniających, w skali operacyjnej, planowana jest klasyczna operacja obronna (organizowana przez siły sojusznicze lub zmienia się rodzaj działań), to z reguły jej obszar rozpoczyna się od przedniego skraju (FEBA). W tej sytuacji może się ona pokrywać z ostatnią rubie-

[26] Zob. *Regulamin ATP-35 (B)*, s. 145.

SCHEMAT IDEOWY DZIAŁAŃ OPÓŹNIAJĄCYCH

żą działań aktywnych (rubież opóźniania). Na tej rubieży odpowiedzialność za wykonanie dalszych działań przechodzi na inne zgrupowania operacyjne lub zmienia się rodzaj działań[27]. Między wyżej podanymi rubieżami obrony planuje się rubieże koordynacji zadań, które kształtują koncepcję osiągnięcia celu w działaniach opóźniających

Charakterystycznymi cechami działań opóźniających są: elastyczne przeciwstawienie się przeważającym siłom przeciwnika w uwarunkowaniach czasowych, przeciwdziałanie opanowaniu przez niego terenu w tempie wyższym niż zakłada koncepcja osiągnięcia celu, uniknięcie nadmiernych strat, utrzymanie inicjatywy, stała gotowość do reorganizacji systemu operacji obronnej, w myśl roli, jaką spełnia poziom operacyjny.

W pierwszym etapie główny wysiłek skupia się, w fazie przejściowej, na rubieży, która przygotowywana w pełnym zakresie spełnia rolę głównego obszaru działań. Umożliwia ona nawiązanie kontaktu bezpośredniego ze zgrupowaniami przeciwnika, rozpoznanie kierunku głównego uderzenia, niezbędne skorygowanie systemu działań oraz przedsięwzięć zapewniających skuteczną reakcję na kolejnych rubieżach pośrednich, wstępne rozpoznanie systemu i sposobu osiągnięcia celu, a tym samym efektywny proces decyzyjny w dalszym etapie prowadzenia działań. Rubież ta często przyjmuje charakter pozycyjny, gdyż jej rolą jest osiągnięcie celu pośredniego w uwarunkowaniach czasowych.

Biorąc pod uwagę, że znajduje się ona w strefie największego oddziaływania systemu informacyjnego i rażenia przeciwnika, należy się liczyć z jej nie utrzymaniem w ustalonym harmonogramie czasowym. Wynika to z potencjalnej utraty zdolności bojowej zgrupowań poziomu taktycznego, które pierwsze nawiązały i utrzymują bezpośredni kontakt z przeciwnikiem.

Determinuje to potrzebę wszechstronnego przygotowania infrastruktury oraz wykorzystania wszystkich dostępnych komponentów do optymalnego utrzymania mocy bojowej z możliwością dynamicznego i bezpośredniego uderzenia (zwrot zaczepny) przed rubież styczności wojsk włącznie.

Gdy koncepcja utrzymania rubieży aktywnej jest utrudniona, a wykorzystanie innych form manewru w danej sytuacji jest niemożliwe, celowa jest zmiana priorytetów i ich koncentracja na kolejnej rubieży planowej lub doraźnej w głębi obszaru odpowiedzialności. Stwarza to warunki – w aspekcie czasowym – osiągnięcia gotowości do selektywnego przejęcia przez poziom operacyjny (taktyczny) ciężaru prowadzenia dalszych działań. Efektywność wykonania tych zadań jest zdeterminowana przygotowaniem infrastruktury, zapewnieniem czasu na zorganizowanie systemu przez wyznaczone zgrupowania oraz zorganizowane wyprowadzenie z walki sił, które znajdują się w bezpośrednim kontakcie z przeciwnikiem.

---

[27] W regulaminie działań taktycznych NATO, działania opóźniające występują jako samodzielny rodzaj działań oraz jako integralny element prowadzenia obrony.

Sposób osiągnięcia celu w działaniach opóźniających zakłada selektywne lub jednoczesne skupienie głównego wysiłku na drugiej (kolejnych) rubieży opóźniania. W wypadku gdy wzmocnienie kierunku (pasa, rejonu) nie zapewnia przewagi w położeniu zgodnie z przyjętym harmonogramem czasowym, celowe jest wycofanie sił na przygotowaną kolejną rubież opóźniania w głębi (wycofanie jednoczesne lub selektywne). Wymaga to utrzymania ciągłości, zachowania zorganizowanego charakteru, racjonalnego gospodarowania bazą operacyjną oraz pełnej świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym.

Z chwilą przejęcia ciężaru działań opóźniających na kolejnej rubieży, w fazie przejściowej, przejmuje ona główną rolę i w stosunku do niej realizuje się zadania w ramach prowadzenia działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych wraz z elementami dominacji we wszystkich wymiarach. Wycofanie z dotychczasowej rubieży aktywnej jest wykonywane pod osłoną sił, które przeszły do obrony w głębi i stworzyły warunki do przejęcia i zorganizowanego kontynuowania dalszych zadań.

Wyróżnia się następujące sposoby prowadzenia działań opóźniających[28]:

a) obsadzanie kolejnych rubieży opóźniania (opóźnianie ciągłe),

b) przekraczanie (opóźnianie przemienne),

c) kombinowany (opóźnianie kombinowane).

Obrona na kolejnych rubieżach opóźniania wymusza sekwencyjne wykorzystanie sił i systemów w formie skupienia wysiłku na planowanych rubieżach opóźniania w ustalonym harmonogramie czasowym oraz stałego, dynamicznego i aktywnego kontaktu ze zgrupowaniami uderzeniowymi przeciwnika.

Przekraczanie to sposób, który angażuje siły co najmniej dwóch zgrupowań na dwóch (lub więcej) rubieżach opóźniania. Główny wysiłek jest skupiony na rubieży aktywnej (główny obszar działań). Jej utrzymanie w ustalonym harmonogramie czasowym determinuje zakres zadań. Jednocześnie niezbędna jest koncentracja wysiłku na przygotowaniu kolejnej (kolejnych) rubieży w głębi obszaru odpowiedzialności.

Sposób kombinowany obejmuje zakres przedsięwzięć sposobów omówionych wyżej.

W każdym etapie (fazie) prowadzenia działań opóźniających główny wysiłek skupia się na zasadniczym zgrupowaniu uderzeniowym przeciwnika. Powoduje to potrzebę stosowania różnych form i sposobów prowadzenia działań (w tym form manewru). Dlatego w określonych sytuacjach do utrzymania inicjatywy celowe jest wycofanie w sposób zorganizowany części sił dla „rozrzedzenia" sił na wybranych kierunkach. Koncepcja ta powoduje rozciągnięcie linii styczności wojsk, a tym samym obniża tempo działań zaczepnych przeciwnika lub wymusza celową zmianę dotychczasowego głównego wysiłku. Dla zapewnienia zorganizowanego charakteru działań, kierunek, na którym jest planowane wycofanie, powinien być ubezpieczony przez przygotowanie rubieży pośredniej (nieplanowej). Wymaga to

[28] Zob. Z. Ścibiorek, *Działania opóźniające*, Warszawa, AON 1995, s. 29.

zachowania i utrzymania przestrzennej swobody działań w całym operacyjnym obszarze obrony.

Specyfika prowadzenia działań opóźniających, a w szczególności zaangażowanie sił do wykonania zadań równolegle na kilku rubieżach oraz potrzeba jednoczesnego utrzymania elastycznego systemu do podjęcia działań na każdej z nich, sprawia, że niezbędne jest posiadanie znacznego potencjału w całym obszarze odpowiedzialności i ekonomiczne nim gospodarowanie. Stąd statyczne pozostawienie zgrupowań broniących się na skrzydłach, z możliwością nawet czasowego ich okrążenia przez przeciwnika, jest niewskazane. Należy odpowiednio wcześnie podjąć decyzję do planowanego i celowego ich wycofania. Wycofanie w tej sytuacji jest realizowane w bezpośredniej styczności ze zgrupowaniami przeciwnika, a to determinuje sposób zabezpieczenia na poziomie operacyjnym.

W wypadku poszerzenia rejonu włamania w wyniku uderzenia zgrupowań przeciwnika w kierunku skrzydeł, a tym samym okrążenia części sił głównych, należy podjąć niezbędny wysiłek do odblokowania i wyprowadzenia wojsk z okrążenia. Odblokowanie nie może spowodować dezorganizacji systemu, a tym bardziej koncepcji osiągnięcia jej celu w skali operacyjnej. Powyższemu procesowi, realizowanemu w granicach odpowiedzialności zgrupowań poziomu taktycznego, powinny towarzyszyć przedsięwzięcia ubezpieczające podjęte przez poziom operacyjny.

Ostatnim etapem prowadzenia działań opóźniających jest stworzenie warunków do przejęcia inicjatywy ofensywnej w wyniku przekazania zadań siłom głównym (wzmocnienia) w skali narodowej lub koalicyjnej. Na tej rubieży główny wysiłek jest zdominowany obroną o charakterze stałym (pozycyjnym) lub zgrupowane tam siły przyjęły system, który umożliwia płynne przejście do działań ofensywnych.

Priorytety w przedstawionych sytuacjach są skupione na: utrzymaniu trwałości głównego obszaru (pierwszej rubieży opóźniania); zorganizowaniu przyjęcia uderzenia; rozpoznaniu prawdopodobnego kierunku głównego uderzenia przeciwnika oraz racjonalnym wykorzystaniu sił w wypadku jego zmiany; tworzeniu przewagi w położeniu, która pozwala reagować odwodami z głębi; wymuszeniu zaplanowanej reakcji i przejęciu ciężaru operacji na kierunkach pożądanych, z jednoczesnym zachowaniem zdolności do zorganizowanego przejęcia zadań na kolejnych rubieżach pośrednich; wykonaniu założonego planu zadań na poszczególnych rubieżach opóźniania zgodnego z harmonogramem czasowym.

Obrona o charakterze nieliniowym (sekwencyjnym)

Przestrzenny charakter prowadzenia zarówno działań obronnych, jak i zaczepnych determinuje potrzebę koncentracji wysiłku na wybranych kierunkach aktywnych. Jednym z możliwych wariantów jest koncepcja znacznie odbiegająca od tej, która charakteryzuje obronę manewrową i pozycyjną. Jednocześnie nie wyklucza jej zastosowania w obu powyższych formach lub stanowi integralny element jednej z nich. Jej istota, oparta na umiejętnym wykorzystaniu naturalnych (sztucznych)

walorów terenu, polega na wchłonięciu zgrupowań przeciwnika w głąb obszaru obrony, rozdzieleniu głównego wysiłku przeciwnika na izolowane kierunki, selektywnym pobiciu jego sił przy wykorzystaniu manewru przestrzennego lub wyparciu z zajmowanego obszaru. Preparacja terenu jest ściśle połączona z systemem oraz strukturą, a ściśle – z aktywnym wykorzystaniem obszaru odpowiedzialności w zakresie umożliwiającym dominację we wszystkich wymiarach. Kluczem powodzenia jest system rejonów silnie umocnionych (szereg rejonów kluczowych), ściśle skoordynowanych z manewrem wojsk i systemem rażenia. Proces osiągnięcia celu polega na rozdzieleniu głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika na kilka izolowanych od siebie kierunków, a następnie wchłonięciu jego elementów w głąb operacyjnego obszaru obrony, rozproszeniu ich wysiłku, a w konsekwencji pobiciu lub wyparciu z zajmowanego terenu.

Koncepcja osiągnięcia celu charakteryzuje się selektywnym i dynamicznym angażowaniem sił przeciwnika na całym obszarze przez niego kontrolowanym. W przygotowanych korytarzach manewru zgrupowania przeciwnika mogą być niszczone systemami rażenia lub uderzeniami wysoce mobilnych odwodów. Główny wysiłek będzie skupiony na odzyskaniu terenu w wyniku pobicia jego sił w głębi obszaru odpowiedzialności. Jednak w przeciwieństwie do innych sposobów osiągnięcia celu, obrona w tym wydaniu nie doprowadza do pełnego zniszczenia przeciwnika, np. w wyniku zdecydowanego przeciwuderzenia, chociaż znacznie obniża jego potencjał uderzeniowy. Natomiast wykorzystuje inne działania do jego pokonania. Priorytetem jest skoordynowane i kompleksowe wykorzystanie rezultatów, jakich się oczekuje od rozbudowanych rejonów kluczowych, w połączeniu z aktywnym działaniem w nich zgrupowań poziomu taktycznego oraz dynamicznym wykorzystaniem manewru i systemów rażenia poziomu operacyjnego.

W odróżnieniu od obrony o charakterze manewrowym, gdzie istotna jest znaczna głębokość obszaru, obrona o charakterze ogniskowym może być prowadzona na dowolnej głębokości, zależnie od otrzymanego zadania, możliwości wojsk własnych i przeciwnika, charakteru terenu[29] oraz czasu niezbędnego na przygotowanie i prowadzenie. Charakterystyka przedstawionego sposobu osiągnięcia celu, precyzuje wykorzystanie określonych form działań, które są determinowane następującymi obszarami problemowymi:

1) przygotowaniem obiektów kluczowych na bazie spreparowanej infrastruktury naturalnej (sztucznej), z jednoczesnym wydzieleniem niezbędnych sił i systemów do ich utrzymania,

2) określeniem (wyodrębnieniem) korytarzy ruchu (manewru) do kanalizowania uderzenia zgrupowań przeciwnika,

3) rozmieszczeniem odwodów i przygotowaniem kierunków podejścia i uderzeń.

---

[29] Zob. *Regulamin ATP-35 (B)*, s. 126.

Obiekty kluczowe spełniają w tym wariancie priorytetową rolę. Polega ona na aktywnym i dynamicznym wiązaniu części sił przeciwnika, z jednoczesnym kanalizowaniem jego uderzeń w przygotowane korytarze podejścia i manewru. Rola rejonów kluczowych jest perspektywiczna, gdyż ich autonomiczność pozwala na prowadzenie działań w okrążeniu, na terenie opanowanym (kontrolowanym) przez przeciwnika. Zgromadzony tam potencjał może być wykorzystany nie tylko do uporczywej obrony tych obszarów (a tym samym do zaangażowania określonych sił przeciwnika), ale także do ewentualnej dynamicznej reakcji w formie lokalnego uderzenia przed rubież styczności wojsk (lub tylko do pozorowania takich możliwości).

Obszary (rejony) kluczowe przygotowywane w operacyjnym obszarze odpowiedzialności, ściśle zintegrowane z właściwościami terenu, nie są jedynie statycznymi, funkcjonalnymi elementami struktury i ugrupowania operacyjnego. Wymierny rezultat pomyślnego wykonania przez nie zadań sprawia, że stanowią z jednej strony fazę wstępną, która jest realizowana selektywnie, w sposób ciągły determinuje możliwość osiągnięcia zamierzonych celów pośrednich (rozdzielenie sił przeciwnika na autonomiczne korytarze manewru), z drugiej zaś sprawia, że są etapami przejściowymi, umożliwiającymi realizację zamierzeń na innych kierunkach.

Obszary (rejony kluczowe) spełniają następujące funkcje:

1) angażują potencjał przeciwnika, który jest zmuszony do blokowania tych obiektów oraz ich izolacji, a tym samym utrudnione jest wykorzystanie sił przeznaczonych do tego zadania na innych decydujących kierunkach;

2) ograniczają możliwość pełnego wykorzystania terenu zgrupowaniom przeciwnika, sprowadzając te możliwości do naturalnie wyznaczonych kierunków o określonej pojemności i kierunku przebiegu. Mimo pozornego zdobycia terenu przez przeciwnika, na wybranych kierunkach nie jest on w wstanie w pełni nad nim panować, a tym samym wykorzystać jego walory dla swoich celów – utrudniona swoboda działań i manewru, ograniczone pełne wykorzystanie zabezpieczenia bojowego działań, szczególnie zabezpieczenia logistycznego, wsparcia środkami rażenia oraz efektywne wykorzystanie odwodów;

3) stwarzają dogodne warunki do ewentualnego wykorzystania sił broniących obiektów kluczowych do uderzenia na nacierającego przeciwnika z różnych kierunków – stacjonarne wykorzystanie sił, w ramach aktywnego wykorzystania obszaru odpowiedzialności, na całej głębokości obszaru przez niego kontrolowanego.

Rola mobilnych zgrupowań, przy integralnym udziale obiektów kluczowych, jest dominująca przez cały czas prowadzenia działań, aż do ich zakończenia. Zdeterminowana jest priorytetem, którego istotą jest ścisła koordynacja między zorganizowanymi obiektami kluczowymi a ich zadaniem, polegającym na ukształtowaniu korytarzy manewru.

Korytarze manewru, ograniczone przez obszary (rejony) kluczowe, mają na celu:

a) ograniczyć potencjał uderzeniowy przeciwnika w wyniku zawężenia pojemności, a tym samym możliwości uzyskania wysokiego tempa prowadzenia działań zaczepnych;

b) uniemożliwić uderzenie głównego zgrupowania przeciwnika na szerokim froncie oraz ewentualną zamianę kierunku głównego uderzenia;

c) utrudnić tworzenie przewagi (wykorzystanie odwodów do potęgowania uderzenia);

d) wymusić koncentrację priorytetów na całej głębokości ugrupowania zaczepnego z uwagi na to, że zgrupowania w rejonach kluczowych, które pozostały na terenie kontrolowanym przez przeciwnika, mają określony potencjał bojowy. Istnieje potrzeba wydzielenia sił do ich blokowania, co poważnie utrudnia ekonomiczne gospodarowanie posiadanymi zasobami;

e) sparaliżować przestrzenną swobodę działań i manewru przeciwnika;

f) zdezorganizować wykorzystanie w pełnym zakresie zabezpieczenia działań (w tym szczególnie zabezpieczenie logistyczne).

Dla zapewnienia osiągnięcia powyższych celów, korytarze manewru muszą spełniać następujące wymogi:

1. W korytarzach manewru uderzenie przeciwnika nie może osiągać dowolnego tempa prowadzenia działań zaczepnych, chociaż nie musi być ono jednolite w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności obronnej.

2. Każdy kierunek powinien być w pełni autonomiczny w zakresie usamodzielnienia zgrupowań prowadzących tam działania bezpośrednie i przewidzianych do wykonania uderzeń przed rubież styczności wojsk. Wymaga to jednak ścisłej synchronizacji w ramach systemu operacji obronnej. Jednocześnie pojemność kierunku powinna być na tyle duża, aby spełniała warunki maskowania operacyjnego przyjętego wariantu działań oraz umożliwiała pełne wykorzystanie możliwości bojowych działających tam sił.

3. Zgrupowania przeciwnika o dużym potencjale zaczepnym i wysokim poziome zdolności bojowej powinny być zmuszane do uderzeń w te obszary (kierunki), gdzie ich możliwości będą znacznie ograniczone (szczególnie przestrzennej swobody działań i manewru) lub są dogodne warunki do ich rozbicia z wykorzystaniem odwodów.

Powyższe cechy korytarzy działań (manewru) wymagają z jednej strony pełnego przygotowania i wykorzystania infrastruktury, z drugiej zaś racjonalnego i efektywnego użycia zgrupowań poziomu taktycznego i operacyjnego. Ze względu na autonomiczność tych kierunków oraz ścisłe powiązanie z systemem działań, powinny to być zgrupowania samodzielne, przygotowane do wykonania różnych rodzajów i form działań, ale ich wykorzystanie powinno być zsynchronizowane co do celu, czasu i przestrzeni w skali operacyjnej.

Cechą charakterystyczną prowadzonych działań w korytarzach manewru jest dynamiczna i uporczywa obrona w ściśle określonych uwarunkowaniach czaso-

wych, aktywne działania opóźniające, celowe i zorganizowane wycofanie oraz często wykonywane z różnych kierunków zwroty zaczepne (uderzenia przed rubież styczności wojsk).

Uderzenia przed rubież styczności wykonuje się aby osiągnąć ściśle sprecyzowany cel działań, którego istotą jest rozbicie określonego zgrupowania przeciwnika (jednego z podzielonych elementów). Klasyczne przeciwuderzenie w skali operacyjnej, wykonywane całością sił odwodu, nie jest w tej koncepcji brane pod uwagę. Wynika ono z naturalnego przebiegu i ograniczonej pojemności korytarzy manewru, które zostały określone na podstawie warunków terenu, a w stosunku do których zorganizowano system działań.

Dlatego wykorzystanie licznych odwodów, sił ze styczności oraz ugrupowań z rejonów kluczowych do uderzeń przed rubież styczności wojsk, może tworzyć różne osie natarcia, co z kolei doprowadza do osiągania znacznych efektów w krótkim czasie. Wymaga to jednak precyzyjnej synchronizacji w ramach działań na połączenie – różne siły wykonują różne zadania w tym samym czasie i rejonie. Wysokie tempo prowadzonych działań w stosunku do zgrupowań przeciwnika, który znajduje się w sytuacji o charakterze ofensywnym powoduje, że przyjmuje ono formę bardzo dynamiczną.

Koncepcja działań obronnych sprawia, że wykorzystanie sił i systemów realizuje się wielopoziomowo, w sposób zdecentralizowany, z różnym natężeniem w czasie i przestrzeni, oraz obejmuje szerokie spektrum różnego rodzaju działań.

Wynika to z roli, jaką na kierunkach aktywnych spełniają elementy struktury obszaru odpowiedzialności, i jest zdeterminowane celem, który ma stworzyć warunki do selektywnego pobicia zgrupowań przeciwnika, w wyniku wykorzystania odwodów, lub jego wyparcia, w skali operacyjnej, z zajmowanego obszaru. Wobec tego elastyczna obrona wydzielonych zgrupowań jest ściśle zintegrowana z działaniami opóźniającymi. Te ostatnie mogą być prowadzone równolegle lub selektywnie na tym samym poziomie, co wycofanie, a wyróżnia je rola w danej sytuacji operacyjnej.

Sposób osiągnięcia celu polega na wprowadzeniu zgrupowań przeciwnika w planowane i przygotowane korytarze działań (manewru), stwarzając tym samym warunki do wykonania częstych i dynamicznych uderzeń. Ze względu na to, że zgrupowanie przeciwnika jest rozdzielone, a obszar działań obejmuje znaczny teren, pobicie jego sił nie będzie realizowane jednocześnie w całym operacyjnym obszarze odpowiedzialności. Wariant będzie wymuszony sytuacją, czasem, powodzeniem przeciwnika na określonych kierunkach, natomiast rezultat zdeterminowany celem operacyjnym. Wykonanie tych uderzeń może następować zgrupowaniami z rejonów ześrodkowania, z jednoczesnym wykorzystaniem sił z położenia w bezpośredniej styczności, oraz nie wyklucza możliwości użycia określonego potencjału z rejonów kluczowych.

Rozrzedzenie sił i systemów, wynikające ze znacznego obszaru prowadzonych działań w skali operacyjnej, konieczność skupienia wysiłku na kilku kierunkach

aktywnych z jednoczesnym zaangażowaniem sił do obszarów kluczowych, skupianie priorytetów na poszczególne kierunki autonomiczne oraz aktywne kanalizowanie działań sprawia, że koncepcja osiągnięcia celu wymusza wydzielenie kilku zgrupowań funkcjonalnych do odwodu. Ich skład i rozmieszczenie jest zdeterminowane liczbą przygotowywanych rzeczywistych korytarzy działań (manewru). Wobec tego możliwości tych sił, a w tym potencjał uderzeniowy, są ograniczone, stąd tak istotna jest konsekwencja i celowość w realizacji przyjętej koncepcji osiągnięcia celu operacyjnego, w której główną rolę odgrywa rozdzielenie sił przeciwnika na samodzielne kierunki (korytarze manewru). Sytuacja ta doprowadza do korzystnego bilansu mocy bojowej obu stron na kierunkach, gdzie planowano uderzenia przed rubież styczności wojsk. W tych etapach działań należy dążyć do tego, aby poziom zdolności bojowej odwodów oraz wsparcie i zabezpieczenie ich działań było utrzymane na jak największym poziomie, aby skuteczność zwrotów zaczepnych była jak największa. Należy też uwzględnić, że ograniczona pojemność korytarzy manewru koncentruje jednocześnie środki rażenia przeciwnika. Wobec tego wykorzystanie odwodów do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk, należy rozpatrzyć po podejściu z głębi (poprzedzone marszem zbliżania) lub z położenia w styczności z przeciwnikiem po uprzednim luzowaniu tych sił, wzmocnieniu lub wykorzystaniu zgrupowań z rejonów kluczowych. Dlatego tak istotne jest uwzględnienie: kryterium czasu uderzenia, możliwości uzyskania zaskoczenia, wsparcia i zabezpieczenia działań, maskowania operacyjnego, kompleksowej osłony, dominacji we wszystkich wymiarach, utrzymania pełnej świadomości sytuacyjnej w procesie decyzyjnym oraz minimalnego poziomu podjętego ryzyka operacyjnego.

W początkowej fazie prowadzenia operacji odwody będą przeznaczone do dynamicznych uderzeń przed rubież styczności wojsk. Natomiast w trakcie jej prowadzenia, do utrzymania wymaganego poziomu zdolności bojowej wojsk. Rola tych sił będzie się zmieniała rotacyjnie, gdyż będą one zaangażowane na znacznym obszarze do wykonania różnych form manewru. Wynika stąd, że powinny to być zgrupowania o dużym potencjale uderzeniowym, ogniowym, manewrowym i autonomiczne w zakresie posiadanych zasobów logistycznych.

Podstawowym ich zadaniem jest lokalne uderzenie przed rubież styczności wojsk po wykonaniu marszów zbliżania z głębi lub z położenia obronnego po luzowaniu zaczepnym lub osłonowym.

Każdy wariant winien być poprzedzony przyjęciem takiego ugrupowania, które umożliwia, bez zbędnych przegrupowań, wykonanie uderzenia przed rubież styczności wojsk w każdej sytuacji i w dowolnym czasie. Potrzeba ekonomicznego zagospodarowania terenu pod kątem racjonalnego rozmieszczenia i wszechstronnego przygotowania rejonów kluczowych oraz potrzeba posiadania licznych odwodów sprawia, że ich położenie w rejonach wyjściowych jest specyficzne. Wynika ona z przyjęcia takiego ugrupowania, które jest zdolne podjąć natychmiastowe działa-

nia (w formie zaczepnej), a jednocześnie efektywnie wykorzystać organiczne i przydzielone systemy wzmocnienia i wsparcia.

Specyfika operacji o charakterze sekwencyjnym sprawia, że wyróżnia się różne formy i sposoby prowadzenia działań. W powyższej koncepcji:

1) umożliwiają sterowanie zgrupowaniami przeciwnika celem umyślnego wciągnięcia jego potencjału na określone kierunki, rubieże, rejony;

2) zapewniają ciągłość działań i zorganizowany ich charakter;

3) stwarzają warunki zorganizowanego podejścia zgrupowań w formie marszu zbliżania w takim ugrupowaniu, które umożliwia nie tylko nawiązanie bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika, ale przede wszystkim rozbicie jego sił w boju spotkaniowym;

4) zapewniają zachowanie bezpieczeństwa własnym wojskom podczas synchronicznego uderzenia na zgrupowanie przeciwnika, z wykorzystaniem sił na różnych kierunkach natarcia – działania na połączenie między siłami wykonującymi różne zadania;

5) są integralnymi elementami, które charakteryzują etapy prowadzenia operacji obronnej, umożliwiają osiągnięcie operacyjnych celów pośrednich mających decydujący wpływ na osiągnięcie celu w kolejnym etapie, a w konsekwencji na osiągnięcie celu w operacji obronnej (sprecyzowany stan jej końca).

Istota oraz rezultat możliwy do osiągnięcia przy realizacji koncepcji obrony sekwencyjnej (kierunkowej) sprawia, że może ona stanowić podstawową formę prowadzonych działań w uwarunkowaniach narodowych. Wynika to z: potencjalnych, znacznych obszarów objętych działaniami zbrojnymi; ukształtowania terenu; możliwości potencjału, a tym samym skupiania wysiłku na kierunkach kluczowych; możliwości wsparcia i zabezpieczenia działań, w tym szczególnie kompleksowej osłony i wykorzystania systemu rażenia; zapewnienia ciągłości dowodzenia; ochrony ludności cywilnej i prawdopodobnego wpływu tego przedsięwzięcia na działanie wojsk. Dlatego też powyższa koncepcja może być kluczowym sposobem osiągnięcia celu w operacji osłonowej (wykorzystanie sił głównych do działań na terytorium własnego kraju w systemie koalicyjnym) i integralnym elementem obrony o charakterze manewrowym i pozycyjnym.

3.5. GŁÓWNE PROBLEMY WSPARCIA I ZABEZPIECZENIA

Rozpoznanie

Osiągnięcie rezultatów końcowych na wymaganym poziomie w głównej mierze jest zdeterminowane synchronicznym użyciem systemów do zdobywania wiarygodnych informacji o przeciwniku i środowisku walki. Jednak nawet aktualne dane z rozpoznania nie są wystarczające w procesie decyzyjnym. Niezbędne jest studio-

wanie informacji, które gromadzone w banku danych wymagają analizy i oceny możliwości i potrzeb ich wykorzystania przez wszystkie zainteresowane komponenty.

Istotną w wykorzystaniu systemu rozpoznania jest forma obrony (koncepcja osiągnięcia celu).

Główny wysiłek rozpoznania w obronie o charakterze manewrowym jest skupiony na wykryciu wiarygodnego i rzeczywistego rozmieszczenia przeciwnika, jego bazy operacyjnej oraz prawdopodobnej koncepcji osiągnięcia celu. Bardzo ważnym elementem jest przewidywany kierunek podejścia, rejony rozmieszczenia głównych elementów oraz priorytety wsparcia, zabezpieczenia i kierunki największego zainteresowania analizowane pod kątem prawdopodobnego potęgowania uderzenia.

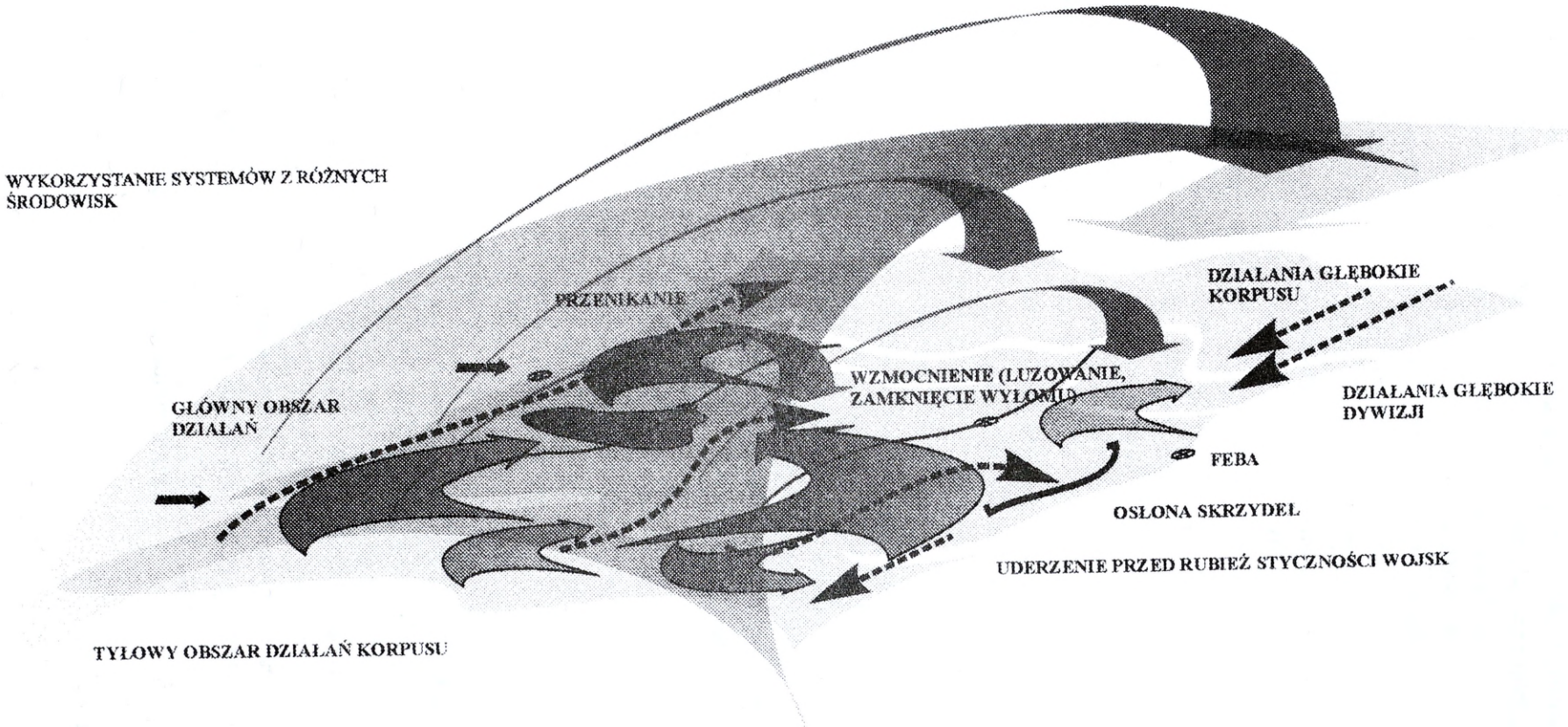
Powyższe dane są niezbędne z punktu widzenia: przyjęcia optymalnego systemu (w tym szczególnie ugrupowania) uwzględniającego ekonomiczne gospodarowanie bazą operacyjną, który jest zdeterminowany ustaleniem, czy, jak długo, jak, czym i gdzie prowadzić działania opóźniające, gdzie dążyć do utrzymania terenu (obiektów kluczowych); jak ukształtować strukturę obszaru odpowiedzialności, aby zapewnić racjonalne wykorzystanie zgrupowań do decydującego uderzenia; jak zapewnić bezpieczeństwo własnym środkom – system kompleksowej osłony oraz wykorzystanie elementów w ramach dominacji we wszystkich wymiarach. Jest to szczególnie istotne w odniesieniu do potencjału, który przewidziany jest do osiągnięcia celu (stanu końca operacji) gdyż umożliwia podjęcie we właściwym czasie decyzji do wykonania tego działania, udokładnienie zadań w stosunku do planowanego czasu i miejsca, uaktualnienie synchronizacji (w ramach działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych) oraz pełne zabezpieczenie i osłonę.

Rozpoznanie powinno dostarczać niezbędne dane do potwierdzenia głównego wysiłku przeciwnika, sytuacji w prognozowanych punktach decydujących, obiektach, które stanowią centrum jego siły i możliwości działania, przesłanki zbliżające przeciwnika do punktu kulminacyjnego. Informacje te umożliwiają także ocenę prognozowanego wyboru i wykorzystanie przez przeciwnika kluczowych obiektów (kierunków) w aspekcie racjonalnego dysponowania posiadanym potencjałem w stosunku do każdej sytuacji negatywnej, która jest niezgodna z przyjętym procesem osiągania celu – zapewnienie tolerancji czasowej niezbędnej do wdrażania rozwiązań alternatywnych lub wariantowych.

Zasadniczą rolą systemu rozpoznania jest zapewnienie świadomości sytuacyjnej dowódców wszystkich poziomów dowodzenia w urzeczywistnieniu procesu decyzyjnego.

Manewr

Manewr stanowi zasadniczy element, przy pomocy którego zapewnia się osiągnięcie celu w działaniach obronnych bez względu na formę obrony. Wykorzystanie manewru w znacznej mierze zależy od oceny: czy o trwałości obrony decyduje teren,

PRZESTRZENNY MANEWR I PRECYZYJNE RAŻENIE W DZIAŁANIACH OBRONNYCH

czy priorytet osiągnięcia celu zależy od posiadanego potencjału. Stanowi to jeden z zasadniczych elementów precyzowania zadań (celów) dla poziomu taktycznego.

Typowa organizacja obszaru odpowiedzialności ogranicza się do działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Dodatkowo wyszczególnia się – w granicach obszaru działań bezpośrednich – główny obszar działań, działania pomocnicze i działania wojsk w obszarze osłony. Ze względu na cel, sposób działania przeciwnika, teren, posiadany potencjał, oraz czas obrona może być prowadzona selektywnie (ogniskowo) – jedność celu, a rozdzielenie czasu i miejsca – co wyklucza linearną organizację i strukturę obszaru odpowiedzialności oraz w formie linearnej lub kierunkowej – wariant utrzymania stałego kontaktu z siłami przeciwnika.

Głęboki manewr jest integralnym elementem koncepcji operacyjnej w działaniach obronnych o charakterze manewrowym. Dowódca poziomu operacyjnego wykorzystuje w tym zakresie wszystkie możliwości do skoordynowanego manewru i systemu rażenia w ramach prowadzenia operacji głębokiej celem utrzymania przestrzennej dominacji nad przeciwnikiem.

Działania głębokie koncentrują się na: selektywnej eliminacji wysoko opłacalnych celów, izolowaniu bazy operacyjnej przeciwnika w zakresie utrudnienia wykorzystania jej elementów, osłabianiu możliwości bojowej sił wsparcia i wzmocnieniu oraz zdolności bojowej zasadniczego potencjału.

W granicach głównego obszaru działań dowódca precyzuje operacyjny punkt ciężkości uzależniony od celu, przewidywanego działania przeciwnika, terenu, posiadanego potencjału i czasu. Stanowi on funkcjonalny obiekt kluczowy, obszar, w którym kumulują się rezultaty manewru i systemu rażenia komponentów poziomów taktycznego i operacyjnego. Jest on elementem w systemie obrony gdzie, dowódca poziomu operacyjnego zamierza zadać decydujące straty przeciwnikowi lub skutecznie sparaliżować jego proces decyzyjny.

Potencjał uderzeniowy, przeznaczony do rozstrzygającego uderzenia, powinien stanowić maksymalną moc dostępną dowódcy w danej sytuacji operacyjnej. Jest to z reguły zgrupowanie sił i systemów ze wszystkich środowisk walki, będących w dyspozycji dowódcy poziomu operacyjnego, i stanowiący zasadniczy potencjał obronny.

Przed decydującym uderzeniem na zgrupowania przeciwnika w granicach głównego obszaru działań (obszaru działań bezpośrednich), potencjał przewidziany do jego wykonania może prowadzić działania opóźniające do rubieży uderzenia lub przygotowywać się do tego zadania w głębi obszaru obrony (bez względu na to czy poprzedza to tworzenie przewagi względnej, czy przyjęto wariant koncentracji rezultatów bezpośrednio na przeciwniku z rozproszonych położeń). Może to obejmować wszystkie lub wybrane przedsięwzięcia, które pozwalają uzyskać dopuszczalny poziom ryzyka operacyjnego przy jednoczesnym tworzeniu warunków do uzyskania zaskoczenia, takich jak:

– zmylenie co do celu, czasu i miejsca uderzenia,

– ukrycie, maskowanie i przyjęcie położenia z pozoru niedogodnego do przejścia z jednego rodzaju działań do drugiego (koncentracja sił na przeciwniku, luzowanie sił w styczności i przejście do uderzenia z tego położenia, luzowanie osłonowe, wycofanie i uderzenie na przeciwnika nie osłoniętego zaporami inżynieryjnymi i pozbawionego ukryć);

– tworzenie fałszywego obrazu (dezinformacja) rozmieszczenia i prawdopodobnego wykorzystania sił i systemów z poszczególnych środowisk walki.

Głęboki manewr wymusza specyficzne podejście do wykorzystania zasobów logistycznych, gdyż wymaga przesunięcia i rozmieszczenia bazy logistycznej bliżej rubieży wprowadzenia do uderzenia zgrupowań manewrowych. Wynika to z tego, że głęboki manewr w obronie o charakterze manewrowym może w pewnym etapie być częścią działań głębokich.

Uderzenie zgromadzonego potencjału ma sparaliżować zorganizowany charakter działań przeciwnika na całą głębokość obszaru przez niego kontrolowanego, izolować jego zgrupowania, które mogą być wykorzystane do dynamicznego przeciwdziałania, pobić lub zniszczyć jego siły. Wobec znacznego potencjału przeciwnika, szczególna rola przypada działaniom głębokim, które skupiają wysiłek na izolacji głównego zgrupowania uderzeniowego w styczności, tym samym umożliwiają selektywne jego pobicie.

Obrona o charakterze pozycyjnym jest podobna do obrony o charakterze manewrowym, z tym, że przeważają w niej statyczne formy działań i konsekwentnie dostosowane do tego elementy struktury obszaru odpowiedzialności. Odwód jest komponentem broni ze wszystkich środowisk działań i obejmuje z reguły jedną trzecią potencjału operacyjnego. Powstrzymywanie uderzeń przeciwnika w formie uprzedzającej oraz ewentualne uderzenia przed rubież styczności wojsk, są skupione na uniemożliwieniu uzyskania przez niego powodzenia głębiej, niż zakłada to przyjęta koncepcja.

Zgrupowania poziomu taktycznego celem utrzymania przyjętej koncepcji operacyjnej powinny być zdolne do wykorzystania odwodów w sposób dynamiczny, zanim zgrupowania przeciwnika zdążą wykorzystać uzyskane powodzenie. Pozwala to zachować ogólny charakter obrony, gdyż jej istotą w każdej sytuacji jest tworzenie warunków do przejścia do innego rodzaju działań – działań zaczepnych. Temu zamierzeniu podporządkowuje się koncepcję operacyjną osiągnięcia celu, system obrony oraz jej organizację i strukturę. Każdy element ugrupowania jest wtopiony w ogólny system, który wzajemnie zsynchronizowany umożliwia wykonanie postawionego zadania przez kolejny, aby w rezultacie osiągnąć zamierzony (przewidywany) stan końca działań. Wymaga to wszechstronnego wykorzystania dostępnych systemów.

Szczególną rolę w działaniach obronnych o charakterze pozycyjnym odgrywa teren. Odpowiednio przygotowany i wykorzystany umożliwia obronę obiektów kluczowych lub przyjęcia wariantu obrony linearnej, przygotowywanej strefowo.

W każdym wypadku niezbędne jest dostosowanie istniejących warunków do potrzeb. Wobec potencjalnego silnego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika, przy niedostatecznych własnych środkach, przygotowana infrastruktura powinna w większym wymiarze uwzględniać rozbudowę fortyfikacyjną obiektów. Istotne znaczenie dla wymuszania zmiany kierunku głównego uderzenia przeciwnika, wpływanie na tempo prowadzenia działań, ograniczanie swobody, a tym samym kształtowanie przebiegu rozwoju sytuacji zgodnie z zamierzeniem, mogą mieć obiekty (rejony, obszary) kluczowe. Jest to punkt decydujący szeroko pojętej inicjatywy. Ze względu na cel, działanie przeciwnika, teren, posiadany potencjał, czas dąży się do usamodzielnienia zgrupowań nie tylko w aspekcie wykorzystania systemów rażenia, ale również materiałowych (logistycznych) oraz całej sfery zabezpieczenia działań. Poziom operacyjny z kolei powinien zapewnić pełnowymiarową osłonę oraz dominację informacyjną nad całą przestrzenią zadaniową.

Bez względu na formę obrony (pozycyjna czy manewrowa) precyzyjne rażenie systemów ze wszystkich środowisk walki odgrywa kluczową rolę w wykonaniu postawionego zadania, osiągnięcia celu.

W obronie o charakterze pozycyjnym główny wysiłek skupia się na kierunkach podejścia i przewidywanych korytarzach manewru głównego zgrupowania uderzeniowego przeciwnika.

W obronie o charakterze manewrowym koncentracja wysiłku skupia się na zapewnieniu realizacji zadań przez zgrupowanie przewidziane do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk (uderzenie rozstrzygające). Zadanie to wykonują nie tylko systemy rażenia poziomu operacyjnego, ale także wspierające lub organiczne na głównym obszarze. Jeżeli zgrupowanie przeciwuderzające ma prowadzić działania zaczepne poza zasięgiem systemów wsparcia sił na głównym obszarze operacji, celowe jest przydzielenie niezbędnych środków tym siłom lub też niezbędne jest przegrupowanie sił i systemów celem wykorzystania ich maksymalnych możliwości i maksymalnego zasięgu. System rażenia powinien pełnić decydującą rolę podczas wykonania przeciwuderzenia, szczególnie gdy potencjał uderzeniowy jest niewystarczający w stosunku do potencjału przeciwnika. Szczególnie ważne jest natężenie ognia i jego przewidywany rezultat przed i w trakcie nawiązania kontaktu bezpośredniego z siłami przeciwnika. Osłabienie potencjału przeciwnika, zdezorganizowanie funkcjonowania jego systemu działań, w tym szczególnie dowodzenia, ma zasadniczy wpływ na proces ciągłości działań oraz osiągnięcie zamierzonego skutku przeciwuderzenia. Ma to istotne znaczenie w sytuacji, gdy przeciwuderzenie ma zapoczątkować proces zmiany rodzaju działań z obronnych na zaczepne.

Planowanie i koncentracja wysiłku w obronie o charakterze manewrowym jest trudniejsza niż w obronie pozycyjnej. Wynika to z charakteru obrony, gdyż jej powodzenie zależy od zachowania przestrzennej swobody działań i manewru oraz mobilności elementów ugrupowania poziomów taktycznego i operacyjnego.

Oprócz tego proces kształtowania sytuacji pod kątem wykonania zasadniczego (rozstrzygajacego) uderzenia przed rubież styczności wojsk jest procesem dynamicznym, obejmującym cały obszar odpowiedzialności zarówno wojsk własnych jak i przeciwnika. Równocześnie zbiega się z tworzeniem warunków do uderzenia w ramach prowadzenia działań głębokich i w obszarze tyłowym, tworzeniem zgrupowania uderzeniowego, zapewnieniem zorganizowanego charakteru prowadzonych działań na głównym obszarze oraz utrzymaniem zdolności do rozwiązań alternatywnych. Dlatego tak trudne jest określenie punktu, w którym nastąpi ostateczne przejęcie inicjatywy w omawianej obronie w stosunku do obrony pozycyjnej, gdzie zarówno zgrupowania poziomu taktycznego na głównym obszarze operacji, jak i przeciwnika, znajdują się bardziej w sytuacji statycznej. Oprócz tego w działaniach obronnych o charakterze stałym kierunek głównego wysiłku jest elementem statycznym, do którego łatwiej zaplanować i wykorzystać system rażenia.

Jednym z zasadniczych priorytetów przy wykorzystywaniu środków rażenia, szczególnie artyleryjskich i wymiaru powietrznego jest zachowanie bezpieczeństwa własnym elementom ugrupowania operacyjnego.

Powszechna obrona przeciwlotnicza

Powszechna obrona przeciwlotnicza skupia wysiłek na zorganizowaniu parasola ochronnego, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów (punktów) kluczowych do wykonania zadania i stanowi zasadniczy element pełnowymiarowej osłony. Rozmieszczenie systemów przeciwlotniczych ma z reguły charakter statyczny i dostosowuje wymagania do sposobu osiągnięcia celu przez zgrupowania lądowe. W obronie o charakterze manewrowym sposób wykorzystania systemów OPL komplikuje się, z powodu możliwości wyjścia spod parasola ochronnego zgrupowań w trakcie wykonywanych przez nie uderzeń przed rubież styczności wojsk. Ta forma obrony wymaga ciągłej reorganizacji systemu OPL w aspekcie zapewnienia osłony zarówno zgrupowaniu uderzeniowemu, jak i siłom na głównym obszarze działań, które znajdują się w sytuacji statycznej. Zasadnicze środki pozostają z reguły w ugrupowaniu sił w styczności, w wypadku gdy zgrupowanie uderzeniowe nie atakuje celu położonego głęboko w ugrupowaniu przeciwnika. Natomiast możliwość wyjścia spod parasola systemów OPL, gdy cel (obiekt) jest położony głęboko na terenie opanowanym przez przeciwnika, wymaga sprecyzowania priorytetów, co pociąga za sobą konieczność przegrupowania, aby zapewnić maksymalną ochronę tych sił. System obrony przeciwlotniczej powinien być tak skonstruowany, aby zapewniał osłonę zarówno zgrupowań statycznych, jak i wszelki manewr w obszarze odpowiedzialności, i jednocześnie integrował wysiłek systemów OPL pozostających w ugrupowaniu obronnym, a także tych, które zabezpieczają wykonanie zasadniczego manewru.

Manewrowość i ochrona wojsk

Manewrowość i ochrona wojsk są istotnymi elementami w procesie przygotowania i prowadzenia działań obronnych. Bez względu na sposób osiągnięcia celu w działaniach obronnych (formy obrony) integralnie są one związane z terenem. Niezbędne dane w tym zakresie dostarcza specjalistyczna topograficzna komórka, która zapewnia skondensowane wnioski z analizy obszaru (terenu) pod kątem wykorzystania jego walorów do przygotowania efektywnego manewru oraz charakterystykę obiektów, kierunków, rejonów. Dane te pozwalają racjonalnie wykorzystać właściwości naturalne (sztuczne) terenu w koncepcji operacyjnej, a tym samym zapewnić korzystniejsze warunki osiągnięcia celu. W obronie manewrowej większą samodzielność w wykorzystaniu terenu pozostawia się podległym zgrupowaniom, które zapoczątkowują proces przejęcia inicjatywy. Wynika to z dynamicznego charakteru prowadzonych działań przez te siły. W wypadkach koniecznych poziom operacyjny będzie dostarczał wszelkiej niezbędnej pomocy w zakresie zaadaptowania terenu do ich potrzeb. Siły i środki wojsk inżynieryjnych w zasadzie skupiają swój wysiłek w obszarze tyłowym oraz na styku głównego obszaru działań i tyłowego obszaru, szczególnie w zakresie przygotowania linii komunikacyjnych, kierunków podejścia i korytarzy manewru, adaptacji infrastruktury naturalnej i sztucznej.

Tak jak system rażenia, wsparcie inżynieryjne skupia główny wysiłek na zapewnieniu wykonania zadań przez zgrupowania wykonujące uderzenie. Główny wysiłek sił i systemów inżynieryjnych w pierwszej fazie wykonania uderzenia skupia się na tworzeniu przeszkód, które ograniczają manewr przeciwnikowi, a ułatwiają uzyskanie wysokiego tempa prowadzenia natarcia zgrupowaniom uderzeniowym. Istotną rolę w tym momencie odgrywają pola minowe i zapory inżynieryjne ustawiane przed frontem atakujących sił przeciwnika, które są niezbędnym elementem kształtowania położenia wojsk w momencie uderzenia. Powodzenie i osiągnięcie zamierzonego, ostatecznego rezultatu w czasie wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk, zapewnia się poprzez: stworzenie warunków do pokonania z marszu ważnych przeszkód terenowych, które mogłyby hamować tempo działań; utrzymanie dróg (kierunków podejścia) zapewniających zorganizowane i terminowe wykorzystanie odwodów oraz ciągłość zaopatrzenia logistycznego. Istotnym zadaniem systemu inżynieryjnego jest osłona skrzydeł oraz kierunków pasywnych.

W obronie o charakterze manewrowym do głównego obszaru działań wydziela się tylko część potencjału operacyjnego, aby zapewnić minimum warunków pozwalających na przejęcie inicjatywy. Jednak główny ciężar zabezpieczenia bojowego działań powinien być skupiony właśnie w tym obszarze. Wynika to z następujących przesłanek:

1. Statycznie lub dynamicznie broniące się siły nie są w stanie pokonać przeciwnika własnym potencjałem – samodzielnie. Natomiast w tych formach obrony

o powodzeniu decyduje zasadniczy potencjał uderzeniowy i przede wszystkim stworzone warunki do uzyskania powodzenia. Jednak rezultat użycia odwodów zależy w znacznej mierze od pierwszego etapu prowadzenia operacji obronnej – a w tym etapie zasadniczą rolę pełnią zgrupowania poziomu taktycznego broniące się na głównym obszarze.

2. Zgrupowania na głównym obszarze działań mogą nie być zdolne do paraliżowania manewru przeciwnika, a w konsekwencji do ukształtowania położenia stron zgodnie z przyjętą koncepcją. Może to wykluczyć efektywne zaangażowanie zgrupowania przewidzianego do uderzenia rozstrzygającego do osiągnięcia celu operacji.

W obronie o charakterze pozycyjnym zgrupowania poziomu taktycznego mają większą autonomię niż w obronie manewrowej. Wobec tego w zależności od rozmiaru pasa (rejonu) obrony mogą one w pełni kontrolować wykorzystanie posiadanych odwodów, aby osiągnąć założony cel działań. Na poziomie operacyjnym organizuje się jedynie niewielkie, wysoce mobilne odwody.

Poziom taktyczny wykorzystuje swój potencjał, łącznie z odwodami, w granicach przydzielonych pasów (rejonów) obrony. Zgrupowania na głównym obszarze, mając na uwadze postawione zadanie, posiadaną zdolność bojową (możliwości), otrzymują taki zakres wsparcia i zabezpieczenia działań, który pozwala osiągnąć założony cel bez ingerencji przełożonego (bez wykorzystania jego odwodów). Wykorzystanie odwodów na poziomie operacyjnym skupia się na priorytetowych, nieprzewidzianych sytuacjach.

Możliwa zmiana koncepcji osiągnięcia celu, a szczególnie zmiana orientacji działań z obronnej na zaczepną, jest zdeterminowana następującymi przesłankami:

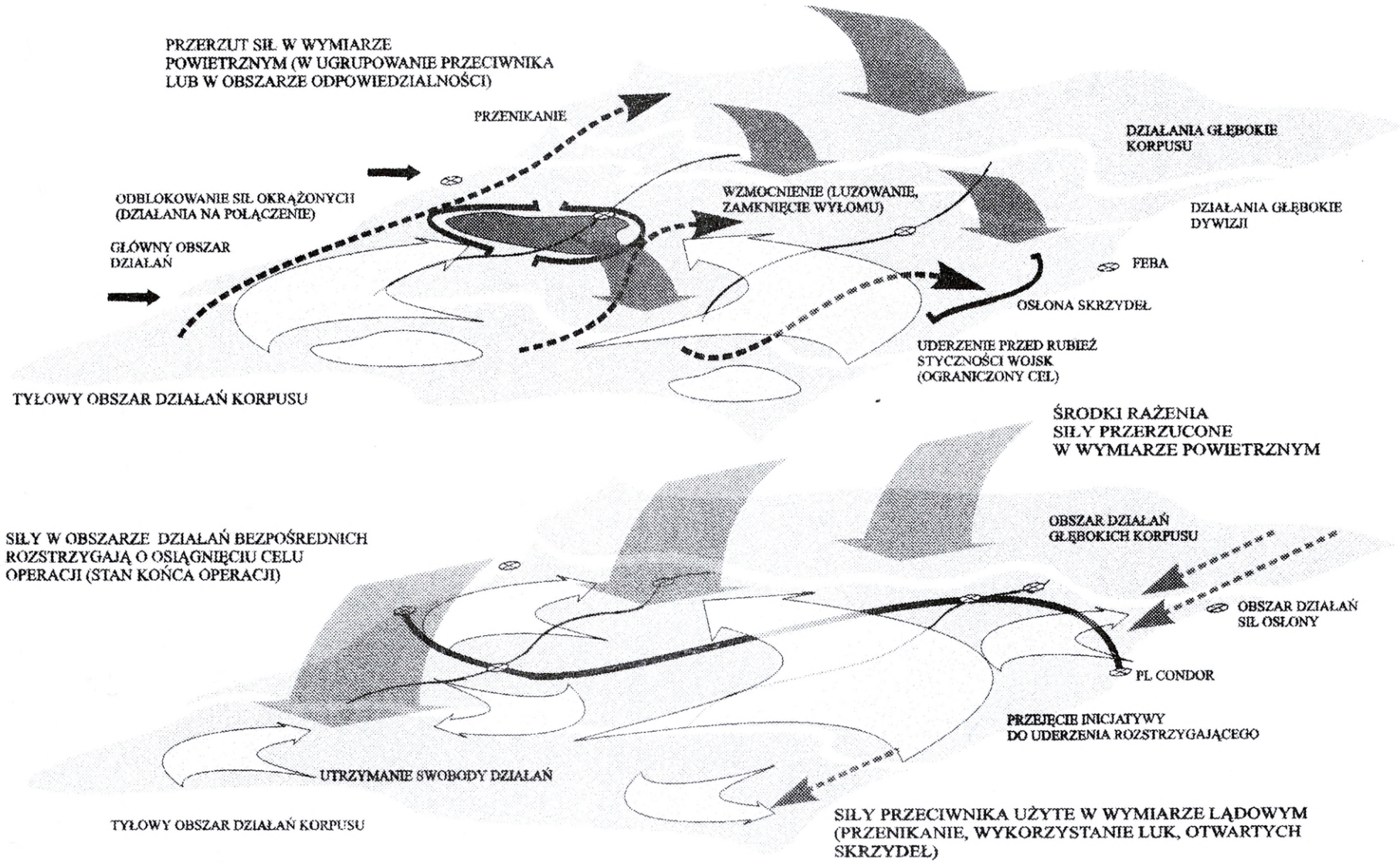
– przeciwnik prowadząc operację zaczepną osiągnął punkt kulminacyjny;

– zgrupowania przeciwnika, w wyniku wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk lub groźby takiego zamierzenia, przeszły do pospiesznej obrony,

– poziom zdolności bojowej oraz możliwości bojowe tego potencjału umożliwiają osiągnięcie celu w działaniach zaczepnych.

Mimo powyższych sytuacji, przejście do działań zaczepnych, poprzedzone prowadzeniem działań obronnych, jest przygotowywane w czasie wypracowania koncepcji do prowadzenia tych ostatnich. Zmiana rodzaju działań powinna być nieustannie aktualizowana. Natomiast zmiana orientacji działań na ofensywną, powinna być przeprowadzona możliwie szybko, aby rozbić zasadnicze zgrupowanie przeciwnika zanim otrzyma wzmocnienie, póki jego system działań organizowany jest pospiesznie, nie zdążył odtworzyć odpowiedniego poziomu zdolności bojowej. W wielu sytuacjach takie działanie doprowadza do rozbicia lub zniszczenia przeciwnika.

W obronie o charakterze manewrowym przejście do działań zaczepnych następuje z chwilą uzyskania powodzenia przez zgrupowanie wykonujące uderzenie rozstrzygające przed rubież styczności wojsk.

AKTYWNE WYKORZYSTANIE OBSZARU ODPOWIEDZIALNOŚCI W DZIAŁANIACH DEFENSYWNYCH

W obronie o charakterze pozycyjnym dowódca poziomu operacyjnego wydziela część zgrupowań poziomu taktycznego, które są przewidziane w pierwszej kolejności do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk, jednak moment ten następuje po fazie prowadzenia działań obronnych (osiągnięcie w niej celu) i otrzymaniu niezbędnego wsparcia i wzmocnienia.

Przejście do uderzenia (działań zaczepnych) z położenia obronnego może być realizowane zgrupowaniami, które nie są w bezpośrednim kontakcie z przeciwnikiem (odwód operacyjny lub siły wzmocnienia) po wykonaniu marszu zbliżania z głębi bądź w bezpośrednim kontakcie z przeciwnikiem rozmieszczonym na głównym obszarze lub wariant kombinowany. Preferowanym sposobem jest przejście do działań zaczepnych jednostkami z położenia w styczności. W wypadku gdy istnieją sprzyjające warunki, należy przewidzieć i wdrożyć możliwość wzmocnienia tych sił, zluzowania (luzowanie osłonowe lub w wyniku uderzenia lokalnego), aby uzyskać wymagany potencjał uderzeniowy.

Wykorzystanie odwodów po podejściu z głębi jest uzasadnione potrzebą stworzenia silnego zgrupowania uderzeniowego poza zasięgiem sytemu rażenia przeciwnika. Jednocześnie jest to utrudnione w granicach głównego obszaru, gdyż zgrupowania w styczności są aktualnie poważnie obciążone działaniami bezpośrednimi z przeciwnikiem. W innej sytuacji tworzenie i wprowadzenie sił po podejściu z głębi może być jednak wymuszone, gdy działania obronne prowadzi się sposobem nielinearnym (sekwencyjnym) – brak zachowania ciągłości działań. Wówczas to przedsięwzięcie wymaga szybkiego zgromadzenia niezbędnego potencjału w odpowiednim miejscu i czasie (pas, rejon odpowiedzialności poziomu taktycznego), nawet kosztem osłabienia kierunków pasywnych lub koncentracja priorytetów następuje bezpośrednio na kierunku głównego wysiłku przeciwnika (kumulacja rezultatów na przeciwniku).

W wypadku gdy dowódca do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk wykorzystuje zgrupowania ze styczności, niezbędne jest skalkulowanie celowości pozostawienia części tych sił na tej rubieży. W sytuacji gdy w skali operacyjnej koncentruje się wysiłek na zmianę rodzaju działań, istnieje potrzeba ewentualnego ich wzmocnienia, aby umożliwić stworzenie przewagi na określonym kierunku, przy jednoczesnym zachowaniu zdolności do utrzymania niezbędnego potencjału na rubieży styczności wojsk, uwzględniając dotychczasowy obszar odpowiedzialności.

Nie wyklucza się możliwości wycofania wydzielonych sił z głównego obszaru, jako konsekwencji dostosowania rubieży kontaktu bezpośredniego z przeciwnikiem do potrzeb wykonania tego uderzenia, odtworzenia odwodów, osłony skrzydeł głównego zgrupowania uderzeniowego, wymuszonego dostosowania się do położenia sąsiadów lub w prognozowanych (nieprzewidzianych) innych sytuacjach.

4. DZIAŁANIA POŚREDNIE

Pod pojęciem działania pośrednie – rozumiemy wszelkiego rodzaju skryte zabiegi wojenne, poczynając od różnych form manewru, poprzez nieoczekiwany dla przeciwnika wybór kierunku głównego uderzenia (wysiłku), uzyskanie zaskoczenia w wyborze czasu i miejsca uderzenia, nagłe zastosowanie nieznanych środków i sposobów walki, a kończąc na szerokim stosowaniu dezinformacji i maskowania rzeczywistych działań celem wprowadzenia przeciwnika w błąd[30].

Formy działań pośrednich w obowiązujących regulaminach NATO przedstawiona się jako autonomiczne, zorganizowane przedsięwzięcia, które treścią wypełniają podstawowe rodzaje działań, tzn. obronę i natarcie. *Na szczeblu operacyjnym podstawowymi działaniami lądowymi są działania zaczepne i obronne. Na szczeblu taktycznym wyszczególnia się trzeci rodzaj działań, działania opóźniające. Łącznie zapewniają one elastyczność i płynność walki na lądzie i pozwalają utrzymać je przy zróżnicowanym tempie działań. Wszystkie one mogą mieć miejsce w styczności z przeciwnikiem lub bez. Mogą być prowadzone jednocześnie, ewentualnie samodzielnie na kierunkach autonomicznych przez funkcjonalne (strukturalne) elementy ugrupowania operacyjnego lub przez wojska w całości. W celu osiągnięcia ciągłości, działania łączone są podczas operacji etapami pośrednimi, w których wojska wychodzą z walki lub dążą do ponownego kontaktu z przeciwnikiem. Są to:*

- *marsz zbliżania,*
- *bój spotkaniowy,*
- *działania na połączenie,*
- *wycofanie,*
- *luzowanie*[31].

Działania na szczeblu operacyjnym, łączą bowiem taktykę i strategię poprzez ustalanie celów operacyjnych, kolejność zdarzeń w osiąganiu celów operacyjnych, prowadzenie działań i wykorzystanie zasobów powodujących i podtrzymujących te zdarzenia[32].

Marsz zbliżania[33]

Aby wojska mogły podjąć walkę ze zgrupowaniem lądowym przeciwnika, muszą się zbliżyć do niego w sposób zorganizowany, w ugrupowaniu odpowiednim do przewidywanych działań. Przeto marsz jest postrzegany jako etap wstępny, którego celem jest doprowadzenie wojsk do obszaru bezpośredniego starcia. Kolejnym etapem jest wykonanie uderzenia lub przyjęcie w sposób zorganizowany

---

[30] B. H. Liddell-Hart, *Strategia, działania pośrednie*, Warszawa, MON 1959, s. 10.
[31] *Regulamin ATP-35 (B)*, s. 16.
[32] Tamże, s. 14.
[33] A. Czupryński, *Działania pośrednie w operacji obronnej*, Warszawa, AON 1999, s. 193.

uderzenia przeciwnika, a następnie, po starciu, wyprowadzenie wojsk z obszaru działań bezpośrednich[34].

Jednym ze sposobów przemieszczania wojsk jest marsz, definiowany ogólnie jako zorganizowane przemieszczanie wojsk na autonomicznych środkach transportu.

Według obszaru działania, przyszłego zadania po wykonanym marszu oraz warunków determinowanych rozwojem sytuacji kryzysowej, dokonano klasyfikacji marszu. Według głównego kryterium, tj. celu, obszaru i przyszłego zadania, wyszczególniono marsze: administracyjny, taktyczny, zbliżania.

Marsz organizowany i wykonywany w strefie komunikacji jest nazywany marszem administracyjnym[35]. Marsz organizowany oraz wykonywany w warunkach zagrożenia działaniem strony przeciwnej jest nazywany marszem taktycznym[36]. Natomiast pod pojęciem „marsz zbliżania" jest rozumiane „posuwanie się do przodu jednostek bojowych w sytuacji zagrożenia bezpośrednim kontaktem z siłami przeciwnika. Oddziały są całkowicie lub częściowo rozwinięte. Marsz zbliżeniowy kończy się wtedy, gdy nawiązany zostaje kontakt bojowy z siłami nieprzyjaciela, lub gdy zajęta zostaje pozycja wyjściowa do ataku"[37]. Tym, co w szczególności

---

[34] Tak interpretowana rola marszu na obszarze kraju (i nie tylko), wynika z ogólnego modelu operacji, który przyjmuje się w realizacji w pięciu fazach: przygotowanie, transport (ogólnie: przemieszczanie wojsk do obszaru działań bezpośrednich), działanie, powrót do miejsc stałej dyslokacji, przyjęcie struktur pokojowych. Zob.: *Działania operacyjne w nowych uwarunkowaniach geopolitycznych*. Materiały z sympozjum naukowego, Warszawa, AON 1998, s. 26–38.

[35] Celem marszu administracyjnego w okresie pokoju jest zmiana rejonu dyslokacji lub zajęcie podstaw wyjściowych do ćwiczeń, natomiast w czasie wojny stworzenie zgrupowań operacyjnych do działań w strefie działań bojowych. Jest organizowany i prowadzony bez zagrożenia działaniami naziemnych zgrupowań przeciwnika, z wyjątkiem grup dywersyjnych. W marszach administracyjnych w czasie pokoju należy głównie uwzględniać bezpieczeństwo i przepisy ruchu drogowego danego państwa, natomiast w czasie wojny należy uwzględniać głównie osłonę przeciwlotniczą. Marsz administracyjny może być prowadzony bez zachowania struktur bojowych.

[36] Dotychczas w polskim nazewnictwie nie używano pojęcia marsz taktyczny. Rozróżniano marsze i przewozy. Natomiast w marszach, według kryterium użytego środka realizującego ruch, wyszczególniano marsz: pieszy, na autonomicznych środkach transportu i mieszany. Analiza zasad organizowania i prowadzenia marszów według polskich i zachodnich poglądów wskazuje na potrzebę zmian pojęć i treści związanych z przemieszczaniem wojsk. Dlatego też celowe jest adaptowanie pojęcia i treści związanych z marszem taktycznym. Oznacza to, iż podczas wykonywania marszu taktycznego w warunkach zagrożenia militarnego oraz wojny, powoduje to konieczność realizacji wszystkich przedsięwzięć zabezpieczenia bojowego. Zatem głównym determinantem wyznaczającym przygotowanie i prowadzenie marszu jest działanie strony przeciwnej oraz treść zadania. Pojęcie marszu wykonywanego w takich warunkach jest rozumiane podobnie (pomimo różnego nazewnictwa) i najogólniej sprowadza się do stwierdzenia, że marsz to zorganizowane przemieszczanie wojsk na autonomicznych środkach transportu w celu wejścia na rubież walki lub poprawy położenia w stosunku do przeciwnika, z zadaniem wykonania tych przedsięwzięć w określonym czasie, z zachowaniem zdolności bojowej oraz skrycie.

[37] Zob. hasło: „marsz zbliżania" *Słownik terminów i definicji NATO AAP-6(U)*, Warszawa, MON 1998.

wyróżnia marsz zbliżania jest jego cel – uchwycenie kontaktu bojowego z przeciwnikiem

W aspekcie takich możliwości wojsk lądowych i sposobów ich dotarcia do obszaru działań bezpośrednich, należy się zastanowić, co w istocie wyróżnia rodzaje marszu, a w szczególności marsz zbliżania.

Obecnie pod pojęciem „marsz zbliżania" rozumie się takie działania, których celem jest odtworzenie kontaktu bojowego z przeciwnikiem. Stąd celem marszu zbliżania jest zorganizowane nawiązanie kontaktu bojowego ze zgrupowaniem lądowym przeciwnika. Marsz zbliżania realizują siły, których zadaniem jest – przez nawiązanie kontaktu bojowego z przeciwnikiem – zabezpieczenie wejścia do walki sił głównych. Marsz zbliżania jest wykonywany w ramach przyszłych działań jako etap wstępny, doprowadzający wojska do kontaktu bojowego ze zgrupowaniem lądowym przeciwnika. Kończy się po nawiązaniu kontaktu bojowego ze zgrupowaniami lądowymi. Jest jednym ze sposobów przejęcia inicjatywy, jej utrzymania i stworzenia siłom głównym warunków w celu wykorzystania jej skutków, co w szerszym aspekcie powoduje narzucenie przeciwnikowi swej woli działania. Marsz zbliżania nie jest postrzegany jako rodzaj walki, ale jako jeden z etapów.

Zainicjowanie następnego zadania, to nic innego, jak zbliżenie się do przeciwnika i wykonanie uderzenia lub zajęcie pozycji obronnej. Potrzeba zmiany w ugrupowaniu ze względu na przyszłe zadanie to zbliżenie się do obszaru działań bezpośrednich z przewidywaniem wejścia do walki lub zmiana miejsca w ugrupowaniu w obszarze działań bezpośrednich, aby uniknąć uderzenia przeciwnika lub wykonać na niego uderzenie w innym obszarze.

W szczegółowy cel zbliżenia się do przeciwnika, zakończony uderzeniem z określonej rubieży lub zajęciem pozycji obronnej, musi być wpisana kategoria czasu, miejsca i jakości. Kategoria czasu wynika z potrzeby użycia wojsk, które wykonały ruch zbliżenia się do przeciwnika w określonym miejscu i czasie i przy zachowaniu możliwości do sprawnego działania. Aby zbliżające się wojska do obszaru bezpośredniego starcia osiągnęły pożądany efekt, ich przybycie powinno być zaskoczeniem dla przeciwnika. Kategoria czasu wskazuje również i to, że określone siły są potrzebne w odpowiednim miejscu, wtedy i tylko wtedy, kiedy są tam niezbędne. Działania zmierzające do doprowadzenia wojsk w obszar bezpośredniego starcia bez zamiaru ich użycia są niecelowe, gdyż niepotrzebnie narażają je na straty od uderzeń systemów rażenia przeciwnika. Czas musi być wpisany w cel marszu jako determinanta jego racjonalności.

Kategoria miejsca określa cel przestrzenny, jakim jest dotarcie w określone miejsce. Z miejsca położenia przestrzennego wynikają ograniczenia jakościowe oraz określa się kategorię czasu. To odległość i jakość maszerujących wojsk określają czas, który ponadto jest determinowany warunkami środowiska marszu. Miejsce położenia celu jest określane jako rubież wejścia do walki, rejon obrony, rubież ogniowa i inne, wynikające ze specyfiki przyszłego zadania.

Kategoria jakości to stan wojsk określany ich zdolnością bojową do natychmiastowego działania. Jest to szczególne kryterium celu marszu podczas zbliżania się do przeciwnika, determinowane zdolnością podjęcia walki.

Ze względu na cel późniejszych działań, następujący bezpośrednio po marszu zbliżania, oraz warunki jego osiągnięcia, tworzy się ugrupowanie. W skład głównych elementów ugrupowania wchodzą zazwyczaj: oddział wydzielony, ubezpieczenia oraz siły główne. Organizuje się ubezpieczenia czołowe, boczne i tylne. Potrzebę organizowania ubezpieczeń, ich skład bojowy oraz liczbę determinują: charakter działań przeciwnika, zadanie wojsk własnych oraz właściwości środowiska działania.

Ugrupowanie wykonujące marsz zbliżania się do przeciwnika powinno zapewnić:

1) wykonanie zadania w określonym czasie;

2) ubezpieczenie okrężne sił głównych przemieszczających się wojsk;

3) rozwinięcie sił głównych w ugrupowanie bojowe;

4) możliwość jednoczesnego wprowadzenia do walki odpowiedniej liczby środków bojowych;

5) zachowanie zdolności bojowej wojsk;

6) wykonanie manewru na inne drogi marszu;

7) utrzymanie ciągłości dowodzenia.

W każdej sytuacji będzie inny skład ugrupowania podczas marszu zbliżania. Jest to warunkowane charakterem przyszłych działań, możliwościami przeciwnika, środowiskiem walki oraz celem działania. Dlatego też, ze względu na wyszczególnione uwarunkowania, w skład głównych elementów ugrupowania podczas marszu zbliżania będą wchodziły takie siły i środki, które będą adekwatne do przyszłych zadań.

Oddział wydzielony może być organizowany ze względu na przyszłe zadanie realizowane bezpośrednio po marszu zbliżania lub ze względu na potrzebę zabezpieczenia wejścia w ugrupowanie przeciwnika. Oddział wydzielony maszeruje przed siłami głównymi i jego zadaniem jest prowadzenie rozpoznania, uprzedzenie nieprzyjaciela w opanowaniu dogodnych rubieży oraz utrzymanie ich do czasu podejścia sił głównych.

Ubezpieczenie ma zapewnić płynność marszu zbliżania przez wzbronienie przeciwnikowi rozpoznania maszerujących kolumn i wykonania na nie niespodziewanego uderzenia. W przypadku, kiedy nie jest organizowany oddział wydzielony, zadanie nawiązania kontaktu bojowego z przeciwnikiem przejmuje awangarda. Po nawiązaniu kontaktu bojowego z przeciwnikiem, awangarda zabezpiecza wejście do walki sił głównych. Ma również zagwarantować siłom głównym czas na powzięcie decyzji do dalszego działania.

Awangarda to ubezpieczający oddział lub pododdział wyznaczony ze składu maszerującej kolumny po danej drodze. Zadaniem awangardy jest ubezpieczenie od czoła głównych sił oraz pozyskanie informacji o przeciwniku i obszarze przemieszczania. Do składu awangardy należy wyznaczyć takie siły, które są wysoce manewrowe, potrafią prowadzić samodzielnie rozpoznanie oraz są w stanie prze-

ciwstawić się napotkanemu przeciwnikowi. Skład awangardy musi zapewniać jej autonomiczność działania, stosownie do określonych zadań i warunków. Awangarda wysyła swoje elementy ubezpieczenia w postaci szpicy lub patrolu. Szpica czołowa oraz patrol czołowy maszerują przed siłami głównymi awangardy, natomiast szpica i patrol boczny ubezpieczają zagrożone kierunki, maszerując równolegle z ubezpieczanymi pododdziałami lub zajmują i utrzymują dogodną rubież na czas przemarszu sił głównych.

Potrzeba postrzegania ubezpieczenia w całości, w aspekcie maszerujących wojsk, pozwala dowódcy kolumny marszowej, a w niej dowódcom grup taktycznych, organizować ubezpieczenia według potrzeb i kompetencji.

Dla zapewnienia przejezdności dróg marszu podczas zbliżania się do przeciwnika tworzy się oddział (oddziały) zabezpieczenia ruchu (OZR). Formowane są one z pododdziałów inżynieryjnych, niekiedy wzmacnianych pododdziałami innych rodzajów wojsk. Oddział zabezpieczenia ruchu podczas marszu zbliżania jest elementem ugrupowania, organizowanym w każdym autonomicznym zgrupowaniu taktycznym, zwłaszcza podczas wykonywania marszu na obszarze zajętym lub kontrolowanym przez przeciwnika. Należy dążyć do tego, aby utrzymanie ciągłości ruchu wojsk było zapewnione nie tylko od czoła maszerującej kolumny, ale także w jej wnętrzu.

Kolumna sił głównych występuje w składzie każdej kolumny marszowej. Tworzą ją kolumny oddziałów i pododdziałów rozśrodkowane wzdłuż drogi marszu. Ze względu na charakter przyszłego zadania, po wykonanym marszu zbliżania w składzie kolumny sił głównych można wyszczególnić:

a) pierwszy rzut;

b) odwód;

c) oddziały i pododdziały rodzajów wojsk;

d) pododdziały i oddziały zabezpieczenia.

Do pierwszego rzutu wyznacza się oddziały (pododdziały), które pierwsze przystąpią do prowadzenia działań w obszarze, do którego zmierzają. Odwód tworzą pozostałe siły związku taktycznego (oddziału), zgodnie z zamiarem przewidywanych przyszłych działań. Pododdziały rodzajów wojsk mogą maszerować w integralnych, własnych kolumnach bądź mogą być przydzielone do grup taktycznych według zadań, jakie mają spełnić podczas marszu i po jego zakończeniu.

Podczas marszu zbliżania istotne jest, aby kolumna sił głównych była zbudowana z samodzielnych zgrupowań, gwarantujących dużą siłę uderzeniową i autonomię działania. W każdych warunkach, stosownie do zadań, celowe jest tworzenie grup taktycznych, które dzięki swej niezależności potrafią działać samodzielnie.

Autonomiczność grupy taktycznej jest determinowana warunkami wynikającymi z przyszłego zadania. Wyznacznikiem autonomiczności grupy taktycznej jest samodzielność bojowa i logistyczna. Samodzielność bojowa polega na możliwości prowadzenia marszu zbliżania oraz wykonania przyszłych zadań po marszu nieza-

leżnie od głównego zgrupowania. Oznacza to, że grupa taktyczna może samodzielnie prowadzić rozpoznanie na planowany zasięg działania, zapewnia sobie osłonę przeciwlotniczą, bezpośrednie wsparcie ogniowe, a posiadanymi siłami innych rodzajów wojsk sprawność i ciągłość ruchu. Samodzielność logistyczna zapewnia grupie taktycznej wystarczające materiałowe środki walki na czas wykonywania zadania. Autonomiczność jest stanem szczególnie pożądanym podczas marszu zbliżania oraz realizacji zadań w trakcie uchwycenia kontaktu bojowego z przeciwnikiem. W warunkach dynamicznych działań może nastąpić utrata łączności taktycznej z głównym zgrupowaniem, dlatego są też potrzebne autonomiczne grupy taktyczne, które będą stanowiły niezależny moduł bojowy, tak podczas marszu zbliżania, jak i walki z przeciwnikiem.

Oddziały (pododdziały) artylerii przeciwpancernej i wojsk inżynieryjnych, przeznaczone do odwodu przeciwpancernego i oddziału zaporowego, mogą maszerować pomiędzy awangardą a siłami głównymi lub bezpośrednio za czołowymi grupami taktycznymi, a niekiedy na skrzydle ugrupowania, które mają osłaniać.

Oddział (pododdział) rakiet przeciwlotniczych zazwyczaj maszeruje bateriami w składzie sił głównych, w gotowości do natychmiastowego rozwinięcia i odparcia nalotów nieprzyjaciela powietrznego[38].

Pododdziały przeciwlotnicze powinny być przydzielane bezpośrednio do tych grup taktycznych, które będą osłaniać w przyszłych działaniach.

Główne siły pododdziałów i urządzeń logistyki maszerują samodzielnymi kolumnami za siłami głównymi, w gotowości do udzielania pomocy medycznej, remontu i ewakuacji sprzętu oraz zaopatrywania wojsk. Na czas marszu zbliżania oraz w aspekcie przyszłych zadań celowe jest wzmacnianie grup taktycznych na czas wykonywanego zadania pododdziałami logistycznymi. Ma to usprawnić odtwarzanie zdolności bojowej podczas marszu w zakresie zużytych środków materiałowych, a w przypadku przejść do działań zaczepnych z marszu, przydzielone pododdziały logistyczne mogą spełniać funkcje czołówki materiałowej. Ugrupowanie podczas marszu zbliżania zawsze powinno odpowiadać koncepcji rozegrania przyszłej walki.

Zamykanie techniczne kolumn organizuje się z pododdziałów remontowych maszerujących wojsk i środków przydzielonych. Jest organizowane na szczeblu grupy taktycznej oraz kolumny marszowej na danej drodze. Zamykanie techniczne kolumn spełnia następujące zadania:

1) rozpoznanie i określenie przyczyny usterki pojazdu;
2) udzielenie pomocy obsłudze, załodze wozu bojowego;
3) udzielenie pomocy technicznej w ramach określonych kompetencji;
4) dostarczanie części do uszkodzonych pojazdów;
5) ewakuacja techniczna.

---

[38] Ze względu na powietrzno-lądowy charakter walki zbrojnej, pododdziały i oddziały wojsk pancernych i zmechanizowanych powinny posiadać większą autonomiczność w zakresie realizacji zadań ogniowych obrony przeciwlotniczej. Dlatego też należy rozważyć możliwość zwiększenia liczby środków przeciwlotniczych do walki z przeciwnikiem powietrznym.

Bój spotkaniowy

Bój spotkaniowy to dynamiczne i zorganizowane starcie zbrojne dwóch nacierających zgrupowań, w którym jedna lub obydwie strony dążą do przejęcia inicjatywy ofensywnej na określonym kierunku (rejonie), aby zrealizować zamierzone lub wymuszone zadania (cele).

„Bój spotkaniowy jest szczególną formą natarcia, w której inicjatywę zaczepną przejawiają obie walczące strony. Może on mieć miejsce we wszystkich rodzajach natarcia, wynika z reguły wówczas, gdy zadania przeciwników sięgają poza rubież ich bezpośredniego starcia. Bój spotkaniowy cechuje dążenie obu stron do wyprzedzenia się w uderzeniu i narzuceniu swej woli przeciwnikowi, gwałtowność rozwoju działań, szybkie zmiany sytuacji, szeroki manewr, częsta zmiana ugrupowania bojowego oraz wejście oddziałów i związków taktycznych do akcji wprost z marszu"[39].

„W działaniach zaczepnych, obronnych i opóźniających będzie to oznaczać moment, (gdy obie strony dążą do wykonania swojego zadania poprzez działania zaczepne) przejściowy, którego rezultat może decydować o charakterze przyszłych działań. Nawet gdy główne siły prowadzą działania zaczepne, obronne lub opóźniające, poszczególne elementy mogą znaleźć się w sytuacji, która posiada cechy boju spotkaniowego"[40].

Do boju spotkaniowego może dojść w następujących okolicznościach:

1) gdy wojska, które się przemieszczają w przewidywaniu wejścia do walki lub kolumnach na drogach marszu, nawiązały styczność z przeciwnikiem, o którym posiadały mało informacji lub nie posiadały ich wcale;

2) gdy rozpoznanie było nieskuteczne;

3) gdy obie strony wiedzą o swoich działaniach i decydują się zaatakować bez zwłoki w nadziei uzyskania lokalnej przewagi, opanowania taktycznie ważnego terenu, utrzymania tempa lub zapewnienia sobie przewagi nad przeciwnikiem;

4) gdy jedna ze stron wykonuje zwrot zaczepny w działaniach obronnych[41].

Cechuje ją[42]:

a) zdecydowana walka o uchwycenie inicjatywy taktycznej i operacyjnej;

b) gwałtowne i zaskakujące zmiany sytuacji;

c) przechodzenie od obrony do natarcia i odwrotnie w ograniczonym czasie;

d) wysoka dynamika działań na lądzie, w powietrzu i eterze;

e) dążenie obu stron do narzucenia swojej woli i uzyskania przewagi;

f) wychodzenie na tyły i skrzydła uczestniczących w bitwie wojsk.

„Bój spotkaniowy jest z zasady działaniem krótkotrwałym, rozpoczyna się z chwilą nawiązania walki przez awangardę, oddział wydzielony lub pododdziały

---

[39] *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, Warszawa, SG WP 1977, s. B-3.

[40] Tamże.

[41] *Działania taktyczne wojsk lądowych*, Warszawa, AON 1995, s. 162.

[42] *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa, MON 1979, s. 43.

czołowe obu walczących stron, a kończy w momencie, kiedy jedna ze stron utraci inicjatywę i przejdzie do obrony, zacznie się wycofywać"[43].

„Bój spotkaniowy w odróżnieniu od innych rodzajów walki – natarcia, obrony – ma po obu stronach ten sam charakter, tzn., że dla obydwu stron jest natarciem. Jeżeli w wyniku walki jedna ze stron dojdzie do przekonania, że straciła inicjatywę w działaniach i już nie może jej odzyskać, to bój spotkaniowy na tym właśnie się kończy. Następnie dla strony, która uznała niemożliwość prowadzenia dalszej walki o uchwycenie inicjatywy, przechodzi on w walkę obronną, dla strony przeciwnej zaś – w walkę zaczepną (natarcie)"[44].

Luzowanie

Wymagania dotyczące nowoczesnych sposobów prowadzenia działań sprawiają, że bardzo rzadko obejmują one czystą formę w dotychczasowym znaczeniu. Są z reguły komponentem różnych zorganizowanych przedsięwzięć w procesie, w którym głównym zadaniem jest osiągnięcie założonego celu działań w jak najkrótszym czasie i przy jak najmniejszych stratach własnych. Oprócz innych form działań, w tym działań pośrednich, stałym elementem w tym procesie jest luzowanie.

Luzowanie należy rozpatrywać z uwzględnieniem realnych zagrożeń, które charakteryzują działania obydwu stron. Proces luzowania, szczególnie na głównym obszarze działań, jest realizowany w strefie nie tylko największego oddziaływania środkami rażenia i rozpoznania przeciwnika. Obszar ten cechuje znaczne zagęszczenie elementami ugrupowania sił w styczności i wspierających je elementów przełożonego, skoordynowany w systemie działań. Są to uwarunkowania negatywne z punktu widzenia zapewnienia przestrzennej swobody działań w całym przedsięwzięciu luzowania. Jednocześnie z tych samych powodów, wykonanie luzowania w wyniku uderzenia przed rubież styczności wojsk jest poważnie utrudnione. W wypadku gdy taka potrzeba istnieje (luzowania), to należy rozpatrzyć możliwość jej wykonania w wyniku ubezpieczenia wyjścia z walki wojsk luzowanych i przejęcia wykonania zadania przez zgrupowania luzowane. Wariant ten jest możliwy do realizacji w tyłowym obszarze obrony zgrupowań luzowanych, gdyż:

1) zasadniczy obszar, na którym dokonuje się luzowanie wojsk, znajduje się poza strefą największego oddziaływania środkami rażenia i rozpoznania przeciwnika;

2) proces luzowania nie narusza funkcjonowania systemu działań tych zgrupowań, na których kierunku luzowanie jest realizowane;

3) zapewnia czas na przygotowanie obrony, tym samym umożliwia zachowanie przestrzennej swobody działań zgrupowań luzowanych, bezpieczne oderwanie się od przeciwnika;

---

[43] *Słownik podstawowych terminów wojskowych*, s. B-19.

[44] A. Jamanow, *Bój spotkaniowy*, Warszawa, MON 1962, s. 276-277.

4) minimalizuje ryzyko operacyjne niewykonania zadania przy jednoczesnym ubezpieczeniu kierunku;

5) stwarza możliwość przyjęcia ugrupowania sił luzujących do wykonania uderzenia przed rubież styczności wojsk (wariant), gdy luzowanie jest tylko etapem pośrednim, umożliwiającym wykonanie uderzenia z położenia w styczności z przeciwnikiem.

Przedstawiony wariant nie wyklucza zastosowania metody klasycznej, polegającej na wejściu zgrupowań luzujących w obszar (rejon, pas) sił luzowanych. Wydaje się jednak, że będzie się odbywać w wyjątkowo sprzyjających okolicznościach lub sytuacji wymuszonej (krytycznej).

Luzowanie to celowy proces zmierzający do przejęcia przez siły zewnętrzne zadań od zgrupowań (sił, wojsk), które utraciły lub mogą utracić zdolność do prowadzenia zorganizowanych działań, lub stworzyć warunki do wykonania nowych.

Luzowanie podejmuje się w następujących sytuacjach[45]:

1. Zgrupowania luzowane nie są w stanie kontynuować swojego zadania z powodu poniesionych strat, utraty zdolności bojowej, a w szczególności sparaliżowania systemu dowodzenia.

2. Istnieje operacyjna potrzeba wykorzystania części (całości) sił z wybranych kierunków (rubieży, rejonów) na innych kierunkach.

3. Zgrupowania wykonały swoje zadanie (osiągnęły cel działań) i nie jest celowe utrzymanie ich w dotychczasowym rejonie (ekonomiczne gospodarowanie potencjałem).

4. Powinny być zamienione, aby uniknąć utraty zdolności bojowej.

5. Nie są w stanie wykonać nowego zadania.

Charakterystyka dzisiejszego pola walki, jako komponentu różnych rodzajów działań, sprawia, że powyższe sytuacje, które doprowadziły do konieczności luzowania, nie wyczerpują problemu. Należałoby zwrócić większą uwagę na te zagadnienia, w których działania pośrednie są wykorzystane zarówno w formie zaczepnej, jak i obronnej, tym bardziej że mają one zastosowanie zarówno w natarciu, jak też w obronie.

W zależności od sytuacji operacyjnej, użytych sił i środków, możliwości zabezpieczenia i ubezpieczenia w skali operacyjnej, luzowanie może być wykonane następującymi sposobami:

1) zaczepnym – przejście przed rubież obrony zgrupowań luzowanych;

2) obronnym – luzowanie w rejonach (pasach) obrony zgrupowań luzowanych;

3) osłonowym[46] – w rejonie tyłowym zgrupowań luzowanych lub na tylnej granicy w tyłowym pasie (rejonie) odpowiedzialności[47].

---

[45] Tamże.

[46] Zob. tamże.

[47] Zob. *Regulamin ATP-35 (B)*, s. 175.

Luzowanie zaczepne (przejście wysuniętych rubieży) realizuje się w wyniku uderzenia zgrupowań luzujących, na kierunku (w pasie, rejonie) wojsk luzowanych. Ta forma luzowania spełnia swoją szczególną rolę, gdy głównym kryterium jest czas. W związku z powyższym może być zastosowany w tworzeniu przewagi dla osiągnięcia zarówno celów obronnych, jak i zaczepnych.

Luzowanie obronne (luzowanie w pasach (rejonach) zgrupowań luzowanych) to działanie, w którym część lub całość zgrupowań zastępuje się jednostkami wchodzącymi do działań. Polega ono na wprowadzeniu świeżych sił w pas (rejon, obszar), z jednoczesnym przejęciem zadań od zgrupowań luzowanych.

Luzowanie osłonowe (w tyłowym pasie działań) polega na zajęciu przez zgrupowania luzujące rubieży obronnych z tyłu luzowanych wojsk (w tyłowym pasie obrony zgrupowań luzowanych). Kolejnym etapem tego sposobu jest zorganizowanie systemu obrony przez zgrupowania luzujące, zapewnienie warunków bezkolizyjnego przejścia przez własne ugrupowanie sił luzowanych, ubezpieczenie wycofania tych sił, przejęcie zadań po oderwaniu się od przeciwnika.

Biorąc pod uwagę minimalny poziom ryzyka operacyjnego, efektywnym rodzajem luzowania jest luzowanie osłonowe (luzowanie w tyłowym pasie obrony zgrupowań luzowanych). Ma ono, ze względu na konieczność oddania terenu, swoje stałe miejsce w obronie. Natomiast w działaniach zaczepnych główną rolę będzie odgrywało luzowanie zaczepne.

Luzowanie zaczepne, wykonywane w formie natarcia z ograniczonym celem, ma miejsce w sytuacjach, gdy[48]:

a) zachodzi potrzeba wycofania z walki wojsk, a przeciwnik utrzymuje rubież, której posiadanie może zdecydować o dalszym prowadzeniu obrony;

b) przeciwnik włamał się nieznacznie w rejon obrony i został zatrzymany, a wojska wymagają odpoczynku;

c) zachodzi potrzeba wprowadzenia przeciwnika w błąd, by „zmusić" go do podjęcia przeciwdziałania powodującego przegrupowanie jego sił na kierunek prowadzonego luzowania, nawet kosztem związania dodatkowych sił, po to, by stworzyć warunki do podjęcia walki na innym kierunku;

d) zgrupowanie luzowane skutecznie się broni, a siły luzowane mają przejść do natarcia z położenia w styczności z przeciwnikiem.

Luzowanie zaczepne wymaga nie tylko przewagi liczebnej, ale także terenu o dobrych właściwościach maskujących i rozwiniętej drożni.

Luzowanie obronne jest realizowane w sytuacjach, gdy[49]:

a) zachodzi potrzeba dokonania zmian w ugrupowaniu obronnym, m.in. przez wyprowadzenie wojsk na określonych kierunkach z rubieży styczności wojsk;

---

[48] Zob. J. Pająk, *Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki.* Rozprawa doktorska, Warszawa, AON 1990, s. 96.

[49] Tamże, s. 112.

b) konieczne jest wyprowadzenie wydzielonych sił, które utraciły (mogą utracić) zdolność do prowadzenia zorganizowanych działań, a teren uniemożliwia luzowanie zaczepne.

Powyższe zagadnienia nie tylko wskazują na uniwersalne wykorzystanie luzowania w podstawowych rodzajach działań, ale przede wszystkim sygnalizują rolę tej formy działań pośrednich w koncepcjach osiągnięcia w nich celu.

Wycofanie

Dynamiczny sposób prowadzenia, wielowymiarowy charakter oraz potrzeba wykorzystania wszystkich dostępnych możliwości celem zachowania i utrzymania inicjatywy sprawia, że wycofanie staje się płaszczyzną różnych form oddziaływania na przeciwnika. Głównym jego zadaniem jest stworzenie warunków do zmiany orientacji działań z obronnej na zaczepną. To założenie wiąże się z wykonaniem szeregu przedsięwzięć (działań), które wymuszają zorganizowany charakter realizacji zaplanowanych etapów, zgodnie z przyjętą koncepcją, aż do sprecyzowanego stanu jej końca. Stąd konieczność planowania i terminowego osiągania celów pośrednich, a przede wszystkim zapewnienia warunków osiągania celów alternatywnych są podstawą powodzenia.

„Wycofanie sił znajdujących się w styczności z przeciwnikiem ma na celu uzyskanie przestrzennej swobody działań. Może być ono celowe lub konieczne w każdym rodzaju działań bojowych, jeżeli:

– osiągnięto cel operacji,

– dalsze kontynuowanie operacji jest niecelowe, a tylko przez wycofanie zapobiec można niepowodzeniu,

– dywizja (brygada) użyta musi być na innym kierunku lub wyprowadzona w celu zajęcia dogodniejszego położenia"[50].

Wycofanie może być podjęte z następujących powodów[51]:

1) jeśli cel działania nie może być osiągnięty i wojska są zagrożone pokonaniem, lub gdy cel jest osiągnięty i brak jest dalszej potrzeby utrzymywania styczności z przeciwnikiem;

2) aby uniknąć walki w niesprzyjających warunkach taktycznych;

3) aby wciągnąć przeciwnika w niekorzystne położenie, np. rozciągnąć jego linie komunikacji;

4) aby się dostosować do przemieszczeń sąsiadów;

5) aby umożliwić użycie wojsk lub ich części gdzie indziej;

6) z przyczyn zabezpieczenia logistycznego.

Wycofanie powinno być przeprowadzone tak, aby oddziaływanie przeciwnika na to działanie akcją zaczepną było minimalne. Realizacja tej zasady wymusi sku-

[50] *Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100*, s. 289.

[51] Por. tamże.

pienie głównego wysiłku na rozpoznanie, zaskoczenie i szybkość działania. Należy jednak w każdych warunkach uwzględnić, że przeciwnik będzie reagował, a to determinuje organizację przedsięwzięć związanych z ubezpieczeniem wycofujących się wojsk. Organizacja i zadania dla pododdziałów osłonowych powinna być stosowna do możliwości przeciwnika.

Trudności towarzyszące wykonaniu wycofania powodują, że dowódca poziomu operacyjnego powinien przewidywać możliwość przejścia na określonym kierunku do innego rodzaju (formy) działań, jeśli sytuacja tego wymaga (np. do działań opóźniających, obrony czy natarcia).

Zadaniem wycofania jest wyjście z kontaktu z przeciwnikiem. Jeżeli w zamiarze przełożonego leży takie samo działanie, to zadanie to znajdzie się w jego rozkazie operacyjnym. Jeśli decyzja o wycofaniu zostanie wymuszona na dowódcy przez bardzo niesprzyjające okoliczności, to rozkaz do wycofania się z walki może obejmować tylko uprawnienia do wykonania tego działania i sprecyzowanie, co najmniej, kierunku. Warunki, w jakich zachodzi wycofanie są zwykle niesprzyjające. Przeciwnik będzie miał wówczas inicjatywę na lądzie, a wojska będą wystawione na atak podczas wycofywania się i być może zmuszone do ponownej organizacji obrony. Ponadto sytuacja powietrzna może być także niekorzystna. W tym przypadku działanie musi być rozpoczęte w ciemności lub w warunkach ograniczonej widoczności[52].

Bezpośrednia konfrontacja celów, dla których realizuje się działania opóźniające oraz wycofanie, wyraźnie precyzuje różnice między nimi. Główną ideą wycofania jest zorganizowane i celowe zerwanie bezpośredniego kontaktu ze zgrupowaniami przeciwnika. Natomiast w działaniach opóźniających istotą jest wykonanie zadania, aż do jego ściśle sprecyzowanego końca, w stałym, bezpośrednim (dynamicznym) kontakcie ze zgrupowaniami przeciwnika. Proces działań opóźniających wynika z potrzeby (zamierzonej lub wymuszonej) rozwiązania aktualnej sytuacji operacyjnej, przeciwdziałania zamiarom przeciwnika. Jest zatem związany z osiągnięciem ściśle sprecyzowanego celu pośredniego na poziomie operacyjnym lub taktycznym.

Działania na połączenie[53]

Działaniem na połączenie nazywamy taką formę działań pośrednich, zgodnie z którą dochodzi do połączenia dwu lub więcej zgrupowań własnych sił. Jedno ze zgrupowań wojsk dążących do połączenia może się znajdować na terytorium zajętym przez przeciwnika. Połączeniem w takim przypadku możemy określić stan styczności pomiędzy dwoma lub więcej własnymi pododdziałami, oddziałami, związkami taktycznymi, które mogą mieć te same lub różne zadania. W działaniu

---

[52] Por. tamże.

[53] R. Bojarski, A. Czupryński, A. Polak, *Operacyjne aspekty działań pośrednich w obronie,* Warszawa, AON 1999, s. 242.

na połączenie zadaniem nadrzędnym jest zniszczenie przynajmniej części sił przeciwnika znajdujących się między tymi wojskami, aby mogło dojść do nawiązania styczności między własnymi wojskami[54].

Chociaż w dotychczasowej terminologii wojskowej, a w szczególności w opracowaniach teoretycznych w polskich siłach zbrojnych, takie pojęcie jak „działania na połączenie" nie występuje, to nie oznacza wcale, że takich przedsięwzięć nie realizowano. Wręcz przeciwnie – stosowano je zarówno w natarciu, jak i w obronie. Wysyłane w obu tych rodzajach walki oddziały wydzielone czy rajdowe, po wykonaniu zadań w ugrupowaniu przeciwnika, łączyły się z siłami głównymi wojsk własnych w wyniku:

a) przeczekania w określonych rejonach, w których oczekiwały na połączenie;

b) przebijania się w kierunku rozmieszczenia wojsk własnych;

c) wycofywania w kierunku wojsk własnych pod naporem przeciwnika.

Wszystkie powyższe warianty wymuszały realizację działań na połączenie.

Taki sposób działań na połączenie, kiedy obie siły prowadzą je w sposób zaczepny, jest jednym z najtrudniejszych. Z reguły działania na połączenie prowadzi się w celu zamknięcia pierścienia okrążenia wokół sił przeciwnika. Główne i zapasowe punkty na połączenie dla obu sił ustala się wówczas w miejscu, w którym oczekuje się połączenia tych jednostek. W związku z tym, że często jednostki te poruszają się w bliskiej lub dalszej odległości od siebie, niezwykle ważnym przedsięwzięciem jest prowadzona na bieżąco i ciągle uaktualniana kontrola wzajemnego położenia w stosunku do siebie i do przeciwnika. Celem tych działań jest uniknięcie strat od własnych środków rażenia.

Ciągła ocena sytuacji ma również na celu uniemożliwienie wymknięcia się przeciwnikowi między własnymi siłami prowadzącymi działania okrążające. Pododdziały rozpoznawcze i elementy pierwszorzutowe obu sił powinny utrzymywać łączność we wspólnej sieci radiowej[55].

Wszystkie problemy związane z koordynacją wsparcia systemami rażenia, organizacją kompleksowej osłony oraz kontynuacją działań po połączeniu są identyczne, jak w przypadku połączenia się z okrążonymi siłami własnymi.

Najważniejszą kwestią w takim rodzaju działań jest szybkość w przeprowadzeniu połączenia. Powinna ona zdecydowanie obniżyć, a w niektórych przypadkach nawet uniemożliwić, reakcję przeciwnika na zaistniałą sytuację i zminimalizować okres wrażliwości własnych sił na jego oddziaływanie.

Podczas ostatniego etapu działania na połączenie, szybkość podchodzenia wojsk do styczności musi być skrupulatnie kontrolowana, pododdziały rozpoznawcze muszą dążyć do nawiązania styczności z drugą stroną na tyle wcześnie, na ile

---

[54] Tamże, s. 168.

[55] Zob. *Armored and mechanized infantry brigade FM 71-3*, s. 5 – 8.

to możliwe (każda dodatkowa informacja pozyskiwana w celu potwierdzenia posiadanych danych powinna być uwzględniana w opracowywanych planach)[56].

Kolejne działania muszą być rozpoczęte na tyle szybko, na ile to możliwe, żeby móc wykorzystać powodzenie osiągnięte przez połączenie.

[56] Zob. tamże.

5. WYMAGANIA WSPÓŁCZESNYCH I PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ POŁĄCZONYCH

Bezpośrednie działania z przeciwnikiem w każdych warunkach i sytuacji, na płaszczyźnie współczesnego i potencjalnego pola walki, determinują potrzebę szukania nowych rozwiązań w teorii i praktyce sztuki wojennej. Celowe jest definiowanie tych aspektów, które uwzględniają postęp i możliwości technologiczne, myśl twórczą, wymagania, jakie niesie rzeczywistość i przyszłość oraz potrzeba rozwiązywania wielopoziomowych problemów narodowych i wielonarodowych przy użyciu sił zbrojnych. Tak jest w wypadku rozstrzygających operacji, które szczególnie w działaniach połączonych spełniają fundamentalną funkcję.

Rozstrzygające działania stanowią skumulowany bilans równowagi między działaniami globalnymi a jakimkolwiek pojedynczym działaniem w procesie wykonania wspólnego zadania (osiągnięcia celu). Filozofią działań realizowanych w sposób rozstrzygający jest osiągnięcie celu szybko, efektywnie, sprawnie, w sposób zorganizowany i przy minimalnych stratach, o ile jest to tylko możliwe. Wynika to z potrzeby optymalizacji wysiłku różnych komponentów (sił, środków, różnych środowisk walki) w ramach zintegrowanych działań.

Wspólna wizja i potrzeba działań połączonych, a także wnioski z oceny współczesnych konfliktów lokalnych oraz możliwości technologiczne, zdeterminowały potrzebę rozpatrzenia oraz wdrożenia do realizacji czterech aspektów związanych z użyciem różnych komponentów w ramach integracyjnego osiągnięcia założonego stanu końca działań, zgodnie z zamierzeniem, na płaszczyźnie rozstrzygającego działania. Są to: dominujący (przestrzenny) manewr, precyzyjne rażenie (uderzenie), kompleksowa osłona, skumulowana (ogniskowa) logistyka.

Powyższe obszary problemowe nie są autonomiczne, swoją zaś rolę pełnią jako zasadnicze podsystemy w kumulacyjnym procesie osiągnięcia zamierzonego skutku (rezultatu), w jednolitym systemie działań.

Wynika stąd, że chociaż powyższe obszary mogą być definiowane, rozważane niezależnie, to ich zastosowanie powinno być uwzględniane w ścisłej symbiozie, synchronizacji, w atmosferze wzajemnego przenikania się i ścisłej od siebie zależności. Nie można wykorzystać dominującego (przestrzennego) manewru, pełnowymiarowej osłony i precyzyjnego rażenia (uderzenia) w dłuższym okresie bez skumulowanej logistyki. Podobnie pełnej zogniskowanej logistyki nie można zastosować bez kompleksowej osłony. Dlatego synergiczny rezultat wykonania zadania (osiągnięcia celu) wymaga ścisłej, kreatywnej zależności, uwzględniającej indywidualne cechy i możliwości każdego z nich. Tylko zintegrowane wykorzystanie zapewnia stworzenie i racjonalne zastosowanie przygniatającej przewagi lub tylko

kontroli sytuacji. Stanowi jednocześnie nową jakość w tradycyjnym zastosowaniu manewru, osłony, rażenia i logistyki na miarę wymagań współczesnego pola walki.

Aby sprostać powyższym wymogom, niezbędna jest przewaga (dominacja) informacyjna, która powinna zapewnić dokładność, terminowość i wiarygodność danych o wielu czynnikach, włączając w to: siły własne i przeciwnika, stan, możliwości i potencjał sił narodowych, koalicyjnych i Sojuszu, kompleksową ocenę pola walki (infrastruktura, teren, pogoda i klimat, hydrografia, spektrum elektromagnetyczne) itd. Oprócz powyższych niezbędne są także dane o stopniu przychylności mniejszości narodowych na obszarze działań, obecności grup militarnych, opinii społecznej, roli mediów itd.

Dominujący (przestrzenny) manewr

Dominujący* (przestrzenny) *manewr – *to wielowymiarowe i wielopoziomowe zastosowanie informacji, działań oraz pełne wykorzystanie możliwości mobilnych do skoncentrowanego użycia szeroko rozproszonych (rozśrodkowanych) sił z różnych środowisk walki (powietrznych, lądowych, morskich i kosmicznych) we wszystkich środowiskach w celu wykonania postawionych zadań (osiągnięcia wspólnego celu).*

Wielowymiarowa (przestrzenna) rola informacji, efektywność systemów rażenia oraz mobilność sił wymusza wykorzystanie i użycie dostępnych aktywów we wszystkich środowiskach działań: w powietrzu, na lądzie, wodzie i przestrzeni kosmicznej. W dotychczasowym znaczeniu manewr definiowano jako przyjęcie korzystnego położenia w stosunku do zgrupowań przeciwnika w wyniku wykonania ruchu połączonego z rażeniem (uderzeniem) lub groźbą wykonania uderzenia w celu stworzenia materialnej, pozycyjnej lub sytuacyjnej przewagi nad przeciwnikiem.

Dominujący manewr to asymetryczne działania zmierzające do stworzenia i wykorzystania pozycyjnej (sytuacyjnej) przewagi, a przede wszystkim zapewnienia szybkości, precyzji i tempa działań w wyniku kumulacyjnego i synchronicznego wykorzystania głównych sił (mocy bojowej). Celem tych przedsięwzięć jest: wykonanie decydującego (rozstrzygającego) uderzenia w środek ciężkości przeciwnika równocześnie na wszystkich poziomach dowodzenia i we wszystkich środowiskach, pobicia jego sił, zmuszenia do pożądanej biernej reakcji lub do zaniechania działań (opuszczenia zajmowanych pozycji).

Tak jak tradycyjny manewr, dominujący (przestrzenny) manewr również dąży do uzyskania przewagi materialnej (pozycyjnej, sytuacyjnej) nad przeciwnikiem. Ale gdzie manewr tradycyjny wykorzystuje do tego celu zgromadzony w odpowiednim miejscu i czasie potencjał oraz niezbędne środki rażenia, *dominujący manewr generuje dynamiczne i aktywne wykorzystanie środków z powietrza, ziemi (lądu), wody i kosmosu do przestrzennego zastosowania czynnych i biernych środków możliwie na jak największym obszarze – kumulacyjne zmasowanie efektów.*

Manewr dominujący (przestrzenny) wymaga mocy bojowej (siły), precyzji przeprowadzenia i podtrzymania działań, a także synchronicznego użycia posiadanych zasobów z i w różnych środowiskach walki.

Efektywność dominującego (przestrzennego) manewru tkwi w utrzymaniu zdolności sił i środków przewidzianych do jego wykonania w szerokim rozproszeniu (środowiska działań) aż do odpowiedniego czasu, w którym ich koncentracja, pełne wykorzystanie możliwości bojowych i zdecydowane działanie, skumulowane na decydujących punktach przeciwnika, jego centrum siły i możliwości działania (CoG), osiągną zamierzony rezultat w czasie i przestrzeni, aby bezpośrednio po tym dokonać ponownego rozproszenia, jeżeli jest to konieczne.

Kumulacja rezultatów z rozproszonych położeń, jak też zmasowania mocy bojowej w czasie i przestrzeni – to istota dominującego manewru, który się charakteryzuje:

– wielowymiarowym stosowaniem informacji, ruchliwości i możliwości bojowych wykorzystanych komponentów, przy zastosowaniu tych czynników w zintegrowanej przestrzeni powietrznej, na lądzie, na morzu i w kosmosie, na całym dostępnym operacyjnym obszarze działań;

– możliwością zastosowania przygniatającej przewagi w ściśle określonym miejscu i czasie do rozstrzygającego uderzenia, w wyniku kontrolowania szerokości, głębokości, przestrzeni na całym aktywnym polu walki;

– integracją asymetrycznych działań, pozwalającą uzyskać pozycyjną (sytuacyjną) przewagę w każdych warunkach i sytuacji, zapewniającą szybkość i tempo działań;

– koncentrycznymi uderzeniami w centrum siły i możliwością działania przeciwnika (CoG), przez co zmusza go do przewidywanej reakcji (najkorzystniej biernej) lub wycofania z dalszych działań.

Dominujący manewr wymaga: utrzymania wysokiego poziomu zdolności bojowej komponentów w środowiskach działań; koncentracji siły bojowej; zorganizowanego, pewnego i bezkolizyjnego wykonania; stałego podtrzymania dynamiki działań; swobody we wszystkich wymiarach; zdolności do reakcji alternatywnych oraz utrzymania synchronizacji i spójnego działania między elementami sił połączonych.

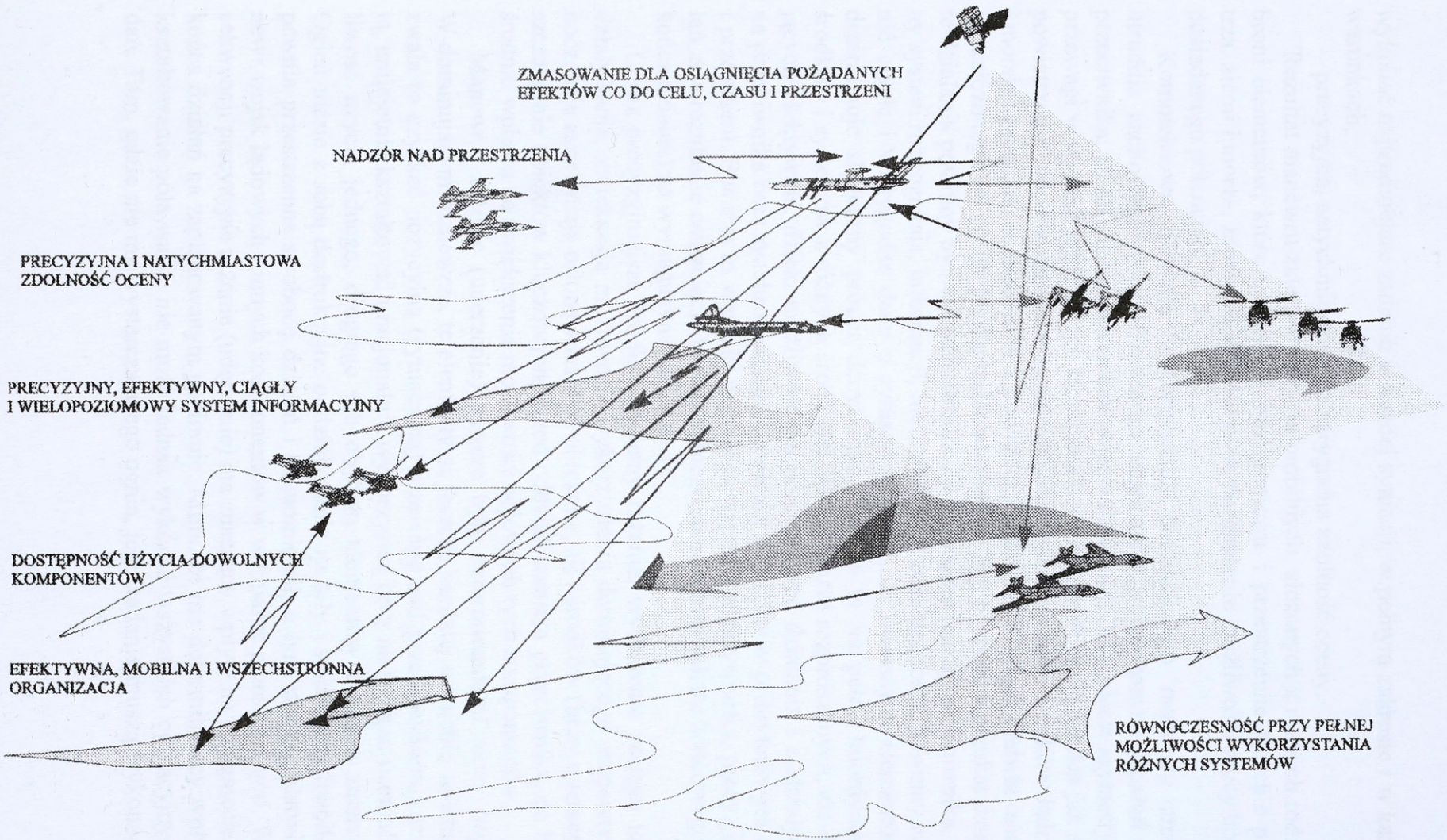
Efektywność dominującego manewru to:

– zdolność do szybkiego zmasowania efektów i siły bojowej z rozproszonego położenia jego elementów,

– równoczesność przy użyciu różnych systemów,

– precyzyjne, efektywne, ciągłe dostarczanie danych do pośrednich i bezpośrednich systemów rażenia oraz innych działań na całej przestrzeni walki,

– wysoce skuteczne, mobilne i elastyczne organizacje, które adaptują w pełni warunki pola walki, szczególnie w aspekcie jednostek manewrowych, które mogą

PRZESTRZENNY MANEWR - WIELOWYMIAROWE I WIELOPOZIOMOWE ZASTOSOWANIE INFORMACJI, DZIAŁAŃ ORAZ PEŁNE WYKORZYSTANIE MOŻLIWOŚCI MOBILNYCH KOMPONENTÓW DO SKONCENTROWANEGO UŻYCIA SZEROKO ROZPROSZONYCH SIŁ Z RÓŻNYCH ŚRODOWISK WALKI (POWIETRZA, LĄDU, MORZA I KOSMOSU), WE WSZYSTKICH ŚRODOWISKACH W CELU UZYSKANIA KUMULACJI REZULTATÓW W ASPEKCIE OSIĄGNIĘCIA WSPÓLNEGO CELU

wykonać najtrudniejsze zadania w każdej sytuacji, w pełnym zakresie i w każdych warunkach,

– precyzyjna, natychmiastowa i wiarygodna zdolność oceny.

Rezultat manewru zależy od użycia mobilnych, złożonych z różnych rodzajów broni elementów, które umożliwią synchroniczne i przestrzenne łączenie powietrza, ziemi i morza, zapewniając efektywne zwiększenie możliwości mocy bojowej posiadanego potencjału.

Kompleksowa filozofia wykorzystania dominującego manewru znacznie utrudnia zachowanie zorganizowanego charakteru prowadzonych działań przez przeciwnika, a tym samym ogranicza przeciwdziałanie. Osiągnięcie asymetrycznej przewagi w wyniku krzyżowego łączenia sił ze środowisk walki, takich jak środki powietrzne i morskie, przeciw zgrupowaniom lądowym albo środków lądowych i morskich przeciw zagrożeniom z powietrza, w znacznej mierze ułatwia osiągnięcie założonego celu (wykonanie zadania). Jednak, aby powyższy rezultat osiągnąć, te działania powinny być wysoce mobilne i wyprzedzać reakcję przeciwnika. Spójny system rozpoznania, informacji, niezawodny system łączności, powinny zapewnić ciągłe i wiarygodne dane o sytuacji przeciwnika i własnych elementów, co determinuje skuteczny proces decyzyjny. Pozwala to na pełne koordynowanie środków i systemów z różnych środowisk walki, często rozproszonych, ale działających efektywnie, dzięki możliwościom precyzyjnego działania i oddziaływania na przeciwnika oraz synchronicznego skupienia wysiłków w priorytetowym czasie i przestrzeni. Stwarza to warunki uzyskania większej efektywności, precyzji działań, a w rezultacie osiągnięcie zaplanowanego standardu rezultatu końcowego (stan końca działań) na wymaganym poziomie.

Coraz precyzyjniejsze środki i systemy rażenia, wydłużenie zasięgu ich oddziaływania, zwiększają możliwości wykorzystania dominującego manewru. Jednocześnie zapewniają osłonę własnych obiektów, sił i środków (bazy operacyjnej), szczególnie obiektów kluczowych, przed oddziaływaniem przeciwnika, co bezpośrednio wpływa na zwiększenie możliwości bojowych tych komponentów.

Manewr i rażenie (uderzenie) zawsze były determinantami mocy bojowej. W dominującym manewrze, te elementy są jeszcze bardziej od siebie zależne. Pozwala to uzyskać pozycyjną (sytuacyjną) przewagę nad przeciwnikiem, utrzymać ją, umiejętnie kształtować i racjonalnie wykorzystać oraz na bieżąco oceniać możliwość użycia jednego, drugiego lub obydwu elementów do jego zniszczenia. Ogień niesie z sobą destrukcyjne oddziaływanie na siły i środki przeciwnika, zapewnia przestrzenną swobodę działań i ekonomię sił, a tym samym ułatwia manewr wojsk lądowych i innych komponentów w wymiarze przestrzennym. W konsekwencji precyzyjne rażenie (uderzenie) ma znaczący wpływ na osiągniecie stanu końca działań na zaplanowanym poziomie. Mimo że ma determinujący wpływ na kształtowanie pola walki, nie może jednak wykonać wszystkich operacyjnych zadań. Tam, gdzie nie ma wystarczającego ognia, jego zadanie muszą wykonać woj-

ska lądowe. W konsekwencji osiągnięcie celu jest obarczone dużymi stratami, szczególnie w sile żywej. Zatem rezultat wyzyskania posiadanego potencjału lądowego jest uzależniony od użycia środków rażenia, których racjonalne wykorzystanie przygotowuje manewr, zapewnia mu niesłabnące powodzenie i utrzymanie na efektywnym poziomie. Precyzyjne rażenie (uderzenie) pozwala wpływać destrukcyjnie na pole walki, a tym samym kształtować obszar odpowiedzialności.

Dominujący (przestrzenny) manewr pozwala osiągnąć cel działań przez ścisły związek ognia (systemów rażenia) i klasycznego manewru ze wszystkich i we wszystkich środowiskach walki. Jest to nowa jakość, która w aspekcie osiągnięcia zamierzonego celu integruje dwa istotne elementy: zaawansowane technologie i dominację informacyjną.

Dominujący manewr generują nowe koncepcje działań przestrzennych, które odbiegają od tradycyjnych działań głębokich, bezpośrednich i tyłowych. Zastąpią je kwestie związane z działaniami w głębi ugrupowania przeciwnika, które będą miały znacznie większy wpływ na działania bezpośrednie oraz kompleksowe, przestrzenne i jednoczesne zastosowanie siły celem uzyskania większych efektów i szybszego osiągnięcia rozstrzygających rezultatów. Wymusza to odejście od linearnej konstrukcji obszaru działań na rzecz nowego, nielinearnego modelu walki przestrzennej.

Precyzyjne rażenie (uderzenie)

Precyzyjne rażenie (uderzenie) *jest złożonym systemem, który umożliwia siłom połączonym zlokalizowanie i ocenę celu działania (uderzenia), określa priorytety, zapewnia efektywne, szybko reagujące dowodzenie i kierowanie, generuje pożądany efekt, ocenia rezultaty (powodzenia) i zachowuje elastyczność do powtórnego uderzenia, jeżeli sytuacja tego wymaga.*

Precyzyjne rażenie (uderzenie) składa się z systemów, które umożliwiają:

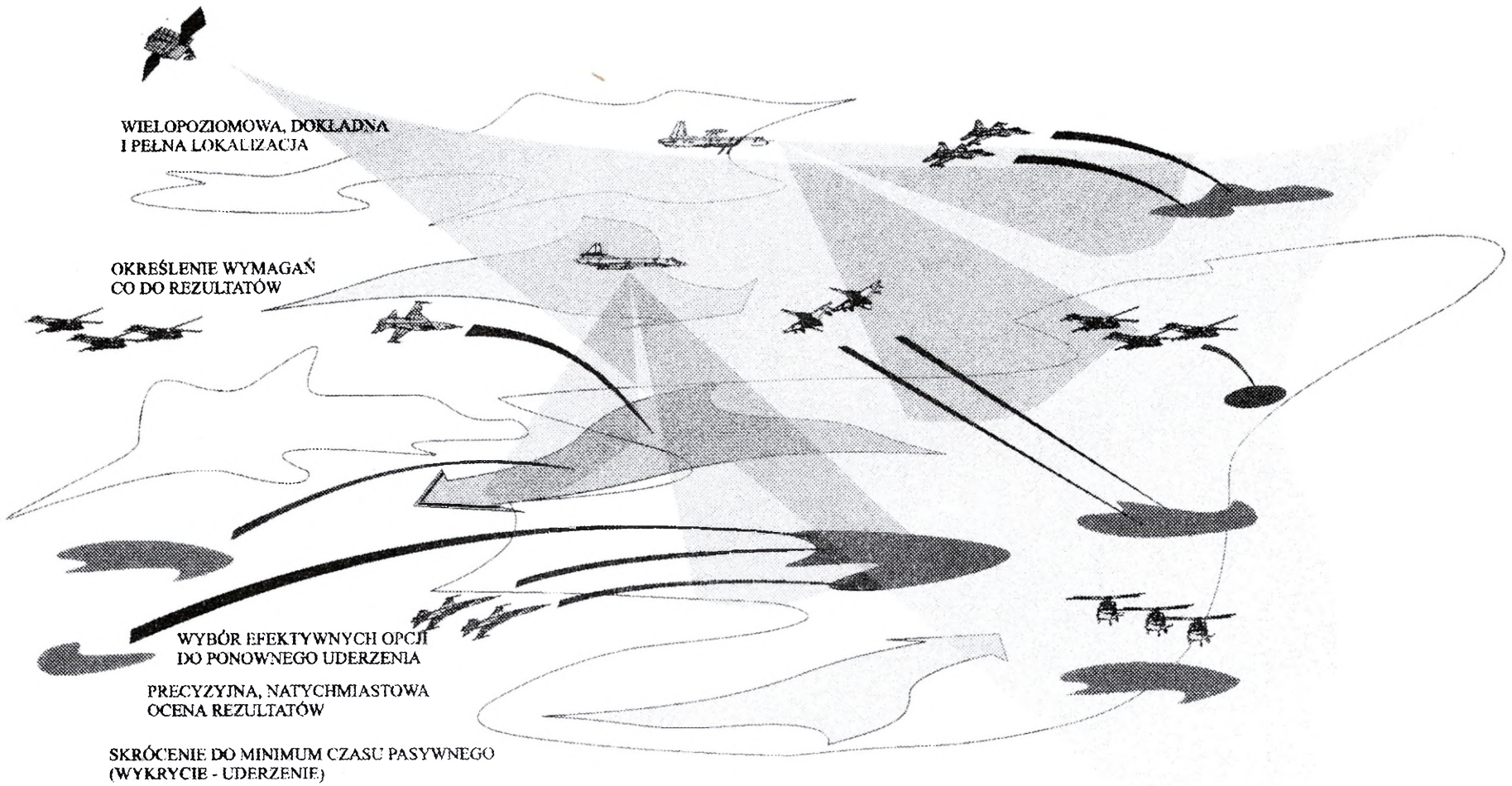
– dokładne zlokalizowanie obiektów (celów), bezkolizyjny obieg informacji co do wyboru środków (systemów), stały nadzór nad procesem analizy danych oraz podjęciem we właściwym czasie niezbędnych decyzji do uaktywnienia optymalnego środka (środków, systemów);

– określenie wymagań co do skuteczności (efektu);

– zachowanie elastyczności w aspekcie różnic przewidywanych i faktycznych rezultatów w celu dokonania wiarygodnej oceny potrzeb powtórnego uderzenia.

Uwzględniając współczesne możliwości systemów rażenia i informacji, precyzyjne rażenie (uderzenie) pozwala na kształtowanie obszaru odpowiedzialności, wzmaga ochronę własnych sił, umożliwia zwiększenie zasięgu oddziaływania i prognozuje ocenę rezultatów globalnych.

Jego cechą jest zdolność szybkiego reagowania i dokładność, przy zachowaniu efektywnego procesu zapewniającego użycie niezbędnych środków i systemów do ciągłej oceny ważności celów (priorytetowa kolejność) oraz zastosowanie precy-

PRECYZYJNE RAŻENIE - ZŁOŻONY SYSTEM, KTÓRY UMOŻLIWIA ZLOKALIZOWANIE I OCENĘ CELU DZIAŁANIA (UDERZENIA), OKREŚLA PRIORYTETY, ZAPEWNIA EFEKTYWNE I SZYBKO REAGUJĄCE DOWODZENIE I KIEROWANIE, GENERUJE POŻĄDANY REZULTAT, OCENIA EFEKTY I ZACHOWUJE ELASTYCZNĄ GOTOWOŚĆ DO POWTÓRNEGO UDERZENIA DOSTĘPNĄ OPCJĄ, JEŚLI SYTUACJA TEGO WYMAGA

zyjnych systemów rażenia, aby rezultat ten osiągnąć – świadomość sytuacyjna w procesie decyzyjnym.

Precyzyjne rażenie (uderzenie) kumuluje wysiłek na rezultatach operacyjnych, a nie na środkach, za których pomocą jest to realizowane.

Działania informacyjne będą integrować wiarygodność i pewność danych z rozpoznania obiektów i celów, zmniejszać do minimum ryzyko podjęcia działań i użycia środków rażenia, określać priorytety i wymagania co do rezultatów, zapewniać efektywność użycia różnych rodzajów sił we wszystkich środowiskach walki na całym obszarze odpowiedzialności.

Ten związek umożliwia uzyskanie większej pewności w odniesieniu do zamierzonego rezultatu działań, zmniejsza ryzyko, zapewnia minimalny poziom zniszczeń towarzyszących, lepszą ekonomię wykorzystania systemów, wyższe prawdopodobieństwo powodzenia bez względu na porę doby, roku i geograficzne warunki.

Wymaga to stosowania nowoczesnych rozwiązań teoretycznych oraz nowych technologii. Pozwala jednak określić dane i lokalizację środków przeciwnika w momencie wykonania uderzeń, określić potencjalne cele uderzeń, prognozować przewidywany rezultat lub możliwe przeciwdziałanie, określić dokładność uderzeń oraz zachować możliwości skutecznej reakcji przy wykorzystaniu optymalnych w danej sytuacji systemów, w ściśle skoordynowanym działaniu, według dostępnych opcji.

Precyzyjne uderzenie to:
- wiarygodna lokalizacja celu,
- natychmiastowa ocena i racjonalny wybór dostępnych opcji,
- prognoza rezultatów,
- dowodzenie i ciągła kontrola,
- ocena rezultatów i wybór opcji do ponownego uderzenia.

Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona

Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona to wielowarstwowa zdolność ofensywna i defensywna do ochrony własnych sił i środków przed uderzeniami przeciwnika na wszystkich poziomach i we wszystkich środowiskach, z jednoczesnym zachowaniem swobody działania w czasie przegrupowania, manewru i walki.

Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona jest elementem kontroli obszaru odpowiedzialności w celu osiągnięcia pewności, że wojska własne mają zapewnioną swobodę manewru i działań podczas przygotowania i wykonania przestrzennego manewru i działań bezpośrednich, w wyniku utrzymania wielowarstwowej ochrony na wszystkich poziomach działań (dowodzenia) i we wszystkich środowiskach. Koncepcja ta ma globalne zastosowanie w stosunku do sił połączonych. Aby osiągnąć pożądany rezultat, tzn. wielowarstwową i wzajemnie zazębiającą się strukturę osłony przed pełną gamą środków (systemów) rażenia systemów elektronicznych przeciwnika, wszystkie komponenty sił połączonych powinny posiadać koncepcje

i technologie, które mogą być bez trudu koordynowane i synchronizowane. Jest to minimalny i niezbędny poziom interoperacyjności.

Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona umożliwia utworzenie parasola ochronnego nad obszarem rozmieszczenia i działania własnych sił i środków przed potencjalnymi uderzeniami systemów przeciwnika. Jeżeli się nie zapewni odpowiedniego poziomu tej osłony, to nowe operacje połączone będą bardziej podatne na oddziaływanie środków przeciwnika, a tym samym możliwość zachowania zorganizowanego charakteru prowadzonych działań będzie poważnie utrudniona. Dąży ona do kontroli przestrzeni walki, aby zapewnić pełną ochronę w całym zakresie zagrożeń, które potencjalnie mogą być materializowane z każdego kierunku i ze wszystkich środowisk działań.

Determinantem pełnowymiarowej osłony jest kontrola obszaru odpowiedzialności w celu zapewnienia swobody działania podczas przygotowania, manewru, wykorzystania powodzenia, w dowolnej sytuacji, na wszystkich poziomach dowodzenia i przez wszystkie zaangażowane siły.

Wielowymiarowa osłona zmierza do ochrony sił i środków wojsk własnych na całej przestrzeni pola walki, we wszystkich i ze wszystkich środowisk, od potencjalnie każdego źródła zagrożenia lub użycia przez przeciwnika systemów rażenia i działania.

Poziom osłony powinien zapewniać jednakowy priorytet, odnoszący się zarówno do sił zbrojnych (osłony własnych elementów ugrupowania), jak i otoczenia (środowiska), w tym infrastruktury, ludności cywilnej, linii komunikacyjnych, zasobów i źródeł zaopatrzenia logistycznego oraz dróg dowozu, manewru, ewakuacji itp. Potencjalny przeciwnik będzie szukał wszystkich dostępnych możliwości, aby osiągnąć zamierzony rezultat. Skupi wysiłek na tych obiektach, które są najbardziej podatne na oddziaływanie lub sparaliżowanie ich funkcji, co powoduje globalne utrudnienie w prowadzeniu zorganizowanych działań.

Dlatego tak istotna jest osłona:

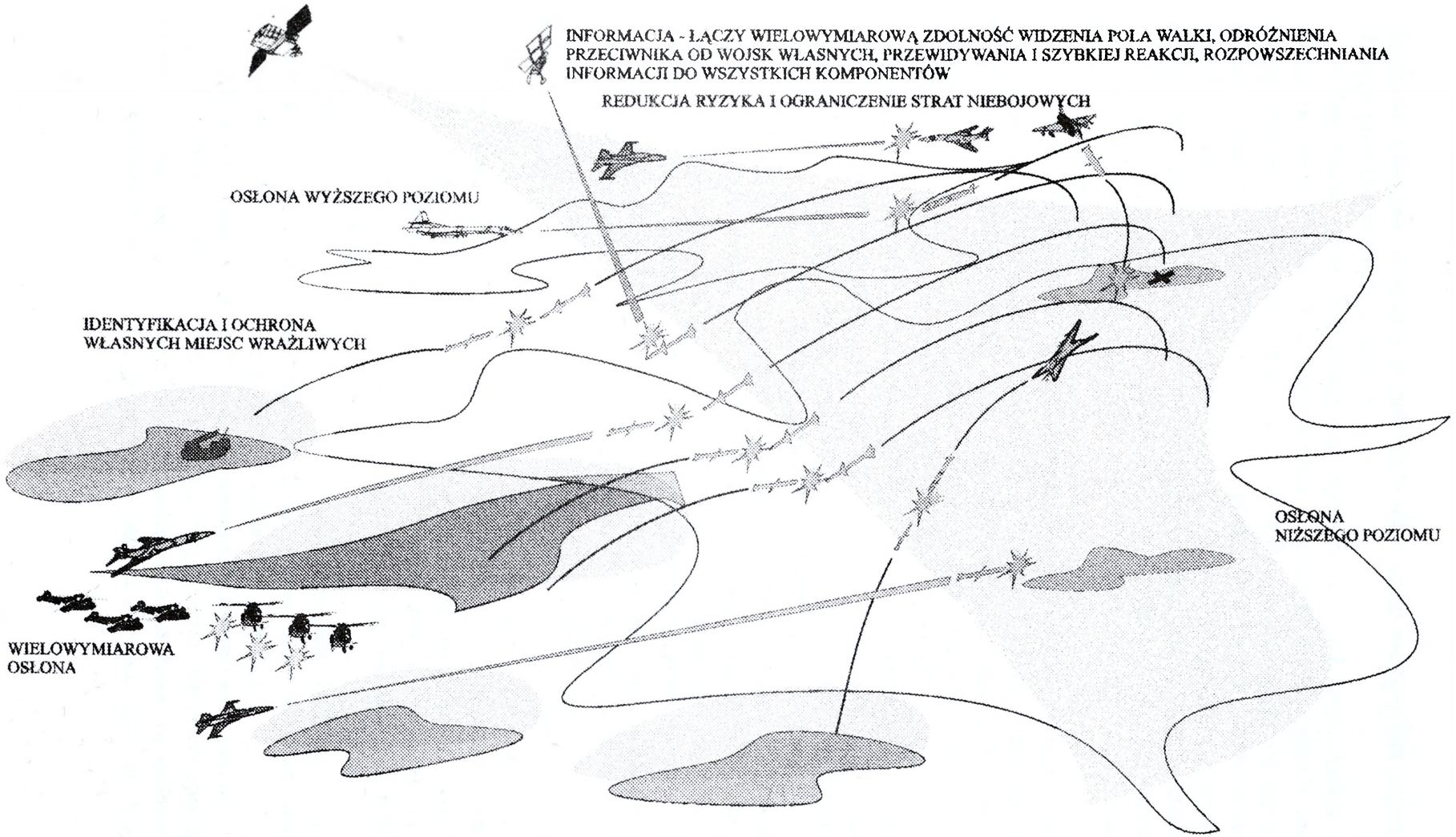
– sił zbrojnych w rejonach mobilizacyjnego rozwinięcia, rejonach rozmieszczenia, kierunkach przemieszczania oraz podczas działań;

– elementów zabezpieczenia logistycznego, składów materiałów oraz całego systemu zabezpieczenia działań;

– środków i systemów łączności oraz obiektów (HNS) państwa-gospodarza;

– obiektów cywilnych oraz ludności cywilnej w odniesieniu nie tylko do zwalczania środków (systemów) rażenia przeciwnika, ale w takim wymiarze, jak: działania antyterrorystyczne, przeciwdywersyjne, sabotażowe itp.

Z powyższych powodów pełnowymiarowa osłona nie powinna ograniczyć się tylko do obszaru działań militarnych, lecz uwzględniać szeroki wachlarz działań pozamilitarnych, nie ograniczać się tylko do jednego dowódcy, lecz dotyczyć każdego poziomu dowodzenia oraz każdej formy i etapu działania. Tylko tak podjęte

PEŁNOWYMIAROWA OSŁONA - WIELOWARSTWOWA ZDOLNOŚĆ OFENSYWNA I DEFENSYWNA DO OCHRONY WŁASNYCH SIŁ I ŚRODKÓW PRZED UDERZENIAMI PRZECIWNIKA NA WSZYSTKICH POZIOMACH I WE WSZYSTKICH ŚRODOWISKACH, Z ZACHOWANIEM SWOBODY DZIAŁAŃ W CZASIE PRZEGRUPOWANIA, MANEWRU I WALKI

działania osłonowe, zapewnią parasol ochronny komponentów bez pozostawienia słabych punktów w całym systemie.

Pełna osłona umożliwia efektywne wykorzystanie sił, jednocześnie dąży do zdobycia pełnych danych o przeciwniku. Zapewnia w ten sposób racjonalne i wszechstronne oddziaływanie na niego, a wojska własne znajdują się w aktywnych, bezpiecznych strefach ochranianych przez siły i środki z różnych środowisk walki. To jest wstępny warunek minimalnego poziomu wymagań, który umożliwi uzyskanie pożądanych rezultatów w decydujących (rozstrzygających) działaniach.

Przygotowując ofensywne lub defensywne działania, obszar zainteresowania powinien rozszerzać się znacznie poza obszar odpowiedzialności, na teren kontrolowany przez przeciwnika.

Pełnowymiarowa osłona jest budowana na dominującej informacji, która dostarcza świadomość zagrożenia i ich ocenę, jak również identyfikuje wszystkie siły w obszarze odpowiedzialności, a szczególnie w obszarze zainteresowania. Informacyjne przygotowanie pola walki włącza również funkcję ochrony własnych systemów informacyjnych i systemów przetwarzania danych, przy jednoczesnym wzbronieniu (utrudnieniu) przeciwnikowi podobnych możliwości. Informacyjna baza danych zapewnia pełne wykorzystanie biernych i czynnych możliwości oceny i kontroli w celu kształtowania świadomości sytuacyjnej w każdym wymiarze, na różnych poziomach dowodzenia i w dowolnych komponentach.

Funkcje czynne włączają elementy kontroli działań w obszarze odpowiedzialności, gwarantujące podział kompetencji sił powietrznych, lądowych, morskich i kosmicznych, włączając w ten proces przestrzenne i informacyjne elementy, umożliwiając w ten sposób bieżącą kontrolę stopnia wykonania zadania (osiągnięcia celu).

Funkcje czynne łączą w jeden spójny system, w całym obszarze odpowiedzialności (zainteresowania), przestrzenną ochronę przed systemami rażenia i informacji przeciwnika, zapewniają rozpoznanie rozmieszczenia i identyfikację źródła zagrożenia, śledzenie, prognozowanie rezultatów oraz umożliwiają wybór aktywnej opcji optymalnego przeciwdziałania atakującym środkom i systemom przeciwnika kompleksowo, przez wszystkie posiadane aktywa i przy pełnej świadomości sytuacyjnej.

Bierne funkcje włączają miary koordynacji zadań, właściwości ochronne dostarczane w wyniku zdobywania danych informacyjnych, ostrzegających przed wykorzystaniem systemów rażenia przez przeciwnika lub dla synchronicznego użycia własnych środków i systemów.

Pełnowymiarowa osłona zapewnia wielowarstwową ochronę, zawierającą kompleksowe, profesjonalne działania defensywne i ofensywne we wszystkich środowiskach działań przeciw szerokiemu zakresowi zagrożeń.

Operacyjne rozproszenie, przy zachowaniu możliwości koncentracji wysiłku, zmniejsza ryzyko poniesienia strat. Tym bardziej autonomiczne systemy informacyjne powinny dostrzegać potencjalne zagrożenia na możliwie najdalszych zasięgach, jednocześnie umożliwiać dostarczenie danych z rozpoznania do dowolnych,

jasno zdefiniowanych komponentów, w możliwie efektywnym czasie zapewniającym racjonalne przeciwdziałanie (kumulacyjny rezultat).

Zastosowanie pozornych, dezinformujących oraz funkcjonalnych obiektów koordynacyjnych, zwiększa możliwości indywidualnej i kolektywnej ochrony i stwarza warunki do wspólnego przeciwdziałania lub likwidacji skutków oddziaływania przeciwnika.

Czynne i bierne funkcje pełnowymiarowej osłony, połączone wspólnym systemem, tworzą bezkolizyjną, efektywną, pełną i elastyczną architekturę, w której zasadniczą rolę odgrywa nie tylko system, lecz wszystkie wchodzące w jego skład komponenty: środki, siły, podsystemy – na płaszczyźnie bezkolizyjnego obiegu informacji i utrzymania ciągłości dowodzenia. Rezultat zapewnia zachowanie większej przestrzennej swobody działań oraz skuteczniejszą ochronę przeciw precyzyjnym środkom i działaniom przeciwnika oraz konwencjonalnym i niekonwencjonalnym systemom.

Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona charakteryzuje się, poza powyższymi, zdolnością do:

– identyfikacji i monitorowania własnych miejsc wrażliwych – potencjalne cele uderzeń przeciwnika,

– precyzyjnego odróżniania sił i środków przeciwnika od odpowiedników wojsk własnych w celu uniknięcia strat na każdym poziomie działań,

– zmniejszenia do minimum ryzyka oraz strat niebojowych.

Skupiona (ogniskowa) logistyka

Skupiona (ogniskowa) logistyka *jest syntezą informacji, logistyki i technologii transportowych w celu zapewnienia natychmiastowej odpowiedzi przeciwdziałania nagłym sytuacjom kryzysowym, zlokalizowania i przeorientowania priorytetów, nawet jeśli są w trakcie realizacji i dostarczania właściwego zabezpieczenia logistycznego bezpośrednio na poziomy strategiczny, operacyjny i taktyczny w każdych warunkach i sytuacji oraz rodzaju działań.*

Wszystkie poprzednio przedstawione kwestie polegają na efektywnym wykorzystaniu posiadanych sił i środków w decydującym miejscu i czasie. Optymalne wykorzystanie tych sił zależy od czułej, elastycznej, dokładnej i niezawodnej logistyki. Pełne wykorzystanie możliwości bojowych dowolnego komponentu sił zbrojnych jest wprost proporcjonalne do możliwości zabezpieczenia ich działań przez logistykę. Logistyka we współczesnych działaniach winna być tak czuła, elastyczna i efektywna, jak potencjał, który wspiera.

Ogniskowa logistyka to nie tylko nowe pojęcie, ale przede wszystkim filozofia uwzględniająca współczesne wymogi i uwarunkowania pola walki. Ogniskowa logistyka to integracja informacji (rozpoznania), dystrybucji, zaopatrzenia, technologii przewozu. Elementy te pozwalają dostarczyć szybką odpowiedź na różne formy kryzysu z braku środków materiałowych i możliwości odzysku sprzętu,

szybko manewrować dowolnymi środkami i siłami w zależności od bieżących potrzeb, uniezależnić się od możliwości przewozowych, środków transportu i przejezdności dróg w aspekcie pełnego zabezpieczenia działań na strategicznym, operacyjnym i taktycznym poziomie. Ogniskowa logistyka powinna odchodzić od wielkich zapasów gromadzonych na każdym poziomie dowodzenia, zbytecznej, uciążliwej i mało mobilnej architektury, niewygodnych struktur pionowych i systemów.

Rola ogniskowej logistyki polega na takim wykorzystaniu informacyjnej bazy danych, posiadanych zasobów i nowoczesnych technologii transportu, aby dostarczyć w najkrótszym czasie i w dowolny obszar (kierunek, rejon) niezbędne środki, zapewnić przemieszczenie aktywów na priorytetowe kierunki oraz utrzymać ciągłość i terminowość dostaw bezpośrednio do zainteresowanych komponentów, na dowolny strategiczny, operacyjny i taktyczny poziom działań. Wymaga to informacyjnego wsparcia w takim stopniu, aby znać bieżącą sytuację logistyczną możliwie do najmniejszych struktur organizacyjnych, ich aktualne położenie i rodzaj działań, w których biorą udział, oraz poziom zapasów logistycznych. Tylko takie działania zapewniają, w czasie zbliżonym do rzeczywistego, możliwość udzielenia pełnego i profesjonalnego wsparcia, bez względu na położenie tego komponentu w funkcjonalnym obszarze działań.

Jest to konieczne tam, uwzględniając charakter współczesnego pola walki, gdzie coraz częściej dochodzi do rozproszenia sił i środków na autonomicznych kierunkach oraz w różnych środowiskach działań, najczęściej mobilnych zgrupowań, przy jednoczesnym zachowaniu przez nie pełnych możliwości natychmiastowej koncentracji, wykorzystania w formie działań bezpośrednich lub systemów w dowolnym miejscu i czasie. Ogniskowa logistyka powinna umożliwić połączonym siłom uzupełnienie zapasów szybko, kompleksowo, wszechstronnie, w dowolnym miejscu (w całym obszarze zainteresowania) i w dowolnym czasie. Wymaga to systemu elastycznego, mobilnego, czułego i efektywnego.

Podejmując te wyzwania, ogniskowa logistyka powinna ściśle koordynować wysiłki z pionem dowodzenia. W każdym rodzaju (formie) działań zaopatrzenie logistyczne powinno być integralnym elementem dowodzenia oraz systemu informatycznego każdego poziomu. Operacyjne plany powinny uwzględniać nowe logistyczne systemy informacyjne i bazy danych systemów wspierających oraz rozmieszczenie i monitorowanie stanu zapasów środków materiałowych. Logistyczne funkcje w większym wymiarze powinny uwzględniać i wdrażać: informacje technologiczne, począwszy od sztywnych pionowych organizacji do elastycznych i wydajnych, modułowość, indywidualne przygotowanie komponentów wchodzących w skład operacji połączonych, kreatywność, zdolność przystosowania wobec wysoko dynamicznych położeń i częstych zmian sytuacyjnych (w tym zmian rodzajów i form działań), szybkie zarządzanie i dystrybucję. Zmiany te determinują możliwość uzyskania powodzenia w przyszłych połączonych działaniach.

Pełna i przestrzenna dominacja we wszystkich wymiarach

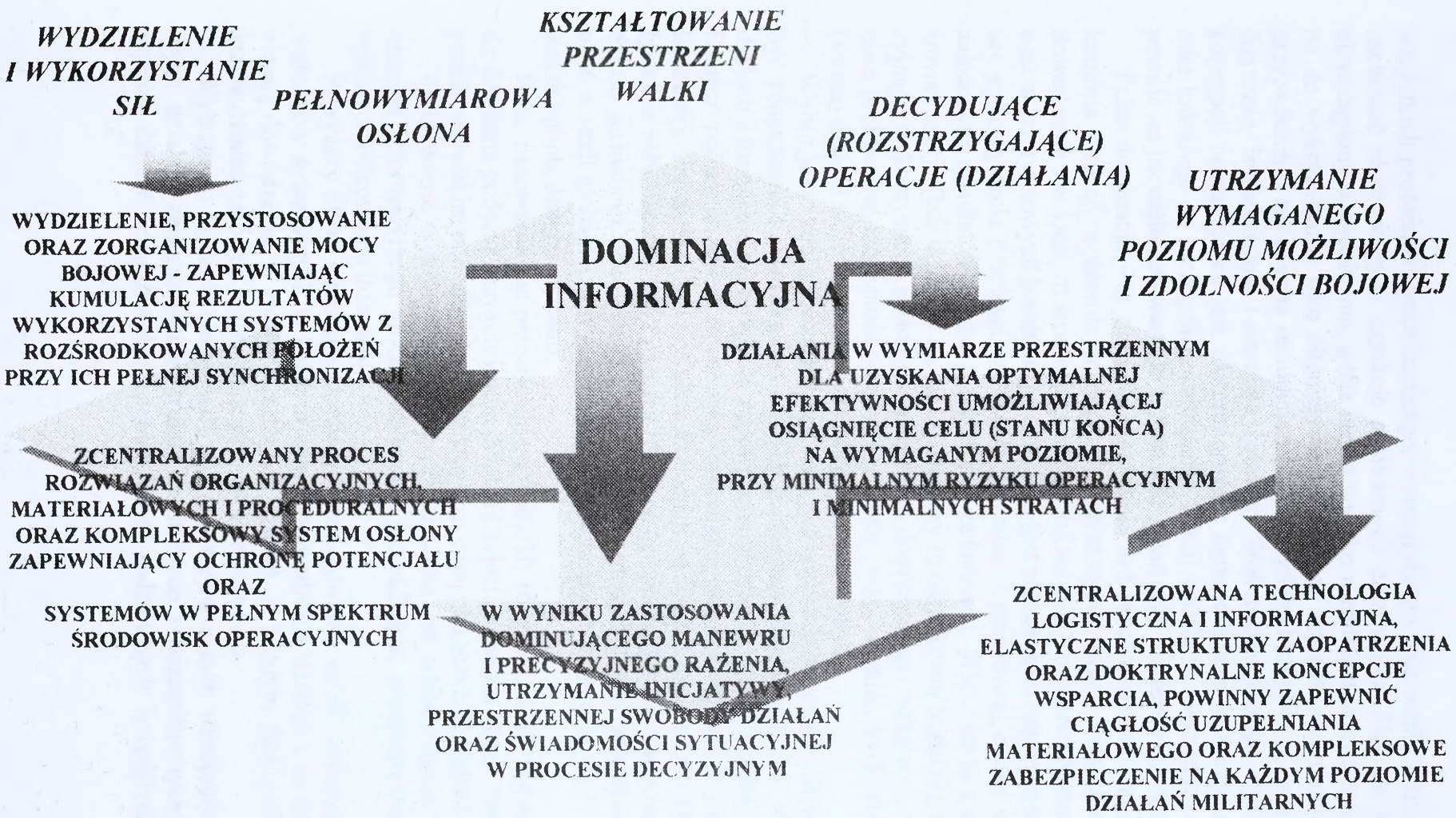
Zastosowanie powyższych koncepcji operacyjnych, chociaż przewidywanych do realizacji w przyszłości, pozwala na osiągniecie wspólnych, znacznie większych rezultatów, mimo że siły do ich realizacji będą znacznie rozproszone, będzie ich znacznie mniej, lecz będą dysponować większymi możliwościami. Wymaga się od nich większej intensywności działania, kreatywności oraz precyzji. Ścisła integracja powyższych koncepcji powinna zapewnić znacznie większy rezultat synergii w skali globalnej, niż ma to miejsce w dotychczasowych działaniach konwencjonalnych, gdyż każda z nich dysponuje większą możliwością realizacji zadań.

Istota nowych koncepcji ma znacznie głębsze znaczenie. Pozwalają one efektywnie rozwiązywać zadania w ramach prowadzenia działań innych niż wojna – działania poza art. V (akcje humanitarne, działania pokojowe, utrzymania pokoju, zapobieganie konfliktom itp.) do konfliktów o dużej intensywności (na wielka skalę) włącznie. Chociaż nie będą one wykorzystane w powyższych działaniach w pełnym wymiarze i w takiej współzależności, jak w konfliktach zbrojnych oraz z jednakowym natężeniem poszczególnych komponentów, to ich rola jest również dominująca.

Pełna i przestrzenna dominacja to obszar zdeterminowany przewagą informacyjną, która zapewnia ciągły proces zbierania, przetwarzania oraz dystrybucji informacji niezakłóconym strumieniem, z jednoczesnym jej wykorzystaniem do obniżania możliwości wykorzystania jej walorów przez przeciwnika.

Elastyczne dowodzenie, rozpoznanie oraz bieżąca kontrola realizacji zadań powala zdobyć i utrzymać przewagę informacyjną, która w prostej linii prowadzi do narzucenia i utrzymania inicjatywy działań. Rezultat – to możliwość efektywnego wykorzystania rozproszonych sił i środków do zogniskowania ich wysiłków w celu, czasie, przestrzeni, we wszystkich środowiskach walki. Pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona zapewnia swobodę działania w wyniku skutecznego przeciwdziałania siłom i środkom mogącym ten proces zakłócić. Ogniskowa logistyka umożliwia dostawę środków walki w pełnej gamie zapotrzebowania, zgodnie z maksymą: „tyle ile potrzeba, każdemu komu potrzeba, gdziekolwiek i kiedykolwiek potrzeba, natychmiast, gdy jest potrzeba". Podobnie dominujący jest manewr, gdzie taktyczna i operacyjna ruchliwość wymaga utrzymania przestrzennej przewagi oraz zachowania możliwości do elastycznego reagowania w całym obszarze odpowiedzialności.

Pomimo iż pozytywne aspekty nowych koncepcji operacyjnych będą potęgować rezultaty i wyzwalać większe możliwości, to nie należy przyjmować, że stanowią panaceum na powodzenie w każdej sytuacji. W bezpośrednich działaniach, w celu zniszczenia lub pozbawienia przeciwnika inicjatywy, może się okazać niezbędna fizyczna obecność sił dla osiągnięcia ostatecznego celu (wykonania postawionego zadania). Ta obecność może wymagać zneutralizowania (pobicia) sił przeciwnika lub ostatecznego osiągnięcia zaplanowanego stanu końca operacji (działań) w sposób bezpośredni. Rozwój technologiczny nie stanowi rozwiązania

PRIORYTETY DETERMINUJACE MOŻLIWOŚĆ OSIĄGNIĘCIA PRZESTRZENNEJ DOMINACJI W DZIAŁANIACH MILITARNYCH

wszystkich problemów współczesnego, wymagającego pola walki. Dlatego należy zachować równowagę w aspekcie posiadanych możliwości. Element ludzki jest niezastąpiony wszędzie tam, gdzie nawet wysoko rozwinięta technologia jest trudna do wykorzystania jako alternatywa zastępująca czynnik materialny. W tych przypadkach o końcowym rezultacie będzie decydował kreatywny, przygotowany fizycznie, intelektualnie i moralnie żołnierz. Wobec powyższego wykorzystanie koncepcji operacyjnych jest zdeterminowane ograniczeniem wykorzystania czynnika ludzkiego do niezbędnego minimum. Jeżeli będzie to niezbędne, należy zapewnić im jak najlepsze warunki wykonania zadań przy minimalnych stratach.

Pełna dominacja – to zdolność panowania nad przeciwnikiem i kompleksowa kontrola sytuacji w dowolnym działaniu, przekrojowo przez wszystkie poziomy dowodzenia i w każdym środowisku walki. Jakkolwiek nowe trendy można stosować w priorytetowych kombinacjach, to ideą jest zachowanie (utrzymanie) zdolności wykorzystania przewagi w dowolnym czasie i przestrzeni celem osiągnięcia założonych rezultatów w całej płaszczyźnie zadaniowej. Wiąże się to z natychmiastową reakcją (bez względu na to, czy dotyczy to ogniskowej logistyki, czy precyzyjnego wykorzystania systemów rażenia lub dominującego manewru), z pominięciem problemów, które może sprawić pora doby, roku, wymiar, środowisko, rodzaj (forma) działań wojennych oraz działań innych niż wojna.

Wybór jasno zdefiniowanego działania jest w ścisłej zależności, która powinna być adaptowana i stosowana na różnych poziomach dowodzenia i w różnych rodzajach i formach działań w celu zapewnienia przewidywanych rezultatów starcia. Dlatego należy utrzymać równowagę operacyjną między filozofią wymienionych koncepcji. Przeniesienie wszystkich koncepcji na jeden element kosztem pozostałych jest niewskazane, gdyż narusza równowagę operacyjną. Jej naruszenie prowadzi do zachwiania efektywności wykorzystania mocy bojowej, zmniejsza skuteczność w skali globalnej, a w konsekwencji osiągnięcie celu oddala się w czasie lub jest okupione dużymi stratami.

Pełne panowanie nad przeciwnikiem wiąże się również z zachowaniem swobody działania podczas przygotowania działań i zajęcia wyznaczonych obszarów, ale przede wszystkim podczas ich prowadzenia na całej płaszczyźnie zadaniowej.

Efektywność wykorzystania swobody działania jest zdeterminowania zapewnieniem informacyjnego procesu zbierania, gromadzenia, przetwarzania, analizowania i udostępniania informacji.

Powyższy układ kumuluje możliwość dostosowania się do zmieniających się warunków sytuacyjnych w każdym etapie prowadzenia działań i na każdym poziomie dowodzenia, w różnych rodzajach działań, w każdym funkcjonalnym obszarze działań zarówno wojsk własnych, jak i przeciwnika.

Wymaga to łączenia (integracji) w jedną spójną całość niebojowych i bojowych działań, zaangażowania struktur militarnych i pozamilitarnych. Wspólny wysiłek działań połączonych (bez względu na rodzaj) łączy bezpośrednią walkę,

osłonę ludności cywilnej, dóbr kultury (infrastrukturę) oraz często równoległy proces zapobiegania wojnie (utrzymanie pokoju lub jego przywrócenie, akcje humanitarne) itp.

Równoważenie teorii i praktyki nowych koncepcji operacyjnych przez dowódcę sił połączonych umożliwia określenie priorytetów dla skumulowania wysiłku na decydujące w danej sytuacji działania. Równowaga teorii będzie się zmieniała stosownie do czynników, włączając cel, czas, otoczenie, etap lub rodzaj działań oraz przeciwnika. Tylko ich integracja pozwala osiągnąć odpowiednią pozycję dominującą.

5.1. SZTUKA OPERACYJNA I TWORZENIE WSPÓLNYCH KONCEPCJI

Operacje sił połączonych wymagają wspólnego punktu odniesienia i ukierunkowania pryncypiów w celu zintegrowania i skoncentrowania możliwości na osiąganie wspólnego celu. Sztuka wspólnych działań to projektowanie i wykonywanie zamierzeń dla danego obszaru, kampanii i operacji, ustalenie założeń i ram, które promują jedność wysiłków i powiązanie działań taktycznych i operacyjnych dla osiągnięcia celów strategicznych. Oczywiście pełen obraz dla każdej kampanii i operacji jest unikalny i odzwierciedla różnorodne opcje, takie jak: natura operacji, cele polityczne, ograniczenia, charakter działania przeciwnika, teren (warunki prowadzenia działań i środowisko). Jednakże sztuka operacyjna pomaga ująć w ramy każdą pojedynczą operację. W przyszłości sztuka wspólnych operacji pomoże wyważyć odpowiedni stosunek nowych koncepcji w taki sposób, że zostanie zachowana równowaga właściwych zdolności, w różnych kombinacjach, gotowych na spotkanie wszelkich wymagań spośród szerokiej gamy działań militarnych.

Osiągnięcie powyższych wymagań wymusza uwzględnienie nowych lub modyfikację tych elementów, które będą miały zasadniczy wpływ na wykorzystanie nowych koncepcji w aspekcie osiągnięcia wspólnego celu. Elementy te pozwalają na pełne zrozumienie celów strategicznych i stanu końcowego działań, uwzględniają ograniczenia polityczne oraz te, które wynikają z natury obszaru walki (topografię, klimatologię hydrografię, infrastrukturę i kulturę), polityczne i militarne powiązania sojusznicze i ich nieodłączne możliwości i ograniczenia, a także naturę i możliwości przeciwnika. Niżej wymieniono zmiany do obszaru sztuki operacyjnej, które powinny być rezultatem udoskonaleń technologicznych, przewagi informacji i nowych koncepcji operacyjnych.

Środek ciężkości i punkty decydujące

W dobie informacji dodatkowym elementem do posiadanych tradycyjnych charakterystyk i zdolności zarówno środka ciężkości, jak i punktu decydującego może się stać cybernetyka. Wyższość informacji pomoże szybko i właściwie zidentyfi-

kować środek ciężkości i punkt decydujący oraz oszacować optymalne koncepcje i rozwiązania w celu jednoczesnego ataku na nie na całej głębokości dostępnego obszaru odpowiedzialności. Dominujący manewr i precyzyjne uderzenie pod pełnowymiarowym parasolem ochronnym oraz w otoczeniu efektywnej skupionej logistyki, mogą dostarczać większych możliwości do bezpośredniego ataku na środki ciężkości. Skutkiem tego czas osiągnięcia celu kampanii lub operacji może być skrócony do minimum.

Działania bezpośrednie lub pośrednie

W całej rozciągłości jest możliwe, że w bezpośrednim starciu zgrupowania militarne zaatakują bezpośrednio środek ciężkości przeciwnika. Jednakże środek ciężkości jest źródłem wewnętrznej siły, która może być broniona tak dobrze, iż pośredni atak na ten punkt może być ciągle potrzebny. Przewaga informacyjna może być pomocna do określenia lokalizacji i natury środka ciężkości przeciwnika i oszacowania najlepszych sposobów działania, koncepcji i rozwiązań użycia środków (systemów) celem jego wyeliminowania w wyniku działań bezpośrednich czy pośrednich.

Działania bezpośrednie wiążą się z liniowym, nieprzerwanym zbliżaniem się do środka ciężkości przeciwnika, często dzięki możliwości wykorzystania właściwości punktów decydujących. Jednak to bezpośrednie podejście (po linii wewnętrznej) może oznaczać bezpośrednie nawiązanie walki z siłami przeciwnika, które ochraniają własny środek ciężkości oraz punkty decydujące.

Działania pośrednie polegają na wykonaniu uderzenia na środek ciężkości przeciwnika z nieoczekiwanego kierunku i w niespodziewanym czasie. Koncepcja działań pośrednich (po linii operacyjnych zewnętrznych) skupia wysiłek na punktach decydujących, lecz unika działań bezpośrednich z zasadniczym potencjałem przeciwnika – formy manewru skupione na skrzydła, tyły, linie komunikacyjne, zasoby logistyczne itp.

Uporządkowanie działań

Przewaga informacyjna i nowe koncepcje mogłyby znacznie wpłynąć na to, jak w sposób zorganizowany uporządkować operacje do osiągnięcia wspólnego celu. Dla przykładu konflikt zbrojny, który dziś może wymagać udziału sił połączonych w różnych, obronnych i zaczepnych, fazach, może wymagać tylko pojedynczych „operacji decydujących" w skali narodowej lub z ograniczonym wykorzystaniem sił sojuszniczych. Udoskonalenie działań niebojowych, takich jak zapewnienie najlepszych warunków do odtwarzania zdolności bojowej, umożliwienie sprawnego przegrupowania we wszystkich środowiskach lub ponowne rozmieszczenie (rozśrodkowanie), będą znacznie efektywniejsze, jednocześnie bardziej zależne od wszechstronnej informacji i skupionej logistyki.

Równoczesność i głębokość

Możliwości, jakie niesie wdrożenie nowych koncepcji operacyjnych, pozwalają na osiąganie równoczesności i głębokości prowadzenia działań na wiele sposobów.

W działaniach bojowych stałym elementem jest wytrącanie przeciwnika z równowagi przez bezpośrednie oddziaływanie lub opanowanie (angażowanie) kluczowych celów (obiektów) na całym obszarze działań (odpowiedzialności). To nie oznacza uderzenia na przeciwnika wszędzie, w jednej chwili jednocześnie na całym obszarze odpowiedzialności, ale atakowanie jego sił i funkcji selektywnie, priorytetowo i celowo, aby wprowadzić zamieszanie i dezorganizację, stworzyć więcej sytuacji krytycznych, niż przeciwnik może skutecznie i w sposób zorganizowany na nie zareagować.

Działanie na całej głębokości zarówno w czasie, jak też w przestrzeni (geograficznie), obejmuje celowe kształtowanie warunków pola walki, ogniskowane na dezorganizacji cyklu decyzyjnego przeciwnika, zmierzające w rezultacie do zapewnienia powodzenia działań rozstrzygających. Przewaga informacyjna pomaga precyzyjnie zidentyfikować najbardziej kluczowe (priorytetowe) siły, obiekty i funkcje przeciwnika celem aktywnego ich zaangażowania i zniszczenia, oraz ocenić skalę powodzenia znacznie zwiększając efektywność tych operacji. Operacje niebojowe, jak np. niesienie pomocy humanitarnej, mogą także wymagać wdrożenia koncepcji dotyczących równoczesności terminów i głębi, używając precyzyjnych systemów rażenia i dominującego manewru w połączeniu ze skoncentrowaną logistyką, aby dostarczyć pozytywne rezultaty, jak najszybciej i przy minimalnych stratach.

Przewidywanie

Przewidywanie (prognozowanie) jest kluczem do efektywnego planowania, aby przy zachowaniu pełnej i kompleksowej gotowości zapewnić możliwość optymalnego wykorzystania każdej sytuacji. To jest funkcja stanowiąca fundament efektywnego wykorzystania sił zbrojnych. Dostęp do wiarygodnej, dokładnej i terminowej informacji pomaga określić prawdopodobne koncepcje działania zarówno wojsk własnych, jak i przeciwnika oraz umacnia świadomość sytuacyjną. Jednak zawsze należy uwzględniać, że przeciwnik także na bieżąco realizuje ten proces i nie zawsze jego reakcja i działania są przewidywalne.

Synergia

Tak jak trudno jest zbilansować stosunek udziału środków walki z powietrza, ziemi, wody i przestrzeni kosmicznej oddzielnie, tak samo niemożliwe jest określenie roli poszczególnych koncepcji operacyjnych jako niezależnych elementów w systemie dominacji we wszystkich wymiarach. Aby osiągnąć zamierzony rezultat należy ciągle równoważyć bilans możliwości zastosowania wszystkich (czterech)

aspektów jako rezultatu kumulacyjnego, szczególnie w działaniach bojowych. W ten sposób koncepcje działań sił połączonych koncentrują się na wykorzystaniu optymalnych możliwości, zapewniając przez to minimalny poziom ryzyka ich wykorzystania przez przeciwnika. Odkąd synergia zależy w dużej mierze od możliwości wielopoziomowej analizy i oceny bieżącej sytuacji operacyjnej w wyniku utrzymania przewagi informacyjnej, to rezultat dominujący w świadomości pola walki w znacznym stopniu zapewnia pozytywne rezultaty. Relacja ta pozostaje w ścisłej zależności także podczas prowadzenia działań niebojowych.

Równowaga

Równowaga odnosi się do odpowiedniego doboru sił i możliwości, a także natury i wyboru czasu działań w każdej operacji. Przewaga informacyjna i pełnowymiarowa (kompleksowa) osłona jest integralnym elementem utrzymania na odpowiednim poziomie równowagi sił połączonych. Pozwala na szybkie naruszenie równowagi przeciwnika przez uderzenie z pełnym impetem na nieoczekiwanych kierunkach i we wszystkich wymiarach. Istotą utrzymania równowagi operacyjnej nie jest umożliwienie zbliżenia się do punktu kulminacyjnego wojsk własnych, lecz dążenie do jego osiągnięcia i przekroczenia przez wojska przeciwnika.

Ciągłość działań

Ciągłość działań stanowi integralny element sztuki operacyjnej. Istotą ciągłości działań jest zorganizowany proces zdobywania, przechowywania i wykorzystania wszystkich dostępnych możliwości, we wszystkich aspektach siły (mocy) bojowej i przez wszystkie poziomy dowodzenia. Ciągłość działań uzyskuje się przez symetryczne i asymetryczne uporządkowanie działań w celu racjonalnego wykorzystania sił własnych do nieustannego tworzenia przewagi nad przeciwnikiem, identyfikowanie i wykorzystanie jego słabych punktów, przy jednoczesnym zachowaniu własnej swobody działania na rzecz przyszłych działań. Manewr dominujący i precyzyjne rażenie (uderzenie), w szczególności znacząco powiększa opcje asymetryczne przy wykorzystaniu sił połączonych. Pełnowymiarowa (kompleksowa) ochrona z kolei skutecznie przeciwdziała efektywnemu wykorzystaniu jej przez przeciwnika. Natomiast przewaga informacyjna może zapewnić wdrożenie nowych sposobów w celu symetrycznego i asymetrycznego działania w każdym wymiarze i sytuacji.

Wybór czasu i tempo

Nowe koncepcje operacyjne działań sił połączonych dostarczają znacznie większych możliwości wykorzystania posiadanego potencjału, szczególnie do tworzenia zgrupowań bardziej manewrowych. Zapewnia to utrzymanie wysokiego tempa prowadzonych działań, przy jednoczesnym wykorzystaniu systemu informacyjnego do sprostania tym wymaganiom przez system dowodzenia. Zachowanie

możliwości utrzymania wysokiego tempa prowadzenia działań sprzyja utrzymaniu inicjatywy, uprzedza przeciwdziałanie przeciwnika, pozwala utrzymać zorganizowany charakter działań, pozostaje poza granicą działań przewidywalnych i działa poza zdolnością nieprzyjaciela do efektywnego reagowania. Przewaga informacyjna umożliwia utrzymanie zdolności w uwarunkowaniach czasowych do tworzenia zgrupowań (mocy bojowej), ustalenie i zapewnienie wymaganego tempa działań, precyzyjne określenie terminów zaangażowania sił i systemów oraz znacznie ułatwia celowe zastosowanie w czasie i przestrzeni.

Podejście i zasięg działań

Wdrożenie nowych koncepcji operacyjnych powoduje wzrost wymagań w stosunku do możliwości bojowych funkcjonalnych i strukturalnych elementów organizacyjnych. Powinny one reprezentować potencjalnie znacznie większą względną siłę bojową i mniejsze wymagania co do wsparcia logistycznego z systemów zewnętrznych. Zwiększy to operacyjny zasięg i ułatwi wewnątrzobszarową i pozaobszarową ruchliwość. Dla wszystkich specyficznych operacji, ale ściśle zorientowanych na konkretne cele, jakiekolwiek ograniczenia będą istnieć poza tymi, w których swobodna działalność jest ograniczona. Zasadnicze opcje innowacyjne – włączając w to działania z morza, obszary lądowe nie objęte działaniami zbrojnymi, które umożliwiają przyjęcie optymalnego położenia z możliwością przejściowego wykorzystania baz – pozwalają umieścić siłę bojową w ramach zasięgu operacyjnego przeciwnika i skrócić zewnętrzne drogi komunikacji. Ponadto informacyjne technologie mogą dostarczyć szerokie możliwości do rozdzielenia funkcji podstawowych i zdolności takich, jak posługiwanie się informacją, logistyką i dowodzeniem. Istota opiera się na wykorzystaniu pełnych możliwości, jakie stwarzają wysunięte elementy logistyczne sił wsparcia. Wsparte siły mają dostęp do szerokiego zakresu posiadanych środków, baz i informacji uprzednio zdobytej w wyniku właściwego rozmieszczenia elementów wsparcia dla danego obszaru operacji. To ułatwi przerzut potrzebnych środków i podniesie zasięg operacyjny.

Siły i funkcje

W zależności od rodzaju działań siły połączone powinny być w gotowości do zaatakowania sił przeciwnika, jego funkcji lub i jednego i drugiego. Dowódca poziomu operacyjnego wykorzystuje bank danych o przeciwniku i obszarze działań do wyznaczania newralgicznych punktów przeciwnika (środki ciężkości), którymi mogą być siły lub funkcje, do precyzyjnego określenia miejsc lub sposobów działania, co sprawia, że te środki ciężkości będą łatwe do zaatakowania i zniszczenia. Sposoby i środki przewagi informacyjnej, szczególnie manipulacja informacją, wirusy komputerowe i inne metody wtargnięcia w system informacyjny przeciwnika, zwiększają zdolność do asymetrycznego ataku na różnorodne cele.

Kulminacja

Różnorodne czynniki powinny zapewnić osiągnięcie powodzenia w każdych, nawet nieprawdopodobnych, sytuacjach działań sił połączonych. Skoncentrowana logistyka, przykładowo, powinna zapobiec osiągnięciu szczytu (punktu krytycznego) z powodu braku paliwa, żywności, środków bojowych i części zapasowych. Te zdolności, wraz z pełnowymiarową (kompleksową) ochroną, precyzyjnym rozpoczęciem bitwy, i przewaga manewrowa, będą pomocne w zbudowaniu i utrzymaniu znacznie większego poziomu siły bojowej, zmniejszając prawdopodobieństwo osiągnięcia punktu kulminacyjnego. Przewaga informacyjna będzie pomocna w utrzymaniu i dostarczaniu pełnych danych o sytuacji w całym obszarze odpowiedzialności. Umożliwi też zidentyfikowanie potencjalnych punktów osiągnięcia kulminacji przez przeciwnika w czasie i przestrzeni, pozwalając na bardzo szybkie dostosowanie działań do bieżącej sytuacji.

Zakończenie (stan końca działań)

Umiejętność określenia stanu końca działań militarnych oraz rozumienie procesu zachowania i utrzymania stanu posiadania, jest integralnym składnikiem zarówno strategii, jak też sztuki operacyjnej. Zatem istotne jest, aby dokładnie zrozumieć i uświadomić, jeszcze przed działaniami poziomu operacyjnego, założony rezultat końcowy, sprecyzowany przez poziom strategiczny. Przewaga informacyjna może pomóc określić, kiedy zakończenie jest odpowiednie lub zbliżające się i pomoże siłom połączonym w ich monitorowaniu. Pełne wykorzystanie możliwości czterech nowych koncepcji operacyjnych, może zapewnić utrzymanie przeciwnika w sytuacji wymuszonej przez okres braku stabilizacji sytuacji oraz wymusić warunki korzystne do zakończenia (osiągnięcia stanu końca działań). Dowódcy sił sojuszniczych lub dowódca w skali narodowej, mogą wydać decyzję o zakończeniu działań z różnych powodów. Zrozumienie nowych koncepcji działań sił połączonych, pomogą szczeblowi operacyjnemu utworzyć organizacyjną elastyczność, konieczną do szybkiej reakcji na zmieniającą się sytuację strategiczną.

Ryzyko

Ryzyko jest bezpośrednio połączone z użyciem sił zbrojnych w każdym rodzaju działań w aspekcie połączonej sztuki operacyjnej. Przewaga informacyjna i wykorzystanie możliwości czterech koncepcji operacyjnych, powinny zredukować do minimum ryzyko w operacjach. Nowe technologie i informacja nie zastąpią trwałych podstaw prowadzenia działań. Czy podczas prowadzenia działań zbrojnych, czy też w działaniach niemilitarnych, każde z nich wymaga gruntownego planowania, wszechstronnej oceny sytuacji podczas przygotowania oraz pełnej kreatywnej inspiracji dowódców w czasie wykonania. Operacje na płaszczyźnie informatycznej, czy też zbyt duże zaufanie pokładane w rozwiązania techniczne,

mogłyby raczej powiększać ryzyko. Dlatego należy dostrzegać powyższe ograniczenia z tym związane i umiejętnie bilansować wykorzystaniem elementów w zależności od sytuacji.

LITERATURA PODSTAWOWA

1. AAP-6(U) NATO glossary of terms and definitions, Military Agency FOD Standardization (MAS), 1995.
2. AJP-1(A) Allied joint operations doctrine, 1997.
3. Słownik terminów i definicji NATO AAP-6, Warszawa, MON 1998.
4. Army doctrine publication, vol. 2, Command, April 1995.
5. Armored and mechanized infrantry brigade FM 71-3.
6. Command and staff decission process, Student text 100-5, Kansas 1995.
7. Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu AJP-01, 1997.
8. **Dupuy N. T.**, International military and defense encyclopedia, vol. 4 M.O. – Brassejs (US), Washington-New York, 1993.
9. FM 101-5, Staff organization and operations, Washington, DC, 1997.
10. FM 100-15 Corps operations, Washington, DC, 1996.
11. Joint Vision 2010, Joint Quatterly, Summer 1996.
12. **Morningstar J. K.**, Creating the conditions for maneuver warfare, Military Review, March-April 1995.
13. Multinationale befehlsausgabe, English for military leaders, Bonn, Walhalla 1998.
14. Podręcznik polowy 100-5 działania wojsk lądowych armii Stanów Zjednoczonych, Warszawa, AON 1994.
15. Regulamin działań wojsk lądowych, Warszawa, DWL 1999.
16. Regulamin działań taktycznych sił lądowych ATP-35 (B), NATO, jawne, trzeci projekt wstępny.
17. Regulamin walki wojsk lądowych Bundeswehry HDv 100/100, Warszawa, AON 1993.

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA

1. **Rola-Arciszewski S.**, Sztuka dowodzenia na Zachodzie Europy, Warszawa, Główna Księgarnia Wojskowa 1934.
2. **Bojarski R.**, Operacja obronna, Warszawa, AON 1999.
3. **Bojarski R.**, **Czupryński A.**, **Polak A.**, Operacyjne aspekty działań pośrednich w obronie, Warszawa, AON 1999.
4. **Clausewitz K.**, O wojnie, Warszawa, MON 1958.
5. **Davis H.**, Konstruowanie systemu kształcenia, Warszawa, PWN 1983.
6. Działania operacyjne, Warszawa, AON 1993.
7. Działania taktyczne wojsk lądowych, Warszawa, AON 1995.
8. Działania operacyjne w nowych uwarunkowaniach geopolitycznych. Materiały z sympozjum naukowego, Warszawa, AON 1998.
9. **Foch F.**, Zasady sztuki wojennej, Warszawa, Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy 1924.
10. **Galewski Z.**, Czynniki powodzenia we współczesnej walce, Warszawa, MON 1986.
11. **Jamanow A.**, Bój spotkaniowy, Warszawa, MON 1962.
12. **Knetki J.**, Operacje połączone, Warszawa, AON 1997.
13. **Kotarbiński T.**, Traktat o dobrej robocie, Kraków, Ossolineum, 1969.
14. **Kotarbiński T.**, Hasło dobrej roboty, Warszawa, Wiedza Powszechna 1975.
15. **Kręcikij J.**, Przygotowanie działań taktycznych w NATO, Warszawa 1997.
16. **Jomini H.**, Zarys sztuki wojennej, Warszawa, MON 1966.
17. **Liddell-Hart B. H.**, Strategia, działania pośrednie, Warszawa, MON 1959.
18. **Liddell-Hart B. H.**, Obrona dynamiczna, M. I. KOLIN /PUBLISHIERS/LTD 36 GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W. C. 1.
19. Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa, MON 1979.
20. **Ludendorf E.**, Wojna totalna, Warszawa 1959.
21. **Mossor S.**, Sztuka wojenna w warunkach nowoczesnej wojny, Warszawa, MON 1986.
22. **Pająk J.**, Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki, Rozprawa doktorska, Warszawa, AON 1990.
23. Przegląd Wojsk Lądowych 1997, nr 9 i 12.
24. Rola NATO i jego państw partnerskich: powiększając bezpieczeństwo obszaru euroatlantyckiego, Warszawa, Bellona 1999.
25. Słownik podstawowych terminów wojskowych, Warszawa, AON 1977.
26. **Skibiński F.**, Rozważania o sztuce wojennej, Warszawa, Wojskowy Instytut Historyczny 1990.
27. **Ścibiorek Z.**, Działania opóźniające, Warszawa, AON 1995.
28. **Varvarowsky L.**, Manewrowość, wyd. 1, Warszawa, MON 1962.
29. **Wrzosek M.**, Przykłady dokumentów rozpoznawczych według poglądów wybranych państw NATO, Warszawa 1996.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 53634
II
Akademii Obrony Narodowej